

Alceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **47-48** (723-724)

Miercuri, 28 decembrie, 2005

„Îmbrățișând problematica contemporană și istorică, opera lui Druță, scrisă într-o limbă de o rară frumusețe, tocă, în esență, cu procedeele prozei poetice, imaginea morală și spirituală a satului tradițional moldovean, exprimând neliniștea dramatică în fața a tot ce amenință naționalul, umanul, sacrul.“

(gheorghe barbă)

ion druță

constantin
pricop

zura nu îndeplina doar rolul de ideologic. Birourile de cenzură au rapoarte către “organele superioare” privind lucrurile pe care le cenzurau creînd în felul acesta autorului ca o imagine socială o anumită imagine. Nu se vizat doar textul, ci persoana, colaborînd cu Securitatea, cu un cadru!

pag. 6

cronica literară

Revenind la proză

raluca dună

interpretări

elena vulcănescu

Axa echinoxială a Baltagului

pag. 30-31

bogdan ghiu

Toamna 2005 a adus o surpriză care merită a fi remarcată: introducerea în grilele de programe a două populare televiziuni comerciale românești, bine cotate conform sacrosanctelor cercetări de audiență, a unor programe (deloc marginale, dat fiind că sunt difuzate la ore și în zile de maximă audiență: în *prime-time* de *week-end*, ca să mă exprim barbar-, tehnic“) scrise de niște tineri scriitori la rândul lor bine cotați, aparținând ultimului val. Este vorba, pe de o parte, de Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu, care, alături de fantasticele echipe Divertis, produc absolut senzaționalul, fără nici o exagerare, serial de satiră politică intitulat *Animat Planet*, difuzat sâmbătă seara, „la bătaie“ cu pensionabilele *Surprize, surprize* de la TVR 1, de către Antena 1; și, respectiv, de telenovela *Păcatele Evei* (vis vechi, istoric, al televiziunilor noastre, adevărată obsesie de naționalism mediatic: să dăm și noi o telenovelă, ce mama naibii! Sunt mai tari brazilienii sau venezuelenii ca noi?!), scrisă de Veronica A. Cara și difuzată, tot în *week-end* și tot în *prime-time*, de către Acasă.

Prostituție, vor striga unii, invidioși, nechemăți nici de destin, nici de comanditari, fără a sta să se uite și abia apoi să se pronunțe. Profesionalizare, în sfârșit, și a scriitorilor, dar

Scriitori la sticlă

și a televiziunilor, voi replica eu. Ținând totuși să adaug, neîntârziat: atenție la exploatare, la relele tratamente patronale, la îngâmfarea și la suficiența specifice mediului producătorilor de televiziune, la furt intelectual chiar: la folosire abuzivă și deturantă de creiere și la spălare pe mâini după ce sacii audienței vor fi fost văzuți în căruță (citește: în portofel)!

Scrisul pentru televiziune, la fel ca și cel (mai vechi, dar încă practicat pe scară largă în Occident) pentru radio sau pentru teatru, le aduce, în lume, autorilor bani buni, și nu reprezintă deloc o trădare a meseriei de scriitor, ci, dimpotrivă, așa cum spuneam deja, o șansă de profesionalizare socială a ei: cine altcineva dacă nu scriitorii, producătorii tradiționali de conținuturi, ar trebui să asigure mesaj comunicării sociale tehnologic-masificat intermediate? Pentru un scriitor autentic, cu adevărat creativ, televiziunea, media în general, poate reprezenta o provocare deloc nespecifică: când ești bun, nu te temi că ți-ai putea pierde „vâna“. Trebuie doar să fii atent *până unde și în ce condiții* îți vei exercita, astfel, scrisul, scos din mediul său (de protecție) tradițional, dintotdeauna însă marginal și acut marginalizat în vremea din urmă. Nu de talent, ci de *conștiință de sine* și de *demnitate* e vorba, în acest caz. Dacă în comunism au existat scriitorii care și-au vândut nu doar scrisul, ci și sufletul pentru propaganda Partidului, în democrație, pe piața liberă

inclusiv a muncii intelectuale, nu este deloc neonorabil să mai dai, totuși, și ceva substanță unor programe precum cele de televiziune create de niște falși, închipuiți „creatori“, ca tocmai golirea de orice conținut a mesajelor și o propun.

Cu condiția, repet, să nu te lași călcat în picioare, folosit nespecific, și să nu faci compromisuri etic-calitative: să nu participi la pornografia generalizată.

De ce spun asta? Pentru că - spre deosebire de Antena 1, care, bravo ei, își mai spală din păcatele programelor imunde, de mahala, de Dan Negru (ca nume generic), producând acest *Animat Planet*, în care umorul nu numai

vizor

că este de bună calitate, dar se dovedește de fiecare dată neevazionist și deloc facil, imediat (ca în *La bloc*, de exemplu), fiind pătrunzător, necruțător chiar, exact incisiv din punct de vedere politic -, grupul Mediapro, de care ține și televiziunea Acasă, pare - spun *pare*, căci nu am nici o informație concretă în acest sens, vorbesc după ce se vede, după ce mi se arată - a-și confirma apetitul, devenit legendar, pentru malversațiuni și chiar mitocănie (ca trăsături de „cultură organizațională“): dacă, la primele episoade ale serialului *Păcatele Evei* (care cuprinde o adevărată tipologie socială și situațională a României actuale), prozatoarea

(continuare în pagina 4)

**BANCA
COMERCIALĂ
ROMÂNĂ**

Sponsorizare de la
*Banca Comercială
Română*

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

*Revista este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editu-
rilor Literare (A.R.I.E.L.),
înființată în baza Hotărârii
judecătorești și recunoscută
de Ministerul Culturii și Cultelor*

*Revista „Luceafărul“ este editată
de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la
Uniunea Scriitorilor din România
și Ministerul Culturii și al Cultelor*

Redacția și administrația:

Calca Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calca Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO58RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul

publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Precsei Libere nr.

1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O.

Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau

e-mail: export@rodipet.ro

stelian tăbăraș

Influența civilizației eline și neogrecești în România a beneficiat, cum e și firesc, de numeroase cercetări și studii. Prestigioasa editură „Omonia“ din București s-a profilat, de altfel, pe asemenea teme: literatură contemporană și clasică din Grecia și Cipru, studii de istorie despre „valorile“ elinismului în România, despre învățământul în limba greacă (din secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea), despre istoria editărilor de carte grecească (în același secol al XVII-lea, 70% din tot ce s-a editat în neogreacă a fost realizat pe pământul Principatelor Române).

nocturne

Au fost inventariate și analizate (într-o lumină antropologică) domniile fanariote, cu minusurile și plusurile lor. Argumentele „grele“ al plusurilor? Măcar *Pravila lui Mavrocordat* și ordinul aceluiași domn (în scaunul Țării Românești și în cel al Moldovei, alternativ, de cinci ori!) de desființare juridică a iobăgiei (*rumâniei*) la 1746 - primul în Europa! - și a „veciniei“, în Moldova la 1749. Evenimente ce au determinat masive dislocări de populație transilvană spre sud și est, întemeind peste o sută de așezări noi, sporind numărul locuitorilor în cele deja existente.

Firească, au beneficiat de atenție studiile despre ortodoxie și, mai ales, cele de lingvistică. Sunt cunoscute cele trei „valuri grecești“ de influență asupra limbii române: cel din epoca romanizării, cel urmat căderii Constantinopolului la 1453 și, în fine, acela din timpul domniilor fanariote și de după.

Recent a fost reeditat volumul de succes al doamnei Paula Scalcău, *Grecii din România*, ediție revăzută și adăugită, cu un cuvânt înainte al

doamnei Georgeta Filitti: volum care parcurge, prin personalități eline și neogrecești, întreaga noastră istorie: începând cu - probabil - primul grec atestat, solul lui Burebista către împăratul roman Caesar, trecând prin activitatea coloniilor grecești de la Pontul Euxin (existente încă din secolul al VII-lea î. Chr.), a cancelariilor de domni români, a învățământului particular destinat fiilor de domni și de boieri, a cronicarilor greci, a marilor negustori de cereale și marilor armatori, mai cu seamă din secolul al XIX-lea. Este urmărită oscilația demografică a grecilor și, nu în ultimul rând, activitatea prodigioasă a comunității neoclene în anii din urmă. O bogată bibliografie, urmată de un dicționar al personalităților (domni, cărturari, donatori și ctitori de instituții din Grecia, între care cei doi veri Zappa sau Apostol Arsaki, fost prim-ministru în guvernul Cuza, după asasinarea lui Barbu Catargi) și de un „indice de nume și locuri“ întregeste acest valoros instrument de lucru.

Drumurile din Balcani par să fi avut o singură orientare - i-am putea spune „cosmică“: de Nord la Sud, cu puncte terminus în România și Grecia. Drumuri pe care au trecut și domni români, demni sau umiliți, spre Constantinopole, drumuri pe care le-au străbătut comorile trimise spre Athos (Ștefan Vodă și Vasile Lupu au excelat), spre insulele Ionice sau Egee, cu destinație pentru biserici sau școli (după ce, să nu uităm, aproape un veac, în Grecia subjugată a fost interzis învățământul de orice fel în limba maternă). Grecii au dus din România comori - dar în același timp au îmbogățit și țara noastră cu nuanțe și culori culturale, cu numele unor personalități de cel mai mare prestigiu, dintre care multe, cum ar fi Panait Istrati, Alexandru Philippide, Aristide Demetriad, Thanasis Fampas, Constantin Aristia, I.C. Filitti, Elena Farago, Harikleă Darlee și atâtea altele ... de rezonanță europeană și chiar internațională. „El Dorado“-ul românesc n-a secat, ci, șlefându-se, a dobândit o din ce în ce mai vizibilă strălucire.

Aparent, extremele nu doar se ating, dar constituie, aproape, una și aceeași entitate - în cazul non-identității lor pot, eventual, decurge una din alta. Cât de mari au fost - și rămân - diferențele dintre comunism și nazism? Ar mai fi existat nazismul, fascismul, dacă înaintea lor nu ar fi apărut comunismul și dacă ele, doctrinele extreme drepte, nu s-ar fi justificat drept încercări dedicate efortului de a stopa evoluția, înspre dominația totală, a stângii? Fascismul, extremismul de dreapta italian, a apărut din mișcarea socialistă; hitlerismul i-a declarat un socialism; legionarismul i-a pretins a reprezenta o mișcare națională, populară. Marxismul, însă, a pretins că este singura mișcare socialistă autentică. Revoluția franceză a răspuns absolutismul monarhic; acesteia a urmat o restaurație aristocratică neîndurătoare, căreia istoria i-a opus o suită de revoluții - s-ar putea spune că extremele nu doar se

inumanitatea tratamentelor aplicate deținuților din închisorile dictaturilor de dreapta ale Americii Latine, abuzurile întreprinse de comuniști asupra adversarilor, în aceeași zonă a lumii, erau întrucâtva mai reduse. Dacă însă ne vom gândi la ceea ce s-a petrecut în închisorile românești, în primii ani după instalarea aici a comunismului sovietic, nu putem decât să credem că faptele de cruzime prelevează în una sau alta dintre extreme diferit, după spațiul geografic, profilul cultural-incultural specific unei populații și alți factori similari. Desigur, este greu să se traseze cu exactitate limitele extremismelor politice și ideologice; nu se poate vorbi nici măcar despre caracterul omogen, unitar, al extremei drepte sau stângi - merită totuși de examinat o clipă formele post-existenței, ale persistenței dincolo de colapsul istoric al extremismelor care au evoluat până la cele mai grave crime - antisemitism, rasism, genocid, suprimarea fizică de clasă, ceea ce s-a numit uneori aristocid. În această privință, într-adevăr, extremele nu se mai ating; oricât de pri-

Extremele nu se ating

**caius traian
dragomir**

ating, ci de-a dreptul se înlănțuie, se condiționează reciproc, își urmează una alteia. Platon spunea - în **Statul** - că regimurile populare nasc tiraniile, acestea generează conduceri oligarhice, urmate de guvernări democratice, ciclul reîncepând apoi.

Dacă este vorba de politică, apare drept evident faptul că orice extremism este un minoritarism - uneori însă acesta poate dobândi un sprijin majoritar sau constă, uneori, într-un produs al unei voințe majoritare deschise, instituită pe față. Chiar și într-un asemenea caz, extremismul este minoritar ca fenomen efemer, sau cel puțin episodic, fiind altfel, spus minoritar la scară istorică și aceasta nu la nivelul unei succesiuni de secole, ci într-o evoluție câtuși de puțin îndelungată. Oricum, extremismul politic, indiferent de ce natură ar fi, este supus nevoii de a-și constitui un sistem de control al majorității, de supunere a oamenilor, a lumii, a omului. Prin metode, dacă nu și prin obiectivele exacte, concrete, definite ideologice, extremismele par să se asemene enorm.

Se poate discuta la nesfârșit dacă nazismul a ucis mai mulți oameni decât bolșevismul sau invers, dacă lagărele de exterminare hitleriste au reprezentat instrumente ale unor crime mai crude și mai vaste decât cele staliniste sau dimpotrivă, dacă rasismul a fost forma de discriminare a umanului și de compromitere a demnității omenști cea mai criminală din istorie sau ura de clasă și oprimarea claselor a avut, în raport cu prima, o egală nocivitate și, deci, a fost la fel de condamnată. Prin anii optzeci, raportul unei comisii a Senatului american nota că, față de violența și

mejdioase ar fi ambele, oricât de sinistru ar fi trecutul lor, trebuie punctat faptul că extrema stângă are o capacitate de supraviețuire, o insidiozitate, un caracter ocult cu mult mai accentuat decât dreapta. Motivul pentru care lucrurile stau astfel este lesne de aflat: dreapta a dezvoltat o pretenție tribuniciară, și-a declarat violent intențiile și s-a lăudat, sinistru și arogant, cu partea cea mai mare a răului pe care intenționa să îl facă și chiar l-a produs; stânga, în schimb, a utilizat o tactică de tip complotist și un limbaj deturmat, alterat, în care termenii erau utilizați pentru conceptele contrare celor pe care le desemnau în chip firesc. Stânga a fost și rămâne o conspirație; dreapta a fost și rămâne o sfidare. Primejdia permanentă a dreptei constă în faptul că, oricând, prin mecanismele psihologice, psihanalitice, sociale, economice, ideologice, ale discriminării, opresiunii, naționalismului șovin, poate câștiga adepti și, astfel, teren politic. Stânga extremistă, însă, este continuu prezentă - ea nu se mai află centrată de o ideologie, ci de cu totul altceva: este un gen de comunitate care funcționează, dincolo de bine și de rău, dincolo de orice formă a moralei și de imoralitate, pentru care apartenența la grup prevalează asupra a orice, apartenența la respectivul corp disculpând individul privilegiat față de orice formă de judecată care s-ar încerca să i se aplice din afară. Dreapta își așază partizanii sub o profesiune de credință - morbidă, criminală. Stânga așază statutul de apartenență al individului deasupra a orice. În chip fundamental, comunismul se poate mulțumi să fie o tehnică a puterii și atât.

Dreapta este problema principală căreia trebuie să îi facă față acum omenirea; stânga este problema principală a României actuale.

La o cumpănă

**marius
tupan**

Nu știm dacă textele publicate de noi în anul ce se încheie au fost mai inspirate decât în alte perioade sau instituțiile bancare s-au dovedit mai generoase ca de obicei, dar putem afirma că în 2005 nu ne-au pândit temerile financiare și nici perspectiva falimentului. Sigur, n-au lipsit piedicile puse la o comisie a Ministerului Culturii, unde ne-a fost sancționată independența, dar, după memorii și îndelungi discuții, cazul a fost rezolvat într-o mică măsură. Și nici turbulențele unor complexați, care vor să se remarce doar prin ele. E necazul lor și nu suntem pregătiți să-l eliminăm, când alta ne e menirea. S-a observat că multe reviste și-au schimbat periodicitatea sau apar când părăsesc tipografiile, nu și a noastră, care a apărut ritmic, adică săptămânal (cu excepția lunii de concediu, august), încât cititorii noștri nu ne pot reproșa vreo întârziere. Nici vreun derapaj, de stânga sau de dreapta, de vreme ce programul nu e schimbat în funcție de interese și de conjuncturi. Cultul valorilor, nu valoarea culturilor! Așadar, au fost bineveniți și onorați ca atare scriitorii din toate orientările, personalităților dându-li-se prioritatea cuvenită. Nu știm să se plângă vreuna de refuzul nostru. De altfel, cu cât reușim să aducem mai multe în paginile revistei, cu atât îi crește acesteia prestigiul. Apoi, nu dorim să ne împănăm cu un grup, format deja în jurul redacției, ci să slujm o întreagă literatură, care, în pofida atâtor reacții negative, se manifestă cu brio, iar operele memorabile nu se lasă prea mult așteptate. Speranțele puse în tineri nu ne-au fost dezmințite. Am continuat să-i debutăm și să-i sprijinim, iar, când unii dintre ei au căpătat onoruri și demnități, nu putem decât să ne bucurăm, căci am întrezărit cândva în ei performeri de mai târziu. Ideea noastră de revitalizare a pamfletului și opiniei critice, bine cumpănită, a dat roade, astfel că putem spune că autorii, după exemplul lui Alexandru George, au sancționat impostura, cameleonismul, nepotismul, demagogia, atât de evidente în climatul actual. Vivacitatea revistei, despre care se tot vorbește, credem că de aici vine. Firește, nici celelalte secțiuni nu au fost lăsate la voia întâmplării - publici ce și se propune! -, căci numeroși critici, traducători, poeți, prozatori au fost invitați să se exprime. Dacă un inginer ca Cassian Maria Spiridon (cacofonie, greu de evitat!) își expune feroneriile pe diverse tarabe, stabilind o faimă, greu de atins, în umorul involuntar, noi acceptăm prospețimea și inventivitatea unor colaboratori capabili de mari realizări. De aceea i-am stimulat cu Premiile Fundației Luceafărul, ajunse deja la a treia ediție. Intenționăm să semnalăm valoarea și credința în artă, nu cumetriile și jocurile de culise, care, mai devreme sau mai târziu, vor fi dezvăluite, dezavuate și ironizate. Dacă promovezi într-un juriu o agramată, care a reușit performanța să pună virgulă între subiect și predicat, am numit-o pe Cornelia Maria Savu, sigur vei știrbi autoritatea acelei instituții, care și așa avea destule metehne. Nutrim însă speranța că aranșorii vor avea buna-cuviință să se retragă la timp din afaceri, lăsând responsabilitatea profesioniștilor, pentru a judeca literatura veritabilă cu imparțialitate, ignorată cu bună știință în tot felul de topuri caraghioase, în care o ministresă telegenizată ajunge cap de afiș. Juriile permanente, opera lui Nicolae Manolescu, au de ce să privească în urmă cu amuzament.

Proză, la feminin

adrian g. romila

Debutul Ancăi Maria Mosora e unul curajos. Romanul *Arhanghelii nu mor* (Humanitas, 2005) se înscrie într-un gen revigorat recent cu succes, între altele, de *Exuviile* Simonei Popescu: o proză tipic feminină, introspectivă, încărcată de senzații rafinate și intens pastelate, străbătând memoria ca niște nervuri fine și arborescente, punctate, ici-acolo, de noduri și bruioane cu imagini, portrete, evenimente, exultări și melancolii. E o proză puternic egolatră, un jurnal mascat în care identitatea autor-narator e trucată într-un permanent joc tensionat.

Cartea Ancăi Mosora e construită muzical, în jurul unui refren imagistic și lexical: o casă veche bucureșteană („o vilă interbelică, perfect echilibrată, cu unghiuri precise și suprafețe frumoase, cu balcoane ample și-o curte care o înconjura, adâncă de doar câțiva pași“) și întrebarea iubitului - „pot să-ți mângâi glezna?“ - rămasă fără răspuns. Eroul e o tânără studentă care gravitează sufletește în jurul casei căreia i-a fost chirie un timp, rememorând, după

mătase galbenă care mascau ușile încuiate ale salonului. De acolo nu se auzeau decât arar trosniturile mobilelor masive și vântul mișcând jaluzelele ca niște pleoape uscate, lăsate peste stradă“. Familiaritatea cu spațiul securizant e atât de intensă, încât corpul tinerei devine locuit de casă, iar nu invers. De aceea ordinea aglomerării desenelor textuale ale clădirii e aleatorie, cu intrări și ieșiri, cu plecări și reveniri, alternând prezentul cu trecutul, după cum o imagine e mai pregnantă în memorie decât alta. Arhitectura cvasi-completă rezultă doar la sfârșitul lecturii, după parcurgerea tuturor senzațiilor sonore, vizuale și olfactive pe care le-a degajat „vila interbelică“ din strada Ștefan cel Mare: casa scării, cu cimentul crăpat și ușile tăcute, puținii vecini, ritualul cafelei luate dimineața, cu cei doi bătrâni, priveliștea balconului, anotimpurile, misteriosul Demetru.

De celălalt refren se leagă povestea labirintică a unei iubiri neîmplinite. Protagonistul e tânărul violoncelist Mihail, tiz neîntâmplător al arhanghelului din icoana de pe peretele camerei. El și prietena sa, Alexandra, par cele mai vii personaje ale romanului, alcătuind, împreună cu naratoarea, o triadă ciudată, riscând un pariu amoros fără un final previzibil. Între Mihail și tânăra povestitoare ritualul se consumă în gesturi fugare, în atingeri diafane, în vizite inopinate, în plimbări romantice și în întrebări fără răspuns. Fiecare mișcare, fiecare cuvânt, fiecare grimasă sunt trecute prin lupa analitică a celei pentru care un simplu popas într-o casă a devenit un reper existențial. Dar portretul partenerului e conturat mai mult din tăceri și absențe; plecările dese pentru concerte, prezența celeilalte iubite ori chiar sinele complicat al ambilor împiedică o poveste de dragoste coerentă. „Sprâncenele i s-au strâns sever, anunțându-mi inutilitatea oricărei adăugiri. Nu va mai spune nimic până la despărțire. Se așeză însă lângă mine în noaptea care începuse să coboare peste acoperișul chioșcului și își sprijini capul în palme. Stătu nemișcat câteva clipe care îmi părură infinite. Avea darul de a prelungi înfiorător așteptarea, până ce o simțai rostogolindu-se peste tine. Tăcerile care se

alăturau acestor hăuri căscate-n timp, plasate întotdeauna foarte bine, mă iritau o vreme după care domoleau treptat orice urmă de revoltă“. Plecarea lui Mihail în Grecia, împreună cu Alexandra, lăsa amintirea dureroasă a obiectelor odinioară comune (vechea casă găzduise, adesea, întâlnirile dintre ei) și a tandrei cereri de a mângâia glezna. Vizitată din nou și din nou, „vila interbelică“ își accentuează golul imens, transmitându-l sufletului și populându-l cu obiecte reci și inutile. Din toate, naratoarea ia

cutia cu scrisorile lui Demetru și icoana arhanghelului Mihail, în încercarea de a salva ce se mai poate dintr-un trecut parafat de moartea celor doi bătrâni și de îndepărtarea iubitului. Oricum, la casa din Ștefan cel Mare va mai reveni, inevitabil.

Mustind de percepții derulate lent, pe fondul câtorva referințe muzicale preferate (Bach, Dvorak), romanul Ancăi Maria Mosora pare un macropoem al obiectelor și amintirilor legate de ele, de unde și impresia că în el nu se întâmplă nimic. Într-adevăr, nu se întâmplă nimic, pentru că miza romanului nu e una evenimentială, ci una a intimității dilatate prin scris, în cheie lirică. E o miză tipic feminină, și numai astfel se poate trece de aparentul plictis narativ. El se rezolvă, în fond, prin culorile tari ale interiorității.

cronica literară

moartea bătrânilor ei proprietari, secvențe din viața petrecută acolo. Detaliile de decor sunt supradimensionate de puternica nostalgie a revederii, alcătuind un fel de imagine patinată frumos de scurgerea timpului și de dispariția unora dintre personaje. Tehnica e cumulativă: „Holul se deschidea întunecos, căci lumina care intra prin fereastra prăfuită așezată la numai o palmă sub tavan nu ajungea să arunce decât slabe reflexe pe acvarelele de pe pereți, iar sfera mată a lustrei era doar un lornion învechit al încăperii. Lumina din cameră ajungea rar aici, numai când jaluzelele erau ridicate, însă lemnăria întunecată și lăcuită a ușilor o împrăștia difuz, lovind-o de perdelele din

Scriitori la sticlă

(urmăre din pagina 2)

Veronica A. Cara semna „scenariul“, acum numele ei mai e amintit doar pe undeva, pe la coada listei, cu precizarea, neliniștitoare, „după o idee de“.

Să-i fi furat grupul Pro *ideea și caracterele* (personajele) tinerei și excepționalei prozatoare, pentru a le turna, convenabil în primul rând pentru cultura și capacitățile de înțelegere ale producătorilor acestui serial, în tiparele înguste ale minților lor, care se cred deținătorii adevărului absolut în materie de gust al publicului? Tot ce-i posibil. I-or fi dat niște

bani la început, după care vor fi pus-o pe liber, brodând ei, ca „specialiști“, pe creația solidă a scriitoarei. Cadă anatema pe mine dacă scenariul e altul, și tânăra prozatoare va fi acceptat din capul locului niște ingerințe neonorabile!

Oricum, cooptarea unor scriitori de prim ordin la realizarea unor programe de televiziune cu miză, și *efectiva lor utilizare*, cu deplină încredere în forțele lor creatoare (nu cum am pățit eu!), reprezintă un mare pas înainte atât pentru scriitori, cât și pentru televiziuni. Nu mai aștept decât ca meritele să le fie recunoscute la adevărata dimensiune și ca numele lor să apară, în consecință, la vedete, în deschiderea programelor cărora le dau o viață autentică, pe genericul principal. Banii, oricât de mulți, nu răsplătesc, pentru artiști, totul: este nevoie și de onoruri simbolice, căci tocmai simbolicul este terenul lor. Televiziunea are

nevoie de scriitori, mai ales de scriitori tineri (vezi și cooptarea lui Dragoș Bucurenci, ca realizator al unui magazin intelectual, de către TVR 1), de-o vârstă, în România cel puțin, cu televiziunea însăși. Este greu să scrii pentru televiziune (trebuie să te adaptezi audienței propunându-ți, desigur, s-o surprinzi, nu s-o înfunzi în ea însăși ca într-o mlaștină), dar tocmai de așa ceva au nevoie nu doar televiziunea, ci înșiși scriitorii români: să învețe să comunice, să se adreseze, să țină cont de public, cu straturile și „insulele“ lui. Literatura română nu știe să (se) comunice nici „intra“, textual, nici „extra“, ca politică de afirmare, de imagine și de vânzări. Din colaborarea lor, și media, și literatura ar putea ieși întărite. Cu condiția ca ambii parteneri să-și joace cinstul (inclusiv în sens juridic) și cu pasiune jocul.

Finis coronat opus

Jordan Datcu

Criticul, istoricul literar, prozatorul Teodor Tanco (s-a născut la 22 aprilie 1925, la Monor, județul Bistrița-Năsăud) și-a consacrat mai bine de patru decenii cercetării adâncite, enciclopedice a tradițiilor și formelor contemporane ale literaturii, culturii și istoriei spațiului în care s-a născut. Demersul său ia varii forme: monografia, în *Virtus Romana Rediviva* (I-VII, 1973-1993), (Premiul „George Barițiu“ al Academiei Române, 1995), lexiconul: **Dictionar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud** (1998), contribuția istoric-literară și biografică, în *Lumea transilvană a lui Ion Creangă* (1989, ed. a II-a, 1999), *Academia Română. Academicieni năsăudeni și bistrițeni* (1996), *Despre Liviu Rebreanu* (2001), *Andrei Mureșanu contra biografiilor* (2002), *George Coșbuc în viață și în documente* (2003), *1872. Graz. Primul român doctor în matematică* (2003), studiul istoric și etnografic, în *Pagini alese din istoria Monorului* (2001), în fine, proza literară, câteva cărți ale sale aflându-și spațiul de desfășurare în același mediu.

Lucrarea cu care autorul își încununează îndelungatul și extrem de rodnicul travaliu este *Istoria presei românești a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în 2004*, postfață de Petru Poantă (Societatea Culturală „Lucian Balga“, Cluj-Napoca, 2004, 400 p.). „Scopul pentru care a fost scrisă cartea - menționează Teodor Tanco - e statornic și definitiv cel arătat, de a fi un inventar (nu numai panoramă) al cunoașterii valorilor culturale și în acest domeniu, de pe vremea presci scrise, cu speranța că va fi zestre viitorimii mai apropiate și îndepărtate, că se va prefira ca informație pentru alții sau cel puțin să provoace o curiozitate despre viața și trăirea spirituală de altădată pe când se purta o luptă națională și unională pentru o Românie întregită“.

De la *Magazinul pedagogic* (1867), „organ pentru educatori, învățători și bărbați de școală“, și aceasta „cu greu aprobat de cenzura dualistă“, până la unele publicații cu o vagă tentă literară, precum „*Revista ilustrată*“ (1898-1902), au trecut câteva decenii, timp în care în presa bistrițeană și năsăudeană au fost îngăduite, de ocupațiile austro-ungară și maghiarohorthistă, mai multe calendare, almanahuri și anuare școlare. Elevii de la liceul năsăudean, membri ai Societății Literare „*Virtus Romana Rediviva*“ și-au putut comunica producțiile lor literare, începând din anul 1874, doar într-o revistă manuscrisă („un monument bibliografic manuscris“ - apreciază Teodor Tanco), *Musa Someșană* - rămasă celebră în primul rând prin colaborarea elevului George Coșbuc, care a publicat aici vreo 54 de poezii, precum și articole și traduceri.

Referindu-se la presa primei perioade (1867-1917), constrânsă să aibă o dimensiune strict culturală, autorul postfeței, Petru Poantă, scrie: „E de observat că aceste publicații, de regulă cu aspect compozit, de magazin, sunt rodul unor eforturi eroice, intelectuale și materiale. Ele apar aproape în condițiile unei stări de asediu până în 1918, rămânând simbolică, într-o asemenea

ordine «foaia» *Musa Someșană* a liceului din Năsăud. Deși a avut o longevitate surprinzătoare, ea a apărut exclusiv în manuscris și cu o circulație secretă. Am putea spune că e un fel de *samisdat*, primul în cultura română. Valoroasă nu numai pentru că aici debutează G. Coșbuc, ci și pentru că întreține cultul limbii și al spiritualității românești“.

Ca urmare a dezastrelor primului Război Mondial și a sărăciei condițiilor materiale, multe publicații examinate în cea de-a doua secțiune a cărții, **Presa liberă în democrația interbelică**, au avut o apariție scurtă, de un an sau doi: „*Glasul vremii*“ (1918, număr unic), „*Zări senine*“ (1925-1926), „*Aurora*“ (1926, din care s-a păstrat un singur număr, șapirografiat), „*Răsunetul*“ (1930-1931), „*Ogorul nostru*“ (1931), „*Încercări*“ (1931), din comitetul de elevi făcând parte și Gavril Istrate, viitorul profesor de la universitatea ieșeană, „*Văpaia*“ (1932), „*Granița*“ (1932), „*Revista Graniței Năsăudene*“ (1932-1933), „*Voința Graniței*“ (1932-1933), „*Roata*“ (1933-1934), „*Aurora Năsăudului*“ (1933), „*Valea Bârgăului*“ (1936), „*Solia*“ (1936-1937), „*Izbânda*“ (1938), „*Freamăt năsăudean*“ (1938), „*Năzuința*“ (1938-1939), „*Răboj năsăudean*“ (1939), la care colaborează Alexandru Husar și Valentin Raus. Mai longevive sunt „*Revista Bistriței*“ (1903; 1905-1909), cu înfățișare de ziar și condusă de Victor Onișor (proprietar și editor) și G.M. Ungureanu (redactor responsabil), care-și propune să adune în coloanele ei pe cei „doritori de progres și concentrarea vieții românești pe tărâm social, economic și cultural“, în a cărei „foiță“ apar versuri, proze, folclor, materiale culturale, între colaboratorii ei figurând Constantin Moisil și Nicolae Drăganu; „*Plaiuri năsăudene*“ (1943-1945), redactată de E. Boșca-Mălin, Ion Th. Ilea și Vasile Netea, la care se vor alătura Iustin Ilieșiu, A. Rogneanu-Nepos, Octavian Ruleanu și George Sbărcea; „*Arhiva Someșană*“ (1921-1940), revistă istorico-culturală, cu redacția, administrația și direcția la Liceul „George Coșbuc“, preocupată de cunoașterea și conservarea documentelor trecutului. Director și redactor principal al acesteia a fost Virgil Șotropa, autor, între altele, al lucrărilor *Istoria școlilor năsăudene* (1913) și al unei monografii, în colaborare, a Năsăudului (1924), care va fi ales, în 1943, membru de onoare al Academiei Române. Între colaboratorii marcanti ai revistei s-au numărat Nicolae Drăganu, Iuliu Moisil, Al. Ciplea, Tiberiu Morariu, Teodor Onișor și Vasile Scurtu.

Cu încântare justificată prezintă Teodor Tanco bistrițeană „*Minerva*“, cu subtitlul „*Literatură-artă-cultură*“ (1990-1999), din al cărei prim colegiu redacțional fac parte Cornel Cotuțiu, Ion Moise, Andrei Moldovan, Ioan Pinte, Lazăr Ureche și Lucian Valea, de la numărul 9/1990

alăturându-li-se, ca redactor-șef, Valentin Raus, publicație remarcabilă prin obiective (și-a propus, în articolul-program, să promoveze „ideile de calitate, de onestitate și de opoziție față de toate imposturile“, să fie necruțătoare cu „provincialismul și mediocritatea sub pecetea căruia dictatura a urmărit să mențină decenii la rând viața spirituală a poporului român“), prin bogata rubricatură („*Adsum*“, „*Paranteze*“, „*Echivalențe*“, „*Permanențe*“, „*Nota bene*“, „*Convorbirile Minervei*“, „*Dictionar Minerva*“, „*Raft*“, „*Memorial*“), prin care colaborările unui mare număr de scriitori, din toată țara: D. Stăniloae, Dumitru Micu, Cornel Moraru, Olimpiu Nușfelean, Elena Ștefci, Vasile Sav, Ion Horea, Ion Filipciuc, Francisc Păcurariu, Corin Braga, Mircea Popa, Nicolae Dabija, Radu Mareș, Gavril Șcridon, Ruxandra Cesereanu, Teodor Tanco, Domițian Cesereanu, Ion Hangiu, Gavril Istrate, Nicolae Breban, Corneliu Ștefanache, Adrian Dinu Rachieru, O. Nimigean,

cronica literară

Matei Vișniec, Virgil Rațiu ș.a. Numai că finalul paginilor despre această revistă este un lamento al lui Tanco, care constată, întristat, că într-un oraș ca Bistrița, cu 16 membri ai Uniunii Scriitorilor din România și cu numeroși oameni de cultură, nu mai apare o revistă de ținută, că și „*Mișcarea literară*“, „*Litera Nordului*“ și „*Zestrea*“ (aceasta, prima revistă cu profil etnografic-etnologic din această zonă) și-au încetat apariția.

Teodor Tanco, prin erudiția, pasiunea și stăruința în demersul său complex ne amintește de cărturarii transilvăneni de altădată, nestrămutați în misiunea lor, în răvna cu care au promovat valorile identitare. Ca și la ei, la Teodor Tanco există o conjuncție perfectă între știință și conștiință. A trecut prin multe hățșuri și strâmtoări și nu s-a lăsat învins, cea mai mare lovitură ce i s-a dat fiind aceea a desființării normei sale de lector la Catedra de Filosofie și Sociologie de la Universitatea Babeș-Bolyai, măsură abuzivă care a făcut din el șomer la 51 de ani. Cu toate acestea, n-a făcut pactul cu diavolul (vezi articolul său **Am refuzat să fiu informator al Securității**, din „*România liberă*“, 26 iulie și 2 august 2005). Și-a luat ca deviză un precept al lui Immanuel Kant: „Două lucruri umplu sufletul cu mereu nouă și crescândă admirație și venerație, cu cât mai des și stăruitor gândirea se ocupă cu ele: Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine“.

Revenind la proză

raluca dună

Nichita Danilov, unul dintre cei mai importanți poeți optzeciști - de descendență expresionistă - ne surprinde prin publicarea romanului *Tălpi. Șotronul* (Editura Polirom, 2004), primul volum al unei trilogii. Dacă Mircea Cărtărescu, un alt poet convertit la proză, a reușit să prindă în nuvelele și romanele sale, „spiritul“ unui București cvasi-fantastic și personal, Danilov reușește în *Tălpi* să circumscrie spațiul unui Iași postrevoluționar, murdar, sărac, agresiv și plin de reclame, în care supraviețuiește însă Iașul cvasi-mitic al lui Cuza și al lui Kogălniceanu; e în același timp Iașul blândului Bahlui și al sfintei Parascheva: un Iași rusesc, gogolian și chagallian, scăldat în lumina unor asfințituri purpurii și populat de personaje absurde și savuroase.

Dar nu spațiul seduce în primul rând - și nici scriitura -, ci eroul romanului, pictorul-cerșetor Bikinski, un soi de incarnare

cronica literară

a unui „spirit al locului“, unind sfințenia și păcatul, credința și necredința, frumosul și urâtul, nebunia și luciditatea. Un personaj dostoevskian și bogomilic - în el sălășluiesc atât Iisus, cât și Necuratul. Dar și un personaj gogolian, eroul mărunț, insignifiant, disprețuit de ceilalți, un „bicisnic“ care gândește și visează în taină o revoluție purificatoare a umanității. Pictorul-cerșetor amintește de Zacharias Lichter al lui Matei Călinescu; acela, un nebun sfânt, acesta, un cerșetor și un bețiv cu sufletul „curat“, dar ascunzând în sine visul unei noi umanități, schizofrene sau apocaliptice, așa cum sugerează scena finală a romanului. Pentru a folosi sintagma vehiculată la un moment dat chiar de autor, personajul din *Tălpi* este „subomul“ în care se refugiază supraomul timpurilor noastre. Personaj memorabil, Bikinski este un postmodern „om din subterană“, dar mai ales un picar burllesc - asemenea personajelor din *Manualul întâmplărilor*, de Agopian -, un personaj dintr-o galerie grotescă, ilf-petroviană și beckettiană (din *Molloy*):

„Asfaltul îl schimbă pe om. Cel care a străbătut cu tălpile sale 100 km de asfalt devine un alt om. Un om care umblă pe asfalt nu seamănă cu unul ale cărui tălpi calcă direct pe pământ. E suficient să pui o singură dată piciorul pe trotuar pentru a te îndepărta de cel care erai înainte de a face acest pas. O dată pornit pe asfalt, nu mai există drum de întoarcere. Bikinski studiase pe propria-i piele acest lucru: de aceea umbla pe străzi toată ziua. Umblând prin oraș încoace și-ncolo, inima îi creștea în piept și se acoperea și ea de asfalt, semănând din ce în ce mai mult cu drumurile

pe care tălpile sale le călcaseră cu puțin timp în urmă.“

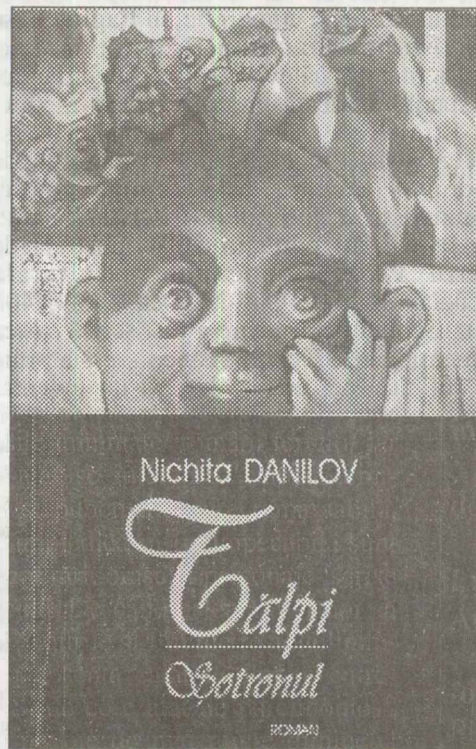
Realizarea cea mai importantă a romanului constă tocmai în acest personaj în care sau prin care trăiește „minunata lume nouă“ de după '90 din România, cu atmosfera și cu limbajul ei, din care nu va lipsi neapărat acel „deja vu“ melancolic al „vechiului“ regim. Limbajul are acea ironie blândă moldovenească, un parfum livresc, o colocvialitate specială, care recuperează resursele poetice ale limbii de zi cu zi.

Pentru mulți prozatori, noua lume românească, așa-zis „de tranziție“, cu moravurile, dramele și eroii ei, a constituit o provocare. Din aceste romane, care au prins, multe, noua „formă“ a acestei lumi, lipsește ceva: spiritul ei. Ai senzația că autorii, mai vârstnici ori mai tineri, alunecă pe suprafața lumii românești, patinând pe un lac înghețat. Danilov, în schimb, alunecă înăuntru, înecându-se în această lume: el scrie dinăuntru ei și vorbește cu vocea ei autentică. De aceea, lectura romanului său nu îți dă impresia transplantării unor modele din literatura occidentală contemporană; nu ai nici senzația că autorul face efortul de a se adapta la o lume și la un limbaj străine lui. Naturațea lui Danilov e fermecătoare (de aceea, când încearcă experimentul, așa cum face în partea a treia a romanului, intitulată *Hua-hua*, ratează). El nu se sfiește nici de neologismele tranziției, nici de micile expresii cotidiene cu iz arhaic: în zilele noastre, ustfel de fleacuri, își făcu o mică socoteală, simți un ghimpe în inimă etc., folosite cu o ironie duioasă. Limbajul trăiește dintr-un amestec, cu efecte poetice nebănuite, de nou și vechi, dintr-un melanj de cuvinte nou intrate în limbajul cotidian, de expresii nostalgice livresce și de oralitate. Cu alte cuvinte, limbajul în sine cuprinde noul și vechiul, limbajul omului-kitsch postmodern, posedat de imagini media și de sloganurile reclamelor, dar și limbajul omului metafizic dostoevskian sau limbajul familiar savuros al unui mărunț erou gogolian.

Limbajul acesta împletește realismul în ochiurile unei poezii subtile, care-l hrănește în profunzime, ridicându-l totodată la rangul unui simbolism, uneori chiar prea străveziu. Lumea prin care umblă tălpile crăpate ale lui Bikinski sau în care prietenul său, doctorul Noimann, viețuiește pașnic între crize de alcoolism este și Iașul real, prin care cutreieră Nichita Danilov sau Emil Brumaru. În egală măsură acest Iași este un oraș chagallian, atemporal și istoric, orașul unui sfânt și al unui nebun, un oraș poetic și metafizic, îmbibat de alcool, unde mizeria se transformă în poezie și poezia se naște din mizerie.

Scenele cele mai realiste, cum ar fi călătoria lui Bikinski în burdușitul tramvai 3, de la stația Cimitiru către localul „Corso“, se transformă treptat în scene absurde. Efectele sunt însă dozate atent:

întâi detalii ciudate, conversații agresive, progresiv încărcate de suspiciune, apariții sau metamorfoze insinuante. Adesea în scenele așa-zis realiste se intercalează vise, viziuni sau memorările unor alte întâmplări sau dialoguri stranii, până la o explozie absurd-suprarealistă. Pentru a da câteva exemple de „întorsături“ neașteptate ale întâmplărilor prin care trece Bikinski, acest Leopold Bloom autohton al anilor 2000: controlorul de tramvai este maleficul colonel de securitate Geană, dialogul lui Bikinski cu vocea sa interioară (despre icoanele pe care le pictează și care sunt de fapt demonice autoportrete) se dovedește o discuție cu Diavolul, întâlnirea, în plină stradă, cu o doamnă și un băiețel și desenarea unui șotron de icoane sunt tot uneltiri ale diavolului și ale colonelului Geană ș.a.m.d. Toate personajele sunt, până la urmă, un fel de voci interioare sau alter-ego-uri ale lui Bikinski, însuși

Bikinski începe să realizeze că e locuit de ceilalți, că realitatea sa interioară este posedată de alte realități, reale sau fantasmagorice, care la rândul lor sunt lipsite de realitate... Dorința autorului de a-și explicita personajul, transparența alegoriei, mergând uneori până la un fel de didacticism al „comportamentului“ auctorial, dimpreună cu excesul de simboluri constituie tocmai punctele slabe ale prozei lui Danilov.

Trebuie să recunoaștem, în final, că modelul absolut al lui Danilov este Bulgakov din *Maestrul și Margareta*. Poate de aceea scenele cele mai reușite sunt acelea care se plasează într-o lume pur fantasmatică, a miraculosului, cum ar fi scena drumului lui Noimann către „Corso“. În tovărășia coortei de costume; absurdul, grotescul și viziunea alcătuiesc o pastă narativă de o densitate la care se ridică doar puține alte pasaje ale romanului.

Calitățile sale: poezia intensă, mirajul metamorfozelor narative și mai ales farmecul de povestitor rus al autorului fac din romanul *Tălpi* o aventură de lectură care nu trebuie ratată. Așteptăm deci cu nerăbdare al doilea rând de *Tălpi*.

Comunismul a cotopt și a devastat o bună parte din omenire în obscurul secolului trecut, ca o consecință a primului și celui de-al doilea Război Mondial; deși s-a văzut că nu poate îndeplini promisiunile care agitaseră și mobilizaseră masele; el a părut a soluționa o serie de probleme, ceea ce făcea din supușii săi niște resemnați, dacă nu niște satisfăcuți, fapt ce rămâne ca un ce pozitiv, după unii, al marilor sacrificii ce le-au fost cerute. Mai ales mulțimea enormă a mediocrilor păstrează și acum unele amintiri plăcute pentru care va fi nevoie de dispariția beneficiarilor pentru a le șterge cu adevărat.

Există o serie de țări care-și mențin sistemul comunist, chiar așa mincinos și imperfect cum a fost de la limita echivo-cului (precum marea Chină) la minuscula Cuba, care supraviețuiește și ea ca vai de lume cu nu se știe ce speranțe, dar sigur cu minciună Uniunea așa-zis Sovietică s-a prăbușit în modul cel mai lamentabil și mai spectaculos, așa că subversiunea pe care ea a alimentat-o decenii întregi în Lumea liberă a încetat rămânând însă „modelul” celorlalți. (Așadar, s-a prăbușit centrala și supraviețuiesc unele sucursale, ceea ce totuși înseamnă ceva.) Mi-e greu să cred că ideea unei Revoluții Mondiale va mai ispiti pe cineva și că „masele” vor mai fi dispuse să lupte pentru ea până la propriul sacrificiu. Așa-zisa Uniune Sovietică s-a prăbușit, dar nu datorită viciului ei principal, ci pentru că și-a propus o politică aberantă, precum aceea de imediat după constituire, când declanșase un război împotriva capitalismului

opinii

mondial, de fapt a țărilor mult dezvoltate care aveau acest regim. Așa că istoriograful își poate pune problema dacă Rusia n-ar fi avut mai mult de câștigat dacă ar fi admis și respectat „coexistența pașnică” (pe care n-avea s-o respecte nici o clipă) încă din 1920, atunci când s-a configurat. S-au dacă și-ar fi extins la modul cinstit relațiile cu toate statele lumii și ar fi stabilit alianțe cu democrațiile occidentale intrând în sistemul de garanții internaționale oferit de Societatea Națiunilor, beneficiind și de avantajele economice incalculabile. Poate crede cineva că Hitler ar fi declanșat războiul lui nefast dacă nu ar fi fost sigur de alianța așa de profitabilă cu Stalin, ci ar fi avut în față un masiv bloc ostil, cum s-a întâmplat abia după intrarea în război a Statelor Unite?

La umbra acestor evenimente, a ridicat peste tot capul „socialismul”, devenit mai apoi (prin tot felul de abilități și echivo-curii), marele biruitor în anii de după război, fiind omologat de toate succeslele forței militare imperialiste a Rusiei, acum botezată cu niște inițiale mincinoase. Și asta, în modul cel mai scandalos, deoarece noul stat care se înălțase pe ruinele vechiului imperiu țarist era cea mai crasă dezmintire a ideilor socialiste, dar mai ales a marxismului, care dăduse unor visuri utopice aparențele unei „științe” irefutabile. Și acestea aveau la bază ideea egalitaristă, una dintre cele mai irealiste năzuințe ale omului, căci e contrarie firii sale și constatărilor celor mai simple, de toată ziua, pe care le face omul cu inteligența

Dacă nici speranță nu e...

alexandru george

cea mai redusă. (Nu mai vorbesc de faptul că ea e și irealizabilă, căci pentru a ajunge la această simplistă concluzie, „masele” trebuie să treacă printr-o revoluție anti-burgheză și să-și piardă puțința de a reveni la situația anterioară.)

Or, pentru a nu renunța la acest nucleu dinamic, pe care-l păstrează partidele socialiste actuale ca să-i manevreze pe cei „săraci” - ele vorbesc de „justiția socială” socotind inegalitatea universală a omenirii o culpă și eliminarea sau reducerea ei un act de dreptate perfect justificat. Dar mai ales îl reduc la problema raportului dintre „bogați” și „săraci”, fără să țină seama că a fi un om avut într-o republică africană înseamnă a poseda două cămile și a fi sărac în SUA înseamnă a avea cel puțin un automobil, dacă nu două într-o familie care se vaită totuși pe toate căile. Și că elementele care intră în calcul pot fi cu greu comparabile, de vreme ce un „somer” trăind la Veneția își petrece viața între palate și muzee, în biserici somptuoase, într-un decor magnific, în timp ce un milionar american nu-și îngăduie să ajungă acolo decât o dată sau de două ori în viață, pentru câțeva vreme (exemplu pe care l-am mai folosit în scrisul meu o dată).

Am vorbit meru în seria ultimelor mele articole din „Luceafărul” de situația intelectualilor și artiștilor „de stânga” occidentali, acea odioasă specie de indivizi apărută după primul Război Mondial, apoi înmulțită până la sufocare după cel de-al doilea, mai ales în Occidentul Europei și care prin extravaganta afișată, prin personalismul mergând până la stridentă și prin felul în care-și duc viața într-un mediu de valori cu totul contrarii, ideilor egalitariste fac pe comunistii și pe revoluționarii, pipcază idei dinamitarde și, ignorând adevăratele progrese din societatea vremii lor, fac pe „progresiștii”.

(Imi îngădui o paranteză memorialistică: imediat după Eliberare mi-a fost dat să cunosc un intelectual francez care mai fusese la noi în țară, dar care revenise măcar la București ca să vadă cum e cu Revoluția, nu cu căderea comunismului, pe care, firește, o regreta, deși nu deschis. Venise să ne sfătuiască să nu renunțăm la cuceririle lui, ca și dl Mitterand, de altfel. Am rămas în oarecari raporturi și am polemizat cu el; după alți vreo doi ani, am stat mai mult de vorbă și am aflat că el devenise „un heideggerian de stânga”, o altă aiureală, căci nu e nici măcar speranță. I-am spus, la ultima noastră intervorbire, că eu am fost persecutat pe baza rasismului comunismului, adică a celui de clasă, care s-a aplicat mai multe generații, chiar dacă nu cu strășnicia cu care a acționat întru ideile sale segregacioniste Hitler, pe vremuri, în Germania. Am fost osândit aprioric pentru că mă născusem într-o familie să-i zicem bogată, fusesem educat într-un anume fel, fusesem pregătit să ajung a contribui cu ceva la prosperitatea țării mele, nu la distrugeri, crime și revoluții, poate chiar de a constitui un model pentru alții, mai defavorizați.

- Bine, dar inegalitarismul chiar din naștere, poate mai ales acela, e o nedrep-

tate care trebuie corectată, mi-a răspuns marxistul meu de la Paris.

- Da? am revenit eu, așa să fie, oare? Dumneata ai admite să-ți ia privilegiul de a trăi într-un Oraș Lumină, în timp ce frații dumitale egali, malgașii, de pildă, nu beneficiază de aporturile civilizației? Să fii dumneata, cu toți parizienii, mai ales cu numeroșii comuniști de acolo, trimiși în Madagascar și, în spirit compensatoriu, nefericiții de acolo să fie instalați în superba Luteție, pentru a trăi și ei bine, mai ales că după ultimele teorii excogitate de comuniști, au ajuns la mizerie datorită colonialiștilor francezi?

- Ei, păi nu se pun lucrurile chiar așa, a fost ultimul lui cuvânt, în rezumat.

Întrebarea o pun nu doar unor intelectuali dezaxați de tipul franțuzului meu: cum e posibil egalitarismul, o idee atât de contrară firii omenești?)

„Și, revin, astfel, la cealaltă formulă de totalitarism, cel de dreapta, cu care comunistii au rivalizat, cu care s-au războit, dar cu care și-au împărțit o parte din program, cu care au împărțit ura („sfântă” au zis comunistii de la noi, într-o vreme) împotriva statului burghez, a liberalismului și democrației. Totalitarismul de dreapta a pornit de la o idee fundamentală justă: că oamenii nu sunt egali și nu pot fi egali, că programul egalitarist poate fi eventual productiv în faza revoluționară a mișcării, dar nu e aplicabilă în fond. Dar, pornind de la această idee, pe care am considerat-o totdeauna justă (motiv pentru care am fost categorisit de unii „fascist”), eu am precizat că selecția pe care ei o preconizau, pe urmele lui Malthus și Darwin, și care a fi „naturală”, nu poate ființa decât într-un regim de libertate căci, dacă prima generație de naziști ar fi fost ceea ce sperau ei și mai ales Führerii lor, cea de-a doua ar fi fost doar una de executanți fără crâcnire, eventual eroici, bine antrenați. Exact așa cum generația urmașilor în bolșevism a fost, cu toate zguduiri, una de burocrăți comuniști și a toate ascultători, de resemnați cu gândul la cel mai meschin avantaj.

Winston Churchill a spus un cuvânt decisiv pentru tot ce reprezintă aceste dispute: „Democrația nu e niciodată perfectă, dar e cel mai puțin rău dintre toate sistemele de guvernare”. La capătul unei vieți pline de amărăciuni și deziluzii petrecute în atâtea regimuri politice care mi-au promis fericirea, eu pot afirma că totul în societatea umană se poate realiza mult mai bine în regim de libertate, deopotrivă miracolele și crimele, sublimul și abjecțiunea, soluțiile geniale și erorile, inițiativele benefice și cele eșuate. Numai că totul e reglabil în democrație, căci critica, revenirile, corecturile sunt intrinseci sistemului și nu (ca dincolo) contrarii ideologiei atotstăpânitoare care dă drept certitudine speranța.

Treptele de constituire ale eului autonom

mariana criș

Poetul Martin Abramovici este unul dintre cei mai prolifici autori de al noi. Din 1999, când a debutat, el a publicat până acum 15 masive volume. Și află că are în pregătire altele trei. O topire atât de mare a existenței în materia poetică este rară în literatura noastră contemporană, mai ales în aceste vremuri nu prea bune pentru scris. În toamna acestui an, el a publicat la editura băcăuană **Deșteptarea** trei volume. Este vorba despre **Simțire duală**, **Din mână hrănesc deznădejdea** și **Viața mea fără mine**. Aceste volume vin după ce, anul trecut, a publicat la Fundația Luceafărul alte două: **Incizii pe text deschis** și **Scene de reabilitare erotică**. Trebuie să spunem că este o performanță pentru un autor care stă zi și noapte la masa de scris.

Volumul **Simțire duală** este puntea ce leagă spiritualitatea iudaică de cea românească, în speță moldavă. În fapt, în Martin Abramovici locuiesc două lumi, două culturi. Pe amândouă a reușit să ni le releve ca fiind părți ale unei culturi mari, din care își trage

cronica literară

seva orice creator. Impresionează în acest volum intensitatea trăirii sentimentelor, alimentată de un crez: „Nimic nu e adevărat din ce moare“. Pornind de la acest crez, autorul topește în materia incandescentă a poemului realul imediat, dar și tragismul copilăriei. Pentru că trebuie să spunem că Martin Abramovici a trecut prin ororile Holocaustului. La cinci ani a fost deportat, împreună cu familia, în Transnistria. Părinții și-au ascuns copiii în saci și le-a spus să nu scoată vreun sunet, dacă vor simți înșepături de baionetă. Din lotul copiilor transportați în aceste condiții dure, el a fost singurul care a rezistat. Bunicii au fost uciși și aruncați la groapa comună. Toată această suferință își are correspondent în versurile acestui volum. Metaforele dure, chiar dacă vădese un neosimbolist, se regăsesc în mai toate poemele, construite pe spații mari. Dar dincolo de această durtitate a metaforei, întâlnim și o ironie bine măsurată. „Mi-a intrat asul de pică și-a picat/ avea o lumină specială pe chip/ mi-a făcut felul și l-am făcut/ ne-am ținut răsufllarea mâinile/ să ajungă la cer“, scrie autorul în poemul **Jocul de pocher cu viața**. Curajul de a se apleca asupra profunzimilor ființei este numai darul poetului. Martin Abramovici are acest dar. Și se mai poate remarca și o anume corporalitate a Cuvântului poetic. În fapt, autorul are o aplecare spre înțelesurile adânci ale cuvintelor, spre a „deconspira“ structura ascunsă a lor. Sigur, o face foarte plastic, vizual aproape. Chiar atunci când amendează societatea de consum. Un poem demn de reținut este **Când tâlcul bate**: „numai aici și acum unde inima/ se spală de cuvintele parazitare/ în josnicele jigniri ale sângelui/ se clătește limfa în Țara lui Nicăieri/ când tâlcul bate bătăcându-se în/ zgomotul firii/ ca într-o nouă stare de fluiditate/ aducând vestea bună în cuibul/ ficțiunii“. Această trecere de la corporalitate la ficțiune, în care nu este uitată ironia și zâmbetul amar din colțul

gurii, îl apropie pe Martin Abramovici de poezia optzecistă.

Acest drum înlăuntrul poemului este continuat în volumul **Din mână hrănesc deznădejdea**. Putem spune că elementul contemplativ este mai puternic decât în **Simțire duală**. Și totodată și o privire spre sine se face pregnant simțită. Numai că ea este, uneori, în mod voit cerebralizată. Și din acest motiv poate cădea într-un ermetism ce nu-l caracterizează pe poet. Așa se întâmplă cu poemul **Povara modernistă**. Dar dincolo de aceste sincope, poemele au un tragism subsumat. Există o dorință de mărturisire foarte mare la Martin Abramovici, întâlnită și la poezii postmoderni. Realitatea în sine se clachiază în materia poetică. Am putea vorbi chiar de un delir al concretului transferat în discurs. Însă acest delir este, parcă, înghițit de o plasticitate aparte. Este atinsă și problema rasistă, ca reminiscență a copilăriei dureroase pe care a avut-o autorul. Aici criticul Henri Zalis, care semnează și prefața, îi găsește similitudini cu Paul Celan. Este atinsă și dorința identificării cu Vechiul Testament. În valvele acestui volum circulă sângele unei poezii cu o construcție complexă, unde tonul elegiac este transferat când în zona tragicului, când în cea a descoperii chimiei poetice. Nemasacrând „corzile metaforei“, Martin Abramovici merge pe câmpul de construcție al poeziei cu pași siguri.

Și asta se poate vedea în cel de-al treilea volum **Viața mea fără mine**, pe care am avut ocazia să-l citesc în manuscris. Acest volum este un „îndreptar“ al corporalității Cuvântului, obligând realitatea de a se întrupa în el. Nu este un demers ușor. Poetul ne atenționează că viața noastră este supusă creației și nu invers. Conceptul de creație fiind un numitor comun al celor trei volume. Dar, parcă, în **Viața mea fără mine** este mult mai vizibil decât în celelalte două, unde dorința de a ne releva puntea dintre cultura noastră și cea iudaică era mai evidentă. În acest volum, Martin Abramovici ne deconspira actul poetic. Iar ceea ce îl desparte, spre exemplu de Valéry, este dimensiunea umană. Și aici întâlnim tonul elegiac, dar și o dorință de autodistrugere a lirismului. Pentru că versurile sale din acest volum sunt anti-lirice. Nu mai regăsim acea zburdălnicie întâlnită pe alocuri în **Simțire duală**, ci mai degrabă o radiografie exactă a două existențe. Fiindcă Martin Abramovici trăiește într-o existență cotidiană și una estetică. Iar cea de a doua este umbrela celei dintâi. Avem un tablou existențial nu prea vesel. Streptococii, soarele negru, genococii, gamele de pe masă, sângele sunt elemente ce populează o poezie estetică. O poezie înscrisă în teoria limbajului, învățat foarte bine de la maeștrii teoreticieni, cum ar fi Marcel Raymond sau Carlos Bousoño. Am putea spune că saltul poetic în acest volum este mare. Pentru că, dacă în celelalte volume, autorul căuta mecanismele de funcționare ale poeziei, în acest volum el și le-a însușit foarte bine. Tragismul și ironia sunt două elemente pe care le împacă. Pentru că ironia este îmbrăcată în giulgiul suferinței, pe care autorul a cunoscut-o din plin. O altă temă a acestui volum este recursul la memorie. Memoria este unicul deținător al imaginilor vieții. Ce face poetul? Amestecă imaginile. Se crează, astfel, o confuzie dureroasă. Această confuzie este mutată în tablouri expresioniste. Nu mai avem

de-a face cu un Martin Abramovici neosimbolist, așa cum se întâmpla în **Simțire duală**, ci cu unul care combină temele pe o spirală, asemănătoare cu cea a ADN-ului. Numai că ADN-ul „descoperit“ de Martin Abramovici este unul al poeziei. Poemele se desfășoară pe spații largi (este o caracteristică a poeziei sale), tocmai pentru că autorul vrea să spună lumii ceea ce ea nu conștientizează. Urâtul, iubirea, suferința sunt arătate cu degetul: „eroul a murit în război/ un ochi uriaș fără gene/ a zărit globul de cristal/ al minunii în păclă/ l-a spintecat baioneta/ și l-au prins junghiuri/ haine/ a băut dezinterică pe gărlă/ dar n-a predat ganela/ acest instrument cu care/ bem lacustra jale/ pân' la durere și extaz/ când ceru-i pune din icoadă/ fulgi pe fiecare geană“ - este doar începutul unui lung șir de suferințe „roștite“ în poemul **cineva intră fără să bată**. Răul făcut de naziști umanității este faptul pe care niciodată nu avem voie să-l uităm. Acest rău este cel greu de suportat pentru cineva care a trecut prin ororile Holocaustului. Însă dincolo de această tragedie,

Martin Abramovici se întoarce la mecanismele de funcționare ale limbajului poetic. Translarea tranzitivului în mecanica limbajului, pe care autorul ne-o propune în acest volum, este schimbarea sa de atitudine, ce-l deosebește de celelalte două cărți. Toate elementele țin de această construcție: metaforele, imagistica. Finalul volumului rămâne deschis, ca o invitație a eului poetic de a reînvia. În acest volum, Martin Abramovici își asumă modernitatea limbajului într-un deplin acord cu efortul de constituire a unui eu poetic autonom.

În toate aceste trei volume, Martin Abramovici ne dezvăluie trei fațete ale devenirii sale poetice. Una este pasul făcut de la cultura iudaică la cultura noastră, alta este privirea spre sine și, în fine, ultimul se materializează în constituirea eului autonom. Sunt trepte pe care autorul le-a urcat cu tristețe, dar și cu un zâmbet ironic în fața răului ce zace în umanitate. Cred că Martin Abramovici, deși cu un debut întârziat, este unul dintre poezii noștri contemporani care și-a asumat modernitatea și care ne vorbește despre interiorul poemului ca despre locul în care s-a născut și îi place să trăiască. Poezia este casa pe care și-a clădit-o din suferință și trudă asupra discursului. Este un „interior“ ce cuprinde durerea și bucuria lumii, indiferent de spațiul cultural nativ.

Ambiția lui D.B. de-a ajunge neapărat vioara întâi a Târgului. Îi reușește... dar atât! Îmi aduc aminte de poetul orădean V.H., la ora actuală trecut în lumea dreptilor, care se autoproclama, cu vreo trei decenii în urmă, un „Eminescu al Bihorului“. E drept că avea o față prelungă și palidă, că purta plete poeticești și că-și dădea peste cap ochii languroși precum o păpușă mecanică. Cine îl mai pomenește azi?

Bardul D.B., cu aerul său de lăutar, care de-o viață încearcă să învețe notele și nu prea ajunge la capăt. Îi vorbește de rău, cu sistem, pe toți cei care țin un condei în mână. Când are nevoie ca unul din ei să facă un serviciu începe să-l sorcovească și să-l fleteze ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, apoi reintră în făgașul nesecatei sale bârfe, aidoma unui animal care încearcă voluptatea irepresibilă a scâldării în noroi.

Proverb adaptat: Spune-mi pe cine bârfești ca să-ți spun cine ești!

„Ștefan Lupașcu: o încarnare a inocenței. A fost un copil până la moartea lui, la 88 de ani. Era incapabil să conceapă răul și era convins că a demonstrat, grație filosofiei

memorii

sale, inexistența morții. Mare generozitate: partenerul la o discuție cu el se simțea întotdeauna mai inteligent la plecare decât la venire. *Mircea Eliade*: un om grăbit. Lupta lui cu timpul atinge dimensiuni tragice. Și-a sacrificat viața operei, văzută mereu ca neterminată. A confundat India cu România și pe Ghandi cu Codreanu. Împărtășesc cu el credința în destin. Mare precursor al transdisciplinarității, mai ales prin conceptul de «transistorie». *Ioan Petru Culianu*: mare jucător ezoteric, ceea ce este normal pentru cel care socotea că ezoterismul este un joc. A cunoscut atât de bine regulile jocului încât și-a prezis propria sa moarte. În mod clar spera cu disperare că există ceva dincolo de joc și a crezut că Eliade îi va oferi inițierea. A fost până la urmă dezamăgit văzând că Eliade nu era «decât» un profesor. *Emil Cioran*: un cârcotaș celest. La înmormântarea lui Lupașcu era alături de mine în convoiul care urma sicriul și mi-a șoptit la ureche tot felul de anecdote sperând să mă convingă cât de meschin era bunul lui prieten Lupașcu. De asemenea, cârcotaș întru

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

Dumnezeu, supărat fiind că Dumnezeu nu a comunicat cu el de la egal la egal. *Eugen Ionescu*: cel mai mistic dintre toți marii români pe care i-am cunoscut. Moartea a fost în centrul vieții și operei sale. La o întâlnire cu el, m-a chestionat îndelung asupra felului în care fizica înțelege moartea. Cum i-aș fi putut spune că fizicienii nu știu nimic despre moarte? Îi sunt recunoscător că l-a menționat pe Lupașcu în *Victimes du devoir*. *Gilbert Durand*: **Grand Seigneur devant l'Éternel**. De o onestitate intelectuală cum rar se întâlnește în lumea universitară franceză, ceea ce, bineînțeles, i-a atras numeroase adversități. Inevitabil deci este mai cunoscut în străinătate decât în Franța. Un sens natural al ritualului, ceea ce explică marele lui talent în arta culinară. Contrast puternic între stilul de erudiție copleșitoare și mesajul ardent pe care îl transmite“ (Basarab Nicolescu).

Se pare că trăim într-o epocă în care contează exclusiv extremele. Pentru a fi luat în seamă trebuie să fii doar foarte corupt și cinic ori foarte intransigent și curajos. Pozițiile intermediare nu mai joacă nici un rol într-un mediu în care conștiințele noastre percep doar percuțiile.

Maniacala dorință de-a copia modelul, nu de-a încerca să-l asimilezi, ceea ce ar presupune un risc.

Să vorbești neted, simplu, despre marile tale pierderi (ființele dragi, tinerețea, locurile natale, societatea etc.) poate deveni un fapt prozaic, decepționant. E ca și cum te-ai îmbrăca sau te-ai dezbrăca, ai mânca, ai bea etc. E nevoie să cauți o tactică, o apropiere subtilă de tine însuși spre a fi convingător.

Uitarea: un premiu ce ți-l acordă viața pentru neplăcerile ce ți le-a hărăzit, dar un premiu cu care nu te poți mandri.

Toate sentimentele pot părea stupide. Nici un sentiment autentic nu e stupid.

Întelepciunea are a face cu bucuria și cu

durerea ca atare. Inteligența - instanță problematizantă, sofisticată - se asociază mai mult cu stările afective intermediare, mai potrivite pentru a fi problematizate și sofisticate.

„Ne place atât de mult să ieșim afară în natură, pentru că ea nu are nici o părere despre noi“ (Nietzsche).

Îmbătrânește, dar idealurile sale neîmplinite par să întinerească.

Elaborarea unui text literar are, desigur, un început și un sfârșit. Dar s-ar putea inversa teza celebră a lui Valéry cu privire la primul vers, „inspirat“. Mai curând începutul depinde de noi, iar sfârșitul e cel ce revelă eventuala „inspirație“. Vezi tu însuși, cu oarecare uimire, ce-a ieșit din efortul tău.

De ce oare au succes, se impun mai totdeauna ironia, sarcasmul, cinismul? Pentru că ființa noastră bicisnică se teme de adevăruri și le sfidează, aidoma omului arhaic, recurgând la măști „împăimântătoare“. În egală măsură, ființa e înfricoșată de lume și de sine.

Cineva ne îndemna, în planul mărturiilor, să nu ne risipim dezastrul, ci să-i adunăm și să-i fixăm lărămele care pot alcătui ele însele o pavăză împotriva dezastrului ce urmează...

Cel dintâi viciu căruia îi poate cădea pradă virtutea este exhibiționismul. Cât de jenantă e o virtute care se bate cu pumnul în piept! O pereche: falsa modestie și virtutea ce se autoproclamă.

Virtutea nu valorează mai mult decât individul care o întrupează.

Onestitatea uitării, perfidia memoriei.

1) **Printre cărți și manuscrise**
(Simona Cioculescu)
Editura Muzeul Literaturii Române

2) **O antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni**
(Efim Tarlapan)
Editura Dacia

3) **Pe vocala unui zeu**
(Eugen Stețcu),
Editura Crigarux

filme românești

pentru Adi Schiop

1.

M-am născut locatar și-o să crăp locatar.
De când mă știu am trăit în blocul ăla muncitoresc,
de pe vremea când osemintele lui taică-meu erau încă oase.
Pisica noastră pîndea noaptea fluturi de noapte,
și dimineața o găseam pătată pe bot de sînge negru și praf.
Bărbații care veneau la maică-mea ne aduceau ciocolăți.
Unii dintre ei puteau chiar desface sticle de bere cu dinții.
Pe mîta aia o hrăneam numai cu carne crudă,
să crească sălbatică, să scoată ochi cu ghearele.
Într-o zi maică-mea a dat-o unei nebune care strîngea-n
brațe-o păpușă.

A aruncat păpușa și a luat pisica.
La noi intrau multe femei străine care puteau a gunoi.
Maică-mea muta în fiecare săptămînă dulapurile și ele o
ajutau.

Pe una am sărit odată cînd eram beat.
Aia băuse soluția de șters mobila,
avea fața și mîinile vinete, făcea spume la gură.
Mi-a spus că are o boală și mi-a luat-o la labă.
Am încercat și eu, pe-ascuns, să mănînc carne crudă.
O mestecam greu și-mi venea să vomit.
Pentru vecinul de-alături era un fleac,
lucrase în chimice și își pierduse mirosul și gustul.
Cînd se spărgea vreo țevă la subsol se ducea ăla.
Ieșea puțind a căcat, i se scurgea de pe cizme.
Avea stomacul de cauciuc.

Ne lăsa să dăm cu pumnul în el, chițcăia ca o jucărie.
Vroiam să fiu sălbatic, să scot ochi.

Vroiam să fiu respectat în cartier.
Pe Petrică l-am dat cu capul de scările blocului
pînă cînd a-nceput să mă respecte.
Eram slăbănogul cartierului, îmi aruncau mingi în față.
Tata o țira pe mama de păr, din sufragerie în hol și-napoi.
Ne jucam lîngă depozitul de mere, în aburii de alcool,
seara mă întorceam beat acasă, mă loveam de balustradă.
Furam din casă cuțite pentru caș, era un joc la care
pierdeam mereu.

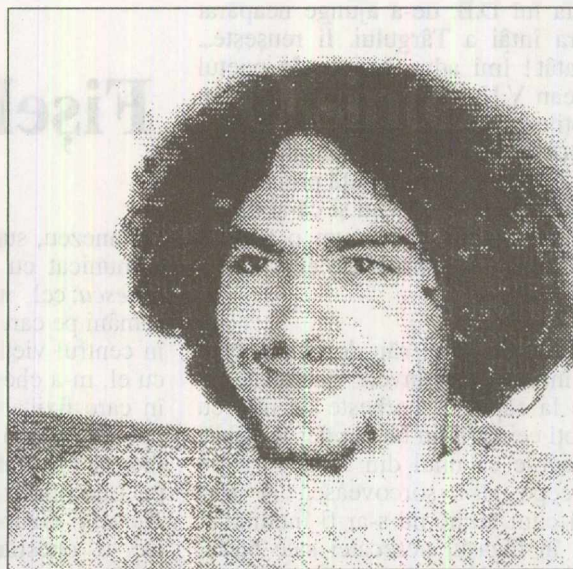
Eram pedepsit să mănînc pămînt, mestecam pietricele cît
vroiau ei,
uneori se întuneca și ei nu spuneau gata.
Taică-miu înmuia furtunul de la mașina de spălat în oțet,
tata lui Cipri îl bătea cu electrozi de sudură.
Eram greu de cap, nu înțelegeam decît filmele cu bătăi.
La filmele cu pupături mă așteptam să-și muște buzele
și să le pocnească în dinți ca pe seminte,
să le scuie pînă la genericul de final pe fața de masă din
bucătărie.

octombrie (filme românești)

“oamenii triști nu înjură”

(Ruxandra Novac)

1
pe Rarău am văzut prima dată
în timp ce urcam cocoșați de butoaie cu apă
cît de mic e fundul lui Dan
“cît un cățel de usturoi”
cum spunea Mao
cabanierul homeless
și mi s-a făcut milă de noi toți &
pe Rarău am înțeles
pînă mi-a dat sîngele pe nas
de oboseală
cît de mizerabil e
să se vadă pe ține că ești român &
călugărului aluia
Alioșă pulii mele

dan sociu

care-a zis că nu ne ia
că-i îngreunăm mașina
și mai încolo a luat doi austrieci
sper să-i miroase hoitul a flori
cît de curînd

2

am dat 140 de mii
din ultimii bani ai maică-mii
ca să vin în Iași
pt un job promis de un
boșorog universitar &
mi-a tras țeapă &
am dormit o noapte cu Maia &
trei nopți cu Ana &
nici prin cap nu mi-a trecut
să le fut
poate pt că Maia are doar 14 ani
poate pt că Ana e prea frumoasă
sau poate că bătrînul bășinos
mi-a luat toată snaga

Nu. O poveste de succes

“totul sfîrșește mizerabil”

(Eugen Ionescu)

Ai 23 de ani cînd scrii cartea asta,
sînt cu trei ani mai în vîrstă
cînd o recitesc.

Ești un puști simpatic.
Întotdeauna te-am preferat
ca personaj
istericilor Cioran, Eliade,
la 15 ani știam aproape pe de rost
Cîntăreața cheală -
vei fi celebru și,
da,
nefericit, cum ai prevăzut,
vei muri în 1995, bătrîn clovn alcoolic.

Peste un an terminam liceul.

Nu mai vindec pietrele

Nu mai vindec pietrele de tăcere.
Pașii-mi sălbăticiți de lumina proaspătă
nu-i mai aud.

Vine o pasăre din Nord,
cu aripi de fierăstrău,
și s-așează aproape de mâinile mele;
și văd frigul prin vene
umblând mereu!

Întind mâinile spre soarele izbăvitor.
Acolo pasărea s-arată din nou,
și tipătul meu se închide.

Vine o iarnă pe care n-am s-o mai înving
sau voi fi corabia unui viking,
pe care Soarele tânăr o scrie
în Cartea-făclie?

Așteptare

Încetinirea pentru o clipă
a ghilotinei,
mai insuportabilă
decât tăișul ei

Auzeam vocile

Să smulgem din creierele noastre
Mitul!
El este lanțul ce ne-nconjoară,
El este gravitația care nu ne dă voie
spre plutirea-n alba, translucida lumină.

Să smulgem Mitul și să-l ardem
pe rugul vânat al urii -
vom putea râde-n hohote
de cinismul morții;
să smulgem toate lasourile-i,
și să le tocăm mărunț, ca pe-o legumă,
și-aruncate-n containere părăsite -
acolo își vor pierde chiar și-amintirea.

Pe nimeni nu vor mai prinde!

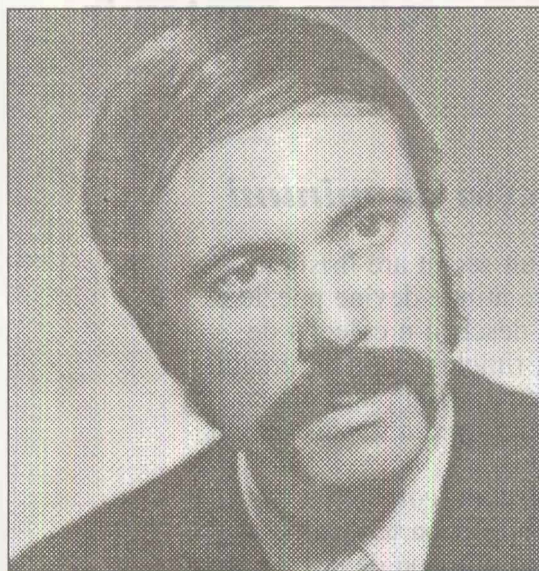
Auzeam vocile, auzeam vocile
arându-mi sufletul cu pluguri de lumină,
și creierul cu-ntrebări
neliniștitoare!

Întrebare

Auzul meu interferat de alt auz,
și degetele pe alte degete strănse,
vor aduce necesara apărare
când clipele sunt surpate și plânse
de lipsa de zbor?

Vânătoare sub lumina galbenă

Luceafărul devenise arcaș
lovind direct în inimă.

arthur porumboiu

Prietenii în neputință împlântați,
ca-ntr-un plaur;
orice mișcare-i ducea
în plasele putrede;
de aceea numai Arcașul era lăsat
să-și continue vânătoarea
sub lumina galbenă.

Se producea culesul:
eu eram fructul?

Nu expectativei

Nu-i pentru mine fotoliul călduț -
mic-burgheza aromeală:
nu-i pentru mine așteptarea calmă:
să văd cine învinge.
Sunt fulgerul cu torțe-albastre,
hrănind precum hemoglobina-n sânge.
Și mai pot fi picătura de sudoare
ce participă-n corpul catedralei
la rezistența ei.

Funcționari iubiți de rutină

Aceleași zâmbete protocolare,
aceleași mâini ținute în poziții
ce anulează libertatea lor;
aceleași cranii
sub bicele supunerii
într-o oarbă resemnare

Amintirea claustrării

Pe pelicula
Memoriei,
cu-nversurare și ură,
Cineva îmi fixează
mereu
aceleași imagine:
eu întinzând palmele
și lovind
numai pereți de gheață

Colecția de minuni

Un circuit secret are lirismul;
nu tot ce-atinge devine poezie
cu ochi deschiși-n colecția de
minuni; rimele-s supuse versului
alb-suveran, dând puțin din ce
trebuie dat, spre-a rămâne-ntregi.

Cum ți-așterni corabia pe mare,
așa plutești, departe de Coasta
de Fildes, aproape de cea de Azur,
se schimbă-n bine traseul și nu
întâia oară ridică piatra cel ce
osândește... Ce-i pentru mulți
iubire; e pentru el durere, și
nu tot ce-atinge e de atins,
... sau prinde viață.

Grădinile lumii

De Venus disputate și Saturn,
frezia, orhideea din Balanță - și
află drepturile avute, de
prețul pus pe-aroma lor și-n

Măr dolor

Măr
dolor
gust copt în acru
miez în dragoste de sacru -
Eva colindând sământă
într-o coajă de desculță
trupul
și-l îmbracă-n van
în Adam
tocmit în ban -
zimțuit
în mii de simțuri
sfâșiind
Sodomă-n ținuturi
cruci de var
dintr-un calvar
în Christosul celular
taie zile de Crăciun
pe zăpadă de tutun
obicei
de gât să-l iei
și să-l gâturi
doar în nuduri
de ninsori
și-ntr-un măr
dolor
să mori
sau în glob
făcută zob.

Paris voiajor

Visul crinului
Parisul

umărul
în Paradisul
cărni -
curva rozului
în stigmatul
fierului
din bărbatul
voalat
într-un abur
de fumat
visul crinului -
Parisul
să-l implori
cum Paradisul
să-l atingi
și să te stingi
într-un semn
pe-un umăr ars
în cărbune
de pripas
foc în fier
pe timp de ger
în Parisul voiajer.

Elipsă

Zice Eul, Sinelui:
- Știi povestea Negrului?
- Negrul? Visul Albului
clocind oul șarpelui.

dezordinea ordonată, gândesc
răspunsuri în serele cu semne
de-ntrebare. Neputând fi ce
n-ai visat vreodată, tonul
face muzica și solfegiem din
cornul abundenței, verdele ce
se lasă pe tânjală pe roșul
căzut în derizoriu, ca să
revină movul printre petale...
E-n retragere ikebana cu
detalii-n roz, încărunțind
grădinile lumii - frezia,
orhideea, la apogeul carierii.

Zorii rondului de seară

Din ceruri curcubeul țândări făcu
oglindea mării, ce nu stă pe roze-n
Mediterana dormind cum și-așterne,
pe muchie de cuțit, patul princiar
peste Egee.

Sunt crabii-n căutare de cochilii,
(nu miresme-n murmurare), doar apa
forfecată e cleștii lor cu pete de
rugină, pe năvoade și colții ce
pândesc, dulcea, muritoarea carne.

Nu văd punctu-n care trebuie să fii
în zorii rondului de seară și locul;
când nației de crabi fără cochilii,
dulce i-a venit muritor sorocul.

conița lena

Zice Sinele spre Eu:
- Sunt religie-n ateu
Diavol sunt în Dumnezeu
și cobor într-o elipsă
trecerea spre o eclipsă
Soare suprapus pe Lună
carne ce nu te mai sună
dimineața-ntr-o născare
însinat în fată mare.

Timp dintr-o proiecție
amintind erecție.

Pur

Mă uit la vin
într-un pahar
irespirabil-pur,
în dar
doar sticla dintre noi
iubim
drăcește sau divin
și însmintind
murim
murim
doar vin
și zic -
frumos - tangibil
în nimic
dorit
irespirabil

Nu știi

Ce frumoasă îmi pare
picătura de stea
din palmele tale
ce încă nu pot
să-i rodească lumina,
s-o trezească în ea!
Mi-au fost ochii închiși?
Am pierdut prea mult timp
venerând zei alungați din Olimp?
E un vis? E târziu?
Tu nu știi... eu nu știu...

Cântând un răspuns

Dacă m-aș întoarce-n muguri,
primăverile s-ar duce
și-aș rămâne fără drum.
Unde să mă-ntorc acum?
M-aș întoarce-n mine iar:
nu se mai deschide poarta!
Vremea cheile mi-a smuls.
Aprig m-aș certa cu soarta
pentru cât de mult am plâns!
Dacă n-aș fi fost ce sunt,
eram poate ce n-am fost.
Numai tu mai poți răspunde
întrebării fără rost:
Sunt ce sunt? sau ce-am mai fost?

Definiții

Ți-am spus odinioară
că înălțimea
e visul fiecărui munte,
că zborul
e menirea fiecărei aripi!
Ți-am spus mereu
că rațiunea iubirii de a fi
e Dumnezeu!
Și nu m-ai crezut!
Vezi?
De-aceea n-ai să te bucuri
niciodată
de nemurire!

De când iubesc?

Oare când am început să te iubesc?
atunci când pentru prima dată
ți-ai odihnit privirea pe trupul meu
ascuns printre atâtea alte chipuri?
sau poate mai târziu,
când gestul tău de mare preț
m-a ajutat să-nving o lacrimă
ce sta să-mi cadă pe obraz?
Să fi fost oare în ziua
când un cuvânt, abia șoptit,
mi-a făcut inima să se-ntrebe
de unde cunoaște ecoul
ce-mi răsună în suflet?
Mă-ntreb
și aprcă tot nu știu:
atunci să fi fost prima oară?
Eu simt că te-am iubit dintotdeauna:

doina cerchează

de-atunci când încă nu știam
că tu existi!
Poate de-aceea
mi-a fost atât de ușor
să te recunosc
din atâtea alte bucurii
ce-mi ațineau calea!

Jartă-mă

Mă iartă, Doamne,
dacă în drumul meu spre Tine
mi-am rătăcit cărarea,
o clipă numai,
să iubesc!
Credeam că-n umbra mâinii tale
voi recunoaște mai ușor
bucuriile vieții
și mai frumos voi împlini
ceea ce Tu,
în marea-Ți bunătate
mi-ai dăruit!
Îngăduie-mi măcar o dată
să mai cânt,
pană s-ajung
să îți cunosc lumina,
și liniștea,
și veșnicia!
Mai lasă-mă doar azi să ard
și abia mâine
zăvorăște-mi în gând
și-n suflet,
pentru totdeauna,
Iubirea Ta!

Chipul știut

Nu vreau să ajung să-ți recunosc chipul
doar în oglinda unei vechi amintiri!
Vreau să-l descopăr în fiecare dimineață
și-apoi să-l uit în fiecare noapte,
pentru ca a doua zi,
să-l pot din nou învăța,
ca și cum nu l-aș fi știut niciodată!

viorel dianu

Partida secolului

Împătimitii jocurilor de masă erau atrași ca de borcanul cu miere de locul ce se chema La Șahiști. Acel loc al uitării de sine era un țarc aflat la extremitatea de apus a parcului, împrejmuțit cu un gard din fier forjat și traversat prin mijloc de o alee, cu mese de ciment tip ciupercă, diferite ca formă și mărimi, împlântate alăturat în cele două jumătăți ale spațiului și înconjurate de scaune sau bănci înguste, înțepenite și cle în pământ. Pe aleea scurtă a țarcului puteai nimeri și din întâmplare, dar atunci, din două una: fie că, simțind inadecvarea, căutai să dispari iute de acolo, fie că, vrăjtit de ce vezi, rămâneai locului. După cum îți era plămadă. De obicei însă, întâmplarea nu prea te împingea într-aci sau numai prima oară; altminteri veneai în cunoștință de cauză și pentru lungă vreme.

Pavel Cocora, după trecerile rezezi din ultimul timp prin grădina șahiștilor, care îi stârni-

cerneală proaspătă

seră jindul, își pusese în gând astăzi să poposească mai îndelung: o jumătate de ceas, un ceas poate, cel mult. Știa și el să joace deopotrivă șah, table, rummy, îndeosebi pasionându-l șahul, dar un împătimit propriu-zis nu devenise pentru nici unul dintre aceste jocuri. Ar fi fost mulțumit ca atare și doar să privească, iar dacă se ivea ocazia să se prindă în vreo partidă, cu atât mai bine. O jumătate de oră, după care să plece într-ale lui.

Străbătu culoarul dintre Rotonda Scriitorilor și Șahiști în pași avântați și ajunse rapid în rumoarea din grădiniță. În colțurile apropiate, de-o parte și de alta, se juca în draci rummy. Zgomotoși, băieții bruneți dominau zona aceea a ocolului. Zăngăneau cu patos pietrele pe mese, potrivindu-și-le apoi cu dexteritate pe paletele de lemn, se blagosloveau din belșug cu dragălășenii, cuvântul predilect invocac, un savoare conținută, fiind cel despre vârtoasa podoabă bărbătescă, fericită a se băga peste tot și în toate, ceea ce îi ferece și pe ei să și-o aduce în focași și să-i clameze potențele, până la sațietate și întrecând sațietatea. Pavel nu adăstă, firește, prea mult în intimitatea acelor mese, nici nu luă aminte stăruitor la confruntarea înveteraților jucători - se mizau, pare-se, bani importanți acolo - ori la febrilitatea ciracilor dimprejur care îl detectară de îndată ca indezirabil și îi sugerară cu uitături tăioase să-și mute cortul. Recunoscându-se umil a nu fi de-al lor, el se arătă de înțeles și mână mai la vale, unde, în stânga, chiar pe o bancă mărginașă, pe care o încălecase față în față, doi moșnegei blajini jucau table. Or, jocul de table, măcar că persiflat îndeobște, nu e mai puțin nobil decât celelalte, fie și pentru motivul că el incumbă o delicată incomoditate: anume de a te sili să porți cutia cu puluri, ditamai cutia, fără de care nu se poate. Cu tine. Ei, ia să arunce o otheadă... Spre deosebire de ce văzuse și auzise în escaala anterioară, aici animația năștea din participarea înfocată a chibișilor la joc: Dă-l afară!, Poartă în casă!, 6-5: Fuga în Egipt!... Tablagiii, cam profani, nu făceau decât să mute pulurile cum li se porunca și să-și pizmuiască reciproc norocul la

zar, noroc care, între cunoscători, nici nu se comentează: tablele se joacă la perspicacitate, nu la noroc, iar mutările se execută cu rezeziune, nu moșmondindu-le, numărând și socotind distanțele. Asemenea ticăială te scoate din sărite și Pavel nu răbdă să asiste decât la o linie și se urni din loc, sperând să dea într-altă parte peste ceva mai de soi.

Dădu puțin mai încolo, unde îi păru dintru început curioasă treaba. La o masă stătea jos un singur bărbat, pe scaunul din interior, cu fața spre alee cum ar veni, cu cartonul ponosit de șah întins dinainte și cu piesele așezate pe șirurile lor, negrele spre sine, albele către scaunul liber. Stătea așa și asculta destins comentariile tovarășilor care îl anturau și care formau un fel de gardă de corp. Lucrul părea ciudat întrucât, în celelalte dăți când se mai perindase pe aci, Pavel îl zărise pe bărbat (și-l amintea) având companion, ceea ce nu-l distingea de restul jucătorilor și nu capta atenția. Ori acum..., se găsea în crezi de adversari? Straniu, la câți amatori de șah trebuie că pândeau o șansă de a juca. Sau, la rigoare, să fi ocupat locul vacant unul dintre prieteni.

- Bună ziua! salută radios Pavel.
- Să trăiți! îi răspunse cu bunăvoiață un bărbat din grup.
- Așteptați un partener?
- Aă, domnul a reținut masa și...
- Și?...
- Adică e masa la care joacă dumnealui de regulă. Vine cu șahul de acasă...

Da, era o explicație, însă...
- Domnul Osebitu nu joacă decât pe o miză...
- O miză? se dezmetică întrucâtva Pavel. Ce miză? i se adresă de-a dreptul omului cu șahul.
- Un leu, spuse acela curat. Bineînțeles că, dacă pierd, plătesc eu.

Părea de necrezut, fu surprins Pavel de insignifianta mizei: un leu. Un leu de acum, la cursul nou, echivalentul a zece mii din urmă cu două-trei săptămâni, reprezenta o pretenție derizorie care se acceptă din prima și nu te poate împiedica nicidecum să te angajezi la un joc pe care îl râvnești. Zece mii de lei întindea Vlada unui cerșetor din tramvai, în drumul spre Mitropolie. Ce era un leu?... Zămbind, Pavel își scoase bucurios mărunțișul din buzunar, avea șapte lei și cincizeci de bani la sine, alese moneda scilpitoare și, așezându-se pe scaunul de vizavi, vârî leul sub colțul cartonului. Acolo îl va lăsa chiar dacă va câștiga, hotărî, făcându-l uitat, iar plata victoriei se va eschiva în vreun fel să și-o însușească... Cercetă cu discreție și amabilitate chipul smead al omului, crestat de o tristețe blândă, nebarbierit, cu țepi rari pe față, iar pe cap cu o șepcuță cu cozoroc arcuit. Acela îi întoarse și el o căutătură furișă, modestă și prietenoasă, după care plecă fruntea spre șah.

- Eu pariez că bate domnul! rosti șocant un bărbat din grupul susținător, avansând o ipoteză în general de neconceput.

Probabil că Pavel îi impresionase prin aplombul său pe fani șahistului, dacă reușise să le zdruncine temeiul în favoritul lor.

- Da?... Pariati pe un leu! îl ispită Pavel surâzător pe bărbatul care îi prezisese izbânda.

- A, nu! retractă înmuiaț omul. Eu îi spuneam domnului colonel.

- Aha... Mă condamnați la victorie așa.

Interesant, reflectă Pavel, considerându-și mai lucid tentația de a se fi lăsat sedus de joc. Un joc ori o capcană? Aș, să fie rezonabil. Cel din fața lui trebuia scos din plasa bănuielilor de escrocherie sau prefăcătorie, șahul servindu-i de garanție autorizată. El era, cum se vedea, un pensionar comun, doar mândria ridicându-l deasupra celorlalți. O mândrie derutantă: își miza inteligența pe un leu. Nici mai mult, nici mai puțin. Nu te provoca la un joc susceptibil de noroc sau de alt truc, ci la un joc pur. Ager. Dar pe un singur leu. Îi acceptai

provocarea, îți mizai și tu inteligența de asemenea pe un leu. Dacă îi disprețuiai miza și te bătea, ieșai din cursă încoronat de propriul dispreț. Deci să te fi ferit gândul. Și în joc, iarăși, nici să nu fi încercat să nu arăți tot ce știi... Cât de greu și de onest își câștiga acest om banul! Fiind de presupus că și-l câștiga, trudind aci. Chit că nu excludea nici paguba: Dacă pierd, bineînțeles că plătesc eu, ținuse să te asigure. Totul cinstit, în literă și spirit.

- Și cam câți lei câștigați pe zi, domnu'? întrebă Pavel, deschizând partida cu pionul dinaintea regelui.

- Patru-cinci, îi satisfăcu el curiozitatea, răspunzând cu mutarea simetrică.

- Doar atât?

- Sunt oamenii săraci, își drămuiesc fiecare leu și nu-l riscă.

- Săraci la pungă, dar și la duh? Că dacă s-ar socoti vrednici...

- Mde!

- Iar de pierdut?...

- Cam pe sfert.

Așadar nu era invincibil, fapt ce explica prezicerea bărbatului de mai devreme.

- Dar dumneavoastră?

- Eu, ce? fu Pavel nedumerit.

- Iubiți șahul?

- O!... Hehe!... Desigur, îl iubesc. Dar e o iubire latentă..., incidentală. N-am mai jucat o partidă de șapte-opt ani..., cred..., pe puțin. În tinerete am avut perioade când eram mai activ.

Confesiunea lui fu suficientă ca să-și facă toți o impresie și să nu mai vorbească nimeni nimic multă vreme.

Partida avu în prima parte o înfățișare normală. Mișcărilor se succedară în oglindă. Mută albul pionul din fața reginei un spațiu, negrul îl imită. Împinse Pavel înainte pionul care permitea nebunului să ocupe diagonala turnului din dreapta, la fel procedă și adversarul. Scoase albul calul din lăcașul său ca să execute apoi rocada, același lucru îl găsi cu cale și Osebitu. Joc de amatori, statut care îi aureola pe amândoi. După rocada regelui, o mișcare prematură a lui Pavel și așteptată de partenerul său, care și-o amână pe a lui, partida căpătă dintr-o dată altă turnură. Negrul își concentrează obsesiv atenția asupra flancului regelui inamic și declanșă fătîș agresivă. Pavel nu luă în seamă, era prea curând să se teamă, mijloacele de luptă ale adversarului nu le copleșeau pe ale sale și le putea contracara oricând, chiar și într-o fază avansată. De aceea iniție el un câmp de confruntare paralel, pe latura opusă, unde propuse schimburi de piese și, etalându-și virtuozitatea, la un moment dat prinse nebunul advers într-un clenci, îl captură pe un pion, zdruncinând astfel echilibrul și subminând soarta rivalului. Freamăte de adeziune și un răsuflet adânc de ușurare se auziră în spate. Numai că negrul nu-și scosese din cap planul său și, profitând de o relaxare, porni al doilea atac lansat asupra regelui alb. Aflându-se cu piesele împărășiate - turnul din stânga rămas izolat în colț, regina instrăinată într-o zonă moartă -, Pavel mirosi primejdia și încercă să se adune. Prea târziu. Osebitu, cu un joc energetic, față de al lui - pasiv, îl strânse ermetic în chingi cu caii, îl forță la schimb de dame, apoi la sacrificiu de cal. Îi zdrobi cu turnurile garda regelui, descoperindu-i-l. Îl obligă la mutări de fugă sau la soluții disperate de apărare, reducându-i dramatic spațiul de manevră, ba chiar sufocându-l cu propriile piese, încât Pavel simți acut răcoarea înfrângerii.

- Ce faceți, domnule? îl muștră un suporter de ocazie.

Exista o singură speranță: să-și salveze poziția. Matul nu era iminent și lupta se putea relansa. Dar, moral, superioritatea frapantă a negrului merita recunoscută. Bărbatul jucase mai dinamic, obstinat de o idee tactică, urmărită cu

tenacitate și fructificată iscusit. Indubitabil că era schema preferată cu care își învingea adversarii, câștigându-și leul prețios. Pe care Pavel îl așezase de altfel de la bun început sub carton ca să-i recompenseze victoria, ipotetică, fiindcă în sine își dorise arzător să fie victorios... Își aduse aminte aiurit că plecase de acasă și cu alte treburi, cercetă panicit ceasul, oh, zburase jumătatea de oră, iată-l înghesuit și de timp...

- Da, asta e... Vă felicit, domnule! Întinse sportiv mâna companionului său, care îi mulțumi satisfăcut.

Se ridică tuflit de pe scaun, hotărât să o șteargă repede, și atunci observă că în spatele lui, pe alce, se adunase o ceată gureșă, nepreocupată anume de partida pe care o susținea el, dar nici dezinteresată. Căci discuția părea determinată, intrucâtva, de finalul partidei aceleia.

- Gata, ați terminat? îl întrebă un bărbat îndesat, cu o sacoșă doldora în mână.

- Am terminat, răspunse Pavel ușor confuz.

- V-am așteptat..., nu plecați.

Întâmplarea se încercă automat de un aer misterios și incitant. Fură invitați să se apropie și Osebitu cu adepții lui, precum și ceilalți din jur. De la mesele mai depărtate se îndreptară încoace alți curioși. Se strânseseră destui.

- Domnilor, începu bărbatul solid, așa cum m-am recomandat câtorva persoane mai înainte, sunt managerul și antrenorul maestrului de șah Teodor Branca, pe care vi-l prezint acum tuturor.

Se întoarse spre tovarășul său din dreapta, un tânăr înalt, de vreo treizeci și cinci de ani, slab și cu ochelari cu dioptrii groase, pe care toți îl sorbiră din ochi ca să vadă un maestru în carne și oase.

- Pasiunea dumneavoastră dovedită pentru sportul minții, reluă impresarul, a făcut vestit acest loc și ne-a inspirat ideea de a susține aici un simultan. Maestrul Branca e dispus așadar să joace cu zece претенdenți, care vă știți valoroși sau aveți disponibilitatea și, atenție!, să mizeze o sută de dolari pentru fiecare partidă contra unui singur leu. Un leu, ca să existe o miză din ambele tabere.

Se lăsă o tăcere grea, înfiorată de o mare mirare. O sută de dolari! Doamne, o sută de dolari însemna pensia lunară a multora dintre cei îngrămădiți acolo. Oferta era fabuloasă și, uitându-te la managerul cu sacoșă, garantată, dar glisând privirea spre ochelari, se aneantiza într-o clipită. Puteai să te îngâmfi că birui un maestru? Haidade! Ala te lichida din cinci mutări. Încât miza, disproporționată într-o privință, era inechitabilă dintr-alta. Ce atârna mai greu: suta de dolari intangibilă ori leul dat pe Apa Sâmbetei? Leu care, de când se primenise, devenise mai scump ca un odor. Cum să-l pierzi?... Oh, dar și suta de dolari, să-ți cadă pleacă din senin... Dacă s-ar fi putut aranja altfel... Cum? Condițiile erau impuse de omul cu geanta și de cel cu mîntea, care făceau legea și jocul. Dacă te încumetai să te prinzi în joc, respectai și legea: trebuia, singur, să fii pricopsit și la buzunar, și la har.

- Ei v-ați decis? îi îmboldi încurajator cu privirea impresarul.

Da! exultară cei mai mulți, euforici. Hm! mumurară câțiva, morocănoși, în barbă.

- Pentru siguranța câștigului și acuratețea întrecerii, vă rog să vă desemnați și dumneavoastră un reprezentant.

- Domnul colonel! propuse grupul mai emancipat.

- De acord. Rugăm competitorii să-și aleagă mesele, ca să le pun la dispoziție șahurile.

Oamenii se răzlețiră din mijlocul aleii: care mai optimiști, care mai sceptici, unii îndreptându-se spre direcții precise, avându-și rezervate prin tradiție locurile, alții băjbăind în sus și-n jos să dibuie și ei o masă. Osebitu cu ortacii lui își reocupară poziția fără dificultate, ei își păstraseră toată vremea un picior în dispozitiv, excluzând intruziunile neofitilor. Iar în ce îl privește pe Pavel, fusese luat de valul acestora, care îl adoptaseră deja ca pe unul de-al lor, după prețul plătit. Își pierduse locul de la masă, pe mâna lui, însă nu mai puțin onorant era și postul de chibiț. Partida cu maestrul Branca, de bună seamă, nu era

îndreptătit s-o dispute altcineva decât omul merit, pe care îl recomandă atât faima recunoscută, cât și socoteala simplă că juca din câștig. Așa gândea Pavel și asta credea că e gândirea tuturor, bazată pe o logică elementară, când se pomeni, cam în răspăr cu logica, tras de mănecă de colonel:

- Deci, domnu', cum facem?

- În legătură cu ce?

- În legătură cu miza... N-o plătiți?

- Păi, cine joacă?

- Domnul Osebitu, normal. Și în cazul ăsta nu se poate ca dumnealui să și joace, să și plătească... Suntem oameni de onoare...

Pavel nu vru să se facă de răs că nu ar fi un om de onoare și, mai ales, să se intereseze cum se vor împărți dolarii, dacă le-ar intra în tolbă... Lasă! Își scotoci din nou buzunarul și puse moneda în palma colonelului, care porni tacticos să-i taxeze și pe ceilalți... Spre deosebire de prima dată, când leul îi păruse o bagatelă și-l oferise jovial în contul plăcerii de a trăi un mic divertisment, acum Pavel se despărți de ban cu inima stărcită. Și el era, mai la urma urmelor, tot un pensionar, nu un nabab. Avusese în cap un plan: să ajungă la chioșcul de pe Dacia, de la Muzcul Literaturii, să răsfoiască revistele de acolo, în care spera să fi apărut recenzii la romanul său recent, să cumpere bineînțeles revistele cu pricina și să se întoarcă voios acasă. Și iată: din șapte lei și cincizeci de bani, de câți dispusesese inițial, risipise mai mult de un sfert, reducându-și drastic bugetul destinat revistelor. Dar ce reviste? Că nu mai reușea nici măcar să le vadă... Hai, lasă!

După fervoarea amplă, din răstimp, în grădiniță se instaurase ordinea și se așternu tăcerea. Gata! Șahul e un sport al tăcerii, nu al babiloniei. La o întrecere de șah nu se rostesc decât două cuvinte: șah și mat, și acelea cu politețe. Nu se zbiară și nu se huiduie, nu se smulg scaunele din șuruburi și nu se trag pumni la fălci... În colțurile mai gălăgioase încetară pocnetele pietrelor de rummy și zornăielile zarurilor la table. Cartoanele împărățite, cu piesele frumos strunjite și lăcuite de lemn, albe și cafenii, ca să binedispună și să înveselească, se împărțiră jucătorilor, iar pe alce se interzise accesul din afară, colonelul și managerul străjuind intrările, încât maestrul să parcurgă nestânjenit cursele de la o masă la alta. Principal, el angajase lupta cu zece amatori, dar în jurul acestora mai asistau cincizeci, pe care nimeni nu-i ținea de rău - și las' să-și dea cu părerea -, astfel că simultanul se purta în fapt cu toată suflarea din ocol.

La primele tururi se păstră cu sfințenie liniștea, însă după ce, mai repede și decât se prevăzuse, Branca îi spulberă în partide blitz pe competitorii cei mai ageamii, care deveniră fatal ținta ironiilor groase ale amicilor, atmosfera se încinse. Alți cîțiva, de aceeași teapă, prelungiră agonia: profanii, de obicei, nu cedează decât după ce își pierd și regele. Dar căzura curând și capetele lor. Turma de gură-cască se redistribuă la ultimele patru mese, două de-o parte, două de alta a aleii. Cerberii de la porțile țarului sloboziră accesul mulțimii: auzind ce se întâmplă La Șahiști, promenada se abătuse voioasă într-acolo. Mai fu zdrobit un jucător, iar altuia, care se încăpățâna să se agațe ca înecatul de un pai, rămas doar cu regele contra turn și rege, îi dădură cei din spate peste ceafă. Al nouălea șahist cedă, în schimb, din proprie inițiativă. Și așa, jocul se concentra la o singură masă, ultima.

Tensiunea ajunsese maximă, creierul lui Osebitu sfărâia ca pe plita înroșită. Toți îi țineau partea și nu pentru că îl socoteau mai bun, n-avea cum fi, dar rămăsesse unica nădejde și se întâmplă de atâtea ori ca buturuga mică să răstoarne carul mare. Iar Teodor Branca, dimpotrivă, s-ar fi putut împotmoli la mal nu pentru că n-ar fi fost superdotat, ci fiindcă în încordarea sa neostoită era natural să survină și un moment de slăbire care să-l coste. S-a văzut ades: campioni mari, greșeli mari. Cei proaspăt sosiți de la mesele alăturate crezură că maestrul chiar trece printr-o pasă proastă când, la o privire sumară, constatară că Osebitu are un pion avantaj și, colac peste

pupază, fiind la mutare, mai captură un pion cu dama pe coloana A, deschizând drumul propriului pion, care mai avea trei pași până la capăt. Victoria era dată ca sigură. Sau, în cel mai rău caz, remiza... Oh, dacă ar fi beneficiat și de o poziție betonată... Însă ceea ce reușise Branca puțin mai înainte, printr-o mutare cheie, tocmai asta fusese: că, prin schimbul calului pe un nebul, îi încălcase adversarului doi pionii, despicând flancul regelui ca să-i periclitaze vădit apărarea... După acest schimb, rămăseseră fiecare cu câte un turn, cu damele și pionii, cinci la patru, iar acum cinci la trei, în favoarea lui Osebitu. Dar figurile albe erau armonios plasate pe tablă, poziția damei agresivă, iar regele bine protejat de turn și de un gard de trei străjeri, în vreme ce negrul își avea toți pionii răsfirați, pradă ușoară pentru regina albă. Care înfulecă pe dată unul. Nu-i nimic... Osebitu făcu pasul cu pionul frunțas spre liman. Hai, hai!... Dacă ar comite acum Branca greșeala aceea iremediabilă... Nimeni nu vedea ce greșală, dar un geniu are când nici nu te aștepti „o scăpărare”. Și ar fi una monumentală, de o sută de dolari... Dumnezeule, grădina asta cu șahiștii ei pasionați, pensionari pitorești, lunatici, ar trăi clipa ei de glorie... ar încașa câștigul cel gras. Hai, hai!... Dă-o în bară, maestre!... Ce bară? Doar să fi avut orbul gănilor n-ar fi sesizat mutarea cea bună: șah și... Și dama înfulecă și pionul care îl dubla pe cel rămas la bază, în spatele căruia se pitulă regele negru.

- Scoate turnul din colț, că a prins rădăcini!

- Pune dama la muncă, să curgă sudorile de pe ea!

Da, Osebitu era neapărat obligat să-și activeze dama și turnul, sîrind în sprijinul regelui. Dar Branca, pe lângă regină, dispunea și el de un turn, pe care îl împinse de pe linia din fund la bătaie în câmpul central. Izbindu-l pe adversar cu o succesiune de șahuri concertate, îi buimăci regele, care, exasperat și sleit, își simțea strân-

cerneală proaspătă

gându-i-se lațul de gât. Sărmanul, cel mai important de pe tabla de șah, era în același timp cel mai debil. Regina îl ascunse după fusta sa, jertfindu-se. Căci turnului alb, prinzând perechea regală pe coloană, atât îi trebuia și se profăi în fața reginei devotate. Fu începutul sfârșitului: dama neagră sacrificată pe turnul alb.

- Nu ceda, nu ceda!... Pionul va readuce regina pe tablă.

Ah, pionul negru mai avea de străbătut doi pași. Numai doi. Dar cât de uriași. Era în urmă cu un tempo. De acel tempo atârna soarta partidei. Cum să-l obțină?... Osebitu încercă imposibilul prin deplasarea turnului în câteva puncte strategice. Însă Branca nu-i lăsă multe șanse. Inexorabil, cu un șah la rege, agăță turnul cu regina pe o diagonală și-l captură. Pionul salvator făcu pasul care ar fi trebuit să fie penultimul. Fu ultimul: ca o acvilă, regina se năpusti asupra lui. Sfârșit. Osebitu culcă regele la pământ și întinse mâna maestrului, mulțumindu-i pentru cinste. Acela se ridică de pe scaun și îl felicită:

- Ați fost bun, domnule. Șahiștii buni se nasc, șahiștii mari devin.

Înconjurați de alaiul gros al admiratorilor, maestrul atotbiruitor cu impresarul său vânjos părăsiră grădina, care, din arhiplină și forfotitoare cum fusese, rămase tăcută, doar cu pensionarii ei statornici. Bătrânii perdanți de la șah, pasionați, pitorești și lunatici, stăteau țepeni cu privirile neconsolate duse în zare, neînțelegând ce li se întâmplase.

- Hai, nu vă mai căinați soarta, îi dezmetici colonelul, că i-am dus. Au uitat să-și ia câștigul și a rămas miza la mine. Veniți să vă reîntorn leul.

Întinzându-i mâinile, colonelul le puse banul în pumn, ca pe colindetul de Ajun. Pavel, aflat mai în spate, făcu semn să-i înmâneze pe al său șahistului cu șepcuță.

- Da, așa ne gândeam și noi că se cuvine, să-l răsplătim pe omul care ne-a oferit partida secolului...

Ștefan Jurcă

Locuitorii comitatelor din Câmpia de Vest erau porecliți, de către cei din nord, rămași în patria liberă, "supuși austrieci", și aceasta pentru că, după acea înțelegere de la Karlovitz, din anul 1699, deasupra lor avea să plutească umbra pajurei habsburgice. Dacă vii de la Oradea către Beiuș, la Ciuci, Buteni și treci Crișul Alb către Sebiș, vei întâlni doar pusticitatea drumului, o singură rată de cimitir iară lumea pare încremenită. Te cuprinde neliniștea, oare în ce domeniu am pătruns? Ici-colo câte un babet cu sticle de țuică de cireșe, etalate spre vânzare. Poți întâlni monumente, biserici și sate ori poate vreun camion ori două mergând ca legate una de alta, transportând trunchiuri de lemn de cireș ori de brad, alunecând către fabricile Vestului. Pe aceste drumuri a călcat Nicolae Iorga

cerneală proaspătă

încercând să deslușească istoria locurilor. De la Beiuș la Arad, venind dinspre Oradea Mare spre Vașcău, apoi la Ciuci în trenul dintre văile Hălmagiului și ale Crișului Repede. Acum o sută de ani, istoricul nota: "Locuitorii sunt români, afară de câțiva evrei și de meșteri unguri din față. Ei poartă aceleași veșminte ca și țăraniii ținutului, adică mantii albe, înflorite însă, pe aici cu negru și roșu". Este amintit Carpinețul, Crâșciorul. Urmează stațiile: Aciușa, Gura Văii, Iosășel, consemnate de istoric. În documente s-a scris de existența unor voievodate la Șiria, Ciuci, Clit și Hălmagiu, se știe de voievodul Moga al Hălmagiului în 1451, de Francisc și Alexandru Bota la Ienopole.

În Evul Mediu și apoi în imperiul austro-ungar, unitatea de administrație teritorială era comitetul. Cavântul se trage din nemțescul *Komitat*. În latina medievală se numea *comitatus* fiind condus de un *comes*, iar în italiană *comite*, un fel de prefect cum devine în istoria modernă.

Comitatul Zarandului are o compoziție etnică omogenă încă din secolul al XV-lea fiind situat între nordul munților Bihorului Crisan. Coboară în câmpie până spre orașul Giula către zona de confluență ale celor două Crișuri: Alb și Negru.

În anul 1566 turcii cuceresc Ienopolele și încep să-și extindă supremația în susul albici Crișului Alb. După pacea de la Karlovitz, peste comitatul Zarandului se înstăpânește Imperiul Habsburgic. Pentru a-i supune mai bine, ei împart comitatul în două: prima parte revine Ungariei până la Gurahonț, iar a doua, de la Gurahonț până la Blăjeni. După piatră, pe Crișul Alb, Transilvaniei. În anul 1876 comitatul Zarandului se desființează definitiv și este împărțit județelor Arad și Hunedoara.

"De ce aveți grumazul așa de scurt Vere Toadere, că nodul lui Adam vi se ascunde sub

Grofița

bărbie?" „Apoi nouă celor din zona asta, ne-a fost frică, bag seama, de ștreang de nu ne-o crescut grumazurile mai înalte. Îl avem scurt și gros pentru povară și umerii lași pe care noi ducem tarhat. Ne-o fi fost frică acolo înăuntrul nostru dar nu ne-am temut. Că după turci au venit ungurii, apoi austriecii, apoi iar ungurii și rușii. Au venit peste noi așa cum vine vremea cea rea, dar nu ne-am lăsat vatra și iosagul, ne-am ținut de coada vacii, cum zicea un domn avocat." „Mai povestește Vere Toadere despre trecutul nostru istoric, cum spun dascălii de la școală, că dumneata ești tare învățată." „Eu am zis și voi zice că răscoala lui Horia s-a întâmplat pe vremea guvernatorului Brukenhof, baron de Sibiu iară unul Ștefan Costa de toc din Hălmagiu, a ajuns secretar gubernial. Țăranii răzvrățiți din Dezna au fost conduși de Petru Beciu. Deznanii sunt oameni dârji, ei au lucrat cu lemnul, dar și cu piatra că așa și-au câștigat traiul vieții. Sunt oameni hotărâți când își pun în gând ceva ei duc lucrul până la capăt.

Cetatea Deznei se află în legătură cu cetatea Vilagosului de la Șiria, mai există încă o hrubă năpădnă de spini și de buruieni despre care se spune că da într-un tunel care ajunge până la cetatea Vilagosului. A ieșit și o pildă: până-i lumea și vilagoș; ori cum spune poetul anonim: vai, mâncatu-s de străini/ ca iarba de boi bătrâni.

La Ștei s-a exploatat minereul de uraniu, există o activitate, dar toate s-au oprit ca la un semn: nu-i lumină niciari? e-au murit toți oamenii. Care lumină a devenit cenușe asemenea vieții lor împărțită între munca la pădure și creșterea animalelor. Locuitorii folosesc caii și boii la "buiatul" lemnului din pădure iar în zonele de deal cresc bivoli. Cu telega transportă lemnele din pădure pentru a-și construi case ori lemne de foc, altelei le transportă la gatere pentru scânduri.

Eu am fost prizonier în Rusia, în primul război și ce am văzut acolo nici nu-i bine a povesti. Era atâta de frig că am gândit că n-o să mai apuc să mă încălzesc în veci. Puneam păduchi într-o cârpă și-i legam de roata morii, apa îngheța și când venea primăvara se dezmoțeau și mișcau încă. La ei și păduchii sunt puternici. Rușii își răsuceau o țigară dintr-o bucată de ziar, o puneau în colțul gurii și plecau la drum pușcând. Mergeau cât de aici până la Deniș cu țigara în gură și nu se stingeau."

Văru' Todor poartă ismene largi, din tramă, umblă desculț, peste ismene are o cămașă largă. Pe cap un clop de paie să nu-l prindă soarele. Cu grebla de lemn de-a umăr pornește spre țarină, parcă-i o arătare, se poate vedea dintr-un capăt în celălalt al satului, atât de înalt este. „Eu am luptat la Mărășești, zice, în Moldova. Ne aflam în refacere, ne-am dezbrăcat de hainele militare, le-am așezat pe malul râului. Ne-am băgat în apă să scăpăm de păduchi, să ne înmuiem oasele și jegul. Când ne spălăm noi mai bine se dă alarma. Praf ne ar fi făcut, cum eram în curul gol și fără puști. Am alergat la comandant, așa goi, am luat pușcoacele să întâmpinăm inamicul. Ce-or fi crezând când ne-au văzut pe toți goi de haine? Ne era rușine, dar ce să facem domnule comandant, că ne mâncau păduchii de vii și noroaiete... N-am să pot uita cum ne-am veselit când am aflat că nemții s-au speriat de noi.

Pe front ne-au adunat din satele din jur, că mi se pare că Denișul era pe atunci plasă însă

pe linia întâi nu ne-au trimis numai pe cei mai bine clădiți. Majoritatea eram din Prăjesti, Donceni, Laz și Sălă că denișenii care erau mai înstăriți și-au aranjat scutirea de front care cum au putut. Dar au fost și denișeni destui. Atâta era de mare și fără sfârșit Rusia de ni se părea că am ajuns la capătul lumii. Mulțumesc bunului Dumnezeu că am ajuns iar în satul meu că de aici n-aș mai pleca în veci, niciieri în lume nu-i mai bine decât la casa ta."

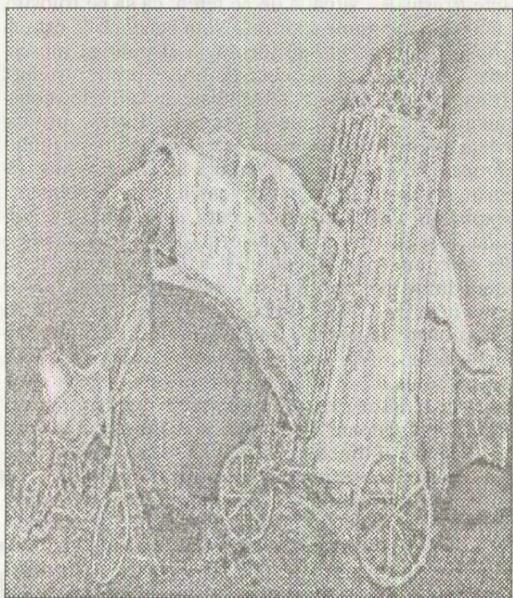
Văru' Todor are doi boi: Iambor și Mișca, cu ei merge la arat și tot cu ei coboară "dupii" din pădure. Se întoarce de la câmp, dezleagă boii de la jug și-i lasă să pască pe izlaz. Au coarne mari și ascuțite către vârful Iambor împunge, copiii se feresc din calea lui. Ciurda de bivoli vine la scaldătoare pe Pusta la baltă înconjurată cu papură verde, plină de mormoloci și de fânțari de apă. Intră în pas grăbit cu grumazurile ridicate și cu boturile pe sus. Fornăie pe nările moi și umede. Terenul de fotbal e aproape de scaldătoare, când sosește ciurda se întrerupe jocul. Dobitoacele ies afară din baltă numai sub bătele groase ale ciurdarilor. Mai jos de Valea Porcului pasc caii satului. Văru Todor spune că pe lume sunt și lucruri necurate: dinspre mormiști apare un berbec cu coarne îmbârligate și nimeni nu știe de unde apare el în turma oilor și nici când dispăre, că nimeni din sat nu are asemenea soi de berbec, se zice că bănuie doar noaptea, iar cui îi iese în cale rămâne mut. Însă pe haina militară nu prind vrăjurile, feciorii puneau la capătul curelei un cui de potcoavă care îi ferește de rele. Aveau curele aduse din armată ori adunate de pe Crișul din vremea războiului.

Marhăle se adapă la una din cele șase fântâni, trei pe Izlaz către Valea Lazului și trei de cealaltă parte de sat către Roșia. Fântâna e căpțușită cu piatră de andezit, alta cu piatră de vale, deasupra are o ladă din scânduri de poștă, să nu cadă în ea animalele ori hoarele. Apa se scoate din fântână cu o galeată de lemn prinsă de o rudă ce vine de la cumpăna fântânii. Ciurdarul adapă animalele cu apă din fântâna turnată în valul de lemn. Peste zi apa se încălzește și se tulbură din cauza mușchilor verzui ce apar pe marginea valului. În ea se scaldă găștele satului. În drum spre țarină, la prânz, femeile umplu ulciorul cu apa rece iar primăvara limpezesc hainele. Coboară printre prunii lui Moș Petriș apoi pe lângă nuci lui Văru Todor. Se vede și de aici ca Văru Todor e om umblat, doar el are o plantație de nuci. La fântână femeile spală lepedeile, strujacurile și ștergarele din tramă. Un pic mai jos curge Valea Lazului, mai mult când plouă, pentru că vara apa rămâne doar în băltoacele cu mormoloci, dar și cu pești. Copiii îi prind tulburând apa, iar peștii ies amețiți deasupra apei.

"Eu am văzut cazacii, bată-i bunul Dumnezeu, aveau niște cai... toată lumea le știa de frică. Ei locuiesc pe lângă Don și sunt mari luptători. Că și eu am fost pe front în Rusia." Își aprinde o țigară Naționale; o sprijină între degetele îngălbenite de fum și continuă. Mai bine rămâneți la noi în casă decât să tot umblați pe uliță noaptea, vă înțeleg că voi sunteți domnișori de liceu și că vă recreați în vacanță. Eu sunt strajă și trebuie să stau afară că s-ar putea să vină cu mașina milițianul, vine cu gazul în control, dar noi suntem oameni pașnici și nu avem treabă cu nimeni. Pe Dej l-au iradiat rușii că n-a vrut să prelungească "tratatul" cu ei

și le-a tăiat conducta de petrol care curge la ei. Gata de acum cu supușenia față de ruși, față de «uresese» că acum am început să deschidem și noi ochii, să vedem ce prieten avem la Răsărit. „Poartă o cușmă neagră din blană de miel, veche, lâna a devenit negru-roșetică. Ion Straja se așază pe lavița de sub salcâm și veghează la liniștea satului. În haltă la Prăjești se aude „trenuțul” de seară, merge la Moneasa. Dacă ai coborî un pic pe strada lui Blaga, de lângă casa babei Iosana se vede o lumină mișcătoare ce se perindă de-a lungul Văii Deznei. Ion Straja are nevasta de la Laz, un sat aproape de Dezna din care au mai rămas câteva case, pe o uliță plină de bolovani și gropi. Oamenii s-au mutat la Denis ori la Dezna. Ion Straja are un lămpaș pe care-l aprinde când intră în misiune. La birtul lui Becuțu, într-un stâlp e locul unde lămpașul e aprins până dimineața când stelele cerului râd de lumina lui oarbă. Apoi Ion Straja s-a dotat cu o lanternă Focus, fabricată de ELBA Timișoara însă baterii nu se găsesec decât în orașele mari. Peste zi ține bateria pe marginea cuprului să se încarce. Numai seara așază bateriile în lanternă să aibă lumina puternică. Nu e voie să îți lumina lanternei în ochii săteanului, trebuie să-l luminezi numai la picioare, că așa scrie legea, preciza Straja.

Noaptea de iarnă se lăsa cu o beznă adâncă în satul inconjurat de păraie și păduri. Înainte de Becuțu a ținut „ducean” Ioja. El zice și acum că mai are vin de vânzare, nu i-a dispărut din sânge microbul comerțului. Tică a lui Teberu cumpără vin de la Ioja, își adună apoi prietenii în grădina căminului cultural, se așază pe iarbă și trag pe rând din sticla cu vin acru. Tică se ține cu Zarea lui Zgârcea pe care ai săi vor s-o mărite cu Liuțu. Ziua păzește via, chiar în vârf de deal au o fântână cu apă mereu rece și limpede, o colibă acoperită cu lăstari de vie uscați. Pe jos așternuseră paie și peste ele o procoviță. Venea din pădure, se prefăcea că trage apă din fântână să afle dacă este cineva la vie. Zarea are părul blond verzui ca mătasea porumbului în luna august. Gâfăie de parcă ar fi purtat în spate toți strugurii din vie. Tică suflă de plăcere. Pepenii și strugurii se rumesc la arșița verii. În colibă e răcoare; transpirată, Zarea înclină gâlcata numai un zâmbet de satisfacție, își toarnă apa în mâini apoi își umezește pulpele, apoi fața și părul ca mătasea porumbului. Peste Dumbravă soarele trece arzător, câțiva nori plutește singuratici ca niște dealuri de vată ogliindindu-se în valea Deznei. Printre volbura și buruienile holdei mișună insectele însetate. Zarea intră în colibă. Din gorunii de la marginea Dumbravei se desprind, uscate fructele de ghindă, cad în iarbă cu un pocnet sec. Seara, întors de pe Izlaz unde

sloboade purceii să scurme în iarbă și să caute prune, bătrânul Zgârcea o ia la întrebări. Mic și îndesat, se proțăpește pe călcăie. Nu vede bine.

- Ce faci tu Zareo toată ziua?

- Păzesc pepenii... și strugurii, moșule...

- Și nu vine nime?...

- Nuuu... până acum, n-au fost hoți.

- Hoți de pepeni și de struguri...

- Daa... n-au stricat...

Zarea își trage baticul de pe frunte, un pic încurcată.

- N-au stricat pepeni și struguri, dar altceva nu vine?...

- Cine să vină, moșule... vulpile?

- Oamenii răi, fată, ăia vin și strică, strică omului casa...

- Vorbe, moșule...

- Ai grijă, draga moșului, că-i vremea de măritiș.

- Ce vreme, moșule? se prefăce, nevino-vată, Zarea.

- Știi tu bine unde lovesc eu cu vorba, că cu biciul n-am dat încă. Dar dacă trebuie... voi da...

Rușinată, Zarea se furișează în casă. Moș Zgârcea dă cu biciul după purceii ce-au intrat pe târnaț.

- Sărăcie de voi, cuțulee... ia, mă la ei...

Valeev a dorit să facă din Europa de răsărit o anexă a ureseseului, noi să producem pentru ei produse agricole, iar marea prietenă să le valorifice. Să ne ia Dobrogea și Cadrilaterul, să facă o zonă comună cu Bulgaria. Dacă nu ar fi fost Maria Regina să transforme Balcul în paradisi unde și-a lăsat și inima să-i fie păstrată după moarte, cine ar fi cultivat românismul de-acolo unde migrau pictorii și scriitorii să caute muntele de cretă, marea și pământul nisipos? Să scrie despre firul de nisip ori să picteze norul și spuma, linia orizontului unde cerul își dă întâlnire cu marea. Pe Ion Straja nu-l interesau treburile astea deși le auzea și el de la sătenii care se adunau seara în colțul lui Iovan Șumariu. El trebuie să aibă grijă de liniștea satului. Cine voia să fure de la colectiv nu trecea prin mijlocul satului și nici nu mai erau căruțe, numai câte unul de-și mai ascundeau câte ceva din ce a fost acea căruță. Duceau dovleci și porumb de-a spinarea, cu sacul ori cu coșul. Lemnele tot așa, pe umeri. Cum se însera mergea săteanul și le lua în spinare. Se mai oprea în vârful dealului să-și tragă sufletul ori să asculte dacă n-a intrat în sat vreoa mașină. Că între ei sătenii n-aveau de ce să se părăsească. De la gater se întorceau pe biciclete având pe portbagaj o plasă cu pâine rotundă, coaptă la brutăria din oraș.

“Să vină Văru Todor și Miculae să țină de porc. Eu merg să-l chem pe Tronca”. Tronca avea o baionetă lungă cu care înjunghie porcii de Ignat. Știa să vindece animalele. Înfigea o sulă în ureche ori în venă, slobozea sângele iosagului bolnav. Numai el știa să belească caii morți. Pe copii nu-i lăsa să se apropie când jupuiau animalele, fie că se îmbolnăvea o vacă, o oaie ori un cal își rupca piciorul, ce făceau cu pielea animalelor jupuite nimeni nu știa. D.C.A.-ul nici nu exista pe atunci. Peste animalele moarte stropeau var stins, apoi erau aruncate într-o groapă, dar mirosul de stârv, pe vreme de seceta se simțea pâna departe.

Într-un troc de lemn baba Petriion zornăie boabele de porumb. Cuțu-cuțu-cuțule, cuțule, cuțule făcea baba țuguindu-și buzele. Auzind larma grăsanului nu se grăbea să iasă din cocină. Simțea el că-i ceva de rău cu atâta gălăgie în ocol. Dintr-o sticlă de sfert trag pe rând să prindă curaj. Unul îl apucă de un picior din față și de celălalt din spate apoi altul de urechi și-l trântese pe-o parte. Baciul Tronca îi caută gropița din gumaz unde înfige, apăsat, baioneta. Porcul guiță, se oprește o clipă să priceapă ce se întâmplă apoi grohăie. Într-un

vas smălțuit sprijină sângele care curge înspumat din rana făcută de cuțit. Sticluța de sfert rămâne pe târnaț, o apucă iar și trag din ea pe rând. De la dreapta la stânga, cum se dă cu coasa. “Bine sa dea Dumnezeu, vecine. Doamne ajută, vecine!” Uneori țuca se termina, dar nu se grăbea nimeni să aducă alta. Grăsanul era așezat pe o leasă de la car și dus în grădină. Se punca apă la foc. Cu un șomoioac de paie se aprindea movila de paie așezată peste porc. Moș Petriion ridica cu furca de fier pâlălaia de foc și o muta către spinarea porcului unde părul era mai des. Aduceau resteile de la car, lăsate lângă jug, cu ele părjoleau părțile de la încheieturi, la picioare, după urechi. Când era curățat bine și șoricul arăta alburiu, ca un pepene copt, era spălat cu apă fierbinte. Îi luau mai întâi capul. Porcul despicat era lucrat pe ușa de la grădina așezată pe pământ și se împărțea în părți egale. “Cu cormonadă ori fără?” întreba meseriașul. Moș Petriion, deși cunoștea răspunsul, intra în casă să întrebe femeile. Pe o etajeră avea altă sticluță cu vinars. Mai trăgea o dușcă, după care revenea, roșu în obraz și la nas. Copiii rodeau bucăți din coada porcului și din vârful urechii, pentru cei ai casei erau prăjiți creierii. Pentru tocană se alegea, separat, carnea de la gât și de pe coaste. Înainte de a-l transporta în casă unde se lucra la măruntaie, se pregătea tocana pentru invitați. Către seară se preparau cărnații, se fierbeau maioșii, sângereții și toba. Jumările din slănină topită le îngrijea Moș Petriion într-o căldare neagră, de fier. Untura era vărsată în vase smălțuite, răcindu-se se albea ca zăpada apoi era dusă în cămară. Pe o rudă de lemn, deasupra târnațului, erau așezați cărnații să se zvânte înainte de a fi puși la

cerneală proaspătă

afumat. Când se însera compoziția pentru cărnați era pregătită. Parcă înțelegeți apărea și Mătușoiul. Avea pe cap o căciulă de blană neagră și o haină de lână sub care purta vioara. Se oprea la ușă, scârțâia ușor cu vioara: “La mulți ani; întru mulți ani, și mai mulți ani...” Moș Petriion pregătea sticla cu vin și-i ieșea în întâmpinare cu paharul plin. În curte câinii atrași de mirosul de cărnuri se hârjoneau între ei. Li se aruncau resturile de la mâțele porcului. Apărea Leul, câinele negru, cu bumbi galbeni deasupra ochilor, își ținea ca un glonț pe ușa ocolului și-i înhăța de spate. Pisicile se ghemuiau sub scaunele cu musafiri. Venise acasă și Niurca, pisica cea bătrână ce semăna cu un tigr, se întorsese de pe câmp. Începeau a colinda. Moș Petriion, cu ochii stinși începea cu voce pițigăiată: “Streșinioară de mătase/Slobozi-ne gazdă-n casă/ Corinde midon...”

Petrecrea ținea până către dimineața. Copiii se culcau în casa unde era bradul de Crăciun, un puiț de jneapăn ce mirosea proaspăt a pădure și a rășină. Pe crengi erau înșiruite turte colorate cumpărate de la piața din Denis: roșii, galbene, inimioare, cruciulițe, căluți cu oglijoara cât o unghie. Într-un an Mătușoiul s-a supărat pentru că măcelarul, venit de la oraș, l-a ironizat dându-i să guste din compoziția cărnaților. Să spună dacă-i îndeajuns de condimentată. I-a întins mâna cu amestecul și în loc să i-o pună spre gură, i-a dat cu ea peste nas. Mătușoiul s-a supărat. Și-a luat vioara, căciula în cap și-a plecat. A fost o seară tristă. Pomana porcului fără muzică și colinzi. În fiecare an înainte de Crăciun ninge ușor, destul ca oamenii să poată folosi zăpada la curățatul locului unde s-a părlic porcul ori s-o adune ca primăvara, când se topește, să aibă apă destulă.

mircea constantinescu

Chiar dacă televiziunea - cel puțin în căminele *middle&first class* - pierde evident terenul în favoarea computerelor, există, tot evident, încă o cantitate însemnată de "televizomani" și de amatori (de voce, de nevoie...) ai emisiunilor radiofonice. Iată pentru ce, momentan, este instructiv (și alarmant!) să urmărim cu tenacitate gradul de (in)adecvare al tratamentului de care "beneficiază" limba română folosită de către exponenții stațiilor radio-TV. Obiectul preocupării noastre nu este nou - înșine am mai avut ocazia să ridicăm cortina asupra subiectului - noutatea, dacă este vreuna, n-ar putea să consiste decât în faptul că, indiferent câte sesizări scrise/orale s-au încumetat să constate regimul "depravat" al utilizării graiului național în audiovizualul autohton, măsurii nu s-au luat și sunt semnale viguroase că nu se vor lua întru ameliorarea (dacă nu *înlăturarea*) acestei stări de lucruri. Motivațiile și motivele nu sunt puține - și asta chiar dacă, la simpozioane tematice sau în diverse ocazii publice, mai mult sau mai puțin

eseu

oficiale, tocmai reprezentanții stațiilor radio-TV nu numai că nu și-au motivat *indiferența* ori *neputința* în raport cu rezolvarea situației critice, dar, în disprețul colectiv, au binevoit să absenteze cu desăvârșire. Cum este știut, radioul și mai cu seamă televiziunea - după *primul val* al media internaționale (presa scrisă, telefonul, fonograful, cinematograful) - continuă și concurează misiunea mediilor informative anterioare. Pe o plajă a concurenței aprige (deseori și pe multe meridiane: de nimeni controlată), afirmarea televiziunii, îndeosebi, a fost cea mai clocventă, cea mai cuceritoare și, dacă nu ne înșeală simțurile și "uzul rațiunii", cea mai dăinuitoare. Psihosociologii multimedia au explicat, explică, vor explica - totuși, fără să influențeze *esențial* fenomenele în actu - în ce constă *mirajul*, *puterea de seducție* a televiziunii. Aceiași, între multele carente atribuite acestui mediu, au subliniat deseori și tendința devoratoare a televiziunii de a-și anexa un jargon specific; nimic rău în asta, dar numai până la limita unde/când respectivul *jargon* tinde să se substituie dimensiunii profane, adică limbii curente *exterioare* arealului TV. Care limbă curentă nici nu s-a mai străduit să-și recupereze domeniul strict, ba, mai mult - și de-aici pornește recursul nostru actual - s-a trezit relativ repede că - "ceas de ceas și în proporție de masă" - este tot mai puțuită, tot mai rănită, tot mai agresată de legiunile atocuprinzătoare și atotștiutoare ale celor care slujesc din interior, dar și din exterior - cohorte de angajați, cohorte de fani, televiziunea cea de toate zilele/noptele. Calcularea obsedantă a rating-ului, scorurile obținute în vânzarea de programe și pachete promoționale, obținerea de materie primă pentru spațiile publicitare vândute în gros și în detail, toate acestea și desigur altele au trecut nu în plan secund, dar chiar... în derizoriu "preocuparea" pentru limba utilizată de crainici/reporteri/moderatori/corespondenți de presă.

Cel puțin în context este necesar să fie reamintit faptul că, din spectrul obligațiilor/funcțiilor televiziunii, nu avea cum să lipsească dimensiunea instructiv-educativă. Observația este valabilă, păstrând proporțiile, și în cazul radioului public/privat. Or, dimensiunea sus-amintită nu este tributară *înainte de orice* imaginilor, respectiv sunetelor (muzicale), ci cuvintelor, discursului, limbajului. Scurtele rubrici intitulate ad hoc *No comment* - specifice exclusiv

Limba română - pentru copii și adulți

televiziunii - oricât de percutante, de complexe, de variate ar fi, nu pot să se substituie explicațiilor, *legendelor*, subtitrărilor altfel decât provocând confuzii prin... ambiguitatea sau tendențiozitate selectării/etalării lor. Oferim acest exemplu spre a oglindi, dacă mai era nevoie, *necesitatea* indemonstrabilă a folosirii limbajului discursiv în presa audiovizuală. Și, slavă Domnului, acesta este și va fi folosit vrând-nevrând. Problema ridicată de noi abia acum devine operantă: *cum și de către cine* este folosit. Pentru cine - răspund președinții, directorii, responsabili de programe, de emisiuni, de rubrici... Aceștia angajează, conform unor criterii fluctuante și ambiționate a se numi *concursuri*, și pe stărețul, și pe novicii mânăstirii. Direcțiile, serviciile, birourile, secțiile etc. se populează, astfel, pestriți și direct proporțional cu *directivele* și *regulamentele* (ne)scrise ale unui levantinism supranumit, aici, prin racordarea formală (când nu-i de-a dreptul ipocrită, adică respectându-se doar "principiul" *do ut des*) la o sumedenie de aquis-uri, de recomandări, de reglementări încopiate abrași în bibliofaturile electronice ale Uniunii Europene. Rânduiri (in)formale cu mandarinii stațiilor radio-TV - atunci când puțini dintre aceștia "și-au irosit timpul" cu așa ceva - n-au avut darul să-i impulsioneze, să-i convingă altfel decât vag, amical, la "botul calului", despre importanța *selectării* judicioase a subalternilor. "Monșer, las' că știm noi mai bine ce-avem de făcut! Doar suntem unși cu toate alifiile!..." Curat... unși.

Fără doar și poate că există rutină, stereotipuri comportamentale și imitare a unor VIP-uri (*dar*, din nefericire, în- ceea-ce-au-acestea-inferior...) în absolut toate domeniile de activitate. Totuși, cu câte altele se *compară* media audiovizuală?!... Rutina cunoscutei, activitatea ciclică ordonată repetitivă a agricultorilor nu au un impact, la nivelul limbajului curent, asupra milioanele de "profitori" ai efortului acestora. Nici nu sunt destinate, în fond, influențării *directe* a conduitei lingvistice a acestor milioane. Dialectele, regionalismele se mai păstrează cel mult local și oral, *bouche à bouche*. Noile generații se lasă fecundate de *lingua franca* a Internetului, engleza sau, în cel mai rău caz, de idiolectul parazitărilor al rapperilor și hiphopiștilor. Jargonul agroindustrial, cu toate păcatele lui, n-a cucerit audiovizualul decât în răspăr, făcând obiectul/ținta unor scenete... hazlii, dar grosiere (*vezi* succesul nerușinat al unor seriale de... ținută așa-numitelor "Vacanța mare", "La bloc", "Trăsnii în NATO" etc.). Cât privește jargoanele celorlalte profesii, să le numim urbane, acestea nu se constituie în obiect de studiu decât pentru lingviști. Folosirea lor în emisiunile Radio-TV este limitată. Medici, marinari, polițiști, magistrați, hidrologi, preoți, gastronomi etc. sunt prezenți fulgurant pe micile ecrane sau în emisiunile radiofonice și nu discursul lor *specializat* incomodează urechea consumatorului de media, ci unele abateri de la normele gramaticale elementare; totuși, să nu se omită influența negativă a acestora atunci când, în calitate de VIP-uri, vorbirea lor este receptată canonic, normativ de către copii și adolescenți. Crainicii, reporterii, moderatorii nu au răgazul, nici... impolitețea de a-i *corecta*, mai cu seamă atunci când - și domeniul furnizează copleșitor de multe exemple - VIP-urile aparțin cerului și compact, și fluctuant al politicienilor. Este adevărat, unele familiarisme și obscenități reușesc să fie bipate în situația când emisiunile sunt înregistrate și transmise ulterior. Nu e și cazul emisiunilor *live*, păstorite de Radu Moraru, Dan Diaconescu, Teo, Dan Negru, Andreia Bănică, Țociu & Muraru ș.a., pe parcursul cărora vulgaritățile, familiarismele, aluziile obscene, agramatismele ating cote impardonabile; și, ca și cum asta n-ar fi de ajuns, multe sunt *dublate* de "sevente" licențioase ce ar putea să inspire cu "folos garantat" vitriole excitante ale sex-shopurilor. Desigur, televiziunea și-a făcut permanent un titlu de glorie din anvergura cu care a reușit să *capteze*, să "confiște" *ansamblul* vieții sociale dintr-o țară sau alta. A și fost această propensiune tiranică unul dintre motivele pentru care în toate țările civilizate s-au instituit organisme de reglementare și control, care *limitează*, *îngrădesc*, *amendează* excesele, indiferent de natura lor. Reglementările românești, în acord deplin cu acelea ale Uniunii Europene, expediază după miezul nopții (sau pretind *codarea*) transmisiunilor decol-

tate, erotizante, vulgare, violente. Nu ne referim acum la documentarele sau producțiile *artistice* (film, teatru, concerte ș.a.), care beneficiază de un regim special - în cazul lor procedându-se prin avertismente elocvente adresate adulților. Autoritatea autohtonă în domeniu expediază consecvent avertizări, somații, amenzi, ca urmare a abaterilor flagrante în raport cu Legea Audiovizualului, cu deciziile și reglementările în vigoare. Deocamdată, însă - iar acest *deocamdată* tinde să fie tălmăcit printr-un... *sine die* - nu există nici un temei *legal* pentru pedepsirea celor care, repetat, masacrează gramatică, stilistic, semantic... *limba română*. Nu ne referim - precizăm încă o dată - la *invitații* din emisiunile radiofonice și de televiziune, care, cel puțin în emisiunile *in live*, își ridică poalele, își dau arama pe față cu riscul, *propriu*, al aterizării în ridicol, deriziune, trivialitate..., ci la redactorii, crainicii, moderatorii, scenariștii, regizorii, cameramanii ș.a.m.d. care, vitriolați de "principiul" funcționării concurenței violente din segmentul audiovizualului, își permit exagerări din ce în ce mai flagrante, inclusiv derapaje - grav este și că acestea nici nu mai sunt percepute ca atare! - privind întrebuintarea corectă, conformă canoanelor în vigoare (dar conformă și *culturii personale*, când și dacă există), a limbii materne.

Părinții, educatorii, profesorii nu sunt totdeauna în situația de a îndruma și controla și modifica "lectura electronică" a copiilor și adolescenților. PC-urile din cămine, dar și Cafe-Interneturile dezvoltate, incontestabil, abilități nu doar "tehnice" și-i propulsează pe copii și adolescenți în universuri total inaccesibile părinților sau educatorilor lor cu puține decenii în urmă. Numai că indicatorul *discernământ* este în suferință..., o suferință iremediabilă, date fiind condițiile obiective în care se practică "lectura electronică". Un studiu, fie acesta întocmit chiar de amatori, ar indica ferm că elevii accesează îndeosebi site-uri obscene, teleshopping-uri ce promet marea cu sarea, chat-uri crunte de banale sau intime, concerte extravagante/vitriolante, filmulețe și filme horror sau măcar... erotice. Apreciem, aici, o majoritate, nu o totalitate. Suficient, însă, pentru a fi consemnat fenomenul... Sub ochii noștri se dezvoltă, se "emancipează", așadar, o generație de *consumatori*. Se produce, astfel, o cunoaștere *după ureche* a limbii engleze (*literare*??!), dimpreună cu un interes scăzut sau, deseori, nul pentru folosirea corectă, plastică a limbii materne. Sociologii de pretutindeni (în asociere cu unii pedagogi, psihologi, profesori) au avertizat, avertizează continuu asupra (dez)avantajelor "lecturii electronice". Ei vorbesc/scriv, ei se aud/se citească... *Industria* multimedia aduce profit, secundând curajos cazinourile, stadioanele, turismul!... Cu toate că târgurile de carte, festivalurile, concursurile etc. etalează o profuziune de titluri/tiraje, sunt puțini aceia care își mai fac iluzii privitoare la... apetitul noilor generații pentru lectura cărților (pe suport de hârtie). Programele școlare înseși tind să restricționeze cantitativ lecturile "clasice", influențate *firește* de... situația de pe teren, ca să ne folosim, aici, de o locuțiune sportivă. Nota bene: țările est-europene, *dependente* de ideologia și politica moscovite, au alunecat nefiresc-de-brusc printre steieri, peste carsturi, purtate, teleghidate de lavinele economice-de-piață. De unde și excesele. Excese privind viața socială în ansamblu, nu doar... audiovizualul. *Tranzițiile* diferă de la o cultură la alta. *Excesele* rămân. Nu motivăm inconsecvențele, doar propunem... explicații. Copiii și adolescenții de *astăzi* sunt, virtual, responsabili/conducătorii societății de mâine - în care, cu voia Domnului și a *Domnilor*, poate că unii dintre noi ne vom mai bălăngăni pașii, dar și convingerile... Ne întrebăm, vă propunem să vă chestionați: regresăm, freudist, la un limbaj al semnelor/semnalelor necuvântătoarelor, care se admit, se perpetuează *în absența* vorbirii coerente, logice, *corecte*, ORI ne redresăm din mers, recunoscând că "trestia gânditoare" se cuvine să-și conserve *avantajul* milenar al limbajului articulat?... Sună pompos?... De acord. Panica noastră e fertilizată "ceas de ceas și în proporție de masă" nu doar de... excesele multimedia, - până la un punct, controlabile și amendabile de către autoritățile îndrituite - cât de confuzia dintre real-imaginar - posibil, propusă, susținută, întreținută de multimedia, ale cărei efecte în imediat

și pe termen mediu nu sunt doar nocive, dar greu anticipabile... Din această perspectivă privind lucrurile, poate că acuratețea folosirii corecte a limbilor naționale ar putea trece drept o preocupare futuilă, poate chiar *snoabă*... Amintim, de aceea, că nu trebuie omis lesne faptul că nu doar adulții, ipso facto înzestrați cu discernământ, urmăresc sau, cel puțin, *accesează* programele radio-televizate, dar și copiii și adolescenții seduși de "lectura electronică". Nesupravegheați, neîndrumați, ei tind să elimine din start canalele educativ-instructive - care, spre lauda televiziunii, nu sunt puține, fie și doar de ar fi să citim aici "Discovery" (pluritematic) sau "Animal Planet". Minorii încă sunt captivați de posturile (disponibile pe principiile rețele românești de cablu) "Minimax", "Jetix", "Cartoon Network". Sunt puține seriile ("Cum merg lucrurile", "Andersen, povestitorul", "Familia Flintstone...") lipsite de violență tematică, anecdotică, comportamentală, verbală. Dacă este inutilă, aici, detalierea "subiectelor" incriminante în schimb merită să fie inserate, selectiv, abuzurile la nivelul limbajului (crud, mahalalesc, argotic sau, la polul opus, prea specializat, prea doct (mixaj de jargoane științifice "de ultimă oră") pentru pregătirea generală a copiilor; așadar, un idiom percutant pentru minorii cărora li se adresează aceste basme:

MINIMAX: "... Du-te la mama dracului - așa are mtră de cauciuc - cine dracu poate fi - ia stai tu, dihanie - nevastă-mea mă taie dacă mă duc acasă fără pește - a crăpat maică-mea - ce mi-si trimis aici? rahat de capră? - am o viață și o moarte și cu bomba se împarte - simt că voi crăpa - ție-n loc de floricică, o sticlută de palincă - mireasa arată ca o vacă - s-a născut în cădere liberă direct în cap - s-a dus dracului totul - eu înghet ca dracu - nu te mai strofoca - mă, cap sec - crocodilii sunt valize de piele în devenire - haideți, pământăilor - ciocu' mic - boșorogul ăla și balul lui de doi lei nasol - haleală rece - n-am nevoie de voi, rataților - ești un sac cu ciorapi murdari, ești o grămadă de balegar - măi, tataie - fir-ar ca de constiință - e gata haleala...

CARTOON NETWORK:

"... Ești tâmpit - mlaștină slinoasă și împutită - ești prost - ești un idiot coricrăpă tâmpită - Joe jegosul - tacă-ți fleanca - șobolani împutiți - ești un cretin marfă! - mișto - gagici - babalăcule - dispari, cretinule..."

JETIX: "... Nenorocitorilor - ticăloșule - ticăloșul, un afurisi, de spiriduș - pe toți draci, să te ia naiba - sigur că vreau s-o faci tu, idiotule - nu mă hotărâm între idiot și tâmpit - retardatele - băloasa aia de Baba Cloanța - hai cărați-vă, tembelilor - miriapoda aia - tu, grămadă de oase bătrâne, împutite - scoală-te, putoare ce ești - jigodiile alea au dispărut pe bune - cotoroanță bătrână - dacă află profa, suntem haliiți - îți dau un șut în fundul ăla - unde am eu chef, boule - începe tu, capsomanule..."

Nota bene. Sunt exemple culesc doar într-un interval de zece zile, în miezul verii 2005. Precizarea este valabilă și pentru următoarele excerpte. Prin punerea în vânzare a noului DOOM tocmai în aceleași zile, excludem ad hoc deraierile ortoepice/morfologice constatate, întrucât acestea nu mai sunt conforme, în totalitate, cu *recentele* norme. Astfel, dintre abaterile sesizabile în exprimarea reporterilor, crainicilor, moderatorilor radio-TV, am izolat, selectiv, doar erorile sintactice și semantice flagrante: dezacorduri, topica aiuritoare, expresii inoportune/argotice, familiarisme și formulări ireverențioase, toate ilustrative pentru varietatea ipostazelor amendabile. Din motive lesne de admis, - în fond, important este fenomenul și mult mai puțin actanții - nu vom preciza numele reporterilor, corespondenților, crainicilor, moderatorilor care *se grăbesc* permanent, își precipită discursul de parcă ar fi subit *goniți* cu kalașnikovul din studio și, în consecință, își delegă semidictismul să țâșnească precum un gheizer; dacă aburii fierbinți s-ar rezuma doar la deconspirarea altitudinii intelectuale a respectivilor, ne-am rezuma numai la o atitudine condescendentă; totuși, prin timpul alocat și prin menirea intrinsecă, "știriști" și moderatorii radio-TV devin, volens-nolens, personalități *exemplare* (utilizăm atributul în accepția conferită de psihosociologia multimedia); iată de ce discursul lor nu poate fi - *calitativ* - trecut cu vederea, sau absolut de "păcate" doar din motivul, "psihologic" justificat, al... tracului. Încă o dată: selectarea personalului în ocupațiile/profesiile audiovizuale - cel puțin în țările est-europene, dar mai cu seamă în România, a cărei *topografie* o cunoaștem mai bine, - încă este una conjuncturală, *miotică*... Dimensiunea strict/larg *culturală* a concursurilor pentru ocuparea unor... franzele și limu-

zine este nu stângace, nu oarecare, ci de-a dreptul ireponsabil tratată de către *patronii* care dețin, Dumnezeu știe cum (!?), pâinea și cuțitul... Acum, desigur, ne interesează mai puțin "motivațiile", cât gafele celor *chemați* să ne educe/instruiască dacă nu pe noi, cel puțin pe odraslele noastre. De-a lungul a numai zece zile, și fără să năvălim peste *toate* cele 40-60 de canale disponibile, am cules o recoltă de inconsecvențe/erori/abateri/impertinențe privind folosirea *corectă* a limbii noastre care - *nu* în treacăt fie zis - ne-a și determinat să le facem publice (conștienți fiind că un *astfel de avertisment* nu va determina mutații considerabile în ceea ce privește *politica editorială* a radio-televiziunilor, ci, hm, doar va... *amuză*, nu altfel decât o comedie tristă, pe lectorii acestor rânduri). Selecția noastră vizează o duzină de posturi TV și doar două de radio (exclusiv *publice*). Ne-am interzis scrupulul de a prezenta posturile/subiecții în flagrant, așa cum ne-am interzis și tentația de a prezenta în extenso deformările gramaticale/semantice. Asta, cel puțin întrucât ne dorim doar să avertizăm - pentru a căta oară? - asupra unor inconsecvențe, devenite rutină, devenite pericol, devenite (*involuntar?*) modele. Cine și-a imaginat că este superfluă, neprioritară preocuparea pentru o conduită lexicală/gramaticală normală, din nefericire n-a făcut decât să mizeze cu adevărat pe... superfluu, pe pseudo-priorități. Atâta vreme cât mass-media, îndeosebi radioul și televiziunea, NU AU CUM să abdice de la utilizarea LIMBAJULUI VERBAL (ORAL), problema antamată de noi aici va rămâne o *problemă*. Ei bine, este pentru toată lumea evident că nu se va ajunge niciodată ca aceste *media* să se rezume la... mai-sus-pomenitele secvențe de genul NO COMMENT (presupunând că și difuzorii radio ar găsi o asemenea modalitate de... neamestec/impărțialitate). *Mais, revenons à nos moutons*; iată și câteva dintre principalele erori sintactice (precizăm: *remarcat à vol d'oiseau*): "... s-a împlinit de curând decenii - organizație care nu întotdeauna se numesc de eliberare - se poate avea în vedere multe itinerarii - cea mai mare parte a farmaciilor vor putea elibera - neînțelegerea din ultimul timp se vor - formație artistice - semnalul pe care el le-a trimis - ne putem apropia pe orice porțiune de plajă - că elefanții cere timp - sunt și guvide acolo - măsurile care le-am luat - vedete care vrem să le vedem - ziua a douăzecea de grevă - vor trebui să fie defalcat - intervenția acestor oameni și al acestor instituții - o ediție specială a emisiunii Vieții satului - al doilea lucru care vreau să vi-l comunic - un vas care trebuie să-l facem - nici două bucăți n-a rămas - se re-lua amencela - o persoană care să mă ascultă - jucătorii care se gândește - concertele rămâne în istoria - cum dorești dumneavoastră - așa par a fi gândit un cuplu - trebuie să le răspundă la întrebările procurorilor - o atitudine foarte pozitivă împotriva - au fost acoperite practic cu ape - se scumpește benzina și motorina - aici a fost organizată și un centru de - o boală care pot apărea mereu - sfatul care-l am - pentru următorul jumătate de secol - alt avion i-au transportat în - asta chemați-l cum - sunt un număr foarte mare de case - pasageri care se aflau pe pistă în avioane - este 30' afară - apar senzația că zbori - statele și-a exprimat condoleanțele - acum Secăria întotdeauna noi am considerat-o - la care și mulțumim pentru prezența - toate acestea se datorez - sunt bune pentru oameni că sănătate - când i-am întrebat, mi-a mormăit ceva - strugurii nu numai că ne aduce bucuria - a sunat multe telefoane - mai multe mesaje, unul din el este - s-a produs noduli ministrul Mediului, prezentă în Ungaria..."

Demisiile semantice, familiarismele, anacoluturile, tautologiile, cacofoniile, exprimările ireverențioase sau argotice, toate probând o anume lejeritate în exprimare (spre a fi eufemistici în aprecieri...), sunt repartizate de către noi în segmentul erorilor de *vocabular*:

"...scrisoare superplină de reverențe - nu-l căutați pe Dumnezeu în cai verzi pe pereți - averse de ploaie - că când mă întore - nu sunt mai puțin reletoare - copii de vârstă sub doi ani - deficit de diferență - Vasluiul e aproape gata, cade în colaps - să investească... în investiții - urmând ca și pentru Franța și Elveția să urmeze - au adus pe tapet - întrebările au fost realizate - este supravegheată de pe aer - fermentează probleme - și arde de taifus - mă, mogâldeată - a scos-o cu banii mei - noi de obicei obișnuim să - revenim din nou în emisie - marcă superpozitivă - cea mai monstruoasă - o cheamă tac' tu - bă, să-ți vad mersu' - jurisdicția laică ca să vadă - Chițac a scăpat porumbelul și a spus - zonele problematice ale capului - spaima și frica care au

fost - părul mai rar ca mine - se strevede intenția - foarte impropriu - altitudinea este un mediu - foarte minimal - muncitorii care munceau - vor avea noile bancomate în buzunare - știința cea mai de bază - noi vom avea și noi la fel - se poate numi noroc este faptul - să ne întâmplăm de toate acele întâmplări - să intrăm înăuntru - dacă ne limităm la ziua de astăzi, în ziua de astăzi va fi vreme frumoasă - de la eveniment n-au luat lipsă - oficialul de la Clubul Steaua n-a confirmat că este oficial acuzat, dar am aflat din surse oficiale - așa că câteva secunde mai târziu idiotule, o să-ți vin de hac - Israelul este crezuetul - angajatorii nu pot pune aceste norme - primele zece luni ale acestei luni - numai că cum altfel poți să - că câinii aceștia - acțiunea utilităților operative - îl va trage de urechi cântarul - atât sunt amănuntele de aici - tre' să fii bolnav la mînt - costumele de baie sunt asociere spectaculoase de elemente geografice - și-a adus aportul - m-am gândit eu în mîntea mea - iau aleatoriu un exemplu - Dumnezeu mi-a dat de la natură - străzi lateralice - poziția presei românești este incriminator - bineînțeles că ea și de alte dăți - ușa se tranversează, stimați călători - am fost foarte împreună cu ai mei - cum îți amintești țara ta așa cum ai copilărit-o - nici eu nu știam înainte de a afla - uite că începem să vă dăm câteva imagini - să vizionăm un cântec - începutul debutul merge bine - de când nu ne-am văzut așa, personal - faceți să nu ne bombăne - nu cu multă vreme în urmă, vreau să spun antichitatea - mergem la ficătel - ar trebui o obișnuință - să-și pună copilul pe buruieni - niște cântece deosebite la fel - în fața telespectatorilor și a spectatorilor la spectacole - mă refer la produsul pe care noi l-am produs - vom intra în natura acestor produse - este multiplurieticologic - își face efectul cu efecte salutare - costuri de pret - eu căciula asta țin mai multă mînt - chiar și în orașele mari sunt comune în Ardeal unde - mi-a luat speech-ul din gură - eu n-am fost pe fază atunci - să trecem puțin în zona întrebărilor, dar întrebările mele o să fie - mai ciordise el - medic primar de medicină - și aș vrea chiar că domnului inginer să vă completeze - ia uită-te, bă, că în loc să-l închid - cum își face acest aparat

eseu

damblaua - terapie fizicală - mare scriitor de științe - interviul pe picior - o leacă de profesionalism, mamă, da' ce ploaie - ce mișto e pusă - să-i punem la întrebări - numai atâta vreau să mă suportați - un office, un ăsta cu birouri și clădiri..."

... Și așa mai departe (din nefericire). Pe lângă *notorietate*, cei care (ne) vorbesc astfel primesc și *bani*. Mulți bani. Oare *se merită*?... E *nașpa*, zău așa. Pentru că, ascultându-i, nu *ne rădem*, ci ne compătimim verzișorii preinși de patronii care-i slăvesc pe-acești mandariini care ne becalizează timpanul și ne *conrup* odraslele. Noi, naivi, credeam că *mass culture* are menirea să *ridice* populația alfabetizată la un nivel *mediu* de cultură, suficient pentru ca aceia bine dotați să parvină, merituos, la ceea ce puțini mai numesc astăzi *high culture*. Cât de naivi am putut să fim!... Plaja românească a publicității este, recunoaștem, zgrunțuroasă, aridă. Fără publicitate, recunoaștem, posturile comerciale de radio-televiziune nu pot să supraviețuiască. (Nici presa scrisă, oricum mai dezinvoltă, mai liberală, mai picantă, nu este scutită de convulsii... din același motiv). Dar nimic și nimeni nu ne vor convinge că stațiile de radio-televiziune supraviețuiesc și *gratie* (!) dezinteresului pentru modul flagrant în care se exprimă *destui* dintre reporterii/crainicii/moderatorii respectivelor stații. Dacă pentru nababii *media*, asta reprezintă o chestiune secundară, un *bagatel*, pentru copii, adolescenți, tineri, *asta* se alcătuiește într-un... abecedar, îndreptar, dicționar, într-o enciclopedie... O întreagă generație (să sperăm că... *doar una*) se formează în *mers* ascultând/vizionând spoturi, secvențe, discursuri, dialoguri, programe întregi, atracțioase exact prin aceea că, în cuprinsul lor, se apelează la un așa-crezut limbaj popular, adică pe înțelesul tuturor... Este, de fapt, un limbaj scuiptat, tușit, ejaculat, bășit..., de nimeni controlat, de nimeni aprobat, de nimeni reprob... În numele *dezinhării*, în numele *libertății de expresie*, în numele *drepturilor omului* (*copilului, pușcăriașului...*), iată, ne-am căpătat și libertatea de a silui limba română. Acum destule decenii, un sociolog emerit, l-am numit pe Jean Fourastié, se întreba deloc retoric: "Dar pe învățătorii noștri cine-i învață?... Care *învățători*, Monsieur Fourastié...?!"

ion druță:

Ultima iubire a lui Petru cel Mare

Timp de peste jumătate de secol Ion Druță s-a plasat constant în fruntea mișcării literare din Moldova dintre Prut și Nistru, aflându-se totodată în linia întâi a scriitorilor din arealul răsăritean european. Generosul său talent s-a manifestat răsunător mai în toate genurile și speciile slovei artistice. Strălucit romancier, nuvelist, dramaturg, eseist, autor de carte pentru copii în versuri și proză, lui i s-au decernat numeroase premii și distincții, fiindu-i atribuite înalte titluri de membru de onoare al Academiei Române, membru al Academiei de Științe a Republicii Moldova, președinte de onoare al Uniunii scriitorilor din Moldova. Multe din scrierile sale au fost în trecut supuse la nu puține interdicții ale oficialităților, mai ales ale celor din Chișinău, fapt care, în bună măsură, l-a determinat pe scriitor să se stabilească la Moscova, unde, în condițiile „dezghețului“ de la sfârșitul anilor '50 și '60, anume literatura începe să străpungă breșe în zidul cenzurii, urmându-și - sinuos și nu fără avataruri - adevărata sa menire. Imbrățișând problematica contemporană și istorică, opera lui Druță, scrisă într-o limbă de o rară frumusețe, evocă, în esență, cu procedeele prozei poetice, imaginea morală și spirituală a satului tradițional moldovean, exprimând neliniștea dramatică în fața a tot ce amenință naționalul, umanul, sacrul. Volumele de nuvele și povestiri (*La noi în sat*, *Poveste de dragoste*, *Om - e primul tău nume*, *Dor de oameni* ș.a.), romanele (*Frunze de dor*, *Povara bunătății noastre*, *Clopotnița*, *Biserica Albă*), piesele de teatru (*Casa mare*, *Doina*, *Păsările tinereții noastre*, *Tot ce-avem mai sfânt*, *Horia*, *Cervus divinus* ș.a.) - sunt momente semnificative ale fenomenului literar din ultimele decenii nu numai din cuprinsul Republicii Moldova și al fostei URSS.

Aidoma celebrului Cinghiz Aitmatov, care și-a scris operele în kirghiză și rusă, și Ion Druță și-a înfăptuit creațiile în română și rusă, cea din urmă facilitându-i deschiderea și spre alte spații culturale. Scrierile lui au fost transpuse în peste 20 de limbi, iar piesele jucate pe scenele teatrelor mai multor țări. Avea dreptate Marin Preda, afirmând: „Nu avem o literatură mică, chiar dacă scriem într-un limbaj greu traductibil, care ne împiedică să fim, și pe planul difuziunii, universali“. Unele din dramele sale au fost montate în teatrele românești din Iași, Brăila, Craiova, Brașov, Târgu-Mureș.

Drama *Tot ce-avem mai sfânt* a fost pusă în scenă la Teatrul Quartier d'Ivry din Paris. Cititorului român îi sunt cunoscute romanul *Clopotnița*, nuvelele *Horodiște*, *Ultima lună de toamnă*, câteva povestiri, dar mai cu seamă tulburătorul roman *Povara bunătății noastre*, tradus în mai multe limbi și al cărui personaj central, Onache Cărăbuș, sătean de prin partea de nord a Basarabiei, este frate bun cu Ilie Moromete, țaran din câmpia Dunării, creat paralel de Marin Preda în aceeași epocă. Ion Druță s-a format la izvoarele a două culturi: română și rusă. Ca scriitor descinde parțial din moștenirea spirituală a lui Slavici, Reabreanu, Sadoveanu. Lui îi aparține un excelent eseu - *Eminescu - poet național*. O deosebită propensiune manifestă față de Cehov (eseul *Lumea lui Cehov*) și Lev Tolstoi, cărui i-a dedicat nuvela *Întoarcerea țăranei în pământ* (unde descrie ultimul an de viață al marelui scriitor), după care Teatrul Mic din Moscova a montat un spectacol de răsunet. Organic legat de universul țărănesc, Ion Druță are un adevărat cult pentru folclorul românesc, despre care scrie că „suntem, poate, unicul popor din lume ale cărui opere folclorice rămân net superioare ca măiestrie, ca adâncime, ca seninătate straturilor de cultură modernă“. El este inițiatorul durării monumentului Poetului Anonim (autorului baladei *Miorița*), rostind, cu prilejul dezvelirii acestui monument, pe 16 aprilie 2004, următoarele cuvinte: „Ștefan a fost sabia ce ne-a asigurat supraviețuirea în vremuri, Cantemir a fost cartea de căpătâi care ne-a scos în lume, iar Badea Mior a fost sufletul acestui neam, înveșnicit în poemul său testamentar“.

În Vinerea Mare din aprilie 2003, Ion Druță încheie piesa, pregătită pentru unul din teatrele din Moscova, **ULTIMA IUBIRE A LUI PETRU CEL MARE** (*Epopee în zece tablouri cu epilog*), închinată destinului dramatic al Cantemireștilor. Această piesă, o nouă superbă reușită a autorului, se va înscrie, suntem convinși, printre creațiile de referință atât prin multitudinea și densitatea conținutului de idei și interpretarea convingătoare a faptelor istorice, cât și prin dramatismul profund al momentelor conflictuale, prin coloritul limbajului și expresivitatea dialogului scenic.

Vă oferim în paginile revistei câteva „tablouri“ din această fascinantă operă de artă.

PERSONAJELE:

PETRU CEL MARE, împărat
ECATERINA ALEXEEVNA, împărăteasă
CANTEMIR DIMITRI CONSTANTINOVICI, scriitor și savant
MARIA, fiica lui
TOLSTOI PIOTR ANDREEVICI, conducătorul Cancelariei de taină
OSTERMANN, diplomat important în Departamentul solilor
PALICULA, medicul de casă al familiei Cantemireștilor
KONDOIDI, preot grec, institutorul copiilor Cantemireștilor
BETKOI IVAN IVANOVICI, mecena, reformator al instrucțiunii
BAYER, profesor, cercetător al anticităților rusești
SMARANDA, slujnică în casa Cantemireștilor
KIKIN, ordonanța împăratului
PERFILIEV, locotenent, șeful pazei temniței de la Solovki
GROSSMEISTER, meșter în cetatea Sfinților Petru și Pavel
Și încă multe alte diferite personaje din epoca lui Petru cel Mare.

PRIMUL TABLOU

Ianuarie, 1720. În palatul Cantemireștilor, de curând construit la Sankt Petersburg, se desfășoară nunta. Luminăția Sa prințul Dimitrie Cantemir, în vârstă de patruzeci și cinci ani, se căsătorește cu cea mai frumoasă rusoaică, Anastasia Trubetkaia, în vârstă de optsprezece ani. Nuntă într-adevăr regească, întrucât participă însuși suveranul Piotr Alexeevici cu soția și cu cele două fiice. După binecuvântare, nuntașii, stând în picioare, au cântat Țarului La mulți ani.

TOLSTOI (după încheierea cântării de urare). Să ridicăm cupele în sănătatea Suveranului Piotr Alexeevici!

PETRU (cu o voce puternică). Mai strunește-ți caii. Mai întâi să le cântăm tinerilor. De băut avem timp (după urare). Curios de știut cum sună urarea, prințule, în graiul vostru? Cum v-ar fi cinstit, dacă această nuntă ar fi avut loc la Iași?

CANTEMIR. Ca-n fața lui Dumnezeu, Majestatea Voastră! Urările în moldoveneste nu-s cu nimic mai prejose...

PETRU. Ia cântați. Uite câți sunteți aici.

CANTEMIR. Am cânta, însă fără binecuvântare nu prea...

PETRU. Dați-i drumul. În casa voastră mereu dau de fețe monahale.

CANTEMIR. Avem unul, dar el nu este călugărit.

PETRU. Și ce-i cu asta! În timp ce poartă sutană și este ospătat la masa ta, să dea binecuvântarea. Unde-i?

Pansofie, căzând la picioarele Țarului, a binecuvântat îndelung perechea imperială, tinerii, oaspeții. După care, cu voce înceată, a urat: La mulți ani! Apoi partea moldovenească a mesei s-a antrenat după el.

PETRU. Frumos. Grozav. Expresiv. Prea scurt însă. Dar cum ar fi sunat urarea, dacă nunta s-ar fi petrecut la Atena?

CANTEMIR. Mă tem, Majestatea Voastră, această nuntă la Atena, în nici un fel, deloc...

PETRU. Dar de ce?! Oare prima ta soție, Cel de Sus s-o aibă în pază, n-a fost grecoaică? Se spune că era chiar din stirpea împăraților bizantini. Oare ea nu v-a lăsat graiul ei, încât între voi, acasă, să vorbiți în grecește? Chiar nu veți reuși să cântați urarea de nuntă în grecește, împreună cu vracii casei voastre, care-s greci, împreună

cu învățătorii copiilor voștri, care sunt de asemenea greci?

CANTEMIR. De reușit vom reuși, dar nu se cade din nou fără blagoslovirea în grecește...

PETRU. Dar unde-i Kondoidi? El nu e numai preot, ci și predicatorul Patriarhului Constantinopolului... Potrivit rangului bisericesc el e peste arhiepiscop...

KONDOIDI. Asta a fost în trecut, Majestatea Voastră. Sunt un fost preot, un fost predicator... Și, fiind dezmoștenit de rang...

PETRU. Ți le redăm pe toate. Așa că binecuvintează!

Kondoidi s-a dovedit a fi un grec de o cucernicie rară. La început s-a rugat îndelung în fața icoanelor, apoi, cu un glas molocom, l-a binecuvântat pe Suvoran, pe tineri, și dintr-odată a început să cânte cu un glas puternic. Îl susțineau și alții, dar se auzea doar singura lui voce.

PETRU. Zdravăn. Ca în sobor. Pătrunzător. Păcat doar că vocea e un pic înăbușită, nu-i așa de melodioasă precum e latina. Dar cum ar suna urarea, dacă această nuntă s-ar fi făcut, să spunem, la Constantinopol?

CANTEMIR. Nu-l mâniați pe Dumnezeu, Înălțimea Voastră! Prin ce miracol această nuntă să se petreacă la Constantinopol?!

PETRU. S-ar fi potrivit de minune. Dacă n-am fi fost trădați atunci pe Prut și i-am fi azvârlit pe turci dincolo de Dunăre, iar apoi i-am fi scos din însăși Europa, cucerind Constantinopolul, ce nuntă am fi tras acolo? Inchipuieste-ți numai!

CANTEMIR. Nu mi-o pot închipui acolo, Majestatea Voastră, la ei e altceva... Nunțile turcești nu seamănă cu ale noastre.

PETRU. Ce au ei așa deosebit? Oare nu beau? Nu mănâncă? Nu le-o trag muierilor?

CANTEMIR. Turcii nu folosesc băuturile care îți înveselise sufletul.

PETRU. Deloc? În nici un fel?

CANTEMIR. Deloc. În nici un fel.

PETRU. De unde le vine atunci bucuria la nunțile lor?

CANTEMIR. De la mâncare, de la ciubuc, de la cafea, de la muzică, de la dansuri...

PETRU. Turcii dansează?!

CANTEMIR. Chiar foarte mult.

PETRU. Separat sau împreună?

CANTEMIR. De obicei femeile dansează. Între ele se întâlnesc dansatoare fără scamnă.

PETRU. Niciodată nu am văzut o turcoaică dansând.

CANTEMIR. Ei, astăzi nu prea îmi e la îndemână. Majestatea Voastră... Dar altă dată îți voi arăta cu cea mai mare stăruință tot ce Luminăția Ta va dori...

PETRU. Altă dată va fi o altă veselie. Iar astăzi am plăcerea să privim o turcoaică dansând.

CANTEMIR. Nu avem nimic la îndemână. Nu avem nici măcar un vâl transparent, cu care de obicei turcoacele se înfășoară în jurul lor în timpul dansului...

PETRU (se apropie, scoate voalul de pe mireasă, îl înfășoară, îl flutură într-o parte și în alta). După mine este tocmai ce trebuie... Pune-l pe tine și dansează.

Domnitorul moldovean stătea ca o stană într-o profundă derută. Din stânga - viitorul soț - generalul feldmareșal Trubețkoi și tot neamul lor nu-și luau ochii de pe el, din partea dreaptă - țarul - monarhul absolut... Se hotăra destinul... Și dintr-o dată, în această chinuitoare clipă pentru el, a apărut, ca din pământ, fiica lui Cantemir, Maria, postându-se între țar și tatăl ei.

MARIA. Iertați-ne cu mărinimie, Majestatea Voastră, însă tatăl meu nu e în stare să prezinte astăzi într-un mod satisfăcător pe o turcoaică dansând...

PETRU. De ce nu e în stare?!

MARIA. El are astăzi nuntă.

PETRU. Și... Care-i treaba?

MARIA. El trebuie să aducă în casa noastră o nouă stăpână, iar aceasta, fiți de acord, e o treabă grea, nu e simplă deloc... Permiteți-mi să prezint Majestatei Voastre și oaspeților noștri o turcoaică dansând...

PETRU. Te pricepi la așa ceva?!

MARIA. Mă pricep.

PETRU. De unde știi asta?

MARIA. Eu m-am născut la Țarigrad.

PETRU. Prea puțin ai trăit acolo pentru a

pătrunde obiceiurile unui alt popor...

MARIA. Se poate. Însă am văzut destule ca să pot înveseli oaspeții nunții în capitala rusă...

PETRU. Va fi cu haz?

MARIA. Mă voi strădui.

PETRU (ia voalul din mâinile mirelui și îl dă Mariei). Iar tu, prințule, ia tamburina. Se spune că turcii își amintesc și astăzi de cântarea ta la acest instrument...

S-a adus tamburina. Maria juca rolul unei turcoaice sfioase, inabile, neprihănite și hazlie. Oaspeții erau în extaz.

PETRU (apropiindu-se, a îmbrățișat-o și a sărutat-o). Minunat, grozav de frumos. Însă cum dansează moldovencele la nunți, nu se poate să nu ne arăți.

Dansul moldovenesc a fost plin de strălucire, zburdălnicie și farmec.

PETRU. Ce semeț dansează, totuși! (Mariei). Ce zici, să dănuim împreună una rusească!

MARIA. Numai cu o singură condiție, Majestatea Voastră.

CANTEMIR. Îndrăznești să pui condiții Suvoranului rus, apărătorului și ocrotitorului nostru?!

PETRU. Prințule, nu-l împiedica pe țar să vorbească cu supușii săi. Și care sunt condițiile tale, fetiço?

MARIA. Cizmele.

PETRU. Ce-i cu cizmele?

MARIA. Scoateți-le.

CANTEMIR. Ce-e-e-e?!

PETRU. Nu te băga. Și totuși, de ce trebuie să le scot?

MARIA. Se vorbește că, dansând, Dumneavoastră călcați des doamnele pe picioare...

PETRU. Ei, se întâmplă să și calc... Nu-i nici o nenorocire!

MARIA. Botforii Dumneavoastră nemțești sunt cu ținte. Jumătate dintre doamnele capitalei au ajuns să schiopăteze când merg...

PETRU. Prostii! Botforii mei au cele mai obișnuite... (îi scoate, studiază, cumpăneste). Caterina, oare te-am călcat cândva pe picioare? De ce taci? Apropie-te.

ECATERINA. Mi-e greu să mă ridic de la masă.

PETRU. Și totuși ieși de acolo (după ce țarina s-a apropiat). Kikin, scoate-i țarinei cizmulitele și numără degetele.

ORDONANȚA. Opt degete la ambele picioare, Sire.

PETRU. Așa ceva nu poate fi. Noi am dansat împreună o singură dată. Mai numără o dată. Poate au crescut împreunate. Se întâmplă și așa...

KIKIN. Nu s-a împreunat nimic, Sire. Sunt opt degete, numai că unele din ele...

PETRU. Ce-s cu ele?

KIKIN. Sunt rășchirate... parcă ar privi în diferite părți.

ECATERINA. Aceasta nu are legătură cu Suvoranul.

PETRU. Dar cu cine are legătură?

ECATERINA. Cu tatăl meu. În copilărie îl ajutam la arat, duceam caii, alergând pe arătura reavănă, degetele mi s-au lăbărțat.

PETRU. Dar cele două degete sunt din cauza mea?

ECATERINA. A Dumneavoastră, Măria Ta.

PETRU. Și voi, proastelor... Dacă n-ar fi fost această prințesă moldoveancă ați fi schiopătat așa toată viața?! Ei bine, să nu stricăm prințului nunta, dacă e să ne veselim, apoi să ne veselim. Dar și tu, prințesă, pentru comodate, descalță-te.

Cantemir cântă la tamburină, nuntașii toți, ridicăți în picioare, băteau din palme. Totul zbura, scânteia, cânta, cuprins parcă de o demență veselă. În culmea veseliei, Suvoranul într-atât s-a avântat, încât a apucat-o pe Maria, a ridicat-o și un anumit timp a ținut-o într-o singură mână.

ECATERINA. Ai s-o scapi, Piotr!

PETRU (lăsând-o jos pe Maria). Și acum cu toții sus pe coverta și descălțați-vă. Toți dansează!! (în culmea veseliei generale). Legați parâma! Strângem pânzele. Să dăm salutul tinerilor cu șampanie... Toată nunta bea. Fiecare cu o cupă mare... Și - până la fund!!!

CANTEMIR. Majestate, mireasa Vă roagă, dacă binevoți, să-i acordați permisiunea...

PETRU. Nu. Paharul mare și până la fund. E tânăra, zdravănă, nu i se va întâmpla nimic. (bându-și cupa, Țarul a observat cu coada ochiului pe tânăra desenator care, făcându-și loc într-un colț,

desena ceva, surâzând satisfăcut). Ia să văd, ia să văd, prezintă-mi exercițiul tău... Măi să fie, ce abil m-a surprins, ticălosul...

DESENATORUL. Majestatea Voastră, dacă truda mea e plăcută ochiului Dumneavoastră suveran, faceți-mă fericit punând pe ea o semnătură...

PETRU. Semnăturile țarilor, dragă prietene, costă astăzi destul de scump... Iar prețul desenului tău e de, cel mult, zece ruble. Tu vei primi zece ruble ce-ți revin, iar desenul cumpărat de la tine îl dăruiesc prințesei Cantemir pentru curajul și cutezanța ei...

MARIA. Dar cu semnătura Dumneavoastră, Majestate.

PETRU. Obligatoriu cu semnătura, sufletelul meu...

MARIA. Doamne, cât de fericită sunt!...

KIKIN (vorbind încet). Trebuie cumva recomandat și pictorul.

PETRU. Neapărat! Trimiteți-l marinar pe cvetata Comandor - acolo îl vor învăța respectul cuvenit. Ați văzut cum m-a zugrăvit, coțarul naibii...

CANTEMIR. Nu-i obijduiți pe artiști, majestatea voastră... Nici eu nu-s fără de păcat, și nu are de-a face că-i la nunta mea...

PETRU. Cum să nu-i obijduiesc, cum să nu-i obijduiesc, Dumitrașcule?! De douăzeci de ani construiesc o nouă capitală, o nouă Rusie, mă războiesc când în sud, când în nord, ba mă pătrunde gerul pe mare, ba mă sufoc de zăpușeală, în fiecare zi, din zori și până-n noaptea numai trudă grea, și nu se găsește nici un netrebnic din asta să mă zugrăvească cu mușchii încordați până peste poate, dar, iată, m-au surprins, ticăloșii, doar atunci când eu, la nuntă fiind, de dragul distracției, m-am avântat desculț la dans, și imediat pune mâna pe creion... Ți-arăt cu țic, nemernicule!... După ce vei duce slujba bine, te trimit în Italia să înveți arta... Dar ce plăcut e să dansezi desculț!...

KIKIN. Binevoți. Înălțimea Voastră, să puneți aici piciorușul...

PETRU. Copiii au piciorușe. La adulți sunt picioare. În ce privește ale mele, nu trebuie, eu singur... Caterina, ne cheamă goarna.

TOLSTOI. Majestatea voastră... darurile...

PETRU. Cum, ele n-au fost încă înmănate?!

TOLSTOI. Ele, desigur, au fost date, însă darul din partea țarului înseamnă binele în casă, iar darul transmis prin vocea țarului înseamnă temelie casei...

PETRU. Iată darurile noastre pentru tineri. Miresei - colier de aur cu briliante, mirelui - spadă și casa în afara orașului, necesară pentru exercițiile în ale științei...

TOLSTOI (cu voce înceată). Rudele din partea miresei au dat de înțeles că pentru viitorul ginere poate s-ar cuveni gradul de feldmareșal, conform instituitului tabel al rangurilor; s-ar potrivi demnității luminăției sale prințului un oarece grad de general...

PETRU. Și asta de ce?

TOLSTOI. Totuși, trebuie să fiți de acord, Majestate, că pentru cea mai frumoasă rusoaică, rangul de Domnitor moldovean este cumva...

PETRU. E puțin?! Cantemir pentru noi este nu numai Domnitorul moldovean. El este Luminăția Sa prinț, membru al Senatului diriguitor, primul în Rusia învățat ales la Academia din Berlin... Toate acestea înseamnă puțin pentru ei?!

TRURBETKAIA (sărind de la masă). Vă suntem foarte recunoscători, Majestatea Voastră... Nu merităm toate acestea, vom depune toate eforturile ca să merităm grija Dumneavoastră părintească pentru noi...

PETRU. Tocmai. Să naști cu bucurie și cât mai mulți copii. Distrează-te cât vrei, și pe de lături, cum se mai întâmplă, dar să naști copii doar de la soț. Dacă vei naște fete - să-ți semene țic la față și la trup. Dacă-s de sex masculin - să fie numai Cantemiri... Trăsura!

CANTEMIR. Majestatea voastră! Ne-ați făcut fericiti și acum ne părăsiți?!

PETRU. La nuntă trebuie să domnească doar mirele. Țarii au și așa unde să domnească, mai cu seamă cel rus. VIVAT!!!

(Continuare în pagina 22)

dramaturgie

Întreaga masă a nuntașilor, ridicându-se în picioare, a cântat într-un glas „La mulți ani!”

AL DOILEA TABLOU

Miezul nopții. Sufrageria în palatul Cantemirilor. Piotr Andreevici Tolstoi urmărește cu atenție ceea ce trebaluiește medicul casei Cantemirilor, care, foarte concentrat, perpară un leac.

TOLSTOI. Unde-i prințul?
PALICULA. E bolnav.

TOLSTOI. N-am întrebat de starea lui. Am întrebat - unde este?

PALICULA. E bolnav.
TOLSTOI. Anunță-l că am venit.
PALICULA. Poate...

TOLSTOI. Nu. Treaba nu suportă amânare.

Istovit, cu urmele suferinței în toată înfățișarea sa, prințul Cantemir, cu capul legat cu un prosop, a intrat clătînându-se.

TOLSTOI. Doamne! Așa arată mirele în luna de miere?!

CANTEMIR. Mascarada m-a dat gata, Piotr Andreevici. După aceea beție nu-mi revin deloc...

TOLSTOI. Să mă ierți, prințule, când a fost asta! A trecut o săptămână de atunci. După mascaradă noi am petrecut încă și la lăsată secului, iar tu nu-ți revii de fel. Tu cu ce te dregi...?

CANTEMIR. Ce înseamnă acest cuvânt - dregi...?

TOLSTOI. Uite-te la el: a învățat rusa, dar nu poate nicidecum să însușească verbul nostru principal. După mascaradă, trezindu-te dimineață, ce-ai băut?

dramaturgie

CANTEMIR. În fiecare dimineață beau puțină cafea, apoi fumez ciubuc...

TOLSTOI. Să înnebunești - nu alta! Cafea și ciubuc! Cămăraș. Adu clondirul cu vodcă și două pahare.

CANTEMIR. Numai auzind denumirea acestei băuturi - pe mine mă apucă, cum să mă exprim mai delicat... scârba...

TOLSTOI. Acestea sunt rămășițele obiceiurilor turcești ce zac în tine. Străduiește-te să le distrugi, obișnuiește-te cu vodca. Fără asta n-o duci cu traiul în Rusia... (a umplut două pahare). În sănătatea Suveranului nostru...

CANTEMIR. Nu pot. Mi-e greață.

TOLSTOI. Repet - în sănătatea Suveranului nostru, a Împăratului statului...

CANTEMIR. Piotr Alexeevici nu permite să i se adreseze lui în acest fel. El spune că fiind o persoană necoronată...

TOLSTOI. Măine Senatul îi va adresa Suveranului o respectuoasă cerere ca el să-și dea acordul pentru încoronare... După războiul de douăzeci de ani, după o asemenea victorie răsunătoare asupra suedezilor, noua Rusie, în noua sa capitală trebuie să aibă în frunte nu doar un simplu Suveran, ci Suveran Împărat... Deci, Luminăția Ta prințule Cantemir... Pentru sănătatea Suveranului - Împăratului... Ridică-te și să bem în picioare. Până la fund.

După ce a băut, prințul a început încet, încet să-și revină. Își pipăia îndelung capul.

CANTEMIR. Măi să fie. Se pare că s-a mai limpezit... Cu permisiunea Dumneavoastră, vă părăsesc un pic - să-mi scot bandajul...

TOLSTOI. De ce să alergați de colo-colo? Dacă vă e mai comod cu bandajul - nu-l scoateți. Arătați chiar mai bine cu el. Mai înțelept.

CANTEMIR. Vă mulțumesc. Parcă însuși îngerul păzitor v-a trimis în casa mea. Ce se mai aude în palat? Care e sănătatea lui Piotr Alexeevici?

TOLSTOI. De trei zile și trei nopți n-a ieșit din cabinet. Trebaluiește tot timpul la schițe. Construiește o nouă corabie, fredonând melodii de la nunta ta...

CANTEMIR. Chiar într-atât i-a intrat în suflet?!

TOLSTOI. N-am cuvinte. S-a înviorat, a întinerit, s-a apucat de corabie...

CANTEMIR. Bucuros să aud. Când binefăcătorul e fericit, atunci și în sufletul nostru pătrunde o rază de bucurie...

TOLSTOI. Povestea cum că țarul a dansat desculț cu tânăra prințesă s-a răspândit în toată capitala. Toți afirmă într-un glas - miracol, s-a produs un adevărat miracol.

CANTEMIR. Cum adică miracol? Despre ce e vorba?!

TOLSTOI. Oare nu l-ai văzut pe țar dântuind?!

CANTEMIR. Ei, au jucat împreună - în ce constă miracolul?

TOLSTOI. Asta depinde de cine unde stătea.

CANTEMIR. Ce însemnătate are aceasta?

TOLSTOI. Foarte mare. Cei ce erau mai aproape, toți au văzut cu proprii lor ochi.

CANTEMIR. Ce-au putut ei anume să vadă?

TOLSTOI (privind în jur și coborând un pic vocea). Suveranul nu-i cine știe ce dansator; în timpul dansului deseori o călca pe prințesă pe picioare.

CANTEMIR. Mulți au observat aceasta. Ei și ce? În ce constă miracolul?

TOLSTOI. Miracolul constă în aceea că atingerea picioarelor desculțe a celor doi dansatori a produs asupra Suveranului o senzație extraordinară. În cele din urmă, sfârșind dansul, țarul a fost în extaz și, ridicând-o pe prințesă cu o singură mână, lui, se spune, i s-a burzului...

CANTEMIR. Cum s-a burzului? Cine s-a burzului? Țarul?!

TOLSTOI. Nu țarul, ci chestia țarului...!!! Toată capitala numai despre asta trănănește.

CANTEMIR (tulburat). Chiar așa, să se vorbească în gura mare despre asemenea lucruri...

TOLSTOI. Cum să nu se vorbească? Chestiunea este importantă, e o problemă de stat!

CANTEMIR. Dacă este o glumă, atunci, scuzați-mă, e nereușită...

TOLSTOI. Nici vorbă de glumă (după pauză, coborând vocea). Vreau să înțelegi, umblând prin cârciumi, țarul și-a secătuit întreaga sa potență bărbătească. Mii de frumuseți plutesc pe lângă el, precum fluviiul Volga, iar pe țarm nici o mișcare.

CANTEMIR. Vreți să spuneți că...

TOLSTOI. Se mai întâmplă, desigur. Dintr-o dată, pe neașteptate, dintr-o mie o sută cincizeci și una de frumuseți, se aruncă asupra uneia ca o fiară feroce. Însă asta foarte rar. Sunt doi ani de când sângele din el n-a mai dat în clocot; ne gândeam deja că treaba înclină spre asfințit. Se întristase deja capitala, când dintr-o dată, la nunta ta, s-a rupt zăgazul, încât, se spune, nădragii țarului trosneau...

CANTEMIR. Din nou a început să-mi vâjâie capul... Nu va fi nimic dacă mai luăm câte o înghițitură? Nu va fi mai rău?

TOLSTOI. Din contră. Înșenarea va căpăta temeinicie...

CANTEMIR (după ce a băut). Piotr Andreevici... Eu consider că este nedemn pentru noi, oameni instruiți, să ne amuzăm cu bărfe vulgare de teapa slugilor de la curte...

TOLSTOI. Eu am recurs la anchetă și, prin întrebări indirecte, m-am convins că acesta este purul adevăr.

CANTEMIR. Dar pe cine ați putut întreba despre asemenea lucruri?!

TOLSTOI. Cum pe cine? Pe Piotr Alexeevici.

CANTEMIR. Cum... Așa direct?!

TOLSTOI. De ce direct?... Ocupându-ne cu Suveranul de diferite treburi, eu de câteva ori am amintit, într-o doară, de nunta voastră. Despre dansul la picior desculț, despre cum a ridicat-o pe prințesă și a ținut-o în zbor într-o singură mână.

CANTEMIR. Și ce?

TOLSTOI. Închipuiește-ți, cum începea numai vorba despre aceasta, în ochii țarului se aprindea o licărire sălbatică, el își mișca agitat mustăcioara, începea să se vânzolească în fotoliu.....

CANTEMIR. Ați vorbit o singură dată sau de mai multe ori despre dansul cu picioarele desculțe?

TOLSTOI. De vreo două sau trei ori. Nu-mi amintesc exact.

CANTEMIR. Dar îmi permit să vă întreb - de ce tot timpul îi reaminteai țarului despre acel dans?

TOLSTOI. Iată! Iată de ce te iubesc și te respect încă din perioada Constantinopolului. Pentru mintea ta pătrunzătoare. Dintr-o dată, din zbor, prinzi esența. Bravo.

CANTEMIR. Nu mi-ați răspuns la întrebare.

TOLSTOI. Voi răspunde (în semișoaptă). Țara noastră este mare, neorânduită, în multe privințe inexplicabilă, însă principala noastră nenorocire este succesiunea la tron. În condițiile imenselor spații, puterea în Rusia, în multe privințe având un caracter

nedefinit, trebuie să treacă din mână în mână în mod lin și rațional, fără zguduiri și dezordine. Iar la noi fiecare generație caută să intre în viață cu propriul său țar, care, abia urcându-se pe tron, dezmoștenește întreaga gardă veche și o exilează în Siberia.

CANTEMIR. Piotr Andreevici! Dumneavoastră sunteți mâna dreaptă a lui Petru - vă temeți de Siberia? Vă temeți și Dumneavoastră de ea?!

TOLSTOI. De Siberie nu scap în mod sigur, dar nu despre mine e vorba. Marele nostru tătuică-Țar, trimis nouă de însuși Domnul, a scos Rusia din sălbăciea codrilor și a așezat-o la aceeași masă cu alte popoare, îndreptând-o pe o nouă albie istorică, și noi toți suntem într-un fel sau altul participanți la această uriașă epopee, nopțile nu dormim - dar ce va fi mai departe? Nimeni nu e veșnic și însuși Suveranul nu este nemuritor. Cine știe ce se poate întâmpla cu el, mai ales că-i nepotolită, mereu e în mișcare, ba plecat pe mare, ba se lecuieste la cura balneară. Dacă, să nu dea Domnul, se va întâmpla ceva cu el, cine va continua fapta lui Petru cel Mare? Unde-i moștenitorul tronului? Alexei Petrovici, odihnească-se în pace...

CANTEMIR. Ce poți face... Nu întotdeauna copiii sunt demni a fi continuatorii cauzei taților lor.

TOLSTOI. Să nu vorbim despre asta Alexei Petrovici a fost slab și la trup, și la spirit, s-a lăsat indus în eroare. S-a ridicat împotriva reformelor tatălui. Petru trebuia să aleagă - fiul sau reforma Rusiei.

CANTEMIR. El a ales reforma.

TOLSTOI. A ales reforma, cu gândul că toată viața îi este încă în față, că muierile vor naște urmași, câți trebuie și care trebuie. Însă, iată, anii trec, iar moștenitorul, pe care-l așteaptă întreaga Rusie, ia-l de unde nu-i. Caterina, bătând drumurile cu ostirea în toate părțile, necoborând cu lunile de pe șa, s-a hurducat într-o așa măsură, încât ori leapădă, ori naște fete; singurul băiat s-a stins nu demult. Ce-i de făcut, în șeama cui lăsam patria? Întreaga societate s-a aflat în stare de neliniște, când deodată, chiar la această nuntă, pe țar l-a stârnit într-atît, încât i-au trosnit...

CANTEMIR. Eu... eu... nu înțeleg de fel, Piotr Andreevici, încotro bateți... Dumneavoastră doriți să... mă dezonorați pe mine... și întreaga mea casă...?!

TOLSTOI. Da de unde, prințule! Din contră. Doresc să proslăvesc. Mai mult decât atât, doresc să vă propun rolul cel mai mare în istoria Rusiei. Destinul vă oferă șansa. Să n-o ratați.

CANTEMIR. Ce șansă? Deapre ce vorbiți?

TOLSTOI. Maria trebuie să satisfacă pasiunea țarului.

CANTEMIR. Temeți-vă de Dumnezeu, Piotr Andreevici! Fiica mea e tânără, prințesă nemăritată, iar suveranul însuși este unit legal în fața altarului cu Suverana noastră...

TOLSTOI. Și ce-i cu asta!

CANTEMIR. Cum așa - ce-i cu asta?

TOLSTOI. Când la Cărmătulor suprem apare pasiunea, preoții trebuie să tacă.

CANTEMIR. Vă rog, domnule Tolstoi, să nu uitați că în fața dumneavoastră se află domnitorul Moldovei, conducătorul statului...

TOLSTOI. Și dacă ați început această discuție, atunci să vă fie cunoscut că nici hanul Crimeii și nici boierii moldoveni, ci noi cu Piotr Alexeevici v-am înălțat pe tronul Moldovei.

CANTEMIR. Noi am încheiat cu țarul Rusiei tratatul de la Luțk. Rusia a promis Moldovei eliberarea de sub turci, iar Cantemirilor dreptul domniei ereditare...

TOLSTOI. Petru cel Mare este omul cuvântului dat. Dumneavoastră vă veți întoarce în Moldova voastră, veți ocupa tronul, însă astăzi, credeți-mă, ca vechi prieten și diplomat cu experiență, drumul Dumneavoastră acasă nu se face prin Kiev sau prin Moghilev, ci prin patul țarului...

CANTEMIR. Un asemenea punct nu există în tratatul de la Luțk.

TOLSTOI. Ciudad este totuși neamul celor învățați. Uneori prind un fulg chiar din zbor, alteori se rostogolește muntele peste ei, dar ei stau precum buștenii. Tu crezi că prințesa ta este atât de frumoasă frumoaselor, crezi că ea l-a vrăjit pe suveran cu farmecele ei? Cu picioarele ei desculțe a trezit în el asemenea pasiune?

CANTEMIR. Eu nu înțeleg - încotro bateți...

TOLSTOI. Cantacuzino, dragă prietene, iată adevăratul izvor al pasiunii țarului. Familia răposatei

tale soții, iată ce a provocat o asemenea excitare a țarului. Zvonul că răposata ta soție este urmașa împăraților bizantini și că în vinele copiilor tăi curge sângele suveranilor celei de a doua Rome mult timp a tulburat mințile capitalei noastre. Unii credeau, alții nu. Piotr Alexeevici de asemenea gândea și el, ba într-un fel, ba în altul, și deodată, la nunta ta, când fiica s-a aruncat în apărarea tatălui, riscând, s-ar putea spune, cu tot neamul vostru, țarul în acel moment a văzut în ea pe urmașa cărmuitorilor vechiului Bizanț. Curajul și înaltul spirit al fiicei tale i-au stârnit admirație...

CANTEMIR. Slava Celui de sus. Pe mine mă jenează doar faptul că această admirație a căpătat o anumită formă sălbatică...

TOLSTOI. De ce sălbatic? Suveranul nostru este un veșnic trucidător, un veșnic constructor. Și nu eu trebuie să-ți spun ție că, după căderea Bizanțului, Rusia și pe drept, și în fapt a ocupat locul lui, luând conducerea întregii lumi creștine. Nouă însă ne lipsea o verigă pentru a întregi lanțisorul, ne lipsea ramura de palmier pentru a o încrusta în stema noastră și a deveni cu adevărat a III-a Romă. Și, dintr-o dată, tătucul nostru țar a văzut ramura, a găsit căile unirii tronului rusesc cu tronul bizantin. Și nu la picioarele desculțe ale fiicei tale, ci la mărtașă idee, pe care această putere o poartă de sute de ani, iar organul țarului, predestinat pentru perpetuarea personalităților domnitoare, a căpătat un țel ofensiv...

CANTEMIR. Fiica mea, Maria, prințesă instruită, stăpânește liber multe limbi, în cursul a șase ani, din momentul când am devenit văduv, ea a condus casa mea și eu nu cred că ea va accepta să devină concubina țarului.

TOLSTOI. Dar cine o va întreba? Țarii nu fac curte doamnelor, nu le răsfăță adresându-le complimente, n-au timp pentru aceasta.

CANTEMIR. Și... Atunci... Cum?

TOLSTOI. Foarte simplu. Intră în casă, o aruncă în pat și pornește la arat. Chestiunea e simplă. Important este doar să rămână însărcinată. Iar apoi totul se aranjează de la sine...

CANTEMIR. Piotr Andreevici... Dumneavoastră... ați venit la mine în această noapte... ca să... distrugeți casa mea?

TOLSTOI. Am venit să salvez.

CANTEMIR. Cum? Cu ce?

TOLSTOI. Cu sfatul. Cu sfatul înțelept al unui bătrân trecut prin ciur și prin dârmon.

CANTEMIR. Ei... care va fi sfatul acestui bătrân trecut prin ciur și prin dârmon?

TOLSTOI (după pauză). Ieri, Suveranul s-a interesat dacă există o intrare directă în jumătatea feminină a palatului.

CANTEMIR. Există, dar ea este sigilată.

TOLSTOI. Desigilați.

CANTEMIR (înfuriat). Îmi propuneți... să merg și să desigilez... intrarea... în jumătatea feminină a casei mele?!

TOLSTOI. N-aveți de ce să vă ocupați Dumneavoastră. O vor face slugile. În ce vă privește, îndreptați-vă încetișor propria sănătate, ea tare s-a înrăutățit. Vi s-a îngălbenit fața, aveți cearcăne la ochi...

CANTEMIR. După câte înțeleg, mă sfătuiți...

TOLSTOI. Da, vă sfătuiesc să nu scoateți deocamdată bandajul de pe cap. Aveți grijă de sănătatea Dumneavoastră. Domnul să vă aibă în pază.

Rămânând singur, prințul s-a aflat mult timp într-o deplină înțepenie. Apoi fața i-a început oarecum să se însenineze, el s-a ridicat și a turnat jumătate de pahar, a ridicat mâna dreaptă, așa cum făceau cuceritorii Daciei, și a pronunțat celebrul de pe timpul Romei: SALVE!!

AL TREILEA TABLOU

Miez de noapte. Dormitorul în palatul Cantemireștilor. La intrare tot mai palid luminează o lumânare. În semiîntuneric se vede un pat, ocupat de un uriaș. Mâna lui stângă n-a încăput, atârână în spațiu, atingând aproape podeaua.

Alături de pat, un fotoliu. În jur, pe podea, sunt împrăștiate lucruri. Maria, cutremurată, răvășită, în cămașa de noapte, se profilează ca o arătare alături de fotoliu. Din timp în timp, când patul se zguduie de puternicul sforăit soldătesc, ea tresare. Nedumerită, cercetează îndelung spațiul, încercând să înțeleagă ce se întâmplă cu ea, unde se află ea...

Vai, aceasta era casa ei. Respirând greu, și-a scuturat capul, a ridicat de pe podea un lucru cu care

a început să se îmbrace. Halatul de mătase era sfâșiat, o poală atârna. Rupând ceea ce atârna, ei i-a venit un gând. A început să rupă cu grijă halatul în fâșii, legându-le una de alta, cu dinții făcând noduri. Adunând lungimea necesară, a pus masa exact sub candelabru ce atârna din tavan, s-a urcat pe masă. A făcut lațul, căutând să-l arunce pe candelabru. Și atunci, din întineric s-a auzit un glăscior de copil.

ANTIOH. Maria, te rog, nu face asta.

MARIA (tresărind îngrozită). Cum ai pătruns aici?!

ANTIOH. A... Am intrat. Prin această ușă.

MARIA (încetișor). Dar... Acolo, după ușă, stau ordonanțele.

ANTIOH. Ei dorm. Maria, surioara mea, nu mă lăsa...

MARIA (după o lungă pauză). Să nu mă îmi spui soră.

ANTIOH. De ce?

MARIA. Nu merit aceasta.

ANTIOH. Tu întotdeauna ai fost, ești și vei fi sora mea mai mare, orice s-ar întâmpla cu tine... Te rog, să nu faci asta. Suntem destul de orfani.

MARIA. Ce orfani, despre ce vorbești? Noi avem un tată minunat. Acum, iată, avem și o mamă.

ANTIOH. Ea nu poate să-ți fie mamă.

MARIA. De ce?

ANTIOH. Ea e mai tânără decât tine.

MARIA. Nu. Suntem de aceeași vârstă.

ANTIOH. Chiar și așa, ea nu poate să-ți fie mamă. Și nici mie. Dacă tu nu vei mai fi, noi toți vom pieri.

MARIA. Du-te în camera ta, spune-ți rugăciunea și culcă-te.

ANTIOH. Eu nu mă mișc de aici până nu te vei da jos de pe masă.

Maria a coborât, s-a apropiat, l-a îmbrățișat și a izbucnit în plâns.

ANTIOH. De ce plângi?

MARIA (ștergându-și fața cu cosițele). Eu nu pot trăi în ocară...

ANTIOH. Nu poți sau nu vrei?

MARIA. Nu pot. Și nu vreau.

ANTIOH. Ei... Nu vrei să trăiești pentru tine, trăiești pentru noi. De dragul meu.

MARIA. Odorașul meu, eu aș dori din tot sufletul, dar... cum să mai trăiesc?

ANTIOH. Află cum. Tu ești deșteaptă. Îl știi pe de rost pe Horațiu. Tata se sfătuieste cu tine, se sfătuieste cu tine învățătorul, de tine ține seama chiar țarul...

MARIA (după o lungă pauză). Ce știi tu de țari, băiețel prostuț ce ești... Dar să lăsăm. O cărănuie micuță poate vom găsi în aceste deșisuri sălbătice, deși e greu de spus unde ne va duce ea... Să rămână așa... Du-te încetișor prin coridor, trezește-l pe domnul învățător și roagă-l să vină aici. Dar calcă încetișor...

ANTIOH. Eu nu mă duc după învățător până ce nu-mi dai funia.

MARIA. Ce funie?

ANTIOH. Cea care-i în mâna ta.

MARIA. Asta nu-i funie, este halatul sfâșiat.

ANTIOH. Totuna. Dă-mi.

MARIA. Jumătate.

ANTIOH. Nu. În întregime. Altfel îl trezesc pe tata.

MARIA. Ia te uită ce săcăitor ești... Iată! Ia-l. Mergi numai încetișor, altfel totul se va prăbuși...

Rămânând singură, a privit de jur împrejur, a oftat din greu și s-a apucat cât de cât să deretice. A adunat hotfiori aruncați în diferite colțuri ale camerei și i-a pus alături, lângă pat. A ridicat de pe podea mundurul țarului, l-a curățat, l-a pus pe speteaza fotoliului. Rămânea uriașă mână ce atârna din pat. S-o îndoi din cot - nu se putea deloc. S-o pui neîndoită - nu încăpea. Cădea la loc. O ușoară tuse a făcut-o să se întoarcă. În ușă stătea îngrijorat, în cămașa de noapte, învățătorul.

KONDOIDI (în șoaptă). Maria, fetița mea, ce s-a întâmplat?

Maria s-a apropiat, cu o mână l-a îmbrățișat pe învățător, cu alta pe frate și din nou a izbucnit în plâns.

KONDOIDI. Nu plânge. E timp și pentru lacrimi, e timp și pentru cuvinte. Acum e timpul cuvintelor. Ce s-a întâmplat?

MARIA. Vreau să mor.

KONDOIDI. De ce?

MARIA. Să trăiesc în ocară mi-e rușine și e nedemn. Transmiteți tatălui, fraților, tuturor apropia-

ților noștri că eu n-am putut supraviețui acestei nopți...

KONDOIDI. Viața omenească este darul suprem al cerurilor și omul nu e slobod a dispune de sine.

MARIA. Dar... dacă eu nu mai pot... dacă nu mai există ieșire...

KONDOIDI. În natură, în lume, nu există asemenea situații, din care să nu poți găsi o ieșire demnă... Hai să gândim împreună...

Un sforăit puternic i-a făcut pe toți trei să tresară.

MARIA. La drept vorbind, există o singură ieșire, eu însă nu îndrăznesc a vă ruga în această privință, căci nu veți fi niciodată de acord la...

KONDOIDI. Nu trebuie să gândești în locul meu. Domnul a dat fiecăruia minte ca să judece după puterile lui. Așadar, cu ce pot ajuta?

MARIA. Cununați-ne. Numai așa poate fi spălată rușinea acestei nopți...

KONDOIDI. Cum - să cunun? Pe cine cu cine?

MARIA. Pe mine cu acela care mi-a răpit inocența.

KONDOIDI. Maria, sufletelul meu, turcii l-au obligat pe Patriarh să mă lipsească de crucea mare de argint...

MARIA. Dar dumneavoastră purtați crucea de bronz. Chestiunea nu este în dimensiune și în valoarea metalului, ci în simbol...

KONDOIDI (a scos crucea de sub cămașa de noapte, îngândurat). În afară de aceasta, cel cunoscut cu soția în viață nu poate fi cunoscut cu o altă... Aceasta înseamnă încălcarea canonului stabilit de însuși apostolul Pavel, fiind un mare păcat...

MARIA. Eu știu. Să cadă pe mine acest păcat.

dramaturgie

KONDOIDI (coborând vocea). Nemaivorbind și de faptul că ritualul nu poate avea loc prin simplul motiv că mirele doarme.

MARIA. Ei, și ce? Toți mirii dorm - unii stând în picioare, alții deja în pat. În pat cel puțin e mai normal, decât să dormi în picioare.

KONDOIDI. Dar... eu nici nu pot să vă pun alături!

MARIA. De ce? Eu voi sta așa lângă fotoliu, voi lua de braț...

KONDOIDI. Pe cine veți lua de braț? Mâneca mundurului?

MARIA. Și de ce nu?! Nu uitați, suntem în Rusia, iar aici mundurul înseamnă cu mult mai mult decât omul însuși...

KONDOIDI. Iar apoi, cum voi întreba, sunteți de acord...

MARIA. Veți întreba și eu voi răspunde.

KONDOIDI. Mireasa va răspunde, iar mirele?!

MARIA. Eu voi răspunde pentru el.

KONDOIDI (disperat). Trezindu-se, el ne va ucide.

MARIA. Pe dumneavoastră - nu. Sunteți față duhovnicească, el a primit din partea dumneavoastră binecuvântarea. Iar pe mine el deja m-a ucis.

KONDOIDI (după o mare pauză). Dumneavoastră cereți de la mine imposibilul, inadmisibilul, deși... Pot să mă rog pentru dumneavoastră! Orice rugăciune este primită de Dumnezeu.

MARIA. Dar... această rugăciune va fi asemănătoare celor care sunt glăsuite în timpul cununii?

KONDOIDI. Aproape.

MARIA. De ce - aproape, și nu în întregime, după canon?

KONDOIDI. Fiindcă noi aparținem celor trei biserici diferite - eu celei grecești, tu celei moldovenești, mirele - rusești...

MARIA. Nu suntem toți pravoslavnici? Nu avem un singur Dumnezeu?

KONDOIDI. Unul singur.

MARIA. Atunci de ce să acceptăm ce ne deosbește și nu ce ne unește...?

KONDOIDI (după o lungă pauză, ținând crucea și lumânarea). Doamne! Eu sunt vierme al pământului. Toți ne naștem în păcate, în grele păcate ne ducem viața noastră și pe patul de moarte ne odihnim după neîntrerupte păcate. Într-adevăr, dacă

(Continuare în pagina 24)

Tu ne-ai fi judecat după păcatele noastre, s-ar fi risipit, ca după o boală cumplită, toată frumusețea noastră. Noi am fi pierit, pământul s-ar fi transformat în pustiu, dacă Tu, Atotmilostivul nostru Dumnezeu, nu ne-ai fi luat de pe umerii noștri povara păcatelor noastre, nu ne-ai fi ridicat, nu ne-ai fi întărit umbletul nostru pe căile ce duc spre Tine... Doamne Iisuse! Spală cu drapta Ta această noapte, aceste suflete și ceea ce a fost semănat, semănat va fi, și ceea ce a fost legat, legat va rămâne. Amin.

MARIA. Dar... de ce nu dați tinerilor să sărute crucea, ca semn al unirii veșnice?

KONDOIDI. Cu privire la sărutarea crucii... Tu, desigur, dar mirele...

MARIA. Ce-i cu mirele?

KONDOIDI. El ca și cum... nu poate... Lipsește...

MARIA. Nu-i nimic. El va săruta crucea de la mine.

KONDOIDI. În somn?

MARIA. De ce - în somn? Se va trezi pentru o clipă.

KONDOIDI. Dar, tezindu-se... Va ucide...

MARIA. Poate și va ucide. Însă la început va săruta semnul crucii.

Cu o extraordinară groază și înfiorare, Kondoidi i-a întins Mariei crucea de bronz. Maria a sărutat crucea, apoi a sărutat mâna Învățătorului, a luat crucea și mult timp a umblat în jurul patului, pășind ba dintr-o parte, ba din alta, șoptind încet în sine ei:

dramaturgie

„Hai, sărută odată, monstru al neamului omenesc...”

Și, deodată, un puternic sforăit s-a oprit tocmai în culmea avântului său. După o scurtă fornăială, s-a auzit ceva asemănător cu un plescăit...

MARIA (fericită). A sărutat! Învățătorule, rugăciunea voastră a produs un miracol, permiteți-mi să îngenunchez în fața dumneavoastră...

KONDOIDI. Ei, nu trebuie... te rog, nu trebuie... în biserica grecească nu se face așa... O stea fericită vă dorim... Noi, cu Antioh, la adăpostul Îngerului ocrotitor...

MARIA. Bună seara... Antioh, când pleci, stinge lumânarea...

ANTIOH (neliniștit). Dar... De ce s-o sting?!

MARIA. Cum de ce? Deja a trecut de miezul nopții. Familia noastră se culcă (S-a apropiat de pat, și-a scos de pe ea tot, cumpănind cum să se lipească de această namilă. Și-a făcut loc cumva, dar era frig, incomod, și ea încet a șoptit). „Domnul meu... Acoperă-mă cu aripa ta...”

Și deodată sforăitul s-a oprit brusc, uriașa mână ce alțarna toată seara în spațiu, a prins viață, a început încet să se ridice și în sfârșit s-a lăsat greu pe corpul slăbuț al Mariei.

ANTIOH (șocat, către învățător). Și - a acoperit-o!!

KONDOIDI. A acoperit-o.

AL PATRULEA TABLOU

Sufrageria în palatul lui Petru. O dimineață rece, sumbră, umedă. Ard lemnele în cămin. Dincolo de geam - zgomotul neliniștit al revărsării apelor de primăvară. Ecaterina, șezând la o măsuță mică, mângâie un cățeluș lătos și îl studiază pătrunzător și îndelung pe Tolstoi, care stă de unul singur în prag. Să intre și să se așeze nu este invitat.

ECATERINA. Dumneavoastră, se pare, ați venit cu noutăți proaste...?

TOLSTOI. Orașul este amenințat de inundație, Majestatea Voastră. De două zile apa continuă să crească. Atărnăm de un fir de păr.

ECATERINA. Continuați să construiți diguri de zăgăzuire.

TOLSTOI. De dimineață până-n noapte tot trudim. Ziua nu ne ajunge. Presiunea crește. Apa e gata-gata să treacă peste.

ECATERINA. Dacă nu ajunge ziua, folosiți nopțile.

TOLSTOI. Cu neputință.

ECATERINA. De ce?

TOLSTOI. Sunt foarte mulți bolnavi și mor neîncetat.

ECATERINA. Găsiți oameni sănătoși pentru

muncile de noapte.

TOLSTOI. Unde sunt ei?

ECATERINA. Luați paza mea. Două companii de băieți tineri, sănătoși, puternici.

TOLSTOI. Nu avem dreptul să lăsăm suverana fără pază.

ECATERINA. Nu se va întâmpla nimic cu mine. Lăsați doi-trei soldați în post, restul să lucreze la diguri.

TOLSTOI. Două companii nu ne vor ajuta prea mult.

ECATERINA. Deschideți porțile temnițelor, criminalilor, știi bine, le place viața, nu vor permite ca orașul să ajungă sub apă.

TOLSTOI. Ocazii cu butuci la picioare, în lanțuri, multă treabă nu vor face.

ECATERINA. Scoateți-le butucii pentru un timp.

TOLSTOI. E periculos, Majestatea Voastră. Se vor împrăstia, vor începe, la ce bun, să prade orașul.

ECATERINA. Oare nu-i mai bine să fii prădat, decât să te îneci cu tot ce ai?

TOLSTOI. N-ar fi bine să-l înștiințăm pe Suveran de nenorocirea ce ne amenință orașul?

ECATERINA. Ce rost are! Până vestea va ajunge pe mare la țar, noi ori ne înecăm, ori ne salvăm.

TOLSTOI. Primind, deci, rezoluția, permiteți-mi, Majestate, să-mi iau rămas bun.

ECATERINA. O clipă, Piotr Andreevici. Am să vă spun ceva. Dar treceți înăuntru, luați loc.

TOLSTOI. Vă sunt extrem de recunoscător (privind la fereastră). Tot crește blestemata apă... De n-am întârzia...

ECATERINA. Să te îneci laolaltă cu Suverana nu e dat oricui.

TOLSTOI. Nu vom permite să vă înecați...

ECATERINA. Deschis - nu... Dar pe ascuns tot căutați să mă împingeți în valtoare...

TOLSTOI. Temeți-vă de Dumnezeu, Majestatea Voastră...

ECATERINA. Spuneți-mi, Piotr Andreevici... Deseori sunteți în casa prințului Cantemir?

TOLSTOI. În măsura trebuințelor, Majestatea Voastră.

ECATERINA. Dar în afara trebuințelor?

TOLSTOI. Se întâmplă și la chemarea inimii, întrucât noi cu Luminăția Sa prințul suntem vechi prieteni, încă de pe timpul captivității mele în cetatea celor șapte turnuri. Atunci prințul a adus un neprețuit serviciu și mie, și întregii Rusii...

ECATERINA. Aflându-vă, la chemarea inimii, în casa prințului, vă petreceți vesel vremea?

TOLSTOI. Se întâmplă că noi, bătrânește, ne distrăm cu amintiri, cu păhăruțul...

ECATERINA. Binișor se distrează bătrânii noștri... Au pus mâna pe cea mai frumoasă femeie a Rusiei și au dat-o în amintiri... Ea, se vorbește, că ar fi lepădat?

TOLSTOI. Luminăția Sa prințul, om de o deosebită demnitate, nu împărtășește persoanelor străine treburile sale familiale...

ECATERINA. Companii de vază se adună acolo?

TOLSTOI. Cum se nimerește, dar nu prea.

ECATERINA. Se vorbește că însuși Suveranul își petrece descori serile în casa Cantemirilor?

TOLSTOI. Doar de câteva ori noi am avut fericirea să ne bucurăm ochii cu prezența lui Piotr Alexeevici.

ECATERINA. Se spune că vine singur, fără escortă.

TOLSTOI. Se întâmplă diferit. Odată a adus chiar corul sobornicesc.

ECATERINA. Cor sobornicesc?! Pentru ce?

TOLSTOI. Luminăția Sa prințul a emis o formulă matematică, conform căreia trebuia să se cânte cu bisericescul cor. Piotr Alexeevici a dorit să verifice ipoteza...

ECATERINA. S-a confirmat?

TOLSTOI. Cine?

ECATERINA. Ipoteza.

TOLSTOI. Nu pot să judec. Eu am învățat prost matematica la vremea mea. Neva, însă, vieuște - se zbate. Permiteți-mi, Majestate, mai ales spre binele Dumneavoastră...

ECATERINA. Nu te grăbi. Noi n-am ajuns încă la principalul...

TOLSTOI. Vă ascult.

ECATERINA. Se vorbește că Piotr Alexeevici, vizitând casa Cantemirilor, uneori intră direct în jumătatea feminină a palatului?

TOLSTOI. Despre aceasta n-am nici un fel de cunoștință.

ECATERINA. Dacă dumneata n-ai nici un fel de cunoștință despre ce trăncănește toată capitala, atunci ce naiba de șef ești al Cancelariei de taină...? Ar fi timpul să punem problema demiterii dumneavoastră...

TOLSTOI (neliniștit). Dacă e să spunem adevărul... Zvonuri că prințesa Maria ar fi însărcinată au circulat în oraș, dar să legi aceasta de vizita Suveranului în palatul Cantemirilor, nimănui nu i-e dat...

ECATERINA. Toți știu. Și dumneata știi aceasta. Voi spune chiar mai mult - dumneata însuși ai și aranjat acest lucru...

TOLSTOI (lăsându-se în genunchi). Majestatea Voastră, porunciți să se aducă orice icoană cu Sfânta Scriptură...

ECATERINA. Prostii. De multe ori mi-ați jurat în fața icoanelor și jurămintele erau mincinoase... Cu toate acestea, eu vă ofer posibilitatea, o singură dată în viață, fără jurământ, să-mi dați cuvântul și să vă țineți de el.

TOLSTOI. Munții voi răsturna.

ECATERINA. Lăsați munții în pace. Să stea acolo, unde stau. Dar, cu o singură condiție. ca Maria să nu nască.

TOLSTOI. Majestatea Voastră, îmi cereți imposibilul! Mai bine chemați straja și porunciți să fii decapitat.

ECATERINA. Ce temeți aș avea să execut pe unul din cei mai capabili și mai sărguincioși slujitori ai țarului? Niciodată nu voi fi împotriva dumneavoastră, însă aceasta cu singura condiție - MARIA NU TREBUIE SĂ NASCĂ!

TOLSTOI. Dar dacă aceasta totuși se va produce, ce se va întâmpla?

ECATERINA. Va începe discordia. După încheierea păcii cu suedezii l-au încoronat doar pe Piotr Alexeevici. Eu n-am fost alături de el, deși nu puțin servicii am adus Rusiei. Toți numai despre aceasta și vorbesc - totul e din cauză că prințesa Cantemir poartă sarcina... Dacă, cică, va naște băiat, lui Petru nu-i trebuie mult timp să se recăsătorească...

TOLSTOI. Sunt bârfe muieresti prostești, Majestatea Voastră...

ECATERINA. Sunt ele prostești, dar - au cuprins întreaga Rusie... Iar bârfele nu-s precum apele Nevei, nu le stăvilești cu diguri...

TOLSTOI. Bârfele sunt gunoii de vorbe, nu merită să li se dea o mare importanță.

ECATERINA. Dacă bârfa nu-i înăbușită chiar în fașă, ea în cele din urmă începe să se confirme prin fapte. Dar te-ai gândit oare tu, Piotr Andreevici, că eu sunt încă tânără și-n putere. Eu îl voi naște și pe moștenitorul Rusiei, și eu însămi, e posibil, voi conduce...

TOLSTOI. Să dea Domnul.

ECATERINA. Ar fi trebuit să fii mai aproape de mine, Piotr Andreevici. Tu ar fi trebuit să dai ascultare, fiecărui cuvânt al meu...

TOLSTOI (oprindu-și respirația). Majestatea Voastră, vă ascult...

ECATERINA. MARIA NU TREBUIE SĂ NASCĂ!

TOLSTOI. Majestatea Voastră... Orice doriți, numai asta nu. Despre mine chiar umblă zvonul, că eu, chipurile, l-aș fi ademenit pe țareviciul Alexei de după graniță, că l-am interogat partinitor și l-am supus ultimelor cazne în camera de tortură, după care țareviciul și-a dat duhul. Credeți că mi-e ușor să aud cum se șoptește pe la colțuri, fiind în lipsă numit regicid...

ECATERINA. Acesta e adevărul.

TOLSTOI. Dar... de ce îmi spuneți asta în față?!

ECATERINA. Căii care sunt înhămați la aceeași căruță n-au secrete unul față de celălalt. Eu presupuneam că noi mergem împreună.

TOLSTOI. În ce mă privește, eu voi merge împreună cu suverana mea până la mormânt, însă nu pot a doua oară să lipsesc Rusia...

ECATERINA. Ah, și tu ești într-adevăr de părere că concubina valahă poartă în ea pe moștenitorul Rusiei?! Deci, până aici s-a ajuns?

TOLSTOI. Iertați-mă, Majestatea Voastră, n-am vrut să spun nicidecum asta... Mi-a scăpat de pe limbă...

ECATERINA. Sunteți un excelent diplomat, Piotr Andreevici! Dumneavoastră niciodată nu veți pronunța un cuvânt de prisos, eu deseori mă gândesc la capacitatea dumneavoastră neobișnuită... Vă

amintiți că dumneavoastră, împreună cu Piotr Alexeevici ați elaborat legea cu privire la demnitatea de conte. După câte știu, dumneavoastră ați călătorit intenționat la Roma pentru ca ai noștri conți să fie în același timp recunoscuți și drept conți ai Sfântului Imperiu al Romei...

TOLSTOI. Așa a fost, Majestate Voastră. Am călătorit. Am obținut. Dar de ce ați amintit de acest lucru?

ECATERINA. Eu mult timp n-am putut uita fața dumneavoastră în momentul când îi raportați despre aceasta țarului.

TOLSTOI. Ce era pe fața mea așa deosebit?

ECATERINA. Ea ardea, era învăpăiată, ea strălucea visând la rangul demnității de conte...

TOLSTOI. Orice viață, Majestate, este luminată de vis. A mea nu face excepție.

ECATERINA. Dumneavoastră veți primi titlul de conte al Sfântului Imperiu al Romei, dar numai cu condiția ca Maria Cantemir să nu nască.

TOLSTOI (după o lungă pauză). Nu mă distrugeri, Majestate Voastră.

ECATERINA. Din contră. Vă salvez. Și nu numai pe dumneavoastră, cât tot neamul vostru.

TOLSTOI. Ce are a face aici neamul meu?

ECATERINA. Are a face, căci există neamuri în deședere și neamuri în ascensiune. În Rusia sunt multe neamuri care, în pofida însemnătății și imensității bogăției, se sting. Iar neamul Tolstoilor se află în avânt, el abia își adună forțele...

TOLSTOI. Mă tem, Majestate, că în marea Dumneavoastră bunădate, exagerați...

ECATERINA. Nu te prefacă, Piotr Andreevici... Deși ești înaintat în ani, sămănta... i-o arunci în van, tot în casă o aduci, obligând muierile tale să nască an de an... I-ai tot prăsit, i-ai tot prăsit și pentru tine tot puțin e.

TOLSTOI. Dumnezeu dă suflete.

ECATERINA. Dumnezeu nu dă suflet, până nu se urecă bărbatul... Dar te-ai gândit, ce le vei da moștenire? Averile tale puțin probabil le vor reveni lor. Bogățiile în Rusia, la fel ca și apele Nevei - cam două săptămâni sunt în creștere, apoi un an întreg sunt numai în scădere... Alceva sunt titlurile. În timp ce titlul de conte este un rang pentru totdeauna pentru toți, oricâți ar fi ei acolo...

TOLSTOI. Dar cum? Cum? Cum?

ECATERINA. Dumneavoastră, din câte știu, sunteți în bune relații cu medicul casei, al familiei Cantemirilor...

TOLSTOI. Palicula nu va fi niciodată de acord cu aceasta.

ECATERINA. Pentru cinci sute de ruble, desigur, nu va fi de acord în nici un fel. Dar pentru o mie, orice grec va face totul.

TOLSTOI. Majestatea voastră, eu am păcătuit mult în viața mea, însă prințesa Maria este fina mea. Eu am luat-o în mâinile mele din cristelniță...

ECATERINA. Dar Rusia ce vă este?

TOLSTOI. Rusia este Patria

ECATERINA. Toemai. Nu încurcați cristelnița cu Patria. Plecați. Dând drumul criminalilor, urmăriți ca cei mai înrăiți...

TOLSTOI. Cei mai înrăiți sunt deja acolo.

ECATERINA. Cu atât mai bine. Vă doresc să reușiți, Piotr Andreevici, și comunicați-mi permanent nivelul apei în fluviu... Menșikov conduce treburile după capul lui, rar comunică ceva de ispravă...

Tolstoi s-a ridicat din fotoliu, s-a înclinat, s-a îndreptat spre ieșire...

ECATERINA. Piotr Andreevici. Nu ne puneți într-o situație dificilă.

TOLSTOI. N-am înțeles, Majestate Voastră.

ECATERINA. Aflându-vă peste graniță, oare n-ați văzut cum umbra conții Imperiului Sfânt al Romei?! De ce mergeți împleticit, ca o gloată bătrână - ambasadorii străini vor face ironii pe seama noastră, spunând că atribuim titluri în pragul mormântului...

TOLSTOI. Majestate Voastră, eu cu nimic n-am meritat, mie nu mi s-a conferit încă nimic...

ECATERINA. Nu-i nimic. Vei merita. Îți vom conferi. E cuvântul țarului. Ce ghiuj bătrân, ce ghiuj bătrân!!!

Forțându-se din toate puterile să-și îndrepte bătrâncasca sa coloană vertebrală, octogenarul Tolstoi părăsește palatul.

Traducere din limba rusă de
Gheorghe Barbă

Imaginarul folcloric

corina apostoleanu

Autor al unor volume de proză scurtă, dar și eseist, publicist și poet, Mircea Ioan Casimcea a publicat în acest an la Editura Viitorul Românesc romanul **Amintiri închipuie**, gândit ca o construcție epică în șapte capitole purtând numele culorilor Curcubeului, înscrisă în cercul unei existențe feminine.

Violetul din debutul romanului este momentul de „inserare”, de final al vieții unei femei care simte că momentul împăcării cu sine și al *marii călătorii* către Bunul a sosit. Semne de ea cunoscute i-au vestit clipa pogorârii misterului. Bătrâna își pregătește cu minuțiozitate cele necesare, până la detaliu, cu convingerea că tradițiile trebuie urmate întocmai. Între cele trebuincioase, „șapte vasețe din pământ ars, fiecare vopsit în culorile Curcubeului”, umplute mai apoi cu apă și ulei de rapiță și transformate în șapte candelale folosite la rânduile finale. Sunt acestea purtătoare ale luminii care o însoțesc în *lumea de dincolo*.

Mircea Ioan Casimcea exploatează pe tot parcursul romanului filonul folcloric autohton, pornind de la riturile de trecere - o variantă a **Cântecului zorilor** o însoțește pe *dalba călătore* - și continuând cu obiceiuri și credințe, elemente de mitologie populară care se țes în tot firul epic. De altfel, întregul roman este povestit alternativ la perfect compus și imperfect, cu o intens căutată notă de spunere a unui basm.

galaxia cărților

Clipa morții și a desprinderii sufletului de trup devine pretextul pentru o întoarcere în timp a femeii, o întâlnire cu propria viață, încă de la momentul nașterii, întâlnire spre care o poartă armăsarul negru-corbiu Fulger.

La venirea pe lume, copila primise un nume cel puțin straniu de la părinții Voicastanca și Pamfile Cistian: Trunchifalnica. Fusese ales astfel pentru a păcăli moartea care le răpise pruncii de până atunci.

De aici înainte, scriitorul imaginează saga unei familii de peste munți stabilită în Dobrogea, asemenea altor mulți ardeleni poposiți în ținutul dintre Dunăre și Mare mai întâi prin trahomania, apoi așezați cu toată gospodăria, fiind încurajați de autoritățile românești după Războiul de Independență. Ținutul ales este cel la miazănoapte de Casimcea, aproape de Beidaud, unde noii veniți întemeiază un sat împreună cu alte familii de mocani.

Între primele amintiri ale fetei se regăsește imaginea Lacului Razelm înghețat și dezinvoltura cu care localnicii alunecă pe ineditul patinoar. Episodul este unul dintre cele mai pitorești din volum: oamenii încurajați de tăria gheții fac focul chiar acolo, aduc animale pe care le sacrifică și le pregătesc, dansează, petrec, cântă cu neostoiță vioișie. Deodată, gheața lacului crapă și izbucnesc spre exterior cete de feți frumoși urmați de zâne cu părul roșu, cai cu barbă, nimfe și rusălci, melci uriași cu bot de oaie, cocoși cu aripi desfăcute, duhuri și vietăți ale apelor care se prind într-un dans nebunesc. Imaginarul colectiv a adus la

viață o lume fantastică închisă nu neapărat în copciile gheții, cât în propria credință.

Copilăria fetei numite Trunchifalnica, idilic începută pe țărmul dobrogean se frânge dureros odată cu moartea în Războiul de Independență a celor doi frați gemeni, Caeralb și Ceata a căror înmormântare devine nunta ritualică. Revăzând momentul vieții și morții celor doi, femeia intră în cercul de lumină *Portocaliu*, al treilea prag al călătoriei inițiatice în *lumea de dincolo*.

Galbenul este adus de uscăciunea cumplită care arde pământul, pârjolește recolta și seacă fântânile din care năvălesc în lume *piticii însetați*. Imaginea acestor făpturi groțești în mijlocul unui peisaj apocaliptic de secetă proiectează încă un element de fabulos al romanului. Totul este descris la proporții neobișnuite: „lupii și vulpile se adăposteau cu vitele și cu păsările prin băltoacele fierbinți. În miezul Pământului se auzeau piticii plângând de sete. Oamenii simțeau cum saliva devine în gura lor pulbere fină, cum sângele fierbinte se usucă în artere și vene, pilitură de fier mișcată de inima prefăcută în magnet obosit...” Toate lighioanele pământului par să fi ieșit din lăcașurile lor, iar „blânzii copaci s-au furișat în Pământ și a rămas afară numai umbra lor”. Urgia e oprită de ritualul paparadelor, ale căror fuste înflorate se rotește și devin holde roditoare, dar și de rugile adânci ale preoților așezați în fruntea unui alai pitoresc de săteni.

În lumina *albastră* și în cea *verde*, Trunchifalnica îi revelează pe Dinu, perechea sa din lume, dar și pe flăcăul Lazăr, prima sa dragoste. Sunt alte prilejuri pentru scriitor de a introduce personaje fantastice: piticuții de pe insula din Lacul Sinoie care îi vestesc primii nașterea pruncului său, Baciul Filon care și în grădinile Cerului orânduiește crengile pomilor - Raiul - spun unele credințe - reproduce întrucâtva traiul pe pământ, Muma Pădurii și Fiica Pădurii, care de multe ori luând înfățișări pămâtenene îi chinuie pe bieții muritori trecători prin lumea lor.

Personajele mitologice par să conviețuiască firesc alături de locuitorii așezării într-o simbioză a fantastului și realului cu acoperire numai în basm. O continuă trecere de la real la mitologic obligă lectorul la o conectare simultană la veridic și imaginar. Textul devine astfel o îmbinare între nou și foarte vechi, cu o frază a romanului extrem de densă.

Fratele vitreg al albastrului, indigoul aduce ultimul episod al călătoriei. Ciclul se încheie cu relatarea confruntării lui Pamfil Cistian cu ceata de tâlhari din pădurea Babadagului. Mai puțin spectaculos decât momentul de început al romanului, finalul pare să fi avut nevoie de o mai bună conturare. O cereau deopotrivă elementele fabuloase din tot conținutul, dar și multitudinea de teme abordate.

Interesantă rămâne cu siguranță ideea unei astfel de scrieri, nu ușor de pus în pagină.

Mircea Ioan Casimcea își dovedește pe deplin capacitatea de a conduce firul epic cu stil, având permanent în vedere „confruntarea” cu lectorul cunoscător al imaginarului folcloric.

Amnezii contemporane

valeria manta tăicuțu

In momentul în care îți cade în mână **Teatrul uitat** al lui Liviu Ioan Stoiciu ai, ca cititor, două pomiri contradictorii: pe de o parte, simți nevoia să suprapui peste realul imediat, cunoscut (ie, ceea ce citești, pentru a verifica în ce măsură lumea ca teatru se adaptează orizontului tău de așteptare, iar, pe de altă parte, îți cenzurezi cu greu tendința de a te transforma tu însuși în regizor, de a manevra demiurgic marionetele ce-ți sunt puse la dispoziție, culpabilizându-te în același timp pentru gestul tău sfidător, în fond, de a te substitui marelui mașinist al realității, după pilda autorului însuși.

Cele cinci drame din volum îmbină comicul cu tragicul, personajele devenind referențiale, relevante pentru o societate care se dezvoltă sub ochii tăi de participant și martor la explozia ei dispersivă; în această societate personajele se adaptează perfect, ilustrând-o fie prin negație, fie indirect, prin modul cum sunt construite și puse să interrelaționeze.

Phillipe Hamon, în *Pour un statut sémiologique du personnage* (Poétique du récit, Edition du Seuil, 1977), se îndepărtează de considerarea personajului numai din punctul de vedere al unor modalități de analiză (cu accent deosebit pe modelul psihologic înfățișat sau pe calitățile picturale ale "portretului"). Cel mai adesea, atunci când textul dramatic este jucat, deci devine

galaxia cărților

spectacol, are loc o depășire a planului lingvistic, cu intrarea personajului într-un spațiu de semnificații mai largi, astfel este posibilă percepția vizuală (gest, mimică, vestimentație), aceasta îndreptându-se sintagme ca: pictură de caractere, zugrăvirea viciorilor, frescă tipologică, viziune picturală, care trebuie luate, ele și cele asemănătoare lor, în sens strict metaforic, ca un transfer din câmpul semantic al picturii (spectacolul poate fi considerat tablou în mișcare), transfer menit să înlesnească demersul critic și care nu prezintă pericol atâta timp cât această "pictură" a personajelor nu se transformă în dogmă. De acest pericol, de altfel, receptorul **Teatrului uitat** este păzit cu strășnicie de însuși autorul dramelor, pentru că subiectul și personajele fiind culese din imediata apropiere, nu mai este nevoie de prea multe indicații de regie; atât în privința vestimentației, cât și în privința elementelor de decor este lăsat câmp liber unei imaginații productive, în memoria spectatorului contemporan (din loja teatrului ori din fotoliul de acasă) fiind vii imaginile secțiilor de poliție, ale parcurilor neîngrijite, cu lacuri ce pot ascunde victimele reglărilor de conturi, cu restaurante și fast-food-uri clocotind peștri și dezmațat a permanent scandal, ale imobilelor de patrimoniu transformate în sereleuri dubioase (v. *Castel service*) ori ale satelor în care orice utopie este posibilă și unde planul real se interferează cu un paranormal foarte la modă, ce suplonește nevoia de magic și raportare la arhetipuri a personajului contemporan care și-a pierdut și pervertit însușirile de om mitic.

Orice interpretare a personajului nu poate face abstracție de stimulii veniți din exterior, de asaltul realului, de porțiunea de viață concretă la care trimite fiecare personaj, dar toate

acestea țin de actul de creație, cu implicații în sintetizarea unor tipuri de personaje. Și există deja o sinteză a tipurilor contemporane, numai că nu fragmentate în funcție de vicii (avarul, prostul, cocheta, sperjurul etc), precum în teatrul clasic, ori pe calități, ori în funcție de tipologiile preexistente (cu model autohton sau străin), ci însumate într-un personaj modern complex, în care receptorul poate descoperi un amalgam de calități și defecte, pentru ca, odată depășită receptarea psihologică a modelului, să se perceapă modelul mitic, social și politic; cel mai adesea apare în **Teatrul uitat** tipul politicianului, nu departe de Cațavencul lui Caragiale, dar mai pervers și mai periculos pentru că societatea îi pune la dispoziție un arsenal aproape militarizat de mijloace de manipulare și de distrugere în masă, apoi gazetarul, foarte departe de ingenuitatea lui Rică Venturiano, pentru că, într-o lume care și-a uitat valorile, cuvântul scris apare golit de orice semantică a sacralității. Tipul scriitorului, al poetului, al liderului, al preotului etc, deși reprezentative pentru întreaga etapă socio-politică pe care o parcurgem, nu mai există în stare genuină, ci într-un conglomerat conflictual autodevotor, sugerând alienarea și rostogolirea spre neant, spre depersonalizare, tipică omului modern. Liantul dintre personaje pare a fi o complicitate într-un nebulos, toți eroii lui Liviu Ioan Stoiciu sunt atinși de o tăcăneală patologică în autogenie permanentă, fie că sunt gazetari (Mimi, Cristi, Ioana, Radu, din piesa care dă titlul volumului), preoți (preotul Tănăsă din *Mântuirea la Copăceni*, preotul Nicodim din *Castel Service*), medici la spitalul de nebuni, studenți, țărani, politicieni, poliști ori simpli figuranți care umplu decorul înregistrându-l în același timp pe memoria peliculei (unii dintre ei sunt "sunețiști" ori cameramani).

Tipologia pe care o creează Liviu Ioan Stoiciu nu se îndepărtează totuși foarte mult de tipologia clasică, pentru că viciile umane sunt veșnice, neschimbate în esența lor, modificările care apar, în consonanță cu evoluția tehnică, psihologică și conceptuală a ființei umane, părand diferențele specifice ale genului proxim. Dacă ar fi să ne referim strict la statutul personajului, acesta există în primul rând în text și se definește prin ceea ce face în timpul piesei; la construirea lui participă în mare măsură limbajul, dar personajul este și o reconstrucție a cititorului, ca un efect al lecturii, întrucât în momentul receptării este confruntat cu tot ce s-a acumulat pe plan mental, ca experiență de viață, de bibliotecă, de spectacol.

Putem privi personajele lui Liviu Ioan Stoiciu ca pe niște fenomene semiologice; fiecare din ele, ca și semnul lingvistic, cuprinzând două elemente de bază, semnificantul și semnificatul. Fiind vorba de texte dramatice, semnificantul va fi redus numai la numele propriu și la procedeele legate de el: vizuale-predominanța unor consoane sau vocale încărcate de semnificație, care să permită eventuale asociații caracterologice, acustice - grupuri de sunete care să aibă implicații tragice ori comice; articulatorii și morfologice nume obținute prin diminutivare, prin recurgere la regionalisme, neologisme, nume care pot să condenseze un rol, făcându-l plauzibil. Se observă în această privință o banalizare voită a numelor, ceea ce sugerează, pe de o parte, faptul că personajele care apar în drame sunt aidoma altor mii de personaje care umplu societatea contemporană, iar, pe de alta parte, faptul că autorul nu a crezut de cuviință să le îmbogățească prea mult structura artificial-compozițională, întrucât avea de rezolvat cealaltă problemă, mult mai gravă, și anume a semnificatului (sensul sau valoarea personajului).

Ar fi vorba de situarea fiecărui personaj într-un sistem de relații cu celelalte personaje, relații care să pună în lumină, prin ritmicitatea îmbinării unor trăsături pertinente, armonia sau contrastul, frecvența relațiilor între trăsături previzibile, prin acumulări de date, transformarea lor la nivelul receptării și prin clasificare tipologică-semnificația personajului în sistemul axiologic propus de piesă.

Aceste demersuri care țin de laboratorul de creație, acolo unde se prefigurează liniile compoziționale ale personajului, par puțin relevante la nivelul receptării artistice, poate și datorită unui amestec de proză dramatizată și novelă teatrală cu teatrul propriu-zis și chiar cu încercarea de teatru în teatru. Uneori personajele se mișcă foarte repede, scenele se succed cu o viteză rezolvabilă scenic printr-o turnantă, agitația lor dementă și tragică se transmite și cititorului/ spectatorului (v. *Teatrul uitat*), alteori, ca în basmul deznădădui și inevitabil utopic, ca toate basmele, *Mântuirea la Copăceni*, discursul dramatic se lungește tentacular, dintr-o acută nevoie de a convinge și de a fi luat în serios a fiecărui personaj în parte. La Copăceni, un sat unde se trăiește la granița dintre mitic, mistic și paranormal, sunt mai multe suflete decât locuitorii numărabili și înregistrabili în documentele de stare civilă, iar impresia de lume răsturnată este dată nu numai de derularea absurdă a scenariului, ci și de un permanent contrast între esență și aparență care se îndepărtează cu premeditare de la menirea lui de a fi sursă de comic și alimentează, paradoxal, tragicul, mai ales al scenelor finale. Încoronarea ca rege a unui băștinăș "americanizat" și putred de bogat, incestuos și bolnav, se face într-o lume sătulă de suferință, săracă și alienată, înșesată de exaltați, mistici și depravați, foști legionari, foști turnători, homosexuali, sinucigași, țârfe și persoane cu statut incert, toate bune de gură, învărtind cu nonșalanță aforisme, monologuri cu tentă politică, filosofică și religioasă, judecăți de valoare, truisme și măști, exact cum se întâmplă oriunde în țara zilelor noastre.

Spațiul predilect al personajelor lui Liviu Ioan Stoiciu rămâne totuși cel închis, spitalul de nebuni, de pildă, ca în *Trei-de-Șase cel zelos*. Drama atacă o altă nelegiuire a zilelor noastre, deusolarea și decăderea tinerilor, coruperea lor, racolarea la satanism și implicat la crimă, cu violarea unor valori general umane, moral-creștine și de bun-simț, în care nimeni nu mai crede. Lipsa de perspective, sărăcia și o încercare confuză de a-și dobândi cumva o identitate duc la demență și la asasinat, Dumnezeu este izgonit de șmenari și de falșii profeți ai Apocalipsei, astfel că în locul credinței se insinuează un cult al Satanei bun să justifice violența și nonvaloarea. Nemaiputând crede în valoarea izbăvirii și a rugăciunii penitente, tinerii se condamnă, dintr-o pornire orgolioasă de demolare a normelor milenare, la întuneric și moarte într-o lume dezaxată, construită pe negații dincolo de care începe vidul identității și nu regăsirea ei.

Cele cinci piese de teatru din volumul *Teatrul uitat*, fără a revoluționa discursul dramatic, au marea calitate de a pune întrebări și de a-i crea receptorului sentimentul deprimant că este părtaş la ceea ce se petrece pe scenă, că tot ce vede e ceva *déjà vu*, trăit zi de zi pe propria piele și abia în momentul respectiv conștientizat. Horia Gârbea observa același lucru în postfața volumului: "Nu știu de când scrie Liviu Ioan Stoiciu teatru, dar bag seamă că în acest gen el este mai aproape de normele tradiționale ale artei dramatice. Piesele lui sunt niște construcții cu temelie solidă, extinse mai ales pe orizontală... Exact: Liviu Ioan Stoiciu este preocupat de situarea acțiunii dramatice într-o sincronie extrem de neliniștitoare pentru cititorul/ spectatorul contemporan."

Mai cunoscut prin cărțile sale de poezie, Adrian Frățilă (n. 1949, Cluj-Napoca) își reciclează experiențe trăite sau imaginare, fapte întâmplătoare aievea sau vise, lecturi și cogitații varii într-un volum de proză intitulat **Semnătura palimpsest** (Editura Cartea Românească, 2005, 144 p.). Există o intenție a construcției, o regie a etalării textului (un **Prolog, Partea întâi, Partea a II-a**), totul având aspectul unui colaj de capitole mai lungi sau mai scurte, între care nu putea lipsi reconstituirea „filmului” unei narațiuni și nici convenția clasică a manuscrisului încredințat de un autor, dispărut fie și temporar. Există, de asemenea, maestrul care inițiază, irezistibilul Marius, care face tandem cu tânărul său discipol, Mod, jurist după toate aparențele, dar și poet preocupat de civilizația atlanticilor, posibil *alter ego* al autorului la tinerețe.

Cortina se ridică pe un decor de spital unde Mod este internat, un prilej pentru Adrian Frățilă de a oferi probe pertinente în privința noului său demers narativ. Acreditat surprinzător prin inventarierea gesturilor și zvonurilor mărunte, filtrate autoscopic în poziția de pacient bransat la perfuzii și resemnare aferentă vecină cu indiferența. Fundal prielnic pentru a-și popula mintea și ocupa perioadele de luciditate cu fauna de la cârciuma „Z” (de la Zbucium, de fapt Bucium), aventurosul univers de cabotini, între care, de departe, se desprinde în protagonist, bătrânul și enigmaticul Marius. Căci nimic precis nu se știe despre maestru, doar pitorești, apocrifne parabole identitare difuzate chiar de el, demne însă de cineva omologat drept „Povestitorul tribului”; după moartea sa (prima victimă, se pare, a semnăturii palimpsest), rolul de narator epic, de improvizator incontinent îi va reveni lui Mod.

O alternativă la localul „Z” era atelierul pictorului Victor Bătrânu, descris de autor cu aplomb realist, dar și în chip de șarade poematice, de vreme ce bric-à-brac-ul din odăi (un amalgam de artizanat, artă, magie, meta-sculptură, instalații) se potrivea de minune cu cei ce le populau și săvârșeau acte artistice desăvârșite doar în plin elan bahic. Bref, cheflii, așezați la mesele-păianjen „Laurențiu”, officiaii liturghia paharelor, în timpul căreia izbucneau scandaluri; scene ce frizau ieșirea din minți, puse în abis printr-un teatru transgresiv, se limitau, slavă

Avertisment pentru Fiii Cărții

geo vasile

domnului, la acte de simulare, și nicidecum sângeroase.

Autorul părăsește acest mediu promițător și fertil în epicitatea lui, spre a-și teleporta cititorul în povestea lui Marius despre eternul război dintre Fiii Cărții și Rei. Spre deosebire de Fiii Cărții, prada predilectă a Reilor, fiii acțiunii sau bibliofobii „trăiesc fără glorie și mor fără surle și trâmbițe. Sunt oameni de pământ”. Ei se închină idolilor și nu se bucură de atenția Reilor. Care Rei sunt de mai multe feluri, în funcție de o scară ierarhică și de felurite misiuni și denumiri: Chelari, Anagnoști, Goghii, Potemkiniști, Imitatori, Perturbatori, Reducționiști, Corporali ș.a.m.d.

Nesfârșite sunt legiunile Reilor care se opun dintotdeauna operei și lucrării geniului uman, prin cele mai felurite manevre, înrâuriri, opreliști și ispite, recurgând uneori și la forța fizică, inducând victimelor devianța, nebunia, sinucidera. Exemplele date de Adrian Frățilă din istoria artelor, a filosofiei și a literaturii nu numai că sunt plauzibile, dar au și darul să ne pună pe gânduri, dacă avem în vedere ineditele și pătrunzătoarele analize dedicate sinuciderii lui London, Hemingway, Van Gogh, Saint-Exupéry.

Viața conjugală ocupă un loc important în evoluția personajului Mod, fie că e vorba de scenele dintre el și Milia care, oricât de bună creștină, nu-i poate suporta aventura erotică cu Otilia, fie de cuplul Sandra-Rica care are parte de scene de teatru absurd. Sandra, care avusese o idilă cu Mod, se va pricopsi nu doar cu o dublură a lui Rică în chip de maimuță, ci și cu pustule roșii pe față, contaminată adică de semnătura palimpsest. Mod ajunge în cele din urmă să tragă o concluzie despre Rei, despre natura acestora, mai plauzibilă părându-ni-se cea de cobolzi, mețiși produși prin împerecherea oamenilor cu diavolii.

Reunind erudiția colocvială a lui Marius cu arta digresiunii a lui Mod, personaje ce se completează biunivoc, Adrian Frățilă reușește să scrie o proză speculativă, între epică și eseu, între climatul de

coșmar diurn și perena enigmă ontologică. Prozatorul are deja bune exerciții de acuitate descriptivă, detalii psihologice intersectate cu cele fizice compun portrete memorabile (a se vedea portretul senectuții și confesiunea fiului Mod legată de mama sa). Relevanta este și tipologia litigioasă de la Institutul unde lucrează Mod ca grafolog, o muncă totuși plictisitoare pentru cei cărora nu le-a dispărut al șaselea simț, cel al ratării. Drept care evazionistul Mod scrie poeme despre atlanti, chiar dacă nu refuză contactul cu realitatea societății românești postdecembriste. A se vedea episoadele cu felurite apariții, ca de pildă: „căpșunarii”, gloata de salahori de pe peronul unei localități de provincie, rețeaua de necurătenii și pesti-

galaxia cărților

lente, Bucureștii boschetarilor, pensionarilor, cerșetorilor, ai domnilor grăbiți în costum și cravată, cu mâinile sudate pe genți grele, al parașutelor, ai vitrinelor de lux și ai spectatorilor acestora, indignați sau resemnați.

Prozator cu o plajă de ficțiune invidiabilă, și cu un ambitus stilistic remarcabil pentru un debut în proză, Adrian Frățilă, folosind masiv o cheie de lectură autoreferențială, pledează și prin această carte cauza ieșirii din promiscuitatea fizică și mentală și a înălțării spirituale și intelectuale. Memorabil în acest sens rămâne efortul lui Mod de a înfrunta primejdia presimțită, exorcizând absurdul și diabolicul implicit în lucrarea legiunilor Reilor. Drept care este avertizat prin semnătura palimpsest. La rândul său, autorul își avertizează cititorii (sonor, vizual, anaglictic) să-și imunizeze *codul personal metafizic* în contra ispitirii Reilor ascunși în pliurile minții și ale sufletului.

1) **Palme primite, palme date**
(Ion V. Strătescu)
Casa Editurală
ODEON

2) **Noi, doi-trei la zece mii**
(Cornel Mihai Ungureanu)
Editura Ramuri

3) **circul domestic**
(Claudiu Komartin),
Editura
Cartea
Românească

Axa lumii, apocalipsele sau dialogul omului cu eternitatea

marilena fleșeriu

Cine s-a obișnuit cu spiritualitatea romanului *Cei O Sută* de Gheorghe Schwartz - însumare a istoriei civilizațiilor - are acum posibilitatea de a citi și al șaselea volum al seriei, *Axa lumii*, apărut la editura Polirom, Iași, septembrie 2005. Noul op urcă încă șapte trepte spre împlinirea numărului fatidic al perfecțiunii, îmbogățind seria de generații a marii familii umane de la Al Cincizeci și optulea urmaș la Al Șaizeci și patruale. Celor șapte destine, autorul le-a adăugat încă două narațiuni-anexă, *Diavolul păcătii la Aachen* și *Omul de fier*, cu rolul de a aprofunda, prin parabole ale parabolei, aproape nelimitate semnificații ale cărții.

Creația, în totalitatea ei, valorifică una dintre temele psihologului Gh. Schwartz, „dialogul cu eternitatea”, particularitate a ființei umane față de celelalte viețuitoare. Acest raport propriu cu veșnicia complică, asemenea unui pătenjenis, stările interioare și relațiile exterioare ale omului. Subiectivitatea devine una dintre coordonatele istoriei, proces ce nu se manifestă mecanic, ci, mai degrabă, sinuos, cu evenimente, uneori, absurde, greu credibile. „Istoria cea mare”, afirmă scriitorul, este „urmarea istoriilor individuale”.

Leit-motivul volumului *Axa lumii* o reprezintă Apocalipsa. Psihoza provocată de

Titlul *Axa lumii* sugerează strădania omului de a găsi un reper, un sens, un semn al orientării într-o lume infinită și plină de capcane. Cele șapte destine pun în lumină interogațiile izvorâte din dileme existențiale: În ce mod se pot apropia oamenii de Axa lumii? Cine este autoritatea supremă care confirmă care cale este cea corectă?

Prima și ultima narațiune sunt construite simetric, motivul ambelor capitole fiind „clipa singură”, posibilitatea de ieșire din cotidian și de revelare a divinului, prin abolirea timpului și spațiului, idee proprie atât scriitorului, cât și psihologului Gheorghe Schwartz. Dar deosebirea dintre cele două povestiri este esențială, deoarece sunt puse în contrast experimentul cunoașterii totale versus puterea viziozității. Experiența concretă frânge precarul echilibru de forțe al lumii, provoacă o Apocalipsă parțială, reinstaurând haosul, „moment primordial din care se poate naște orice”, deschizând calea unor „potențialități neașteptate”. În opoziție, vizionarul privește lumea dincolo de alcătuirea ei materială. Animat de ideal, faptele sale nu sunt supuse limitelor temporale și spațiale. Timpul este un factor care a rezultat din desincronizarea „unui” primar, a cărui existență este doar ipotetică. Imaginea întregului o pot avea doar asceții și scribii, unii dintre ei, cei inițiați în tainele lumii. Spațiul amplu, reprezentat în tratate de tainicele forțe ale Orientului, este completat cu Veneția, Regina Adriaticii, cu teritoriile germanice și france în plin avânt de afirmare, însă și cu ținutul „retras în sine”, cel dintre Istru și Carpați - „Enigma Europei” -, peste care fâlfâie misterioasele valuri ale tăcerii. Orizonturile temporale și spațiale circumscriu psihologiile cele mai variate, adevărul fiind pulverizat în mii de cioburi „greu de adus la același întreg”. Cartea pune problema orientării în momente de nebulie colectivă, când ființa umană se poate deruta sau le poate provoca semenilor suferințe nejustificate. Ipostazele celor șapte personaje titulare din volumul *Axa lumii*, Juglans, Kal, Nivalis, Memorialistul, Cezar/Anarhistul, Genealogul/Schwartz von Schwartz, Richard le Noir, ambiguizează relația om-istorie, om-univers. Lucrurile au două fețe, descoperă unul dintre actanți: una „pentru înțelegerea oamenilor” și alta „conținând adevărul lui Dumnezeu”. Personajele, simboluri ale manifestării forțelor primare, au valoare arhetipală. Avatarii vor fi descoperiți pe toată scara istoriei. Oricând pot exista vinovați, dușmani ai Antihristului deveniți unelte ale sale, umiliți ce se pretează celor mai abominabile crime, trădători ce caută cu obstinație franchețea și inflexibilitatea, anarhiști creatori ai celei mai severe ierarhii, confundând-o cu ordinea divină. Răul, reprezentat de ancestralul Ef, devine o „pedeapsă cotidiană”. Spectaculoasele transformări dintr-un bandit, hoț, jefuitor, în

ocrotitor al celor mulți aparțin doar fantezicii, legendei - adevăr imposibil de controlat. Dar scara umană implică și noblețea, privirea scârnă, dincolo de orice orgolii lumești. Doar creatorul, plutind în sfera intangibilului, știe că „Axa lumii reprezintă o infinitate ce vine din totdeauna și se termină întotdeauna”. Inițiatul știe că orice aparține suprafeței, aparenței, poate fi „atestat ca autentic”, fără să prejudicieze ordinea divină „mult mai complicată decât mîntea omenească”. Alături de creator, omul faptei, luptătorul, eroul, nesupus ierarhiilor trecătoare ale muritorilor, este „mîna înarmată a Adevărului și a Credinței, care forțează istoria să se împlinească”.

Șirul celor o sută de generații primește unitate printr-un personaj alegoric, Țipor, un golem, ale cărui intervenții șochează bunul-simț comun. Personajul-umbră știe că lumea zadarnic încearcă să demonstreze ceea ce nu poate fi altfel. „Nu există nou necesar”, afirmă el. „Toți credeți în conjunctură. Dumnezeu nu crește, nu-și schimbă convingerile pentru a ne face să acceptăm un nou necesar”. Literatura schwartziană înseamnă întoarcere spre izvoarele sapiențiale. Axa lumii nu este un semn conjunctural, ea unește omul cu cerul, fiecărui o poartă în propria-i conștiință.

Narațiune de tip piramidal, *Axa lumii* urcă de la concretul existenței spre înțelegerea superioară, până ce atinge punctul imaterial - ce se pierde în infinit. Avalanșa de neoprit a faptelor omenești este consemnată de un scrib, prezență a secolului XXI, menit să transmită contemporanilor săi istoria omenirii, așa cum rezultă din documente, din texte vechi, de multe ori neunitare sau trunchiate. Scribul deplânge munca sa de arhivar, rugând „bunului cititor” să tolereze materialul nu de puține ori inform, brut. Numai că inadvertențele documentare cu care se confruntă scribul constituie și un artificiu artistic cu scopul de a schimba orientarea estetică a receptorilor. Gustul marelui public se îndreaptă cu precădere spre curența narativă. Preferința pomeste dintr-o stare subiectivă, deoarece amănuntele dau iluzia credibilității, „ajutând imaginația fiecăruia cu memoria fiecăruia”. Pentru că arta nu are menirea de a copia situații de viață, ci de a releva semnificațiile existenței. Formula artistică propusă de scriitor destructurează literatura în care factorii de timp și de spațiu devin orientativi. Tehnica poliedrică a realizării personajelor schimbă conturul formal al acestora, îl multiplică, îl prelungește, suprapunându-l unor psihologii asemănătoare ivite în alt timp, în alte spații, în alte situații concrete.

Conștient de propria-i valoare, scriitorul face următoarea mărturisire printr-un alter-ego, Schwartz von Schwartz, creator al „Genealogiei Universale” - replică a uriașului proiect românesc *Cei O Sută*: „Concretul împregnat de subiectivitate s-a realizat într-o operă profund obiectivă”.

Axa lumii este un semn de orientare al fiecăruia: de la trecătoarele probleme cotidiene spre propriul univers, spre propria axă.

galaxia cărților

ideea milenaristă oferă un tablou degradant al omenirii în pragul celui de al doilea mileniu creștin. Mișcări haotice, amestec de credință și spaimă, de reculegere și renunțare la bunurile lumești, dar și speculații materialiste inundă existența. Nuanțarea fenomenului catastrofal în Apocalipsa Așteptată, apoi Apocalipsa Amânată, în fine, Apocalipsa teoretizată, va da prilej ființei umane să raționeze. Sau nu. Odată cu trecerea timpului, omul înțelege că nimic nu poate fi prevăzut cu certitudine, că sensul cuvântului poate fi metaforic, iar deciptrarea semnificațiilor este subiectivă. Fenomenul apocaliptic aparține unui alt plan, al „extazului”, nu realității imediate. Detensionarea psihică este urmată de o explozie vitală imposibil de controlat. Orice ordine este răsturnată, cruciadele schimbă axa lumii. Intențiile cele mai nobile eșuează în fapte de urgie similare unei catastrofe de proporții. Sub numele unei „cauze sfinte” sunt motivate crime, jafuri, violuri. Faptele omenești dezvoltă energii pe care nimeni nu le mai poate stăpâni și nici nu le poate prevedea efectele.

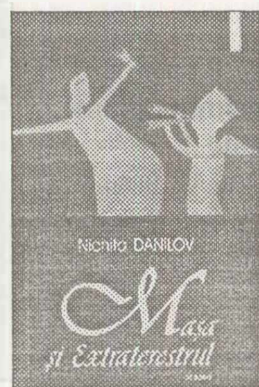
1) **Seducții literare**
(Maria Nițu)
Editura Eubeea

2) **Condamnați la tăcere**
(Dumitru Prichici)
Editura Bogdana

3) **Mașa și extraterestul**
(Nichita Danilov),
Editura Polirom

Desigur că atmosfera intelectuală a unei epoci, aerul intelectual pe care-l respirăm la un moment dat își pun amprenta asupra locului unde trăim, asupra noastră. E, oarecum, și cazul acestui volum, **La marginea lumii de tunete**, al lui Ion Georgescu, poetul care sub influența atmosferei literare a locului își alege ca titlu pentru antologia creației proprii o metaforă ce amintește de aceea a lui Gabriel Chifu din volumul **La marginea lui Dumnezeu**. Symbolismul *marginii, al limitei* e întotdeauna provocator pentru spirit. Există o anume inefabilă înrudire poetică, spirituală, între cei doi poeți cărora realitatea li se revelează în aceleași dominante, diferite fiind creuzetele în care fiecare distilează esențele.

Din 1985, când a debutat în revista **Tribuna** din Cluj, Ion Georgescu a publicat mai multe volume de poezii - **Căinele meu, Cuvântul** (1990), **Adâncul ierburilor** (1992), **Amfora cu ceață** (1997), **Poeme biblice** (1999) și două romane - **Noaptea salecânilor** (2001) și **Cercul de foc** (2002), dovedindu-se capabil să-și adapteze formulele literare în confesiunea lirică sau în epică. Lirica sa a fost bine receptată de confrății poeți, Marin Sorescu, Florea Miu, și de critica literară - Ovidiu Ghidirmic, Paul Dugneanu ș.a.

În universul creat, motivul central este cuvântul și raportul omului cu cuvântul. Întemeietor sau distructiv, cuvântul ne definește în raport cu lumea tăcerii, cu lumea de sunete. Universul se revelează omului fragmentar. Omul compensează această carență prin cuvânt, *re-creând* o altă lume - lumea de sunete, de silabe, de cuvinte, lumea de semnificații pe care acestea le degajă. Având această funcție ordonatoare și creatoare, cuvintele nu pot fi decât dădora se sensuri, purtând visele, idealurile și iluziile noastre. Când universul încapă „vorbe prea mici” e un semn de decădere: cuvântul pare să nu-l mai exprime nici pe om, nici idealurile sale, acelea care alcătuiesc cea clamată dimensiune metafizică a existenței. Degradarea paradisului începe cu degradarea sensurilor cuvintelor care compun universul ideal, platonician. Între ziua și „noaptea verbală”, răstăcirea este, deopotrivă, a omului și a cuvântului: „Cui îi mai poate servi/ universul de vorbe prea mici?/ În noaptea verbală se vor răstăci/ chiar și cuvintele-licurici” (**La marginea lumii de tunete**). Speranța în puterea, în capacitatea demistificatoare a cuvântului nu dispare: „Cumplit, doar vorbele-flacără/ vor arde gunoiul de sunete,/ pornind din ideea ce scapără/ la marginea lumii de tunete”. Spiritul (ideea) e superior cărnii, puterea cuvântului e nemărginită în lumea cea aievea și-n cealaltă lume: „Zei insensibili și oamenii la fel/ mai simt doar cuvintele-măgică; / gândul cel mare erupe rebel/ prin obscuritatea ce-o sfarmă”. Cuvântul-mărcă, purtat de „oratori desperați, poeți urlători”, răstăcind „spre inima pământului”, „printre cete de îngeri și cerșetori” poate suferi o mutație transfiguratorie, producând atât transformarea lumii de cuvinte, cât și a lumii celei aievea.

Poetul prelucrează motive biblice integrând sacrul în dimensiunea vieții profane în **Cântecul cocoșului**. Metafora drumului este echivalată cu destinul „dirijat de Dumnezeu” în **Descurcarea cărărilor**. Ca în poezia lui Tudor Arghezi, există o

Fără interdicții sentimentale

ana teleor

legătură afectivă, dureroasă cu înaintașii în **Hei, bordei, bordei!, Veșnicie, Noaptea umbrelor, bunicii mei, țărani, Cuibul iubirii dintâi**. Poetul știe să folosească resursele limbii, ducând la limită un procedeu ca anafora, punând la început de vers conjuncția coordonatoare *și*, creând impresia unei eterne continuități: „Și urme de răni/ și câmpuri de maci/ și lungi rătăcirii/ și vorba ce-o taci...” „Marea trecere” a bunicilor, firească în mersul generațiilor, goleşte spațiul nu numai de prezența lor benefică, dar și de obiectele care, altădată, se însuflețeau în mâinile lor. Există o poezie a lucrurilor vechi, fanate ca-n poezia lui Ion Pillat, evocat, de altfel, în poezia **Sub semnul lui Pillat**, transpusă într-un univers țărănesc: „Din catapeteasma/ inimii, prea bunii,/ prinși în veșnicie,/ curtea mai privesc/ cu îndurerare/ când, peste petunii,/ bozii și lipanul/ nebunește cresc”. Aceeași revoltă abia reținută de năvala amintirilor, a cuvintelor, a imaginilor obsedante apare și în poezia **Mânca-vor țărani**.

Asociată cu mitul labirintului (**Tatăl meu alerga prin păduri**), evidențiind simboluri transparente (căinii-roșii, pădurea-labirint, vulpea vicleană), lirismul primește infuzia socialului. Din această infuzie răzbate, inefabil, revolta împotriva unei istorii nedrepte: „Urmărit de haïta câinilor roșii,/ maidanezi mângâiți pe burtă/ de răsuflarea grea a tancurilor,/ tatăl meu alerga speriat prin păduri”.

Pe lângă versul clasic, corect desenat în geometrii cunoscute și exersate îndelung, apare și versul modern supus fluctuațiilor și ritmurilor interioare ca în **Amfora cu ceață albastră, Lacrima lui Picasso, Plouă în Macondo**. Cuvintele sunt interogate, supuse, explicate în virtualitățile lor, trecerile de la un sens la altul nu au nimic „anormal”: „Pe deal la Drobeta/ soarele paște troscoț/ în budoarul Valeriei/ zăbovind în penumbra draperiilor catifelate...”. Imaginația traversează spațiile mitice culegând simboluri eterne, reintebrate apoi într-un flux al memoriei care se străduiește să depășească limita unei anamneze punitive.

Chiar și când liricizează spații epice receptate cultural - Macondo, spațiul epic creat de Gabriel García Márquez, poetul Ion Georgescu integrează spațiul cultural imaginației sale. Sensul prim, rezultat al unui joc prim își adaugă un sens secund, rezultat al jocului său secund într-un fel de ierarhie de sfere și de influențe care îndepărtează textul de sărăcia unei imaginații livrești. Poetul e și un cititor, dar un cititor infidel, căci universul creat de un mare scriitor poate deveni și *al său* prin modul în care îl receptează și-l integrează lumii sale de aspirații, de gânduri, de sentimente: „Plouă, plouă întins în valuri, bezmetic,/ mai întâi în Macondo, apoi/ peste uriașa spinare înfrigurată a Terrei!”. La fel stau lucrurile și în **Lacrima lui Picasso**, unde relația creator-creație transgresează nivelul de înțelegere și de acceptare și revelează tragismul condiției artistului. În creație, artistul *se dăruiește* cu

totul acceptând să moară și să devină istorie, deci poveste, pentru a lăsa să triumfe adevărul creației, un adevăr estetic și omenesc totodată: „N-a observat nimeni atunci/ cum Picasso a murit o dată cu Guernica/ între mândria toreadorilor și splendoarea femeilor cu ohii plini...”. Mitul antic (calul toian) și mitul modern (mașina de război) fuzionează asemenea timpului real și timpului afectiv unite și reîntregite în durata unui timp mitic, etern. Salvador Dali este evocat în **Girafa arzând**, ideea sugerată fiind aceea că opera poartă între semnele ei inefabilul, inexprimabilul din ființa artistului. Ceva se afirmă (prin creație), ceva se ascunde (tot în/prin creație).

Dimitrie Cantemir (**Inorogul**), Rubens (**Rondul de noapte**), Mozart (**Eine Kleine**

galaxia cărților

Nachtmusik) sunt evocați prin sugestiile degajate de operele lor reprezentative. Creatorul devine istorie, trece și se trece așadar, opera partine eternității.

Căutarea eului devine temă în **Alter ego, Echilibru interior, Pactul Mefisto**. Demitizarea unor mituri (Faust văzut ca un „ghiuț atemporal”, de exemplu) se traduce la nivelul limbajului printr-o libertate iconoclastă: „Nu rata, Mefisto, stă în așteptare/ Faust fără vârstă, ghiuț atemporal,/ joacă-i către suflet blidul cu mâncare,/ cu impact în sfera timpului moral!”. Mântuirea individului este o chestiune de liber arbitru, îi aparține în întregime: „Pactul meu cu tine, nu se știe încă.../ sufletul, săracul, nici nu ți l-am dat,/ fiindcă prin căință voi mișca o stâncă,/ ca prin mine însumi să ajung scăpat”.

Unele teme și motive cu rezonanțe simbolice - parcul, statuile, porumbelul (**Obseala statuiilor**) își asociază altele specifice lumii moderne; „orașele tentaculare” ale lui Verhaeren au devenit orașele amezite de *smogul* care „mânăncă lacom din obrazul/ întins de Nelson către efemer”.

Lipsește din această antologie poeziile de dragoste, poetul lăsându-se trăit, invadat de alte teme majore - cuvântul, creația, legătura cu strămoșii. Fără a fi excesiv rațională sau raționalizată, poezia lui Ion Georgescu arată un poet corect, fără indiscreții sentimental-liricizante, apt să vibreze în fața oricărei situații, a oricărei probleme care clamează implicarea neapărată a poetului. Forța cuvântului - logos nu e nesocotită. Poetul o folosește pentru a da glas neștiutelor și nespusele gânduri, acelea care, de obicei, rămân în virtualitate. Capacitatea de a materializa această virtualitate e la îndemâna poetului, iar el nici nu o neglijează, nici nu o ignoră.

Axa echinoxială a Baltagulului

elena vulcănescu

Sadoveanu nu face nici un transfer neasimilat. Fără virtute spirituală, piatra nu poate deveni aur! Când se fac apropieri de urieșenii egiptiace, nu-ți rămâne decât să admii că mitologia este tot ce are omenirea mai frumos și că acolo este loc pentru fiecare. Dar nu poți să nu te gândești că Dumnezeu a dat Nilului crocodili și Bistriței lipani, că dorul egiptenilor de munte suflă din foale vechi de piramidă... Că ei își cultivă crocodilii, în vreme ce noi am terminat de păpat lipanii, asta-i altă istoric. Dorind mereu să fim ca alții, uităm încet cum suntem noi, că fiecui povești sfântă are potrivă ei de cer!

Prin pești ne plasăm în lumea nedeslușirii, a contopirii prin ștergerea particularismelor, în folosul nesfârșirii. O lume a inflației

interpretări

emotive, mută și năucitoare se revarsă lăsându-se în voia valorii care o depășește.

Pește nobil din familia păstrăvului și a lostruței, „vărul” somnului de Rin, lipanul era nelipsit în zona inferioară a apelor de munte, denumită odinioară, când erau câte stele pe cer, „zona lipanului” sau „regiunea lipanului”, identificată de G. T. Kirileanu „în albia de jos a pâraielor Neagra Broștenilor și Crucea”, din apropierea locului ales pentru sacrificiu. Gura largă de la confluență, domolitoare și limpede, făcea ca lipanii cu aripa spinării roșie-vinete uriașă, pentru kilogramul pe care abia îl atingeau, să pară niște fluturi de râu, hieratice semne ale împreunării apei cu focul. Argintiul solzilor învăluit în pânza curcubeului, cele câteva dungulițe cafenii din creștet și stropii punctelor negre sunt semne ale distincției recunoscute, ale infatuării și vulnerabilității.

Nechifor „umbla noaptea, pe lună și cânta din solz”. Cine l-a văzut o dată, îl ține minte după căciula brumărie.

Socotit cel mai frumos pește, cu carnea aromind ușor a cimbrisor, lipanul era vânat fără odihnă, ziua „la cârlig”, noaptea cu „mreața” sau cu „ostia”, interzisă de lege.

În nopțile de la începutul iernii, unul conducea luntrea luminând dintr-un mănunchi de cetini îmbibate cu rășină, iar celălalt repezea colții de lemn ascuțit ai furcii care se chema ostie, fratele mai sărac al tridentului.

Dacă ne gândim că Ateu-ul lui Osiris, acoperământ sacru demn de capul unui zeu, era compus din mitra albă, expresia luminii, două pene de struț, emblema adevărului, coarne de berbec, semnul patimii procreatoare și nelipsitul din creștetul zeilor solari, uraeus, cobra-femelă furibundă, simbol al fluidului vital, semnul de foc sub

care se află suveranii, am lăsa căciula lui Nechifor, mai degrabă, în seama lipanului! Între Suha și Sabasa, ea „s-a înălțat în soare, ori a curs pe-o apă...”

Ieșind din Tarcău, munteanca și fiul ei urmeză cursul Bistriței, de la Răsărit spre Apus, în căutarea adevărului, a păcii lăuntrice și, până la urmă, a pietrei filozofale din simbolismul alchemic, instrumentul regenerării prin dobândirea treaptă cu treaptă a luminării de sine.

Cele trei călătorii ale „inițierii” francmasonice sunt esențializate de Pecetea lui Solomon, steaua în șase colțuri, compusă din două trunghiuri echilaterale suprapuse, o sinteză a opuselor, o expresie a unității cosmice, de fapt a marii călătorii a vieții de la „focul” luminii la „apa” stingerii.

Argintiului lunii din vârful superior i se va opune plumbul lui Saturn, pentru ca centrul să rămână al aurului și al Soarelui. În acest joc al corespondențelor, alchimisti doresc permutarea imperfectului de la periferie în centrul perfecțiunii unice. Marea lor Operă, însușită de francmasoni, ca o asceză și mistică în același timp, tinde să readucă o persoană, divizată între multiplele sale tendințe, la uniunea cu principiul divin.

În cazul lui Nechifor Lipan, este posibil prin moarte.

Centrul alchimic va fi întotdeauna locuit de Rege, căci el este deținătorul mandatului divin.

Din 1878, Valea Tarcăului se învecinează, la N-V, cu Domeniile Coroanei. Mama și fiul trec podul peste Bistrița și se îndreaptă spre Bicaz, prima reședință a Administrației Domeniilor Coroanei.

La Broșteni, centrul geografic al călătoriei, se afla chiar proprietatea regelui Carol I, dobândită în iunie 1877 de la Alecu Al. Balș, cu două milioane de lei noi, o moșie de munte, fostă a Mănăstirii Voroneț, care se întindea „din apa Moldovei, în Bucovina până în hotarul Dornelor și până în apa Negrii Săcuești și în apa Bistriței”. După luarea Bucovinei (1775), moșia rămâne a Moldovei, mai puțin câteva sate care, împreună cu Vatra Dornei și Dorna Candreni, vor fi ocupate de austro-ungari, până în 1918.

De la Broșteni, cărciumarii și funcționarii sunt, mai ales, nești și Vitoria cunoaște gustul berii.

Cu premeditare, scriitorul renunță în continuare la elementele prefacerilor sociale. „Tamazlâcul de vite”, „brânzăria după modelul elvețian” care a rezistat până azi, cu numele nou „La Dorna”, turma brânzăriei, herghelia pentru îmbunătățirea rasei calului de munte, extragerea taninului din stejar pentru folosul tăbăcarilor, prelucrarea traveselelor pentru drumul de fier, ateliere meșteșugărești pentru obiecte casnice și agricole, chiar o fabrică de mobilă, drumuri americane (cu vagoane pe șine de lemn), drumul de fier sistem Decauville, cu tracțiune de cai, gatere cu forță electrică, toate au tulburat definitiv viața păstorilor din veac. Pentru a ridica locomotiva până pe culmea Opcinei au lucrat

câte 48 de oameni timp de 15 zile montând șine pentru macarale pe o distanță de 3 km.

În bazinul superior al pâraului Sabasa, unde era un mare depozit de lemne colectate pe uluce, s-a construit un baraj de vreo treizeci de ari și trei ecluze pentru captarea pâraielor și sporirea Sabasei, devenit drumul de ape spre Bistrița. Rămâne de uimire perfecta mistuire a lumii într-un singur cristal: **odată cu apele drumului**, Vitoria și Gheorghită coboară în Sabasa. Cine să-și închipuie că pâraul Sabasei a purtat vreodată poverile muntelui care se cheamă plute!

Întreaga Vale a Bistriței devine un imens **athanor** în apele căruia plutește duhul vieții și pe care abilitatea alchimistului trebuie să-l capteze: „Dar iată că mai departe, căciula brumărie se arată iar...”

Simbolic, și nu numai, pe la 1855, a existat în Dealul Dârmoxa, pe care M. Sadoveanu îl evocă, un cuptor autentic, cel dintâi cuptor destinat fabricării fierului din inițiativa poetului și omului politic Costachi Conachi. De la Petru Poni, care cercetează mineralele din masivul cristalin de la Broșteni, aflăm în 1882 că intenția lui Conachi a fost de a pune în funcțiune mai multe cuptoare. Se și asociase cu fostul profesor de la Academia Mihăileană, Mihailic de Hodocin, care la 1855 începe exploatarea limonitei din Dealul Dârmoxa și construiește cuptorul de lângă pâraul Negrișoara, la hotarul proprietăților Negrișoara a lui C. Conachi și Broșteni a lui Al. Balș. O neînțelegere între proprietari aduce ruina acestei încercări.

Vitoria și Gheorghită ajung la Dorna, târgul din apropierea graniței de odinioară cu Bucovina nemțească, vechea „Vatră” românească de unde păstorii și plugarii începutului se coboară la stâni și prin lazurile defrișate de mâna lor. De Sfinții Apostoli, „nedeile” cu masă și joc, târg de vite și schimb de produse între dorneni și ardeleni, țineau trei zile.

Acum negustorii scot la soare „marfă de piele și fier”, iar ulița iarmarocului, ticsită de lumea băilor, de trăsuri și bagaje e lăsată deoparte, după obiceiul lui Sadoveanu, când are altceva de lămurit.

Fierul, opus aramei, stăpânul umbrei și al nopții, instrumentul satanic al războiului și al morții, cumulează și funcția de prezicător.

Oamenii „neamului de fier”, a cincea seminție, sunt descriși de Hesiod cu groază amestecată cu dispreț: „n-au vreun respect al cinstei / și nici jurământul nu-și împlinesc.” **(Munci și Zile)**

În mâna fierarului însă, forja capătă valență cosmogonică, inițiativă și creatoare.

Trecerea prin foc devine condiția purificării, a ridicării la un nivel superior de existență.

Unealta zeului făurar Hefaistos și a zeului nordic al furtunii Thor, ciocanul este preluat de ceremonialul inițiativ mason.

Propriu comunității păstorești, baltagul este o variantă a ciocanului, făurit ritual, împotriva adversarilor și a hoșilor, ca lancea din mit, axă echinoxială de foc și lumină, oferind protecție activă și magică.

Desprins de lance, baltagul nu ar fi decât obiectul abject al omorului. Alchimic, lancea devine baltag, adevăr și dreptate!

Femeia iscoditoare, plină de negre presimțiri, află de la funcționarul neamț că după tranzacție, cei trei „au apucat drumul pe Neagra“. Le ia urma, trec de Borca și de Sabasa, urcă Stănișoara „cu cale șerpuită“. În pisc, sub Crucea Talienilor, „au hodinit caii“, ca Nechifor aproape de Sfinții Arhangheli...

Macedoromânii cred că înainte să-și dea sufletul, Arhanghelul Mihail taie capul muritorului cu sabia, iar sângele se risipește nevăzut, în toată casa. Meglenoromânii adaugă că tot Sfântul însoțește sufletul către lumea cealaltă, ajutat de Arhanghelul Gavril care conduce întregă ceată a îngerilor.

Crucea Talienilor a existat. O troiță creștină, de pe când „talienii“ lucrau la șosele și poduri, tăiau stâncă și o apropiu totodată. Le-o fi fugit drumarilor pământul de sub picioare.

Matricea tuturor simbolurilor de orientare, în brațele desfăcute a îmbățișare, încap marginile lumii întregi, de aceea „Crucea Golgoatei este creștetul lumii“.

Asocierea Crucii cu spirala cărării până la arcadele podurilor de la Stănișoara se regăsește în toată mitologia lumii. Centrul Crucii primordiale este răspântia Căii Lactice, unde sunt judecate sufletele morților după ce trec puntea.

„În pisc, sub Crucea Talienilor au hodinit caii într-un dos de mal“. Vitoria simțea zvonul primăverii din „glasul puhoaielor“ mai ales „când treceau peste arcurile marilor poduri de piatră, deasupra prăpăstiilor.“ „Purta ca fecioara cu lance, Athena, subsuară ca pe ceva folositor“ „bețișorul alb“ o armă magică sau altă axă a lumii, de astă dată între vii și morți, evocând puterile subterane din care poate țâșni adevărul.

Arcadele podului reunesc, într-o firidă cu sensul victoriei semnele separării frânturilor de pătrat și arc, de cub și de cupă. Ascensiunea sufletului, ponderabilitatea prin levitație nu pot avea decât formă elipsoidală. Bolțile de piatră „deasupra prăpăstiilor“ spre care femeia urcă „din parapet de pod în parapet de pod“ amintesc de Templul Athenei de pe Acropolis, dăruit de fratele său Apollo celei mai enigmatice dintre zeițe, pentru că imaginea ei condensează mai multe secole de istorie mitologică.

„Stâlpii porticului“, cele două coloane de la intrarea în Templul lui Solomon, se regăseseră în sanctuarul egiptean și în arhitectura greco-romană. Doricul „convine“ construcției de simbolism masonic prin sugestia forței și plasarea coloanei și a „a oliferului“ emblematic în partea de vest.

Chiar templul zeiței, Partenonul, este construit de Fidias în epoca de aur a lui Pericle, în stil doric. La fel, celebra statuie Doriful, a lui Polictet, reprezintă **un atlet cu lance**, arma de lumină, împotriva căreia noi ne-am comandat ochelari de protecție!

Athena a țâșnit ca un potop de lumină din chiar fruntea tatălui ei, lovită de securea făuritorului de Hefaistos din bronz și tot de el aplicat!

Născută din viziunea idealurilor supreme, **adevărul** lui Zeus și **perfectiunea** Herei, Athena reflectă chiar evoluția conștiinței umane de la sălbăticienie și barbarie la combativitatea spirituală veșnic în stare de veghe, căci nici o perfectiune nu este dobândită pentru totdeauna.

Inspirația intuitivă, ca funcție psihică dominantă a zeiței, va fi transferată Vitoriei, la modul de excelență.

„- Băiete, ... Coboară-te în râpă după câine.“

La nașterea Zeiței Athena, o **zăpadă de aur** s-a risipit peste oraș. Primăvara renașterii o surprinde pe Vitoria acolo, în pisc. Coboară din „tarniță“ să rupă „clopoței albi“, simbol al fidelității de nezdrușcinat, să-și înalțe „pe codițele lor subțiri, în lumină“. „Trupul ei ar fi vrut să cânte și să înmugurească“, „dar în același timp se ofilea în ea totul, grabnic“, asemenea clopoțeilor pieriți între degete...

În hotarul legendei se consumă mitul coborârii din arcă. Este clipa în care călărețul, alter ego al făurarului, vicar al Creatorului, însărcinat cu înnoirile, coboară în măruntaiele pământului. Linia se frânge, percepție a sensului pur al vibrației! Inițialul simte freacăta materiei, al luminii și al apei. „Inițierea“ este o operă de artă. Obținerea „aurului“ se concretizează filozofic în vibrație. Spiritul triumfă prin coborâre.

Vitoria își adună cu palmele straiul în poala din față „și-și dădu drumul alunecș pe urma băiatului“.

Văgăuna amintește de Trophonius, regele arhitect al Templului lui Apollo de la Delfi. Ca să-și înăbușe vinovăția, a rețezat capul fratelui său! În „cella templului“ din Muntele Indiei este grota cu moaște, chiar axa care leagă cerul de adâncul pământului.

Există trăiri pe care, oricât le-ai raporta la dimensiunile cosmice, depășesc măsura umană. Omenescul este readus la normal atât de simplu, încât urieșenia din jur încapă într-o coajă de nucă pe care, de frică o arunci în hău... „Oase risipite, cu zgârciuri umede, albeu țărâna, ... căciula brumărie... era a lui Nechifor.“ Văgăuna are aici deschiderea sanctuarului fenician sau al văii masonice: un loc „strâmt“, „singuratic“ și „dosit“, la care numai soarele „ajunge și-l bate din plin“.

În conformitate cu mitul lui Hiram, cele trei calfe conveniseră să accepte ca parolă de meșter primul cuvânt rostit la aflarea cadavrului. Acesta a fost „machbenach“, însemnând „carnea cade de pe oase“.

Vitoria „răcnii aprig: - Gheorghită!“ „numele tainic al tatălui, la care de acum va răspunde doar fiul“!

„Copilul văduvei“ încă nu s-a lumit! Gheorghită nu face față „priveghiului“ la care îl obligă mama.

Inima lui este încă din carne, mazăgă văsoasă de care foarte puțini reușesc să se detașeze. Nimic nu se armonizează mai plauzibil cu omenescul decât frica. Indienii sau tibetanii depășesc mai ușor pasul dintre viață și moarte, ei confecționează din oase instrumente muzicale sau arme divine, ca lancea. Atingerea nemuririi pare mai simplă prin cântec.

Vitoria aprinde lumânarea, după datină, și pleacă după ajutor. Lui Gheorghită nu-i mai fusese dată „o asemenea cumplită vedere“.

Cerul se rostogolește cu repeziune. Strălucirea soarelui bate pieziș către piscuri.

Clipa suspendată a amurgului pășește spre lumea cealaltă. Timpul și spațiul mor spre apus ca să vestească din nou.

Lumina lumânării începe să crească și noaptea vine dintr-o dată, cu stele cu tot.

Făclia scade din nou singură, topindu-se încet, în reveriile unei verticalități impecabile. Plăpândă, ca sufletul, tulburată de orice vibrație, ea însăși vibrația, „făclia“ își găsește puterea să ardă până la capăt. Pe măsură ce se împuținează, forța de ascensiune îi restabilește mereu strălucirea.

Retraiește cu persistența sufletului care încă nu se îndură, calea spre lună e nouă și lungă...

„O neliniște fierbinte i se porni din măruntaie și-l fulgeră în creștet. Răsări în picioare și... zgripenând cu unghiile și împingându-se la deal cu călcăile, ajunsese asudat și gâfând sus. Îndată ce iese luna, toate au să se lumineze deplin“.

Imaginea călărețului coborând din șă este semnul apropierii de ultima treaptă a inițierii. El exprimă încă spaime chinuitoare, deznădejdea și panica pe care nu le poate controla. Are nevoie de ajutor.

„- Dacă ți-e frică, du-te!“ „citește recipendarul pe un perete din „cabinetul de reflecție“.

Sus, lângă câine și cai, tânărul primește luna în plin. Dacă îl credem pe Plutarh, omul moare de două ori și până la a doua moarte, dacă a fost bun, sufletul despuiat de trup petrece aici, pe lună, până la următoarea întrupare.

Lumina de lună umple și văgăuna. „Acolo s-a înălțat în picioare mortul, învăluit în pocladă, așteptând binecuvântarea din urmă și rugăciunile de care n-a avut parte“.

Apropierea dintre toponimicul Sabasa și zeul trac sau frigidian Sabatios face posibilă, prin suprapunerea cu Dionisos, zeul grec născut de două ori, a doua oară din coapsa lui Zeus, interpretarea clasică a inițierii: naștere, moarte și renaștere.

Dionysos o aduce pe mama sa Semele, fulgerată de Zeus, din Infern în Sălașul Nemuritorilor, deschizând drumul spre nemurire tuturor copiilor pământului.

Venerat la Roma, Sabatios a fost în Creta și zeu al lunii.

Finalul romanului justifică triumful

interpretări

femeii care își merită prenumele, referitor la „inițiat“ însă, este o bălbăială pe măsura amestecului și a răsturnării de tendințe: „pedepsa Talionului“ pe din două cu prestația dulăului și iertarea creștină.

Gheorghită lovește în conformitate cu ritualul masonic, „scurt în frunte“, cu baltagul abia „ieșit din foc și de sub ciocan“, „blagoslovit“ de preot, „ascuțit“ înainte de plecare și „animat în laț, în dosul coapsei drepte“ ca la oricare oier sau ca securea masonului american.

Ne aflăm așadar la încheierea procesului de ardere, simbol al sublimării și al purificării. Trecerea prin foc face posibilă desprinderea sufletului nemuritor de învelișul trupesc și ridicarea la cer.

Se ard toate obstacolele din sine și din afară, tot ce s-ar opune elevației, până la desăvârșirea interioară.

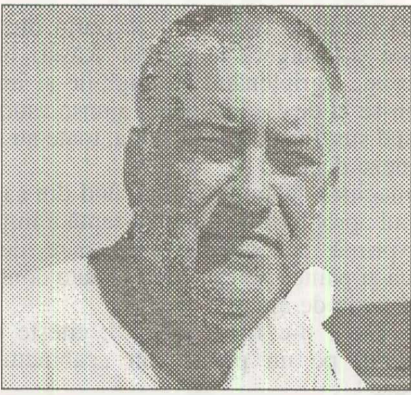
Focului din athanor îi corespunde roșul matricial care devine vizibil numai în cursul morții inițiatice, când capătă valoare sacramentală.

Sângele trebuia să încheie procesul de inițiere!

Mai „inițiată“ pare Vitoria, care ordonă fiecare gest al fiului. Tot ca „cheamă“ câinele, care se năpustește „la bregată, mestecând mormări sălbătice cu sânge“.

Dacă M. Sadovenu nu ar fi lăsat să-și scape reperul schimbării calendarului, am fi rămas în Dacia „cultelor misterice“ și Gheorghită nu ar mai fi fost expus nici vinii creștine, nici altei penalități.

Nici ardența sadoveniană, nici amputările mioritice ale sandrinieniene nu pot convinge deplin, întrucât exagerările uneori denaturează arhetipul în golem...

constantin pricop

Cenzura și domeniile adiacente

aceleași legi ale economiei de piață, chiar dacă dictatura a anulat libertățile individuale și a controlat, prin cenzură, presa și editurile. Societatea era deci în ansamblul ei „normală”, opresiunea viza latura ideologică și politică. Sub comunism nimic din societate nu va mai funcționa ca înainte, nimic nu mai era normal, totul fusese modificat și supus unui control absolut, unui regim centralizat de comandă care introducea legi de dezvoltare artificiale, absurde. Rezultatul este o denaturare a ansamblului funcțiilor sociale. Toate acestea permiteau ca și cenzura să funcționeze într-o altă manieră, să se „integreze” în viața de ficcare zi, să devină, pentru cei care au crescut și s-au format sub comunism, o stare... normală. Cenzura nu îndeplinea doar rolul de filtru ideologic. Birourile de cenzură înaintau rapoarte către „organele superioare” privind lucrurile pe care le cenzurau, creînd în felul acesta autorului ca prezența socială o anumită imagine. Nu mai era vizat doar textul, ci persoana, cenzorul colaborînd cu Securitatea, cu serviciul de cadre! Mai mult, cenzura de sub comunism funcționînd într-un sistem total de control și coerțită juca și alte roluri de: cel, să-i spunem... tradițional... Cenzura din România comunistă putea să... „protejeze” și chiar să „promoveze” anumiți scriitori agreați de putere, neintervenind sau intervenind mai puțin în textele lor, permițîndu-le anumite atitudini mai... curajoase, creîndu-le în felul acesta o aură de nonconformiști. În același mod era posibilă și operația inversă: cei neagreți de putere erau permanent șicanați, textelor lor li se puneau de către cenzură piedici suplimentare în calea publicării, erau mereu amînate etc. Aceste intervenții devin posibile doar într-un sistem ultracentralizat, controlat în cele mai mici detalii, în care atitudinea față de scriitori se putea manifesta printr-un larg circuit de stimulente și pedepse. Scriitorul considerat „dușmănos” față de putere nu era doar împiedicat să publice, ci era și marginalizat social, îi erau inaccesibile anumite locuri de muncă la care prin calificarea sa ar fi putut să aspire, dacă era cazul putea fi lăsat pe drumuri printr-o... „reducere” de schemă survenită la momentul oportun, putea fi „obligat” să se izoleze în cine știe ce colț de țară (altfel era condamnat pentru... parazitism social...), obținea venituri insuficiente ș.a.m.d. Asupra sa se exercita așadar o acțiune coordonată, cu efecte asupra întregii sale existențe.

istorie literară

comunistă a condus la „sterilizarea” multor spirite creatoare. Iată motivul pentru care înlăturarea cenzurii nu a dus, automat, la revenirea unei atmosfere normale în literele române. Pentru că nu doar cenzura a făcut din viața literară românească de sub comunism ceea ce devenise aceasta, ci un întreg sistem care se folosea, între altele, și de cenzură. De altfel, cenzura nu este o invenție comunistă. Ea apare o dată cu mijloacele de comunicare în masă. Istoria presei din orice țară cunoaște perioade în care libertatea de expresie a avut de luptat cu cenzura. Specific comunismului este însă un anumit tip de cenzură și un mod de funcționare a cenzurii cum n-au mai existat altădată.

În primul rînd e de observat că în întreaga perioadă comunistă cenzura a funcționat fără întrerupere. Nu e vorba, deci, de o cenzură apărută în situații extraordinare, sub presiune, pretextînd existența unor informații vitale pentru existența statului ș.a.m.d., ci de o cenzură permanentă, funcționînd neîntrerupt jumătate de secol, intrată în componența vieții de ficcare zi, în structura oricărui fapt literar petrecut în acea vreme. Nu e vorba doar de o măsură care afecta libertatea cuvîntului. Aceasta era, fără îndoială, grav afectată, dar nu era urmărită exclusiv libertatea de exprimare, ci o supunere completă, în tot ceea ce ținea de viața socială, politică ș.a.m.d. În alte împrejurări, în alte tipuri de societate cenzura funcționa pe fondul păstrării unei configurații normale a societății - care era în continuare o societate concurențială, în care lumea era evaluată după meritele și eforturile în diversele domenii de activitate, în care câștigurile sau pierderile se contabilizau după legile economiei de piață. Acesta a fost cazul unor dictaturi de dreapta, precum acelea ale lui Franco sau Salazar. Dictaturile acestor iberici erau apăsătoare, fără îndoială, totuși în cazul lor structura socială nu a fost radical modificată, n-au fost „anulate” anumite categorii sociale, structura economiei nu s-a schimbat, ea a funcționat și sub dictatură după

operații - scrierea, redactarea, publicarea operelor literare, pe de o parte, cenzura, de cealaltă parte. În epoca următoare, sub Ceaușescu, funcționarea cenzurii este mai puțin evidentă (dar nu mai puțin prezentă!), iar efectele sînt insidioase. În aparență, cenzura fusese... desființată în 1977. În realitate nu se schimbaseră decît formele de funcționare ale cenzurii. Ea se mută din cabinetele speciale ale „Direcției presei” în birourile Consiliului culturii, ale Comitetelor județene de partid și de cultură. În plus, responsabilitatea este acum deferită unui număr mult mai mare de persoane - unor persoane care în faza anterioară duceau mai mult un fel de muncă de îndrumare cu scriitorii, fără să fie implicate în luarea deciziei de a publica sau nu un anumit text. După... „desființarea” cenzurii sînt implicați în acest proces, pe lângă funcționarii specializați, șeful publicației sau editurii, redactorul care se ocupă de textul respectiv ș.a.m.d. În felul acesta au loc nu o dată „parlamentări” între cenzorii de la diferite nivele și autor; iar autorul însuși devine „vinovat” atunci cînd apar texte neacceptabile din punctul de vedere al puterii; oricum, el „creează probleme” redactorului, directorului etc. Vina este astfel personalizată. Apar în felul acesta complicități, jumătăți de măsură și altele de același gen care... „umanizează” actul cenzurii, epuizînd energiile necesare respingerii radicale a intervenției puterii în intimitatea creației.

Încă o diferență între perioada cenzurii epocii bolșevice (anii de imediat după preluarea totală a puterii de către noua orînduire) și cea de la sfîrșitul epocii comuniste. Dacă pentru prima fază interdicțiile cenzurii par clare (lipsite de o logică normală, evident, dar clare pentru cei care le aplicau), în cea de după 1977, 1980, să zicem, lucrurile devin mult mai confuze. Existau în continuare probleme inabordabile: cele privind justificarea comunismului ca orînduire, cele vizînd anumite personaje aflate în momentul acela în vîrfurile ierarhiei, multe chestiuni țînd de relațiile mai vechi sau mai noi ale României cu rușii, cu alte state din jur etc. (*Rusoaica*, de pildă, nu s-a retipărit niciodată sub comunism, deși i se păstrase „locul” în seria de opere a lui Gib Mihăescu, din pricina granițelor pe care se consuma acțiunea și a imaginii revoluției ruse prezentate de roman.) Nu erau admise nici chestiunile care țineau de religie - într-un stat declarat ateu religia nu avea loc. Pudibonderia comunistă nu accepta nici scenele erotice prea îndrăznețe. În ultima perioadă a comunismului se dezvoltă însă și o ciudată cenzură a... cuvîntelor. Anumite cuvinte nu trebuiau folosite - sau trebuiau întrebuințate cît mai rar. Cenzura fiind... desființată, altfel spus fiind lăsată pe seama unui număr mare de oameni (cei mai mulți dintre aceștia ei înșiși oameni de cultură) implicați în apariția cărților și revistelor, interveneau, cum aminteam, lungi pertractări între autori și redactori, în care primii căutau să sugereze, în vederea publicării, alți termeni în locul celor prohibiți, în timp ce autorii căutau să se mențină cît mai mult pe poziții... Erau vîinate „înger”, „Dumnezeu”, „moarte”, „libertate”, „dreptate”, cuvintele care sugerau mizeria, apăsarea ș.a.m.d. sau cine știe ce... revendicări. Se instituiseră obiceiul ca autorii, care acceptau, pentru a le apărea volumele, anumite modificări, să revină asupra lor atunci cînd dădeau autografe adăugînd „cu mîna” ceea ce fusese schimbat la cenzură... Criteriile cenzurii nu mai erau acum foarte clare - cum nu mai erau foarte clare nici ideile celor aflați la putere. Aceștia se declarau comuniști, dar susțineau o ideologie naționalistă. Cît

privește cenzura, prin ea se menținea și o presiune continuă asupra scriitorilor.

Încă o dată trebuie spus că nu e productiv să scoatem cenzura din context, că trebuie să o urmărăm cum funcționează în legătură cu alte elemente, aparent fără legătură cu ea. În sistemul comunist cenzura este doar o parte a procesului totalitar instaurat de putere. Este componenta care interzice exprimarea în libertate. De cealaltă parte este componenta care dirijează, care vrea să conducă, să formuleze, să educe într-un anumit spirit. Secțiile de propagandă de la Comitetul central al P.C.R. sau de la comitetele județene se ocupau cu multă atenție de o astfel de activitate. Interdicțiile cenzurii erau completate de propaganda de partid, care se răsfrângea copios asupra preocupărilor scriitorilor.

Cîteva trăsături pot fi privite ca o serie de curiozități autohtone ale cenzurii. O trăsătură pentru toată perioada în care a funcționat în România cenzura comunistă o constituie cenzurarea clasicilor. În puține țări din fostul sistem socialist s-a consumat atîta energie pentru eliminarea din scrierile celor care au trăit cu zeci sau chiar cu sute de ani înainte de dictatura comunistă pasaje care... nu conveneau celor aflați la putere. În alte țări socialiste ceea ce nu convenea în scrierile unui clasic era poate „comentat critic“ în prefețe, prezentat ca... eroare, ca o concesie făcută mentalității timpului - dar nu i se cenzura opera. La noi, edițiile „croșetate“ au încolțit opere complete, inclusiv pe acelea ale celor mai importanți scriitori. Era cenzurată așadar nu numai gândirea contemporanilor, ci și aceea a înaintașilor. Era cenzurată istoria - iar după operațiile efectuate de cenzori se poate deduce că se urmărea orweliana operație a confecționării unei noi istorii. Așa se face că, deși aveam ca editori filologi de înaltă calificare, deși literatura ocupa un loc important în viața societății românești, am fost printre puținii din această parte a Europei care nu am avut ediții complete ale clasicilor literaturii naționale! Autorii noștri, chiar cei prestigioși, inclusiv cei pe ale căror scrieri se sprijinea și propaganda oficială, nu aveau ediții complete pentru că în aproape orice operă era ceva care „nu mergea“ din punctul de vedere al gândirii dogmatice.

Mîna în mîna cu cenzurarea clasicilor operează „valorificarea moștenirii culturale“. Operele autorilor vechi nu puteau fi aruncate pur și simplu - nu din respect față de valoarea lor, ci pentru că procedînd astfel s-ar fi făcut jocul proletkultistilor, condamnați de Lenin cu atîta vehemență... În consecință, și activiștii culturali de la noi aveau grijă să precizeze că nu trebuie respinsă *de plano* literatura trecutului - dar că aceasta e nevoie să fie, în mod obligatoriu și fără nici o concesie, supusă unei selecții. M. Nițescu consideră că problema moștenirii literare din punct de vedere comunist a fost pusă pentru prima dată în discuție de către Gh. Gheorghiu-Dej, care, încă din 14 noiembrie 1946, citea în fața unui grup de intelectuali bucureșteni un text pe această temă. Din calculele care începeau să amenințe literatura română nu lipseau mereu prezentele indicații leniniste privind dualismul fiecărei culturi naționale - aspirațiile naționale ale poporului, de o parte, cele ale burgheziei, care urmărea să-și asigure doar o piață unitară de desfacere, de alta. Interesele culturale ale celor două grupuri nu puteau să coincidă niciodată, militanții comuniști avînd datoria de a decela vigilant cele două categorii de scriitori.

Dacă adăugăm la această observație faptul că în literatura română scriitorii de proveniență socială modestă, proletară sau țărănească, pătrund tîrziu, mai ales începînd cu sec. al XX-lea (Creangă, la Junimea, fiind unul dintre primii), putem înțelege că toată literatura română mai veche era, din acest punct de vedere, suspectată...

Fără a fi unul dintre mijloacele spectaculoase, cu acțiune la vedere (motiv pentru care la mare public ea nu ajunge decît ca o vagă formă de presiune), cenzura a jucat un rol important în „modelarea“ opiniei publice. Spre deosebire de restul aparatului de propagandă, ea acționează insidios, în cele din urmă devenind o componentă a procesului producerii bunurilor spirituale. Sînt rarissimi autorii care în aceste condiții mai pot scrie fără a avea în vedere spectrul cenzurii. În timp ce în societățile normale scriitorul fixează în subconștient un model oarecare de cititor căruia i se adresează, în funcție de care își adecvează mijloacele, autorul care trăiește sub dictatură îl are în minte pe cenzor - este obsedat de ceea ce cenzura va lăsa „să treacă“, de modul în care ar putea să forțeze vigilența acesteia ș.a.m.d. Anumite opere probabil că nu au mai fost scrise pentru că nu aveau nici o șansă să treacă de cenzură, nu puține alte opere au fost, din același motiv, mutilate din proiect, chiar de autorii lor.

Controlul permanent al manifestărilor publice a format o gîndire dihotomică; ceea ce este respins de cenzură capătă, în ochii „oamenilor de bine“, calitate; gestul respingerii de către cenzură „certifică“ „valoarea“; în cele mai multe cazuri calitatea de opozant se confundă cu valoarea culturală/artistică. Un autor talentat se evidențiază mult mai rapid dacă este o victimă a puterii/cenzurii. Autorii care s-au format și au trăit într-un regim de cenzură au înțeles (mai ales începînd cu anii optzeci) repede acest lucru și se manifestă cu totul altfel decît o făceau, la începutul perioadei comuniste, scriitorii formați în epoca interbelică. Chiar și astăzi mai persistă cîte ceva din această gîndire; și azi mai sînt considerați „valoroși“ scriitorii care „s-au purtat bine“ în vremea comunismului - deși asemenea valorificări devin din ce în ce mai rare...

O dată ce draconismul cenzurii se diminuează, iar rigiditatea plină de consecințe din perioada bolșevică (atunci cînd o carte cu „probleme“ periclita practic existența autorului) slăbește, atitudinea față de monstruoasa instituție începe să se schimbe. Pe la mijlocul deceniului opt, un tînar poet (a cărui carieră a evoluat în mod glorios pînă astăzi) spunea, cu o siguranță care în momentul respectiv ni se părea un semn de cinism - și pe care abia acum o receptăm în... pragmatismul ei social - că, dacă tot există o cenzură și diferite alte mijloace ale puterii care pot împiedica apariția cărților și afirmarea autorilor, scriitorii ar trebui să știe să exploateze în favoarea lor această stare de fapt, pentru a-și face... reclamă. Ideea nu ascundea cine știe ce strategii diabolice, ci era în spiritul epocii, reprezenta o mentalitate realistă, creată și alimentată de existența permanentă a cenzurii. Orice manifestare publică ține cont, într-un fel sau altul, de realitățile pe care epoca i le impune. O atitudine vag protestatară era urmată de regulă de interdicția de a publica, dar în ochii opiniei publice, care se afla în cea mai mare parte a ei de partea opoziției, opririle scriitorului erau echivalente cu recunoașterea valorii lui.

Este cît se poate de adevărat că mulți scriitori de valoare, conștiințe luminoase, se opuneau puterii. Dar mecanismele care conduc la modelarea mentalităților nu țin cont de valori. Tot ce se opunea puterii devenea, automat, valoare. Și cititorii, dar și autorii, își construiau astfel un sistem de referințe. Iată un motiv important pentru care judecățile de valoare de atunci sînt astăzi discutabile. Era boicotat în vreun fel un scriitor? Cititorii își smulgeau din mîini cărțile lui. Respingea puterea căutările avangardei? Tinerii poeți foloseau numai procedeele acesteia. Exista o tendință oficială națională? Opoziția respingea preocupările de

acest gen, deschizîndu-se exclusiv universalului. Nu trebuie să trecem cu vederea că aceste reacții, riguros antinomice, au folosit uneori puterii - căreia îi convenea, de pildă, ca la dispozițiile pe care le dădea, ca literatura să „redea“ realitatea contemporană (evident, după „cerințe“ propagandistice), să i se răspundă printr-o decuplare totală a faptului artistic de contingent. Izolarea propovăduită de teoreticienii artei pentru artă, potrivit căreia arta poate și trebuie să existe ruptă de realitate, era mai puțin primejdioasă pentru putere decît o eventuală sondare critică, cu mijloacele artei (cum se întîmpla în alte țări din Est) a realității.

Pentru a conchide trebuie așadar să subliniem că sub imperiul cenzurii apare un creator specific, diferit de cel format în condiții normale. Acesta fie e dominat de autocenzură, fie de „calcul“, de strategii dobîndite în urma studierii relațiilor cu cenzura: ceea ce este cerut și admis de putere nu poate fi de valoare - ceea ce este opus puterii e automat bun, valoros. Și într-un caz, și în altul, imaginea lumii se simplifică: se renunță la nuanțe, se păstrează doar ciocnirea brutală a extremelor. Din acest moment criteriul valoric, criteriul strict estetic nu mai funcționează.

Propaganda comunistă folosea minciuna, dezinformarea, încerca să convertească în numele propriilor interese. Cenzura devine însă, cum se poate constata, chiar „coautor“, intervine direct în text. Ea creează mentalități, puncte de vedere caracteristice, acționează asupra gîndirii, modelează spațiul cultural. Dacă ideologia puterii critica, amenințau, luau măsuri în planul vieții sociale, cenzura se insinua în chiar intimitatea existenței creatoare.

istorie literară

Conviețuirea cu cenzura are ca urmare constituirea unui sistem de valori dependent nu de criterii estetice, ci de criterii *ad hoc*, elaborate de contextul politic.

Consecința cea mai gravă a cenzurii, o trăsătură specifică comunismului românesc, accentuată din ce în ce mai puternic în a doua parte a perioadei comuniste, cu precădere după ce responsabilitatea cenzurii a devenit difuză, privindu-i pe toți cei implicați în lanțul publicării, este autocenzura. Scriitorul ajuns să trăiască mereu în acest mediu are atunci cînd scrie în permanență în vedere interdicția. Autorul are în față, în procesul creației, nu un cititor virtual, ci pe cenzorul virtual. Cenzura ajunge să facă parte din procesul de creație, scriitorul renunță la anumite teme, la anumite episoade chiar înainte de a redacta, le prezintă pe altele în așa manieră încît „să treacă“ de cenzură, are în vedere atmosfera instaurată de întregul proces al producerii și difuzării textelor literare. Acest proces, perfecționat în cazul vieții literare din România, a transformat atmosfera ireconciliabilă, de confruntare, din alte țări așa-zis socialiste, în care opoziția scriitorului pentru circuitul ilegal al cărții (samizdatul a funcționat în U.R.S.S., Polonia, Cehia, Ungaria etc.) într-una în care apare ca prioritară ideea publicării, a obținerii, într-un fel sau altul, a aprobării celui care cenzurează. La noi cărțile cu circulație în underground au fost rarissime, în schimb au fost căutate micile sau marile compromisuri care aveau ca rezultat publicarea, cu modificări mai mari sau mai mici, a ceea ce se scria... Ca atare, n-au rămas prea multe scrieri nepublicate. Implicarea cenzurii în procesele cele mai intime ale scrisului a fost cu deosebire nocivă și cu incalculabile consecințe.

milan kundera:

Șaptezeci și trei de cuvinte

În 1968 și 1969, **Gluma** a fost tradusă în toate limbile occidentale. Dar ce surpriză! În Franța, traducătorul a rescris romanul ornamentându-și stilul. În Anglia, editorul a tăiat toate pasajele reflexive, a eliminat capitolele muzicologice, a schimbat ordinea părților, a recompus romanul. O altă țară. Îmi întâlnesc traducătorul: nu cunoaște nici un singur cuvânt din cehă. „Cum ați tradus?” Răspunde: „Cu inima“, și îmi arată fotografia mea pe care o scoate din portofel. Era așa de simpatic încât am fost cât pe aici să cred că se putea într-adevăr traduce grație unei telepatii a inimii. Bineînțeles era mai simplu: tradusesse plecând de la rescrierea franceză, la fel ca și traducătorul din Argentina. O altă țară: s-a tradus din cehă. Deschid cartea și cad din întâmplare peste monologul Helenei. Frazele lungi care la mine ocupă fiecare un întreg paragraf sunt divizate într-o multitudine de fraze simple... Șocul cauzat de traduceri **Glumei** m-a marcat pentru totdeauna. Din fericire, am întâlnit mai târziu traducători fideli. Dar vai, și din cei mai puțin fideli... și totuși pentru mine care nu mai am practic publicul ceh, traduceri reprezentative **totul**. De aceea acum câțiva ani, m-am decis să pun în fine ordine în edițiile străine ale cărților mele. Lucrul n-a fost fără conflicte și nici fără oboseală: lectura, controlul, revizia romanelor mele, vechi și noi, în cele trei sau patru limbi străine pe care știu să le citesc mi-au ocupat în întregime o întreagă perioadă a vieții...

Autorul care se străduiește să supravegheze traduceri romanelor lui aleargă după nenumăratele cuvinte ca un păstor după o turmă de oi sălbatică; tristă figură pentru el însuși, ridicolă pentru ceilalți. Îl bănuiesc pe prietenul meu Pierre Nora, director al revistei „Le Debat“, de a-și fi dat seama de aspectul trist comis al existenței mele de păstor. Într-o zi, mi-a spus cu o compasiune rău ascunsă: „Uită-ți grijile și scrie mai bine ceva pentru mine! Traducerile te-au obligat să reflectezi asupra fiecăruia dintre cuvintele folosite. Scrie-ți așadar dicționarul personal. Dicționarul romanelor tale. Cuvintele tale cheie, cuvintele tale probleme, cuvintele tale iubiri...”

Iată, am făcut-o.

A FI ÎN ERECȚIE: „Corpul puse în fine capăt rezistenței lui pasive; Eduard era surescitat (**Iubiri ridicole**). De o sută de ori m-am oprit, nemulțumit asupra acestui cuvânt „Surescitat“. În cehă,

Eduard este „excitat“. Dar nici surescitat, nici excitat nu mă satisfăceau. Apoi, dintr-o dată, am găsit; trebuia spus: „Eduard era în erecție“. De ce ideea aceasta așa de simplă nu-mi venise mai devreme? Pentru că acest cuvânt nu există în cehă. Ah, ce rușine: limba mea maternă nu știe să fie în erecție. În locul lui „a fi în erecție“, cehii sunt obligați să spună: „i s-a sculat“. Imagine fermecătoare, dar puțin infantilă. Ea a dat totuși această frumoasă turnură populară: „Stăteau acolo drepti ca niște sule“. Ceea ce, pentru spiritul ceh, sceptic, înseamnă: Erau acolo, în picioare - mirați, rușinați, ridicoli.

AFORISM. Din cuvântul grec *aphorismos* care înseamnă „definiție“. Aforism: forma poetică a definiției (Vezi: DEFINIȚIE).

ALBĂSTRIU. Nici o altă culoare nu cunoaște această formă lingvistică a tandreței. Un cuvânt novalisian, „Moartea tandru albăstrie ca neființa“ (**Cartea râsului și a uitării**).

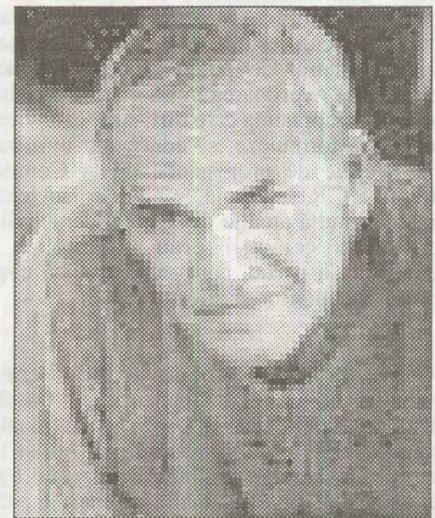
BĂTRÂNEȚE. „Bătrânul savant îi observa pe tinerii gălăgioși și înțelese brusc că el era singurul din sală care posedă privilegiul libertății, pentru că era vârstnic; doar când e vârstnic, omul poate ignora opinia turmei, opinia publicului și a viitorului. E singur cu moartea lui viitoare și moartea n-are nici ochi, nici urechi, n-are nevoie să-i placă; poate să facă și să spună ce-i place lui însuși să facă și să spună“. (**Viața e în altă parte**). Rembrandt și Picasso. Bruckner și Janicek. Bach în **Arta fugii**.

BUIMAC. Îmi place cuvântul acesta de origine germană (*hagerd*), buimac de a se fi răcit într-o altă limbă.

CARACTERE. Se publică cărți cu caractere din ce în ce mai mici. Îmi imaginez sfârșitul literaturii: încet, încet, fără ca nimeni să observe, caracterele vor diminua până la a deveni total invizibile.

CARTE. De o mie de ori am auzit în diverse emisiuni: „... cum spun în cartea mea...“. Silaba CAR e pronunțată foarte lung și cel puțin cu o octavă mai sus decât silaba precedentă.

Când aceeași persoană spune „... cum se obișnuiește în orașul meu“, intervalul între silabele ÎN O-RA-ȘUL este chiar de o cvartă.

„Cartea mea“ - ascensor fonetic al autodelectării. (A se vedea: **GRAFOMANIE**)

CEHOSLOVACIA. Nu folosesc niciodată cuvântul Cehoslovacia în romanele mele, deși acțiunea e plasată în general acolo. Acest cuvânt compus e prea tânăr (născut în 1918), fără rădăcini în timp, fără frumusețe, și trădează caracterul compozit și prea tânăr (neprobat în timp) al lucrului denumit. Dacă se poate, la nevoie, fonda un Stat pe un cuvânt așa de puțin solid (Iată ce premoniție a avut Kundera! - n.n.), nu se poate fonda pe el un roman. De aceea, pentru a desemna țara personajelor mele folosesc întotdeauna vechiul cuvânt de Boemia. Din punctul de vedere al geografiei politice, nu este exact (traducătorii mei protestează adesea), dar din punctul de vedere al poeziei, este singura denumire posibilă.

CEL CE URĂȘTE ARTA. A nu fi sensibil la artă nu e grav. Poți să nu-l citești pe Proust, să nu-l asculți pe Schubert și să trăiești în pace. Dar cel care urăște arta nu trăiește în pace. El se simte umilit de existența unui lucru care-l depășește și îl urăște. Există și o ură populară contra artei, cum există un antisemitism popular. Regimurile fasciste și comuniste știau să profite când declanșau vânătoarea contra artei moderne. Dar există și o ură intelectuală contra artei, sofisticată: ea se răzbună pe artă înfeudând-o unui scop situat dincolo de estetic. Doctrina artei angajate: arta ca mijloc al unei politici. Profesorii pentru care o operă de artă nu e decât un pretext pentru exersarea unei metode (psihanalitice, semiologice, sociologice etc.) Apocalipsul artei: când cei care urăsc arta se vor apuca ei înșiși să facă artă; astfel răzburarea lor istorică se va desăvârși.

COLABORAȚIONIST. Situațiile istorice noi dezvăluie posibilitățile constante ale omului și ne permit să le denumim. Astfel, cuvântul colaborare a dobândit în timpul războiului contra nazismului un sens nou: a fi voluntar în serviciul unei

puteri ticăloase. Noțiune fundamentală! Cum a putut umanitatea să se lipsească de ea până în 1944? O dată ce am găsit cuvântul, ne dăm seama din ce în ce mai mult că activitatea omului are caracterul unei colaborări. Pe toți cei care exaltă vacarmul mass-mediatic, surâsul imbecil al publicității, uitarea naturii, indiscreția ridicată la rang de virtute, trebuie să-i numim: colaboraționiștii modernității.

COMIC - Oferindu-ne frumoasa iluzie a măreției omenești, tragicul ne aduce o consolare. Comicul e mai crud: el ne revelă brutal insignifianța a orice. Presupun că toate lucrurile omenești au aspectul lor comic, care, în anumite cazuri, e recunoscut, admis, exploatat, în alte cazuri, voalat. Adevăratele genii ale comicului nu sunt cele care ne fac să râdem cel mai mult, ci cele care dezvăluie o *zonă necunoscută a comicului*. Istoria a fost întotdeauna considerată ca un teritoriu serios. Or, există comicul necunoscut al Istoriei. După cum există comicul (greu de acceptat) al sexualității.

CREPUSCUL (și velocipedist). „...velocipedist (acest cuvânt îi părea frumos precum crepusculul)...“ (*Viața e în altă parte*). Aceste două substantive îmi par magice pentru că vin din depărtare. *Crepusculum*, cuvântul drag al lui Ovidiu. Velociped, cuvântul care vine spre noi de la începuturile îndepărtate și naive ale Vârstei tehnice.

CUIER. Obiect magic. Ludvik îl vede în momentul în care o caută pe Helena și și-o imaginează sinucisă: „Tija metalică, fixată pe trei picioare, se diviza în vârf în trei ramuri; nici o haină nu era agățată pe el; părea orfan cu silueta lui vag ome-nească; goliciunea lui metalică și brațele ridicol ridicate mă umpleau de neliniște“. Mai departe: „... cuier metalic slab care ridică brațele ca un soldat care se predă“. Am visat să pun pe coperta *Glumei* imaginea unui cuier.

DEFINIȚIE. Trama meditativă a romanului este susținută de armătura câtorva cuvinte abstracte. Dacă nu vreau să cad în vagul în care toată lumea crede că înțelege totul fără să înțeleagă nimic, trebuie nu numai să aleg aceste cuvinte cu o extremă precizie, dar și să le definesc și să le

Cele șapte eseuri care alcătuiesc, ca șapte capitole, volumul *Arta romanului* (volum apărut în 1986, la Editura Gallimard), reprezintă, cum precizează Milan Kundera în prefață, bilanțul reflecțiilor lui asupra artei romanului. Ele n-au intenții teoretice, ci sunt „confesiunea unui practician“, în măsura în care „opera oricărui romancier conține o viziune implicită a istoriei romanului“. În primul și în ultimul dintre eseuri Kundera face o scurtă istorie a romanului european, „arta născută din râsul lui Dumnezeu“. Personalitățile-cheie ale acestei istorii personale a romanului sunt: Rabelais, Cervantes, Sterne, Diderot,

Flaubert, Tolstoi, Kafka, Musil, Gombrowicz și Broch. Concluzia finală a analizelor este că romanului, dacă vrea să supraviețuiască, nu mai poate trăi în pace cu spiritul timpului nostru, care este cel al uniformizării mass-medice și al kitsch-ului.

Alte două texte sunt consacrate unul lui Broch, celălalt lui Kafka, considerați a fi marii inovatori ai romanului modern. Cartea mai cuprinde două dialoguri referitoare la propria sa artă de romancier, raportată la repere ale literaturii universale, și un dicționar al cuvintelor-cheie din romanele lui, din care oferim fragmente cititorilor noștri. (S.C.)

redefinesc. (A se vedea: PROSTIE, DESTIN, FRONTIERĂ, UȘURINȚĂ, LIRISM, A TRĂDA). Un roman nu e adesea, îmi pare, decât o lungă urmărire a câtorva definiții fugare.

DESTIN. Vine momentul când imaginea vieții noastre se separă de viața însăși, devine independentă și, încet-încet, începe să ne domine. Deja în *Gluma*: „... nu există nici un mijloc să rectific imaginea persoanei mele, deșus într-o supra-cameră a instanței destinelor omenești; am înțeles că această imagine (cât de puțin asemănătoare ar fi fost) era infinit mai reală decât persoana mea; că ea nu era în nici un fel umbra mea, ci că eu eram umbra imaginii mele; că nu era deloc posibil să o acuz că nu-mi seamănă, ci că eu eram vinovatul de această lipsă de asemănare...“.

Și în *Cartea râsului și a uitării*: „Destinul n-are intenția să ridice nici măcar degetul mic pentru Mirek (pentru fericirea lui, pentru siguranța lui, pentru buna lui dispoziție, pentru sănătatea lui), în timp ce Mirek este gata să facă tot pentru destinul lui (pentru măreția lui, pentru claritatea lui, pentru frumusețea lui, pentru stilul și sensul lui inteligibil). El se simte responsabil pentru destinul lui, dar destinul lui nu se simte responsabil pentru el“.

Contrar lui Mirek, personajul hedonist al cvadragenarului (*Viața e în altă parte*) ține de „idila destinului său“. (A se vedea: IDILĂ). Într-adevăr, un hedonist se apără contra transformării vieții lui în destin. Destinul ne vampirizează, ne apasă, este ca o bilă de fier legată de gleznele noastre. (În treacăt fie spus, cvadragenarul îmi este cel mai aproape dintre toate personajele mele.

ELITISM. Cuvântul elitism nu apare în Franța decât în 1967, cuvântul elitist doar

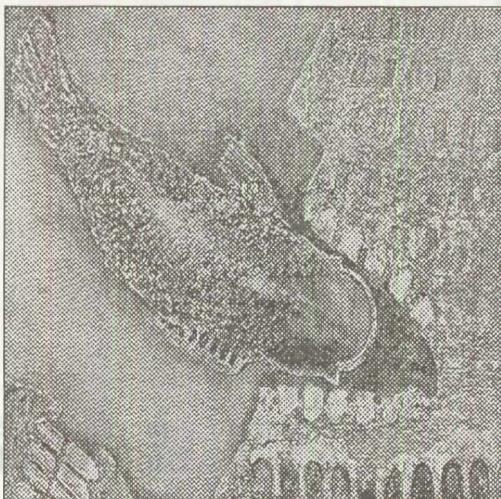
în 1968. Pentru prima oară în istorie, limba însăși aruncă asupra noțiunii de elită o lumină negativă, dacă nu chiar de dispreț.

În țările comuniste propaganda oficială a început să înfierze elitismul și pe elitiști în același moment. Prin aceste cuvinte, ea nu-i viza pe șefii de întreprinderi, pe sportivii celebri sau pe politicieni, ci exclusiv elita culturală, pe filozofi, pe scriitori, profesori, istorici, cineaști și oameni de teatru.

Sincronism uimitor. Te face să te gândești că, în întreaga Europă, elita culturală este pe punctul de a ceda locul altor elite. Elitei aparatului polițienesc, acolo. Elitei aparatului mass-mediatic, aici. Aceste noi elite nu vor fi acuzate de nimeni de elitism. Astfel, cuvântul elitism va cădea curând în uitare. (A se vedea: EUROPA.)

EUROPA. În Evul Mediu, unitatea europeană se baza pe religia comună. În epoca timpurilor moderne, ea a cedat locul culturii (creației culturale) care a devenit realizarea valorilor supreme prin care europenii se recunoșteau, se defineau, se identificau. Or, astăzi, cultura cedază la rândul ei locul. Dar cui anume? Care e domeniul în care se vor realiza acele valori supreme susceptibile de a uni Europa? Izbânzile tehnice? Piața? Politica cu idealul democrației, cu principiul toleranței? Dar această toleranță, dacă nu mai protejează o creație bogată, o gândire puternică, nu devine ea goală și inutilă? Sau se poate înțelege demisia culturii ca un fel de clibărare căreia trebuie să i te abandonezi cu euforie? Nu știi nimic. Cred doar a ști că deja cultura a cedat locul. Astfel, imaginea identității europene se îndepărtează în trecut. European: cel care are nostalgiea Europei.

Prezentare și traducere de
Simona Cioculescu

ibrahim kadriu

În teatrul antic al disprețuirii unui popor

Nimeni nu a auzit pentru mine,
Nu a văzut pietrele pereților înalți,
Nici mormintele, scheleții nu și nu -
N-are cunoștință nimeni despre degetele
Care mângâiau la fel ca cele ale lui Bismark
Care frământau pâinea și o mâncau,
Care ridică pahare și închina toasturi,
Nimeni nu știe despre capul meu
Despre ceafa mea care îl poartă pe el obosit
De frânghiile, de sabia Demonului.

Sunt într-o altă planetă:
Departă de ochi și de minte, departă de lume,
Învelit cu piele delicată
Care devine țintă în orice pas, în orice ceas,
Nimeni nu observă prezența mea în timp
În imaginație am rămas cap și picioare
Fantasmă creată prin laboratoare...

Nimeni nu cunoaște sângele meu care curge.
Totul străin, rămas în fețe de cărți:
Nebun, strigoi, pe fețe de mese
Se joacă biliard cu inima mea
Meniu permanent în mesele diplomaților
Care niciodată nu au auzit despre mine,
N-au ținut jurnale să nu-și îngreuneze inima
Fiindcă numai mormintele vor umple timpul
Și se va strica disponibilitatea jocului în teatru,
În teatrul antic al disprețuirii unui popor

Nu-i poveste

Nu-i poveste
Cuvântul lui
Crea poduri - lega anotimpuri
Mișcă pasul pe unde îi plăcea să se ducă
Să strice pereți să rupă steaguri
Introduse în biografie între timp
Râni bătrâne ale timpului nou
Râni care nu se mai vindecă
Demult rănit fusese
Și avea durerile nopții
A stins luminile nicăieri o lumânare
A semănat toropeală a ucis timpul
Tinerețea mea
Cu obiceiurile diavolului

Cu piciorul fier
Cu mâna sabie

Eu alături de durere prezent
Odată fugit de casa mea
Odată băfut în casa mea
Odată născut ilegal
Odată mort public

Liric nici-un pic
Cuvânt și epopee

Elegie pentru versuri

Fulgerător venea, cum vine tristețea
Tot ce au uitat prin secole
Scoborât-au pe pragul meu
Obiceiuri păstrate prin anotimpuri -
Spre o călcare-nsângerată

Cunoșteam acel miros ce a obosit respirația,
Orice spațiu - zălog al frânghiei în gât, al focului
Care a fost prins și prins neîncetat

Ei nu aveau cuvinte, ci cuțite, gloanțe...
Adus-au cu sine medievals lor ură
Pe pereți erau întinși în formă de cruci sparte
Ei alcătuiau locuri noi, locuri de morminte

Au pătruns nebunește în camera de oaspeți
Unde nu așteptam oaspeți, și mai furioși
Au călcat pâinea pe masă, și cărțile
Mi le-au proclamat condamnate la moarte

S-a născut în 1945, în satul Zhegër, județul Ghilan (Kosova). După absolvirea studiilor universitare din Prishtina, a devenit pedagog, gazetar, redactor, reporter, ministru-adjunct al fostului Secretariat de Provincie al Informațiilor (Presei). Actualmente este redactor al cotidianului Zëri. A scris romane, poezii, scenarii radiofonice, recenzii, critică de film, reportaje, impresii de călătorie, proză satirică. A colaborat cu revistele Teuta și Pleiada, a fost președinte al Asociației Scriitorilor din Kosova și redactor-șef al revistei „Hareja“.

Din 1969 a publicat peste 20 de cărți, printre care: *Noaptea din Karadak, Orașul florilor, Primăvara privește de pe mal, Ceva se mai întâmplă, Armendi, După întoarcere, Spațiu, Salvatorii, Timpul secerișului, Tropotul, Izvorul Tămăduirii, Frisoanele iernii, Vremea urzicilor, Voalul timpului, Păsările zboară singure, Mai mult decât joc, Carul luminii, Ultimul joc, Spiralele amurgului, Albaneza întregii lumi (roman despre Maica Tereza), Casa fantasmelor, Daruri literare, 555 de motive pentru a râde (bancuri). O parte din opera literară a lui Kadriu a fost tradusă în limbile franceză, germană, sârbă, arabă, română, turcă, italiană, engleză, norvegiană. Pentru activitate literară a obținut câteva premii, iar anul această, sub egida Uniunii Culturale a Albanezilor din România, i-a apărut un volum și în limba română: *N-a rămas timp pentru sărbători*. (B.Y.)*

Aveam unele versuri adunate prin ziua
Păstrate ca ochii spre întristarea în suflet
Camera o aveam umplută cu amintiri de iubire
Până ce n-au venit furioși
Fulgerători, precum vine tristețea

Din acea zi până în această zi
Adresă pierdută în ritmul rafalelor

Din acea noapte până la această zi
Caut să găsesc vreun vers
Dacă a mai rămas sub vreo dărâmatură
Rimele aruncate au devenit pradă de război
Au devenit pradă pentru viață și moarte

Am de gând

M-am mâniat pentru răbdarea care s-a slăbit
Nu se ține bărbătește în fața laudăroșilor din paradă
Îmi vine să mă cutremur
Să fug dincolo de sinea mea
Pentru a căuta salvarea în paginile cărților

Despre curaj nu m-am ținut de cuvânt
Nici în cântece care scot săbiile și se-neebeșesc
Fiindcă mă fac tobă
Să fiu bătut pe ici-colo și mă face
Să caut salvare acolo unde ouă dracul
Să fiu uitat

Am de gând să bat
Pe poarta marketingului din ziar
Să plătesc spațiu în mărci germane
Pentru a proclama nevalorose vitejiile
Curajul din cântec
Și preocuparea politică

Am de gând să contrazic
Cu închiderea gurii
Dacă se poate aceasta considera contrazicere
Pe podul din Mitrovița să pun scaunul
Și prosopul doliului

Traducere și prezentare de
Baki Ymeri

ion crețu

La mijlocul lui decembrie trecut, cotidianul *New York Times* dădea publicității topul celor mai bune 10 cărți ale anului 2005. După cum se va observa, clasamentul cuprinde nu doar beletristică, ci și literatură politică, artă etc. Chiar dacă este „parohial”, acoperind (mai ales) spațiul anglo-american, el merită luat în considerare. Dacă nu pentru alt motiv, cel puțin pentru că este reprezentativ pentru una dintre cele mai bogate piețe literare.

Așadar, topul arată astfel:

1. *Kafka on the Shore* de Haruki Murakami.
2. *On Beauty* de Zadie Smith,
3. *Prep*, de Curtis Sittenfeld,
4. *Saturday* de Ian McEwan,
5. *Veronica* de Mary Gaitskill,
6. *The assassins' gate: America in Iraq* de George Packer,
7. *De Kooning: An American Master* de Mark Stevens și Annalyn Swan,
8. *The Lost Painting* de Jonathan Harr,
9. *Postwar: A History of Europe Since 1945* de Tony Judt,
10. *The Year of Magical Thinking* de Joan Didion.

Și acum să-i prezentăm, pe scurt, pe ocupanții acestui clasament, pentru mai buna cunoaștere atât a autorilor, cât și a tematicii abordate de ei în cărțile lor.

1. Haruki Murakami revine în atenția cititorilor americani cu un „roman cerebral”, tradus din japoneză. El propune două întâmplări, una despre un băiat care fuge de o profecție de tip oedipian și alta despre un bătrân care știe să vorbească pisicilor. În 1989, când Murakami a irupt în peisajul literar american cu romanul *A Wild Sheep Chase*, Herbert Mitang vorbea despre un nou progress într-o categorie romanescă pe care el o numea transpacifică. Același Mitang nu ezita să-l numească pe Murakami, în cronică la *Danse, Danse*, (1994) „cel mai popular romancier japonez”.

2. Zadie Smith, probabil cel mai tânăr dintre autorii acestui top, s-a născut în anul 1975 și a debutat în mod fericit în anul 2000 cu romanul *White Teeth*. În romanul ei *On Beauty*, Smith, trecută prin școlile americane, după succesul cu romanul ei de debut, propune o framă cultural-politică plasată într-un mediu familial multicultural. Unii cronicari nu ezită să vorbească despre reale asemănări între *On Beauty* și *Howard's End* de Foster.

3. Curtis Sittenfeld este un autor mai degrabă necunoscut și nu întâmplător, *Prep* fiind romanul lui de debut. După cum sugerează și titlul, (*prep* este o abreviere la *preparatory year*, an pregătitor), romanul rezumă experiența universitară consumată într-un internat fictiv din Massachusetts, populat cu băieți și fete, și „spune suficient de multe lucruri despre noțiunile de clasă, sex și caracter.”

4. Ian McEwan este, cu siguranță, un autor care nu mai necesită multe prezentări, având un statut literar consolidat. Romanul lui, *Saturday*, reconstituie o zi din viața unui neurochirurg londonez realizat atât profesional, cât și în plan intim. Modelul „o zi din viața lui” trimite la Joyce (ca și la Soljenițin). Zoe Heller, în cronică ei la *Saturday*, scrie: „Când ziariștii englezi se plâng - așa cum o fac adesea - despre elitismul literaturii engleze contemporane, excepția onorantă pe care o menționează este proza lui Ian McEwan... «El

Cărțile anului la americani

meditații contemporane

lucrare de investigație o pânză a lui Carravaggio. Lucrurile încep în 2 ianuarie 1603, când nobilul roman Ciriaco Mattei a plătit 125 de scuzi pentru ceea ce contabilul lui a descris drept o pictură înrămată reprezentându-l pe Hristos prins în grădina Getsimani. Pânza, cunoscută doar prin copii făcute de maestru, a fost considerată pierdută până în 1990, când a fost regăsită.

9. Tony Judt este un istoric familiar cititorului român. În acest masiv volum, *Postwar: A History of Europe Since 1945*, autorul își propune să ducă la bun sfârșit o misiune deloc ușoară, chiar dacă este vorba despre descifrarea unei perioade istorice recente. Dificultatea unui atare demers este exemplificat de Judt cu ajutorul unei anecdote. Cică un ascultător sună la Radio Erevan și întreabă: este posibil să prezici viitorul? Da, i se răspunde, nici o problemă, știm exact cum va arăta viitorul. Problema noastră este trecutul, el se schimbă mereu. Problema este atât de bine cunoscută cititorului român, încât nu mai insistăm.

10. Joan Didion semnează un volum de amintiri marcate de moartea subită a soțului ei, scriitorul John Gregory Dunne și a fiicei ei, Quintana Roo Dunne Michael, moartă, în mod ciudat, în urma unei gripe. „Este relatarea caleidoscopică a aproape 40 de ani pe care Didion - azi în vârstă de 70 de ani - și soțul ei i-au petrecut împreună, scriind împreună, acasă la Los Angeles și la New York, călătorind împreună pentru documentare etc. Este povestea unei polarități: Coasta de Vest și Coasta de Est, detașare și emoție, artă și comerț, fragilitate și tărie.”

este ceasornicarul romancierilor”.

5. Mary Gaitskill a debutat în 1988 cu un roman, *Bad Behavior*, în care cronicarii au detectat certe accente cehoviene. Celălalt roman al ei, *Two Girls, Fat and Thin*, a contribuit din plin la porecla „Jane Austin a celor săriți de pe fix” (*sickos*) pusă de cronicarii de la Amazon.com. Romanul reținut de *New York Times*, al patrulea al lui Mary Gaitskill, este povestea unei foste manechine, Alison, acum bolnavă și săracă.

6. George Packer trasează în *The Assassin's Gate, America in Irak*, întreaga istorie a invaziei americane în Irak, de la certitudinile care au dus la această masivă acțiune militară până astăzi, când însuși președintele Bush a fost nevoit să recunoască, sub presiunea dezvăluirilor, faptul că a luat o măsură în mod nemotivat.

7. Mark Stevens și Annalyn Swan sunt autorii unui masiv tom de 730 de pagini (cine spunea că azi se scrie scurt?) închinat biografiei unuia dintre artiștii de top ai Americii contemporane, De Kooning, recunoscut ca „maestru al ambiguității”. După cum notează Janet Maslin, cei doi autori trasează „povestea lui De Kooning, îl așează pe canapeaua lui Freud, descifrează misterele operei sale criptice, mereu în mișcare... mai mult, se explozează detaliile unei vieți personale dezordonate, fără să se pună sub semnul întrebării demnitatea subiectului luat în discuție.”

8. Jonathan Harr urmărește în această

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Stéphane Mallarmé (1842-1898)

Briză marină

Carnea e tristă și, vai! citit-am cărțile toate.
Să fug! să fug! Simt și păsările-mbătute
Că-ntre spume necunoscute și cer se perindă
Nimic, nici grădinile vechi strânse-n ochii oglinzii
Nu-mi vor opri inima către mări să se-avânte.
O, nopți! Nici lumina pustiei nopți tremurânde
Pe hârtia nescrisă, cu albul drept pază.
Nici tânăra mamă care pruncu-alăptează
Voi porni! Corabie legându-și catargul, despotică,
Ancora să-ți ridici spre-o natură exotica!
Un plectis, ce de crude speranțe azi trist e,
Crede încă-n supremul adio-al batistei!
Și poate catargele de furtuni chemătoare
Vor fi-ntre epavele din depărtare,
Printre pierduții fără catarge, insule și pământ...
Dar, o! inimă, urmează al mateloților cânt!

alina boboc

Patimile unui spectacol

După ce a montat în stagiunea 1999-2000, în premieră mondială, spectacolul **Numele trandafirului**, reluat și în variantă radiofonică, în iulie 2005, regizorul Grigore Gonța se exersează cu o altă montare pe o temă religioasă: **Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino**, dramatizare după romanul cu același nume scris de Alex Mihai Stoenescu în urmă cu 10 ani.

Premiera absolută, pe 24 noiembrie 2005, s-a jucat la Sala Mare a TNB, pe jumătate goală. Probabil că receptarea unui astfel de text, devenit spectacol, este unul din motive, apoi numele lui Alex Mihai Stoenescu nu are aceeași rezonanță ca al lui Umberto Eco ș.a.m.d. Se pare că nu este de ajuns un subiect religios controversat din Evul Mediu pentru a atrage publicul. Rețeta pe care a mizat regizorul i-a jucat feste; un actor de talia lui Marius Bodochi, care ia în serios orice rol, duce singur întregul spectacol, însă nu poate suplini lipsurile regiei. Cu o prezență scenică de 3 ore, trebuind să rostească un număr imens de replici, actorul se achită de acest rol

epuizant. Este un exercițiu de virtuozitate, pentru care Marius Bodochi merită toată admirația. Dar de ce a fost necesar?

Partenerii săi de scenă, apariții fulgurante (unele fără rost), încearcă să pună umărul la susținerea spectacolului și uneori mai și reușesc. Constantin Dinulescu, Damian Crășmaru, Constantin Codrescu salvează momentele în care apar, prin experiența lor artistică. Valentin Uritescu își creează frumos rolul scurt, Marius Rizea, Silviu Biriș și Liviu Lucaci au o apariție de efect. Nu este clar de ce Alexandru Georgescu și Dorin Andone sunt folosiți așa, de parcă o estetică a grotescului trebuie să îmbrace tot spectacolul.

Umorul cu care este scris romanul transpare și în piesă, însă cheia parodică pe care regizorul o forțează nu este poate cea mai bună soluție. Spectacolul devine greoi, multe pasaje lungi îl fac trenant.

Rolurile feminine sunt concepute sub un impuls regizoral cel puțin ciudat, arătând toate fațetele anormalității, diformitățile morale și fizice. Inspirare sunt momentele cu copii pe post de îngeri.

Fiecare spectacol cu patimile lui!

Distribuția: Maia Morgenstern (*Papa*), Marius Bodochi (*Tommaso d'Aquino*), Vlad Ivanov (*Îngerul*), Alexandru Georgescu (*Tatăl*), Marius Rizea (*Guglielmo*), Magda Catone (*Doica*), Constantin Dinulescu (*Buono*), Mariana Liurca (*Maica Thalassa Kalothia*), Dorin Andone (*Tafnat Poeneah*), Cezara Dafinescu (*Mama*), Marcelo Cobzariu (*Carino*), Damian Crășmaru (*Martino di Dacia*), Constantin Codrescu (*Albertus Magnus*), Maria Teslaru (*Marotta*), Giliola

thalia

Brăileanu (*Filomela*), George Motoi (*Bonaventura*), Dan Tudor (*Sottoquale*), Silviu Biriș (*Xavier*), Liviu Lucaci (*Reginald di Piperno*), Cristina Pascalin (*Călugărița*), Ioan Andrei Ionescu (*Călugărul / Alt soldat*), Eugen Cristea (*Reynaldo*), Mihai Ogășanu (*Ludovic cel Sfânt*), Valentin Uritescu (*Sfântul Petru*), Ilinca Goia / Brândușa Mircea (*Francesca*), Vlad Stănescu (*Un soldat*). Cascadori: Ștefan Oancea, Nemeș Attila. Cu participarea corului „Carmina Tenera“ de la Palatul Național al Copiilor, condus de prof. Constantin Popescu. Scenografia: Florica Mălureanu. Regia: Grigore Gonța. Asistent regie: Vladimir Stănescu. Muzica: Dorina Crișan Rusu.

Ei bine, nu puteam să trec în Noul An fără cea mai urmuziană știre din cinematografia românească. În urmă cu puțină vreme, CNC-ul anunța glorios că mult așteptatul concurs de proiecte cinematografice se va lansa cât de curând. Chiar zilele acestea! Unii ar putea crede că este și adevărat. Sesiunea a doua a acestui concurs, care ar fi trebuit să aibă loc în toamnă, s-a tot amânat din motive numai de CNC știute, până când, la sfârșitul anului, a venit minunea! Domnul Decebal Mitulescu zice foarte mândru și voios, că tinerii și mai puțin tinerii cineaști să stea liniștiți. S-a dat drumul la concurs! Dar care și mal ales cum? Iată ce se spune în documentele prețioase ale CNC. „S-a lansat în această săptămână sesiunea a doua a concursului de proiecte de film pe 2005, ce se va desfășura după un nou regulament elaborat de asociații de profil, producători, regizori, distribuitori de film și reprezentanți ai Ministerului Culturii și ai Centrului Național al

cinema

Cinematografiei. Acest nou regulament este în acord cu actuala legislație din domeniu” - spune Ioan Onisei, secretar de stat în Ministerul Culturii și Cultelor (MCC). Și tot de la domnia sa aflăm că există și o motivație a întâzierii. „Cea de-a doua sesiune a fost întârziată de discuțiile la noul regulament și de intervențiile Consiliului Concurenței, care a solicitat modificări la Ordonanța 39/2005 privind cinematografia. Este vorba de niște modificări la Ordonanța 39, nu esențiale, ci modificări cerute de Consiliul Concurenței în acord cu Bruxelles-ul, în ceea ce privește ajutorul de stat. Sunt chestiuni mai degrabă tehnice“. Și totuși ne întrebăm cum are loc acest concurs, dacă totul este stabilit doar pe

CNC-ul sau Țara Absurdistanului

hârtie? Mai mult decât atât, comisiile de selecție a proiectelor care vor avea o altă componență, nici nu s-au anunțat. Cu alte cuvinte, concursul se va desfășura în mod concret abia la anul, și atunci, nu se știe când. Potrivit lui Ioan Onisei, membrii comisiilor se vor schimba. De altfel, nici nu este practic să rămână aceiași membri, deoarece este posibil ca unii dintre ei să vrea să aplice. Selecția proiectelor cinematografice se va face separat pentru fiecare sesiune de concurs de către două comisii: una formată din cinci membri la secțiunea filmelor de ficțiune de lung și scurtmetraj și alta formată din trei membri la secțiunea filmelor documentare și de animație. Componența comisiilor de selecție se va stabili prin ordin al ministrului Culturii și Cultelor pe baza propunerilor venite de la Consiliul de Administrație al CNC, alcătuit din directorul CNC, Decebal Mitulescu, Delia Mucică din partea MCC, Nicolae Cabel din partea Uniunii Cineaștilor, Eugen Atanasiu din partea Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film, Mihai Gheorghiu din partea Uniunii Producătorilor din Film și Audiovizual din România și Maxim Meca din partea Asociației Distribuitorilor de Filme. Foarte bine, dar de ce acest lucru nu s-a întâmplat până acum? Și despre ce concurs vorbim, dacă la sesiunea din vară a concursului de proiecte, CNC a pus la bătaie fonduri totale de 8 milioane lei (80 miliarde lei vechi), iar pentru actuala sesiune se vor acorda doar 6 milioane lei (60 miliarde lei vechi), deci cu două miliarde mai puțin. La acești bani se adaugă 2 milioane lei (20 miliarde lei vechi) pentru contestații. Cu alte cuvinte, o nouă

irina budeanu

sesiune peticită, intrată la apă. Și, pentru ca totul să fie perfect absurd, la toate aceste „certitudini“ despre un concurs anunțat, dar niciodată susținut, se mai adaugă una. Secretarul de stat a anunțat că tot în aceste zile se va da drumul și la finanțarea celor 33 de proiecte de film de la ultimele două sesiuni de concurs ale Centrului Național al Cinematografiei (CNC). Astfel, MCC va finanța cele opt proiecte de film suplimentare din toamna anului trecut și cele 25 câștigătoare la concursul CNC din această vară. Sărmanii cineaști trebuie să aștepte aproape un an ca să poată realiza un film al cărui proiect a fost câștigător în vară. „La celelalte proiecte de film dăm drumul la finanțare tot în această săptămână, pentru că am avut niște mici blocaje cu Consiliul Concurenței, venite de fapt tot ca urmare a unor neînțelegeri și sesizări făcute de oameni din lumea cinematografică și a trebuit să lămurim aceste aspecte, pentru că ei nu prea cunoșteau domeniul și au tratat inițial Fondul Cinematografic și aceste tipuri de sprijin ca pe ajutorul de stat din domeniul comercial“. ne-a lămurit Onisei. Să fie oare vorba de Moș Crăciun care a vărsat deodată pușculița de bani peste cinematografia românească? Cum de au reușit domnii de la CNC să-l mituiască pe Moș Crăciun? I-au promis și lui o sesiune specială de concurs? Un concurs în Țara Absurdistan a CNC-ului.

Scholes & Kellogg demonstrau în 1966 în lucrarea lor *The Nature of Narrative* că epopeea antică se dovedește a fi un gen hibrid, compusă fiind dintr-o varietate de forme narative, între care se evidențiază mitul sacru, legenda - aproape istorică - și ficțiunea alegorică, toate provenite din tradiția orală și care se unesc într-o narațiune tradițională, un amalgam de fapt, între mit, istorie și ficțiune. Pentru autorul unei astfel de narațiuni aspectul cel mai important stătea în faptul că povestitorul relatează o istorie, o poveste care conținea toată tradiția culturală a poporului său. „Impulsul primar care îl incita nu era nici istoric, nici creator: era recreator. El povestea o istorie tradițională, dar grija lui nu era de a fi fidel faptului povestit, nici adevărului lui, ci de a fi fidel mitului, adică

conexiunea semnelor

felului cum faptul povestit a fost păstrat în tradiția pe care povestitorul o recrea.

Prin slăbirea acestui impuls tradițional sinteza epică a narațiunii antice se desface, dând naștere la două tipuri antitetice de narațiuni: cel *empiric* și cel *ficțional*. În primul caz, narațiunea empirică substituie fidelitatea față de mituri cu fidelitatea față de realitate (așa au apărut scriitorii ca **Tucidide** și **Herodot**); în al doilea caz, fidelitatea față de mituri este înlocuită cu fidelitatea față de ideal (așa a apărut romanul grec). Acest proces de demitizare a narațiunii tradiționale se datorează, în mare parte, influenței filozofiei raționaliste care începe să atribuie un caracter simbolic și alegoric aspectelor care înainte erau socotite sacre în narațiunea antică. Astfel, este minată o formă de gândire care nu pune în opoziție timpul sacru cu timpul profan. Sinteza pierdută acum va fi recompusă abia o dată cu narațiunea post-renascentistă care va încerca reconcilierea între elementele empirice și cele de ficțiune; acest tip nou de narațiune este complet eliberat de fidelitatea față de tradiție pentru că acum are loc pierderea vocii colective și apariția celei individuale care va caracteriza și implementa noul roman. De fapt, în

O sinteză pierdută

mariana ploae-hanganu

descrierile homerice reprezentarea adevăratei divinități sau chiar iudaismul care cunoaște prin profeți același proces de demitizare.

O dată cu apariția creștinismului, prin acțiunea teologilor creștini, mitul începe să capete accepția de „ficțiune”, „mînciună”, în special, începînd cu secolul al II-lea cînd teologia creștină trebuie să apere istoricitatea lui **Hristos** împotriva gnosticilor. Și dacă Evul Mediu reprezintă o epocă de recrudescență a gândirii mitice, prin apariția nenumăratelor exaltări și mituri escatologice, Renașterea apare ca o victorie a *logos*-ului asupra *mythos*-ului. Prin urmare, zeii și miturile moștenirii păgâne nu mai sunt valori religioase vii, fiind transmise Renașterii doar prin creații literare și artistice. Eliberați de gândirea mitică sau, mai bine zis, formați de o gândire care mitizează istoria, scriitorii renașcentiști mențin o fidelitate, câteodată capricioasă, în relație cu izvoarele istorice pe care se bazează. Fidelitatea lor față de datele istorice care dau epopeilor din acea perioadă un caracter profund umanist, au la bază sentimentul de afirmare a naționalității, sentiment care domina la acea vreme întreaga Europă. Atunci epopeea a funcționat ca o reprezentare care legitima, în mod simbolic, politica de extindere și centralizare a statelor monarhice. Privit din această perspectivă putem înțelege noul sens dat de epopeea modernă amalgamului mit-istorie-ficțiune din epopeea antică. În această nouă configurație, adevărata muză este istoria, așa cum oamenii o interpretează și o construiesc.

Despre felul cum este prezentată sinteza mit-istorie-ficțiune în epoca contemporană vă promitem câteva observații în numărul viitor.

Renaștere are loc o reînțoarcere la concepția umanistă asupra istoriei, care avea la bază concepția anticilor din acest domeniu. Rigoarea critică, obținută prin investigația istorică, se supune unei noi perspective asupra acțiunilor umane, care nu mai apar, de acum încolo, ne semnificative în comparație cu planul divin. Cu toate acestea, deși așează omul în centrul întâmplării povestite, întocmai ca anticii, autorul renașcentist are despre el o altă concepție, care este aceea a unui om dominat de gândirea creștină. Omul este văzut ca o ființă cu pasiuni și impulsuri, toată istoriografia Renașterii fiind de fapt „istoria pasiunilor umane, considerate ca manifestări necesare ale naturii umane”. Această concepție umanisto-creștină alterează din nou sinteza între mitic și istoric care exista în epopeea greacă pentru că distruge liantul sacru care una timpul mitic cu timpul profan, recunoscînd realitatea ca particularitate a acestuia din urmă. Ori, omului antic îi era de neconceput o astfel de concepție a istoriei. Se poate spune că din cele trei elemente componente ale sintezei epice originale, dezagregarea elementului mitic este de fapt responsabilă de noua semnificație a poemului epic din epoca modernă. Din element principal, care condiționa pe celelalte două, miticul devine instabil, precar, identificîndu-se, pe de o parte - ceea ce s-ar putea numi un fapt pozitiv - cu elementul istoric, dar, pe de altă parte, identificîndu-se cu elementul de ficțiune, și-ar putea proiecta latura sa negativă. Oricum ar fi, miticul trece în poemul epic renașcentist pe planul doi și funcționează doar ca un fundal al celor narate.

În realitate, această dezagregare a gândirii mitice este, așa cum arată și **Mircea Eliade**, produsul unui lung proces de demitizare, inițiat încă din Antichitate și care ajunge la punctul culminant în Renaștere. Drept exemple servesc înșiși grecii ai căror filozofi raionaliști refuză să mai vadă în

Un pictor figurativ

ana amelia dincă

Virgil Paștina s-a născut la Huedin în anul 1930 și este acel pictor despre care am putea afirma că și-a împlinit destinul artistic. Contactul operei sale cu publicul a fost marcat de mai multe personale deschise în capitală și în țară, activitatea expozițională intensificându-se imediat după pregătirea la Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca (1949) și la Facultatea de Filozofie a Universității din București (1960).

Limbajul său artistic a ieșit de sub incidența temerilor de a nu se înscrie într-o viziune de tip postmodern, așezându-se echilibrat într-un discurs coerent, atașat de frumosul natural, definit de artist drept transcripția ale realului puse în balanță cu

probleme ale durabilității, codificate prin intermediul elementelor figurative. Întreaga recuzită peisagistică, oul primordial, nudul, simboluri mistice generează un mesaj vizual cu disponibilitate ludică, fundamentat pe cromatica diafană, lumina clară, desenul corect și maxima expresivitate. O anumită disciplină în structurarea ansamblului imaginii se remarcă în peisaje, portrete și naturi statice, dar și o dorință de a ieși în afara lumii fizice și de a se identifica în energiile tablourilor încărcate de tensiuni lăuntrice și mistuitoare.

O caracteristică a orizontului său plastic este descrierea elementelor ce organizează universul germinativ, concretizată în fizionomiile florilor care se relevă în spații ample și se afirmă în deplinul privilegiu cromatic, iluzoriu și existențial. Crizanteme, mușcate înflorite, anonime flori roșii și

oranj, maci, celebrii ciulini ai Bărașanului, sunt subiecte de regăsire a sinelui artistic. Etalarea la nivelul expresiei a subiectelor selectate din vastul repertoriu al mediului sensibil a implicat revărsarea atmosferei diurne în compozițiile dominate de prezența sau absența solară, particularitate ce re apare pe parcursul întregii opere, în ipostaza căutărilor plastice. Aceste valori iesite de sub mirajul luminii reale și transformate de eclerajul specific, adesea restrictiv, al suprafeței bidimensionale, nu-l împiedică pe

plastică

artist să scoată la iveală esența frumuseților ascunse, a fabulosului din ființa unei petale sau a unui motiv peisagistic aflat în letargie existențială. Distanța pe care și-o ia față de această natură în scopul de a o purifica, pentru ca mai apoi să o redefinească într-o apoteoză a evoluției fără perenitate, conduce spre o fericită participare a pictorului la acele metamorfoze ale tuturor celor trecătoare, eterne însă prin continua lor regenerare.

ana dobre

Terorizând valorile

Sunt provocată la o discuție extrem de interesantă despre motivația/nonmotivația grevei profesorilor din 7 noiembrie 2005. Nimic nu e prea mult când se pune problema să lupți pentru drepturile tale. Trist este doar că trebuie să ți le strigi, când, în mod normal, nu ar trebui decât să se respecte demnitatea fiecărei ființe umane și dreptul ei la o existență decentă.

Răspunsurile nu sunt, nu pot fi deloc simple sau tranșante și, mai ales, ultime, absolute. Accasta pentru că omensul ne surprinde întotdeauna prin multiplicitatea aspectelor sale. Iar meseria de profesor este, poate, cea mai *omenească*, în sensul că nu are altă țintă decât omul, în sensul că vizează omul în procesul formării sale nu doar profesionale, dar și în cel al formării caracteriale, sufletești.

Există în tagma profesorilor destul de mulți nechemai, care uzurpă numele și funcțiile statutului de profesor: profesori de vocație, profesori fără vocație, profesori care devin modele de spiritualitate, adevărate „suflete tari”, și profesori care se miră, vorba lui Creangă, ei înșiși că au ajuns profesori. Mă voi referi la acei profesori dăruți, oamenii cu vocația profesoratului, adevărați apostoli care prin tot ceea ce fac își pun amprenta asupra generațiilor de elevi pe care le formează.

Nu poate fi profesor decât acela care admite

reacții

că are permanent de învățat. Nu doar din cărți, dar mai ales de la ceilalți. Inclusiv de la elevii săi. De la elevi învățăm să fim și să rămânem mereu tineri, să ne păstrăm încrederea în lucrurile frumoase și bune și adevărate, în marile adevăruri care nu pier niciodată, chiar dacă vremelnic pot fi ascunse sau camuflate. De la ei învățăm, dacă am uitat, superbia tinereții - aceea care crede că imposibilul nu există, aceea care urcă munții cei mai abrupti.

Meseria de profesor e o continuă provocare: a ta cu tine și cu ceilalți. Nu vorbesc de acei profesori care nu pot vorbi decât în limbajul profesiei, al materiei pe care o predau, ci de acia pentru care obiectul lor de predare e o poartă de accedere într-un univers al cunoașterii. A cunoaște nu exclude niciodată verbe precum *a iubi*, *a juca*, *a rezona*, *a ști* etc.

Nu pot să văd pe adevăratul profesor decât ca pe un fel de înțelept, un *mag* care cu nuielușă fermecută te conduce în tărâmură mirifice, minunate. E acel om care îți deschide o ușă, iar acea ușă, odată deschisă, dă la o parte alte o mie de uși. Adevăratul profesor este un *om providențial*. În existența fiecărui om cu școală a existat un astfel de om, *dascălul* nostru, modelul nostru spiritual, călăuza noastră pe drumul destinului. Acesta este *profesorul de vocație*.

Mircea Eliade spunea despre Nae Ionescu, profesorul său, că a fost omul providențial, trimis de Dumnezeu pentru ca el să-și poată împlini destinul. Elevul dimensionează valorile muncii, aportul unui profesor la formarea unei personalități. Pentru câți dintre cei care contestă azi modelul profesoral n-a existat un astfel de om? Disprețul pentru școală, pentru dascălii lor este al lichelelor, al celor care fac din nuliitate și nonvaloare un drapel al incompetenței și fraudei.

În formarea mea spirituală au existat astfel de oameni, al căror curs sinuos al vieții l-am urmărit și după ce am ieșit de pe băncile școlii. Sunt

oameni pe care i-am admirat, i-am respectat și iubit, oameni - profesorii mei - care nu m-au dezamăgit, a căror calitate omenească a rămas un reper constant. Ei sunt acel *model preexistent*, de care vorbea Marin Preda, necesar în orice act de creație. Și profesorul crează permanent, el este un creator *sui-generis* - crează caractere, personalități, dacă arc, bineînțeles, el însuși caracter și personalitate.

Și chiar dacă nu am făcut performanță la obiectul lor fie că a fost fizică, matematică, chimie, biologie sau istorie, știu că ceea ce mi-au dăruit ei a fost esențial pentru ceea ce, astăzi, acum, reprezint eu înșămi.

Îi vedeam ca pe niște zei. Și cred că, în felul lor, și erau. Adică acei oameni care dăruiau din sufletul lor ceea ce adunaseră ani în șir cu răbdare, pasiune și migală. Nu o făceau cu gândul la un salariu, deși, firește, nu-l excludeau. Când vor înțelege oamenii că pentru astfel de daruri nu există preț pe această lume? Profesorul primește un echivalent material pentru ceea ce face, dar, cu siguranță, munca unui *profesor de vocație* nu are echivalent în bani.

Societatea răsplătește într-un fel munca profesorilor și îi dă un salariu de mizerie. Nu e vina profesorului. E vina societății care nu înțelege și nu poate plăti darurile lui. Căci într-o lume care și-a pierdut adevăratul sistem de valori, într-o lume *nebună, nebună, nebuună* care alege după himera banului, cum mai poți spera că profesorului i se va da ceea ce i se cuvine de drept?

Nimănui nu-i este indiferent cum trăiește. Ne preocupă viața noastră pe care ne-o concepem dimensionată fie material, fie spiritual. Pot exista și alte nuanțe, bineînțeles. Când nu ai altă avere decât *ceea ce ești tu*, *ceea ce reprezini* prin darurile tale, prin vocația ta, prin ceea ce știi tu să faci, prin profesia ta, pur și simplu, ceea are devine unca ta rațiune de a fi. Alții își pot clădi palate cu cincizeci de camere, cu brizbrizuri și bibliuri, cu colonade și mese suflute cu aur, cu găleți de gunoi de Murano etc., adică, vorba lui Socrate, tot atâtea lucruri inutile, dar singurele care le dau garanția insuficienței/suficienței lor, o măsură, nu atât a orgoliului, cât a vidului lor sufletesc. Sunt indivizi găunoși care au nevoie de tot felul de forme pentru a-și inventa/confecciona un fond prin care să-și poată exhiba permanent nulitatea poleită cu însemnele unor pseudovalori, degradate și degradante, exhibate în valori ultime și absolute.

Există în breasla profesorilor, ca-n orice altă categorie socio-profesională, ca-n orice altă breasla, indivizi care știu ce vor și știu ce fac, după cum există indivizi care nici nu știu ce vor și nici nu știu ce fac, și pe care vântul soartei îi pune *unde*, într-un anume loc pe care și-l atribuie prin fals, uzurpare și lichelism. Sunt indivizii care trăiesc la întâmplare pentru care nimic nu are sens, abulici a caror rătăcire îi poate duce la degradingoladă morală. Sunt indivizii care maculează tot ce ating. Năruiesc valori ca să se poată ei cocoța pe crengi mai înalte, dar fragile pentru nulitatea pe care o poartă cu ei, indivizii *forme fără fond*.

Cu un efort imens, profesorii au stat în grevă o săptămână. Reflectoarele opiniei publice s-au concentrat pe ei. Societatea românească a aflat încă o dată, în afara examenelor, că pe lume există și profesorii, acei oameni a căror muncă, de cele mai multe ori anonimă, muncă de migală și pe termen lung, este considerată *neproductivă*. Căci, într-o lume mercantilizată, o lume care măsoară totul cu criteriul lucrativului, nu puțini sunt aceia care se întreabă retoric și eufemistic: Voi ce rost aveți pe lume? Și răspunsul conținut este că rolul unui profesor este foarte mic, căci el nu produce un bun material și palpabil. Dimpo-

trivă, e un fel de parazit care sugă sângele... bugetului aspirând să devină, de-a dreptul, vampir.

Rodul muncii sale se vede pe parcurs în frumusețea sau nefrumusețea caracterelor, în capacitatea sau incapacitatea unora de a fi și de a rămâne oameni, în ciuda furtunilor social-politice. Dacă într-o societate, la un moment dat, apare o hibă, o discrepanță, e foarte posibil ca acel fapt să aibă un ascendent într-o eroare de cândva a școlii, eroare neîndreptată la timp. Nimic din ceea ce se întâmplă într-o școală nu ar trebui să lase indiferentă societatea civilă. Școala e o pepinieră în care se pregătește viitorul unei națiuni.

Dacă am vorbit mai întâi de oamenii de vocație din învățământ, acei oameni care sunt garanția unui bun viitor, întreținând optimismul societății, voi aduce în discuție și *umbrele*, acele fapte care întunecă și pun în derizoriu munca onestă a celor mai mulți dintre dascăli. Sunt *profesorii fără vocație*, lichelele învățământului, cei care neputând sta pe locul lor, aspiră mereu la locul altora.

Cum am mai spus-o, există și în tagma profesorilor oameni cu vocație și oameni fără vocație, lichele, halalere, indivizi pentru care școala e un prag pe care veșnic nu-l pot trece, deoarece bagajul spiritual pe care îl duc este nul. Acești indivizi, ajunși printr-o întâmplare nefericită, oameni nepotriviți la locul nepotrivit, sunt o parte a medaliei, partea ei întunecată, răul în educație, căci neavând nimic de spus, nu au de transmis decât propria lor găunoșenie

Goi sufletește, de o sărăcie sufletească înspăimântătoare, ei își pun în față permanent adevărul lor meschin: La salariul pe care-l primesc, e suficient atât! E limpede că nu se poate avansa cu astfel de mentalități. Sunt indivizi care nu înțeleg că în actul didactic, limbajul, fie și de specialitate, are, vorba lui Tudor Vianu, o dublă intenție, *tranzitivă* și reflexivă. *Comunicați și te comunicați*. Transmiți cunoștințe de specialitate, în limbajul științei dar, în același timp, prin propriul tău exemplu, formezi, modelezi caractere. Contribui la limpezirea personalităților. Învățătura cealaltă, sufletească, nu o pot transmite decât dascălii de vocație, acei anonimi Domni Trandafir pentru care învățământul este/presupune și apostolat în afara acestui adevăr, meseria de dascăl nu există.

Cum poate fi sau cum se poate considera profesor un individ care în clasă discută prețul cartofilor din piață, care a uitat să deschidă de multă vreme, poate din facultate, o carte, palăvrăgind vrute și nevrute numai ca să treacă timpul, iar el să consemneze oră efectuată în condică? Sau acel ipochimen care ajuns din întâmplare la o facultate, la care *se intră ușor*, fără prea multă bătaie de cap, care a răspuns, la un moment dat, imperativelor vremii, dar, mai ales, oportunistului și lichelismului său, iar apoi convertit în profesor peste noapte, face doctorate și *se pune în capul mesei* cu toți păduchii pe frunte? Ce garanție poate prezenta, din punctul de vedere al profesionalismului și chiar al moralității profesionale, un astfel de așa-zis profesor care, prin șantaj și constrângere, a mutat ora în propria casă, laudându-se apoi cu meditațiile pe care le dă, fiind cel mai bun, desigur, în mistificare și lichelism? Ce poate forma un astfel de individ? Va forma cu siguranță indivizi ignari și crapuloși, lichele sicofante ca și el, care, în diverse domenii, vor promova nonprofesionalismul folosind locul sau funcția pe care o au în folos personal.

Ideea generoasă a lui J. F. Kennedy - „Nu te întreba ce face țara pentru tine, gândește-te ce poți face tu pentru țară” - idee care a revoluționat America, dând avânt altruismului și generozității, cade în derizoriu, tratată la modul levantinofanariot. Țara trebuie să facă mult pentru acești ipochimeni.

Și să nu credeți că nu o face. O face prin sistemul deficitar la capitolul valoare/competență profesională al promovării. Cu mici excepții, în funcții didactice sunt nulele profesionale, *pilele* partidelor aflate la putere. Când nu există o politică a promovării, un sistem axiologic care să-și propună, prin mecanisme democratice, să urmărească, să inventarieze, să *eunoască* realizările

profesionale, competențele unui profesor, nu e de mirare că pe creasta valului apar indivizi care se miră ei înșiși cum au ajuns acolo, fără să fi demonstrat vreodată decât propria lor nulitate și crapulozitate. Refuzați de elevi pentru incompetență, sunt cocoțați, prin concursul altor neisprăviți, cocoțați cândva ca și ei, într-un lant al slăbiciunilor care nu poate naște decât monștri, și arătați lumii pentru a fi exemplu de ceea ce poate face un sistem care nu mai formează, ci *deformează*. Când totul li se întâmplă unora după zicala - Dă-mi, Doamne, ce n-am avut, să mă mir ce m-a găsit - ne mai întrebăm de ce statutul profesorului se deteriorează, de ce societatea ne receptează ca pe o hoardă de nulități, de incapabili și profitori?

Ce motivație mai poate avea un profesor de vocație, când în jurul lui lichelele *fac punte la izbândă*, vorba poetului, iar nătarăii au luat locul celor merituoși, dați cu obstinație la o parte, căci nu pot fi îngenuncheați?

O motivație socială ar putea fi remunerația care să-i dea sentimentul că societatea nu e indiferentă la activitatea, la munca lui. O altă motivație este ca premiul pentru elevi la sfârșitul anului, posibilitatea unei promovări care să fie o recunoaștere a meritelor sale, o ieșire din anonimatul unei munci ale cărei roade să le auză cu cinste în mandrie și demnitate. Dar când în frunte stau *corigenții, repetenții*, iar adevărații profesori, profesorii de vocație, *premiții* tagmei, sunt marginalizați, ce încredere mai poți avea în adevăr și dreptate? Te cuprinde lehamitea. Până la cedare nu mai este mult: pot îngroșa rândurile lichelelor chiar profesorii de vocație a căror răbdare ajunge la capăt. Puțini rezistă presiunii nulităților care, procustian, vor să niveleze până la nivelul prostiei lor totul.

Și totuși, în ciuda acestor dureroase nedreptăți, la catedră, în fața elevilor, stau mulți profesori de valoare, oameni cu vocație didactică și științifică, oameni care fac din profesie idealul lor. Numărul lor este, cred din tot sufletul, copleșitor, și munca, dăruirea, profesionalismul lor transformă actul didactic într-un regal. Ei sunt sarca pământului, garanție a unui viitor al exigenței, al unor elite intelectuale și morale. Ceilalți, buruienile, trebuie aruncate până nu înabușă și compromit întreaga cultură.

Nulitățile, impostorii, chiar aceia care acum se umflă de importanța lor vremelnică, autocreându-și o valoare pe care nu o au și nici n-au avut-o vreodată, vor cădea ca niște fructe putrede, strivite de propria lor găunoșenie. Lumina învinge întotdeauna întunericul. Răul nu poate persista la infinit.

Răul, boala învățământului românesc contemporan, o constituie nu numai baza materială precară - aceasta se poate realiza cu puțin efort și cu mulți bani în, cel mult, doi ani - ci, mai ales, acești profesori fără vocație care deformează caracterele, siluiesc mințile și personalitatea în formare a tinerei generații. Răul provine din promovarea acestor nulități în funcții didactice de conducere, funcții pentru care nu au nici competențele, nici diligențele necesare. Răul provine și de acolo că descurajează și descumpănesc pe ceilalți, profesorii idealizări din învățământ care cred în merit, valoare, adevăr, dreptate, stârnind o revoltă surdă care, nespusă, rămânând în străfundurile ființei prejudiciate, se însinuează în calitatea actului didactic. Există și o astfel de motivație, un fel de „Bravo!” pe care societatea trebuie să-l spună celor cu adevărat merituoși.

Pătrunși de suficiență, acești indivizi, nule profesionale, *forme fără fond*, sunt călăii învățământului, terorizând oamenii de valoare, asupra cărora încearcă sistemul procustian al nivelării, aducând totul la nivelul a ceea ce sunt sau a ceea ce pot fi ei înșiși. Salariul unui profesor poate fi o soluție de moment, benefică prin sentimentul de siguranță pe care ți-l poate da lipsa grijii zilei de mâine. Este modul prin care societatea ia act de importanța activității didactice. E un mod prin care se creează motivația.

Adevărata reformă, însă, trebuie să aibă în vedere *resursele umane*. Omul sfințește locul. E un adevăr la care ar trebui să meditam.

Retorica diferenței

dan silviu boeriu

Există un tip de discurs, pentru fiecare eră, care e considerat, cvasi-unanim, ca fiind *corect*. Și asta pentru că fiecare felie de istorie aduce cu sine legitimarea unui anumit tip de retorică. Fiecare epocă se folosește în evoluția ei de un anumit tip de gândire pe care, sub promisiunea unor beneficii colaterale, îl propune celor care au (ne)șansa să îi fie contemporani. În era globalizării, dezideratele inventate de Revoluția franceză de la 1789 („libertate, egalitate, fraternitate”) se păstrează, însă într-o nouă formă care se mulează pe necesități discursive actuale. Firește că noțiunea libertății, având un câmp semantic de o generozitate uluitoare, rămâne validă și intactă. Egalitatea, în schimb, îmbracă forma compatibilizării unor domenii, periferice *ab origine* lumii politice, folosind metoda aducerii la cel mai mic numitor comun, prin tentative (doar teoretice!) de a șubrezi oarecum supremația unei entități asupra alteia. Nivelarea comunistă, făcută pe principiul reduționist - și, mai recent, nivelarea social-democrată, care, în teoria distribuției resurselor, opune principiului meritului pe acela al necesității - pierd teritoriu în fața noilor tendințe, conform cărora diferența - și respectul pentru ea - potențează libertatea. Nemaifiind înțeleasă în cheie opresivă, egalitatea, ajunsă efect al respectului pentru varietate, devine un corolar al libertății, aproape topindu-se în ea.

În epoca globalizării, domeniul predilect în care operează noua retorică (aceea a diferenței) este multiculturalitatea. Lărgirea orizonturilor politice implică, automat, o deschidere accentuată spre *celălalt*, aplecarea urechii la ecourile național-culturale ale noilor veniți. Multiculturalitatea reprezintă, astfel, una din aplicațiile practice ale teoriei internaționalismului politic. Dificultățile internaționalizării culturilor rezidă, însă, în incompatibilitatea structurală a specificităților fiecăreia cu ale tuturor celorlalte. Cultura, modelator al conștiințelor, ar trebui, conform planurilor arhitecților globalizării, să renunțe la atributele excesiv naționale care ar contraveni noii *ordinii*. Generos în intenții, planul deschiderii culturale eșuează lamentabil în exercițiul practicii comunitare, pentru că trăsătura fundamentală a culturii - identitatea națională - e estompată de ritmul galopant al acaparării cu iz internaționalist. E aproape un truism faptul că integrarea într-un spațiu comun nu dă naștere, de fapt, garanției diversității, ci mai degrabă *omogenizării*, iar compatibilizarea nu se poate realiza decât sub semnul unei substanțiale delegări de identitate, în perspectiva impunerii unei alte identități, majoritar agreeate. Așa se explică de ce, în virtutea deschiderii către universalitate, suntem entuziaști când vine vorba despre *Valentine's Day* și loviți subit de amnezie când calendarul bătrânilor spune că există și *Dragobete...*; la fel: dispare, discret, măștișorul, dar apar, compensatoriu, măștișile de *Halloween*; multiculturalitatea aerisită și garantă a pluralității se înecă sub nevinovată și subliminală tiranie a *Coca-Cola...* Însă, în acest mod - renunțând la identitate - cultura e o simplă pasișă. Iar văduvirea culturilor naționale de sămburele lor de autenticitate face ca rezultatul acuplării lor cu modele din afară să amestecul lor haotic, într-un melanj inconsistent, să determine o derivă identitară. Pe scurt spus, *culturile* nu sunt complementare, în ciuda tentativelor de convingere pur discursivă. Proiectul global de compatibilizare a culturilor e utopic. Chiar dacă retorica modernă a diferenței impune o reconsiderare a subiectivismului supremațiilor ideologic-culturale - înlocuite acum cu ideea cumulării cantitative a diferențelor pe un tărâm considerat

neutru - rezultatele ei practice o dezmit sistematic. Europeanul o fi fiind el adept teoretic al multiculturalismului, dar asta nu-l va împiedica, urmând exemplul vecinului său francez, să alunge vâlul islamic din școli. Instalatorul polonez și căpșunaru român or fi având drepturi europene în discursurile emfatice ale euro-entuziaștilor, însă li se vor dedica melodioare injurioase și calomnioase de către locuitorii statelor primitive (cum a fost cazul cântecelului DJ-ului spaniol care îi trimitea pe români, ritos și probabil chiar ontologic, *înapoi...*). Americanul știe că e de bonton să respici diversitatea și autodeterminismul, dar îl va susține pe Bush în democratizarea cu tancuri a Irakului. Românul știe de la televizor că în UE „și țiganul e om”, dar va face scandal atunci când un ins mai colorat va cumpăra apartamentul de deasupra, știind, aprioric, că având un asemenea vecin, acolo nu se mai poate trăi...

Mărturiile istorice ale evoluțiilor *limbajului oficial* întăresc convingerea că orice lecție *politically correct* a unei epoci e efemeră și se degradează rapid. Retorica nazistă legitima cultul rasei superioare, menită să disciplineze popoarele inferioare. Șapte decenii mai târziu,

reacții

retorica globalistă legitimează cultul diversității, menită să niveleze conștiințele identitare divergente și să le aducă la o pseudo-pacc suportabilă. Deși născute, ambele, din dorința de omogenizare, retorica diferenței șchioapătă prin lipsa existenței unui punct central cu valoare preminentă (așa cum era statul german, *Reich-ul*, pentru naști). Consistența oricărei construcții stă în ierarhizare și, totodată, în stabilirea legitimității a unei entități care supra-ordonează sistemul. Or, în cazul multiculturalismului, se presupune că viabilitatea acestui proiect ar trebui să rezide în însăși lipsa unui nucleu principal (ba chiar *principal*). De aceea, întreaga construcție se dovedește apoasă, lipsită de vlagă, sucombând în propriile-i proiecte originare. Având nuclee difuze, diverse (și anume: în fiecare cultură chemată să-și confrunte formele de manifestare cu ale alteia) și împrăștiate generos pe întreg globul, teoria diversității nu are, de fapt, rădăcini care să-i întărească și să-i asigure evoluția. Iar dacă istoria s-a arătat nemiloasă cu retorica nazistă, încercările laboratorului comunitar de impunere forțată a unei păci culturale vor avea și mai puțini sorți de izbândă. Prima neconcordanță între idee și fapt și prima defecțiune majoră a proiectului diversității sunt deja vizibile. Toate culturile participante la proiectul multiculturalizării și-au dizolvat particularitățile, conferind caracter diriguitor unei culturi *unice* (aceleia a *popcorn-ului*, a *fast-food*-urilor și a filmelor de *box-office* cu președinți americani de culoare - compensare ficțională a prezentului deficitar din punctul de vedere al corectitudinii politice...) și care, deși își proclamă originea din diversitate, și-a păstrat intacte caracterele primitive. Cu alte cuvinte, în ciuda îmbrățișării snoabe a respectului pentru diversitate ca scop în sine, ne străduim cu toții (așa cum scria, cu dulce ironie, Andrei Pleșu într-un editorial „dilematic”) să vorbim *numai* englezește, considerând-o, senini, drept *unică* limbă oficială a (notă bene!) multiculturalității...

Iubire mistică

emil străinu

Se așezase în prima bancă, fiindcă ochii ei nu puteau distinge literele de pe tablă de la distanță. Era mioapă. O mioapie gen "Rudolph Valentino" care o făcuse toată viața să aibă o privire pierdută, magică, căutând dincolo de distanțele reale. Și, mai mult, avea și nu știu ce magnetism, uneori ca un fel de hipnoză. Începuse să descopere, să cunoască puterea acestei magii atunci când, mergând pe ulițele satului, boboc nedeschis încă, femeie în straie de copil, întâlnindu-se cu cineva privea direct în ochi, fără vreo motivație anume.

Mai târziu, cineva i-a spus: "Fătuc, tu pareai să ai fi născut lângă un furnal! Ai niște ochi a căror culoare nu ți-o pot defini, dar e ceva care te pătrunde, ceva metalic și adânc care arde!" Atât puține să-i spună. Dar prinsese gust pentru vraja cu care, conștient sau poate inconștient, asemeni șerpilor, își țintuia "ipoteticul adversar" cu privirea, paralizându-l. Învățase să descrie încet, în timp, de mică, forța și puterea acestei hipnoze dăruită ei din naștere. Oriunde s-ar fi dus, lumea o privea ca pe o mică printeasă, oferindu-i ceva sau răspunzând cu sinceritate dorințelor ei.

De aceea poate a crescut cu acea predispoziție pentru alint, pentru tandrețe. Știa să domine discret, să focalizeze toate privirile. Gândul ei, țâsnind din tenebrele inconștientului, ieșea ca o izbucnire de apă descătușate. Ca un magnet îi era privirea! Învățase chiar să "exerseze" testând această forță. Își alegea, aleatoriu, pe cei care intrau în rezonanță cu ființa ei interioară - ființa care-i spunea, de dincolo de înțelegerea ei de copil, ce "victimă" să-și aleagă. Și-atunci, ca și mai târziu, bănuia că are un al șaselea simț.

Cam așa stăteau lucrurile în copilărie. În adolescență deja exercițiul acestui joc căpătase valoarea unei strategii. Și mai descoperise ceva: puterea gândului. Asta a fost tot ce a joacă. Era pe-atunci un joc amuzant, fără vreo finalitate răvnită. Dar îl juca și se bucura de victoriile ei.

Multe au fost apoi, peste ani, neînțelese, magice întâmplări. De și le-ar aminti pe toate! Femeia din ea prindea contur mult mai repede decât la alte fete de vârsta ei. Își conștientiza într-un fel și pueril, și matur înzestrările firești ale Mamei Natură.

Mulți din profesorii ei, cei care găseau inconștient unda de rezonanță cu "ceva-ul" acela inexplicabil și inefabil, aveau față de ea o atitudine aparte, așa ca un fel de revelație nedefinită. Doar unul, bărbat tânăr, venit pare-se direct de pe băncile facultății să predea în sat, o fascina de la început.

Aștepta fiecare oră cu o dureroasă și tainică speranță. Nu știa ce urma să sere. Nu știa încă ce chinor de răvnite bucurii avea să trăiască. Cu fiecare zi, gândul prindea puteri, ochii exersau jocul acela magic. Stând în prima bancă, atunci când preda îl țintuia cu privirea, chemându-l, să se uite-n ochi, până-n suflet. Și preda foarte bine. Terminase facultatea cu zece. Descoperise asta atunci când a trimis-o acasă la el să-i aducă diploma pentru completarea unui dosar. Atunci a primit cererea lui ca pe o favoare personală, ca pe o confirmare că, dintre toți, el a ales-o pe ea, fiindcă înțelesese ceva. Dar ce? Oare să fi-nțeles că ea se îndrăgostise fără speranță, fără ca măcar să-i poată spune sau să întrevadă-n viitor conturându-se vreo legătură între ei? Cum să-ți închipui așa ceva la vârsta aceea? Era suficient de deșteaptă să evalueze totuși corect care-i erau șansele de a-și mărturisii dragostea. Darămite să se mai gândească și la o poveste cu *happy end!*

Și-așa, zi după zi, ochii ei îi căutau cu încăpățănare și îndrăzneală pe-ai lui, ancorându-și privirea în acele ape albastre care nu înțelegeau ce se întâmplă!

Sub apanajul imaginii de elevă atentă la ore, ea își lăsa pur și simplu ochii de el și reușea să-i cheme aproape tot timpul privirea, în speranța că el îi va descifra marea taină. Acolo va afla singur

răspunsul. Și, bietul de el, cred că l-a aflat într-o zi!

Era un bărbat încă neformat într-ale vieții: delicat, frumos (cum altfel ar fi părut în ochii ei?), adoptând mereu o atitudine profesională fără cusur.

Ea a-nvățat cu ușurință toată școala. Mentea ei era ca un burete avid. Începuse să citească, devorând cărți potrivite vârstei la început, apoi sărind etapele restricții din partea părinților sau profesorilor, în speță cei care-i știau lecturile. De multe ori, cărțile citite de ea ajungeau în cancelarie, citindu-le pe rând profesorii. Obținuse rezultatele cele mai bune cu ușurință, fără un efort intelectual prea epuizant, pe toată perioada instruirii școlare. Ba chiar ajunsese să-i surclaseze și pe cei cu care era într-o competiție nedecarată: copiii propriilor ei profesori. Și ea a câștigat mereu. De-atunci a știut că are, așa, un fel de voință cu care, dacă vrea, poate muta munții, poate obține ceea ce-și dorește atât de ușor.

Da! Începuse să-l iubească precum o femeie. Simțea asta, intuia. Avea parcă nevoie de-acum de atingerea lui fizică. Nu-i mai erau de-ajuns mângăierile privirii și schimbul de cuvinte (fără vreo conotație erotică, evident).

Visa cu ochii deschiși, vise ce căpătau amploarea unei adevărate povești de iubire, trăite cu toată intensitatea unei explozii de speranță, bucurie și deznădejde. Tânjea să se întâmple ceva, ceva frumos, curat, plin de mister.

De-aceea căuta locuri tainice unde, retrasă-n singurătatea gândurilor ei, visa descoperind frumusețea oriunde: într-un fir de iarbă, în apusul soarelui care răscolea pajiștea de pe malul râului înnebunind roirile de fluturi și libelule într-un dans pe care doar ea, doar ochii ei făcui să privească spre alte lumi, doar ochii minții ei care ajunseseră să cutreiere de pe-atunci galaxiile, doar ei vedeau toate acele frumuseți.

Mai târziu, peste ani, un coleg de breaslă i-a spus uimit: "Doamne, tu descoperi frumusețea și-ntr-o brazdă de pământ proaspăt răsturnată cu plugul!" Da! Găsea frumusețea așa, în starea ei primară. Iubea tot ce era în jurul ei, dar mai cu seamă iubea ceva ce nu putea atinge nici cu ochii, nici cu mâinile, nici cu gândul încă.

Mai avea de mers. Mai avea de cunoscut, de-nvățat. Mai avea de iubit! Locuia pe-atunci lângă biserica satului. Doar o casă îi despărțea curtea de gardul bisericii. Biserica frumoasă, înălțată și sfințită cu alai mare de zeci de prelați. Își aducea aminte de amploarea acestui eveniment la care participase, spectatorul profan, care se bucurase doar admirând mașinăria ce punea în mișcare lumea satului.

O atrăsese apoi ceva spre locul acela sfânt. Pe-atunci credința era învăluită în mister. Acoperită cu mii de straturi de minciună, ca și cum ar fi fost o rană urâtă și rău miresitoare. Mai târziu a-nțeles! Nu-i insuflase nimeni credința. În mintea ei nu-l putea defini pe Dumnezeu. Odată chiar i-a spus cuiva: "Eu îl identific pe Dumnezeu cu ideea de Bine, cu conceptul de Iubire." Și nu greșise! După ce n-au mai fost bariere, după ce s-au dărâmat zidurile, tot la concluzia asta a ajuns: Dumnezeu este Iubire - Iubire Absolută, Binele Suprem! Cel puțin asta era definiția ei.

Comunicarea între ea și Divinitate era atât de intimă și de directă încât niciodată-n viață, mai apoi, nu a simțit nevoia imperioasă să meargă la biserică. Căci altarul ei era pretutindeni. Dumnezeu era în ființa ei. De-aceea nici nu s-a prea conformat canoanelor bisericesti. I se păreau atât de nefirești uneori! Biserica era ridicată pe un fel de delușor, astfel că, privită pe ulița satului, arăta ca un castel impunător, alb și învăluit în lumină mereu. Trepte nefârșite, străjuite de o alee de crini, de trandafiri și petunii duceau spre poarta către Dumnezeu. În curtea bisericii mai descoperise o statuie ce reprezenta o femeie atât de frumoasă și tristă, privind sfâșiată de durere spre o lume unde cineva drag plecase pentru totdeauna.

Mergea singură, pe furiș, și mângăia piatra rece, admirând perfecțiunea sculpturii, năucită de melancolia care o stăpânea atunci când se afla în

preajma ei. Căuta parcă ceva. Căuta ceva-ul acela pe care nici ea nu-l putea înțelege sau defini. Uneori, în nopțile de vară, când, la sat, și se pare că toată puzderia de stele cade peste tine, că poți atinge cu mâinile Carul Mare și că te poți scărda în Calea Lactee. Trecea pe drum fără frică de liniștea perfidă și insinuantă a nopții, chiar dacă în curtea bisericii nu știu cine își îngropase morții și cruci mari de piatră păzeau câteva morminte. Se simțea puternică să-nfrunte demonii, nălucile, orice-ar fi fost. Exercițiul acesta de curaj, exersat în timp, a făcut-o să nu-i mai fie frică nici de morți, nici de moarte. Era atrasă inexplicabil de misterul vieții și-al morții. Își construia propriile-i filozofii, propriile-i convingeri despre *rațiunea de a trăi pentru a muri*.

Și-ncetul cu-ncetul, moartea nu o mai înspăimânta. Încecea s-o-nțeleagă. Dar sub nici o formă nu o accepta în preajma ei.

De-atunci, *știind*, s-a născut în ea o dorință de a trăi intens, o dorință de a cunoaște totul, de a afla totul, de parcă timpul ar fi alergat cu disperare-n urma ei s-o prindă și s-oucidă, văduvind-o prematur de tot ce n-a apucat să-nțeleagă, să cunoască, să simtă. Da, să simtă! Prin simțuri, altele decât cele cu care oamenii, simpli sau nu, din jurul ei, adunau din existența lor limitată-n timp pe pământ, valorile miracolului vieții.

În sfârșit, El, obiectul primei ei iubiri, ghicise în cele din urmă marea și bine tănuitul ei secret. Când? Prea târziu!

Prins în capcana unei căsătorii de conveniență cu sora unui coleg din corpul profesoral, cu care fusese discret împins să se culce (aflase asta din bârfele care răzbatău din gurile neobosite să clevetească, ale satului, ba chiar și ale profesorilor), bărbatul era iremediabil pierdut!

Ziua când urma să plece pentru totdeauna din sat, de la școală, a fost chiar ziua de 1 Martie. Zi cu semnificații pentru sufletul ei tânăr. Pe-atunci, elevii dăruiau mărtișoare profesorilor, deopotrivă femeilor,

cât și bărbaților. Era un gest învățat de pe primele bănci ale școlii, gest nu neapărat obligatoriu, dar un gest frumos: ca o recunoaștere.

Cu mult înainte de 1 Martie și-a căutat cu grijă, în mare taină, un "mărtișor simbol", în care a pus toate trăirile ei nerostite, toate visele, visate și nevisate. A așteptat cuvinte ca toți ceilalți colegi din clasă să îi prindă mărtișoarele în piept. Toți, fără excepție, i le-au prins în partea dreaptă. Doar ea, rămasă la sfârșit, după minute de-ncețare, făcându-și curaj, cu ochii în lacrimi de durere, i-a atins trupul, ocazie unică, și i-a prins mărtișorul în partea stângă, în dreptul inimii. Era un trandafir roșu, cu o tulpiniță verde, subțire și fină, cu o frunzuliță discretă cu țepi mici, imitând uluitor de perfect realitatea. A încercat să-i privească ochii. Îi simțea căldura respirației. Lacrimile o înecau, brațele tremurau bâjbând să apuce pe dedesubt sacoul pentru a înfige acul cu gămălie ce fixa mărtișorul. Atunci mâinile ei l-au îmbrățișat prima dată! A zăbovit mai mult decât poate s-ar fi convenit, mimând făstăcică neîndemânarea, de parcă palmele ei, atrase magnetic de pieptul lui, s-ar fi lipit pentru totdeauna într-o fierbinte îmbrățișare. Râuri de transpirație îi curgeau pe șira spinării. O sfârșcală caldă a inundat-o din creștet până-n călcâie. Trebuie să fi simțit și el asta! Preț de câteva clipe au rezonat. A fost ca "o nuntă în cer" (puțin mai târziu avea să citească romanul lui Mircea Eliade cu același titlu). I-a trebuit un efort de voință supraomenească să poată rupe vraja. Poate că ea, poate că el, bălbâind cuvintele, a pus capăt aceluia moment de pură și unică fericire!

Înainte de a-i dăruii mărtișorul își construise în minte un "discurs" în care căutase să-i spună TOTUL, dar fără să-nțeleagă colegii ceva. El a-nțeles. A-nțeles și, în loc de răspuns, s-a întors cu spatele către clasă, s-a recules, apoi a revenit cu fața și a privit-o direct în ochi. Avea lacrimi. Ea i le-a văzut strălucind și, sfâșiată de neputință, s-a așezat în banca ei, elevă silitoare, fată cuminte și educată ce era. Și a rămas cu sufletul pustiit de chinuri continui.

POEZIE

Traian T. Coșovei - *Greva căpșunelor*. Ed. Libra

PROZĂ

Iolanda Malamen - *Scrisoarea lui Lavoisier*. Ed. Muzeului Național al Literaturii Române

Constantin Stan - *Gerda*. Ed. Cartea Românească

DRAMATURGIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE TEATRALĂ

Adrian Mihalache - *Verva Thaliei*. Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Iuliu Rațiu - *Urmașii lui Harry Potter*. Ed. USR

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Dan Cristea - *Autorul și Ficțiunile Eului*. Ed. Cartea Românească

Radu Voinescu - *Trivialul*. Ed. Libra

Premiile Asociației Scriitorilor din București pe anul 2004

ESEU

Bogdan Ghiu - *Facultatea de litere (mic îndreptar de gândire greșită)*. Ed. Cartea Românească

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

Antoaneta Ralian - *Să cunoști o femeie de Amos Oz*. Ed. Polirom

- *Cold Mountain* de Charles Frazier. Ed. Polirom

Aurel M. Buiciuc - *Scene moscovite* de Mihail Bulgakov. Ed. Polirom

DEBUT:

Poezie: Ovia Herbet - *Deschiderile*. Ed. Pontica

Proză: Ionuț Chiva - 69. Ed. Polirom

Primăria Sectorului 2 București și Asociația Scriitorilor București au acordat **PREMIUL PENTRU LITERATURĂ ÎN LIMBILE MINORITĂȚILOR** lui

Balogh Jozsef - *Erdelyi lörum*. Ed. USR

Juriul a decis să acorde

PREMIUL OPERA OMNIA:

Prozatorului George Bălăiță.

Eveniment literar

Cum ne învâța divinul critic, poezia nu se explică și nu se povestește, ea-i inefabilă, reprezentând o stare, o trăire, un sentiment. Cu toate astea, cineva, Dintr-o gară părăsită, aspiră să spargă tiparele (și convențiile), obligând comentatorul să-i pătrundă structurile sale (ale poeziei) de adâncime, cum altfel dacă nu studiindu-i cu uimire capodopera? Fără titlu, preferând stelutele și spațiile goale, în consens cu exprimarea, rapsodul ajunge la niște concluzii stupefiante: căci toate acestea se întâmplă într-o dimineață. Adică ce anume? Minuni peste minuni, care depășesc cu mult turbioanele maglavitene. Așa ceva nici pe la Lourdes nu a avut loc, căci transa spiridonistă (sau spiridonizată!) e fără de egal în lume. Dar să nu ne abatem de la operă, poate unică în istoria României, și să urmărim cu atenție întregul text. Așadar: „într-o dimineață România s-a trezit/ vecină cu China/ cu o populație numeroasă/ ca a Indiei/ cu o istorie invidiată/ inclusiv de Franța/ cu bărbați politici/ de care nici Roma n-a avut

parte/ poeți mai mari/ decât ai perfidului Albion/ cu filosofi mai profunzi / decât cei viețuitori prin landuri/ și cu mult mai bogată/ decât țara unchiului Sam/ încetaseră toate cutremurele/ râurile și fluviile se rostogoleau/ blânde în albia lor/ nici o calamitate/ nu mai vizita pământurile patriei/ ordinea socială era desăvârșită/ anotimpurile minunate/ români fericiți/ iar toate acestea/ se întâmplau/ într-o dimineață.“ Deși punctuația pare remarcabilă, ceea ce o împiedică să fie impecabilă sunt numele unor țări, orașe și personaje, scrise cu majusculă. De când așteptăm și noi să surprindem râurile și fluviile rostogolindu-se bând și absența calamităților, a cutremurelor! Și de ce e atât de parcimonios? Poate era nevoie de mai multe dimineți! Sau, doar de o clipă! Spre deliciul Domnului!

Sensibil și expresiv, profund și inspirat, Cassian Maria Spiridon e disputat de mai multe grupări. Cu astfel de lideri, nici una nu mai poate avea complexe spirituale! (M.T.)

Premiile Flacăra

Luni, 19 decembrie 2005, a avut loc festivitatea de decernare a Premiilor Flacăra. Au fost premiați:

Literatură: Emil Brumaru

Teatru și Film: Cristi Puiu

Muzică: Trupa Iris

Arte plastice: Paula Ribariu

Știință:

Constantin Bălăceanu-Stolnici

Jurnalism: Radu Moraru

Management: Octavian Radu

Sport: Elisabeta Lipă

Marele Premiu Flacăra:

Gheorghe Hagi.

Premiile Filialei Mureș - 2004

Poezie: Kocsis Francisko, **Alteritate de duminică**, Ed. Ardealul Tg-Mureș.

Proză scurtă: Cornel Nistea, **Papagalii mei adorați**, Ed. Context, Cluj-Napoca.

Roman: Eugen Curta, **Misoginul îndrăgostit**, Ed. Generis, București.

Critică literară: Al. Cistelean, **Al doilea top**, Ed. Aula, Brașov.

Istorie literară: Cornel Moraru, **Lucian Blaga** (monografie), Ed. Aula, Brașov.

Eseu: Virgil Podoabă, **Metamorfozele punctului**, Ed. Paralela 45, Pitești.

Publicistică literară: Aurel Pantea, **Simpatii critice**, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.

Ediții îngrijite: Eugeniu Nistor pentru ediția Vasile Conta, **Încercări de metafizică**, Ed. Ardealul, Tg-Mureș.

Ediții literare: Ileana Sandu, pentru traducerea în limba engleză a volumelor **Clepsidra secretă** (de Zeno Ghițulescu), Ed. Ardealul, Tg-Mureș și **Primăveri interioare** (de C. Nicușan-Micu), Ed. Romghid, Tg-Mureș.

De asemenea, juriul a decis acordarea a două *diplome de excelență* scriitorului Lazăr Lădariu, pentru întreaga activitate literară și Editurii Ardealul din Târgu-Mureș, pentru activitatea constantă de promovare a culturii române, cu ocazia împlinirii a zece ani de activitate.

Abăluță, Constantin: poezii - Franc Ducros (nr.46); **Albuț, George:** Fragilul și eternul (nr. 25); **Alhasid, Ezra:** Greva foamei la Roma (nr. 27), Între bine și rău (nr. 28), **Fernando Arrabal** - Privilegiul de a fi un blestemat (nr. 29), Canettiana (nr. 30 - 31), Păcatul patriarhului (nr. 33), Portretul unui seducător, Portretul unui egotist (nr. 35), **Tobias Wolff** - „Să nu ne înșelăm, literatura are un impact minor în lume” (nr. 36), Don Quijote de la Mancha (nr. 42); **Amaran, Lucian - Claudiu:** Căutări (nr. 35); **Andru, Vasile:** Hrana, biciul și idealul (nr. 6), Un dicționar totalofonic și trei reforme trăsnet (nr. 39); **Arcu, Constantin:** Judele și fluturii (nr. 10); **Aretzu, Paul:** În căutarea arhitecturii sau carnavalului literaturii (nr. 8), Cheia lacătului de aur (nr. 12), Hybrisul poetului provincial (nr. 24), Iisus cu o mie de brațe (nr. 27), Itinerarul inițiativ al melancolicului (nr. 29), Jurnalul seninătății (nr. 30 - 31), Tehnica inefabilă a vitraliului (nr. 33), Grădina și orașul (nr. 34), Portret al artistului la tinerețe (nr. 40), Înțeleptul la ora de contemplație (nr. 43), Un spectacol al imaginărilor critic (nr.46); **Apostoleanu, Corina:** Redefinire în echilibru (nr. 4), Scrisul ca pavăză împotriva morții (nr. 35); **Balacciu, Matei Jana:** *Carmen Riera* - Departe, în zarea albastră (nr. 35); **Barbă, Gheorghe:** *Valentin Savvici Pikul* - „Ocroitoarea” - nume slăvit (nr. 2), Prințesa Cantemir (nr. 26); **Barborică, Corneliu:** Babika (nr. 8), Infernul suportabil, Cum e cu iubirea, Dialog cu sine, Despre dialog (nr. 21), Când se adună norii, Universuri paralele, „Ne-am întâlnit la Capri într-o seară” (nr. 30 - 31), Un an atipic (nr. 40); **Bălulescu, Lavinia:** Unu, Doi, Trei, Patru (nr. 44); **Bărbulescu, Simion:** Concepția despre viață a lui Omar Khayyam (nr. 26); **Beldeanu, Ion:** Nedumerire, Cine deschide poarta?, Molaticele după amiezi, Când palma se umple de sunete, Portret în fața podului, Invincibil mărșarul (nr. 13), Primirea în U. S. R. - o simplă formalitate (nr. 20), Mirajul sudului (nr. 21), Doar mi-mând intenția (nr. 44); **Boboc, Alina:** Consecințele iubirii (nr. 2), Dansul vieții (nr. 3), Un spectacol în tramvai (nr. 4, 5, 6, 7), Longevitatea unei farse (nr. 8), Un joc de artificii (nr. 9), **Ștefan Iordache** - „Lumea s-a întors către noi, pentru că a înțeles unicitatea acestei comunicări calde între actor și spectator”, Vis de actor (nr. 10), După 20 de ani (nr. 11, 12), Lovitură de teatru (nr. 13), **Horățiu Mălăeș** - „Băltim într-o lege teatrală învechită!”, O lecție de actorie (nr. 14), Invitație la întristare gratuită (nr. 15), Festivalul Comediei românești (nr. 16), *Don Quijote* și lumea noastră (nr.17, 18), Jocul de-a viața (nr. 19), Stăpâni și sclavi (nr. 21), Andersen dramatizat (nr. 22, 23), Legenda Sfântului Gheorghe (nr. 24), *Cymbeline* (nr. 25), Despre o actriță uitată (nr. 26), Nefericirea ca obiect de ironie (nr. 27), Pirandello în zilele noastre (nr. 28), Caricatură și spectacol (nr. 29), Numele trandafirului (nr. 30 - 31), Dramaturgi străini contemporani (nr. 32), Umor macabru (nr. 33), Printre faldirile sufletului omeneș (nr. 34), Teatrul azi (nr. 35), Tinerii și comedia (nr. 36 - 38), A fi sau a nu fi om (nr. 39 - 40), Modernitatea unui avar (nr. 41), Festival, festival (nr. 42), Jocurile minții omenești (nr. 43 - 44), Spectacol pentru un actor (nr. 45), Orgoliu rănit (nr.46); **Borșoș, Mihai:** Plonjeul tragic (nr. 23); **Bortă, Elena:** *Ezra Pound* - Misiunea profesorului (nr. 33); **Botez, Adrian:** Violența metafizică și crucea în romanele lui Liviu Rebreanu (nr. 43), Noaptea oricărei zile sau oriunde, în afara lumii (nr. 44), Complicitatea curilor (nr. 45); **Breb, Popescu Nicolae:** Turnul Babel, Cântec pentru mâna mea stângă, Parkinson, Poetul, Masa tăcerii, Croitorie, La noapte, Șire (nr. 29); **Brebenel, Cristian George:** Inițiere la catedrală (nr. 11); **Budeanu, Irina:** Festival al noutăților cinematografice (nr. 2), *Ion Lucian* - „Ca să fii actor, în primul rând trebuie să fii un om generos. Să fii altruist, ca să poți oferi daruri de suflet în fiecare seară publicului”, Cineaștii români pun stăpânire pe Germania și Austria (nr. 3), Incognito la București (nr. 4), Un erou modern și nonconformist (nr. 5), *Sergiu Anghel* - „Menținerea stării actuale din coregrafia

românească este o rușine națională”, Vedeta cinematografului germane este româncă (nr. 6), „Ursul de Aur” a plecat în Marea Britanie (nr. 7), După 40 de ani, Liviu Ciulei se întoarce la film (nr. 8), Oscaromania a cuprins România și întregul mapamond (nr. 9), Vânzarea sufletului la ora de maximă audiență (nr. 10), La București se poartă „Festivalul de Film Francofon” (nr. 12), Alexandru Tocilescu vă face rost de *Bani de dus, bani de-ntors* (nr. 13), Atentat guvernamental la adresa celei de-a șaptea arte (nr. 14), De ce fug românii din sălile de cinema? (nr. 15), Cineaștii au un nou regulament (nr. 17), Poftiți în vagoanele de celuloid ale Festivalului de Film European! (nr. 18), Fantomele xenofobiei și intoleranței (nr. 19), Maestrul Geo Saizescu și copilul său de suflet (nr. 21), Cinefilii din lumea întreagă veniți la TIFF! (nr. 22), Un regizor care resuscitează cinematografia românească (nr. 23), Pânza perfect întinsă a realității (nr. 24), Ne așteaptă o lungă vară „Anonimă” (nr. 25), Ce facem cu filmul documentar? (nr. 26), Cum și-a petrecut sfârșitul lumii regizorul Cătălin Mitulescu (nr. 27), Proiectul de lege a cinematografiei vine cu o avalanșă de vești (nr. 28), *Geo Saizescu* - „Asistăm la o cruciadă a prostului gust îndreptată împotriva calității, a rafinementului, a eleganței spirituale”, Legea Cinematografiei cosmetizată calcă strămb (nr. 29), Într-o țară eminentamente cinematografică, românii nu merg la film (nr. 30 - 31), Festivalul Enescu (nr. 32), Agitație, zarvă și cărcoteli (nr. 38 - 39), De ce vin Coppola și Minghella în România? (nr. 40), Regizorul Dan Piza știe cine este „femeia visurilor” (nr. 42), Radiografia cinematografică a unei societăți în tranziție (nr. 43), Cineaștii care a prins *Tremul vieții* (nr. 44), Cineaștii români nu au câștigat aproape nimic la DaKINO (nr. 45), Redutabilul TIFF clujean are un nou director (nr.46); **Bu-duca, Ion:** Nu mai are Fond literar (nr. 20), Cum am ajuns peremist (nr. 21); **Buican, Tudor:** Incubator, Dor de cuvinte (nr. 13); **Buican Peligrad, Denis:** „Au nevoie de cinstiri la plural cei care nu au destulă cinste la singular” (nr. 23); **Bura, Corina:** Jarna dirijorilor (nr. 13), Aperto (nr. 15), Diversitățile stilistice (nr. 16), Uroboros (nr. 18), Contrabasul (nr. 21), Acousmania (nr. 22), Greu de ales! (nr. 33), Mari orchestre (nr. 34), Instrumente fermecate (nr. 35), Festival „Strauss” (nr. 36), „Zone” (nr. 37), Demnități (nr. 39), Dezmoțirea unei mentalități (nr. 41), La aniversară (nr. 42), Toamna muzicală (nr. 43), Un program fracturat (nr. 44), Abecg (nr. 45), Hardanger (nr.46); **Burada, Cristian - Liviu:** Pasărea turn, Galerile care pornesc de la mine, Fluturile albastru, Toamna mea, Catedrala din Valencia (nr. 14), Enescu inedit (nr. 17); **Buricea, Aurel M.:** Monolog orb, Motiv de legendă, Scara lui Iacob, Zidit în sonet, Ipoteze (nr. 30 - 31) **Burtan, Florea:** Biruit voi fi, Culmile gloriei, Întrebări, Lungi coridoare, Morții mei dragi, Aud câinii, La mâna a doua, Partea mea de târziu (nr. 6), Scufundătorii, Cusca iluziei, Interfon, Ingerul păzitor, E noapte peste tot, Cotidian, Cine mă sprijină? (nr. 39); **Butnar, Leo:** Drumul cu hieroglifice (nr. 5), Ca o metaforă edenică, debutul?... (nr. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13), Critica nu prea are promotori (nr. 12), Lumină lină (nr. 17, 18, 19, 21, 22, 23), Indiferența față de Filiala Chișinău (nr. 20), Modelul de ieri, „Modelul” de azi (nr. 40); **Buzdugan, Rodica:** Rămășițe, Sculptură, Răsfăț, Culoarul cuvintelor, Aeroportul, Amprenta, Fatalitate, Mâncam nopți (nr. 34); **Cange, Radu:** *Baki Ymeri* - „Mama îmi vorbea des despre Mântuitorul limbii române: Mihai Eminescu” (nr. 11), Ai putea fi, Ea, Asemenea lui, Poem, Aproape haiku, Arheologul, Vers, Pământul Bărăganului, Haiku (nr. 25), Nebunul de la etaj (nr. 43); **Capșa, Liviu:** Maramureș, Când politicul bate cultura (nr. 30 - 31), Vendete scriitoricești (nr. 42); **Casimcea, Mircea Ioan:** Serisoare de la Unicela (nr. 24), Expoziția din turn (nr.46); **Cazacu, Alexandru:** Vremea crepuscului, Rătăciră din zori, Aproape iubire, Ploaia în august, Remember, La capătul insomniei (nr. 23); **Ceranu, Nina:** Anna Perenna (nr. 9); **Cercheză, Doina:** Lașitate (nr. 30 - 31); **Cernătescu, Radu:** Despre funcția subversivă a

culturii și resurecția zeilor locali (nr. 4), Decolonizarea culturii (nr. 5), Exortație la martiri (nr. 10), Ravelstein sau Corul eriniilor (nr. 11), Împotriva lui Călinescu (nr. 16); **Chepeneag, Corina:** Pădere despre lume, Idolul meu, Romața mortului singur, Lumea mea (nr. 27); **Chifu, Gabriel:** Geamantanul de președinte (nr. 20); **Chihai, Matei:** *Theodora* de Haendel la Opera din Colmar (nr. 6); **Chihai, Pavel:** Idealurile de unire europeană (nr. 9); **Cimpol, Mihai:** Vârsta împlinirii (nr. 6), Un Bacovia nichitastănescian (nr. 35); **Ciohanu, Petre:** Într-un paradis artificial (nr. 12); **Cioculescu, Barbu:** Ozias, proclertul (nr. 1), la destin, neamule (nr. 13), Raiul ca alternativă (nr. 43); **Cioculescu, Simona:** Jaroslav Haček și bunul soldat ajevjk (nr. 3), *Marguerite Yourcenar* - Patrocle și destinul (nr. 4), Ivan Karamazov și William Wilson (nr. 7), *Milan Kundera* - Romanul și Europa (nr. 11), *Șerban Cioculescu* - Două mistificări, Bucureștii sau Bucureștii? (nr. 16), Șansa pierdută (nr. 20), *Milan Kundera* - Testamentele trădate (nr.46); **Ciutacu, Vasile Ioan:** Până unde gândul nu mai are privire, Acum, Scrisoarea neagră (nr. 44); **Ciută, Liana Maria:** Timp static, Urban, Neon. Definiție (nr. 11); **Codrin, Șerban:** Balada viforului călare pe dragoni sălbăticiți printre coclaurii Asiei, Baladă cu rang de invitație de gală într-un plic fragil de alb, Balada stălpilor de aur în templul Doamnei Venus, Balada celor trei conducători de state comentând același tablou (nr. 4), Baladă în curățenia cu mătură, perii, cârpe, bidinele pline de răvnă, Balada voluptuoșilor zugrăvi la școala de nuduri cu teribilă patroană, Baladă în memoria Lui Dumnezeu pe când iubirea nu era păcat (nr. 16), Sonete (nr. 28); **Coman, Lavinia:** *Joan F. Mira* - Eu, Papa Borgia (nr. 27); **Constantinescu, Iulia:** Inerție, Ghilotină, Vi, prea târziu (nr. 16), Înțocarea, Duplicatie, Clepsidră, Vis, Transplant (nr. 24); **Constantinescu, Mircea:** Notorietate și valoare (nr. 7, 8), Imbecili? (sau doar) penibil de inconștienți? (nr. 18), Crini regali (nr. 20), La Gallimard, birjar, la Gallimard (nr. 30 - 31); **Corcan, Diana:** Prin cimitirul de fier vechi, Magie barbară, Pictură de gen, Sinuciderea A. V., Salvarea sau alunecarea miriapodului înspre noapte, Leoaica (nr. 17), Stăpânul lupanarului, Societate secretă, Supraviețuire, Autodafé sau sinuciderea unei umbre, Resuscitate, Pisici siderale (nr. 23); **Costache, Adrian:** Un dicționar „general” de literatură și câteva maladii literare (nr. 12), Relativizarea, schimbarea sau dispariția canonului literar? (nr. 23), Un postmodernist la Simeza (nr. 41), O carte „scandaloaasă” (nr. 45); **Costea, Olivia:** Psihodesign în teatru (nr. 24); **Coșoveanu, Gabriel:** Sacrificiul parental (nr. 16); **Crețu, Ion:** Cine (și cum) ne mai înjură (nr. 2), Călătorul, Legături primejdioase - sau cum se ratează un interviu (nr. 3), Don Quijote împlinește 400 de ani (nr. 4), Culturalizarea tehnică (nr. 5), Noi, mutanții (nr. 6) Cum să vorbești cu leii (nr. 8), Ierusalim: Faceți loc scriitorilor! (nr. 9), A zecea muză: muza populară (nr. 10, 11, 13, 14), *Good night, Romania...* oriunde te-ai afla!... (nr. 15), Saul Bellow, un Dostoievski american (nr. 16), Jules Verne - cel mai mare dintre scriitorii minori (nr. 17), Céline și cultura populară (nr. 18), Harta literară a Manhattan-ului (nr. 19), Scriitorul ca *big brother* (nr. 20), Europa culturală (nr. 21), De vorbă cu cititorii (nr. 22), Dickens și Andersen (nr. 23), Balada câinilor vagabonzi (nr. 24), Sexul solitar (nr. 25), Premiul Orange (nr. 26), Intelectualii francezi la New York (nr. 27), Câtă trădare într-o traducere (nr. 28), Cum să reușești în literatură (nr. 29), Marx, mai mare peste filozofi (nr. 30 - 31), Booker inaugurează toamna literară (nr. 32), Houellebecq se întinde după Goncourt (nr. 33), Variațiuni pe o temă dată: Kawabata reseris de Márquez (nr. 34 - 36), TVR ne scutește să fim deștepti! (nr. 34), Long live Britannia! (nr. 37), Maggiani câștigă Premiul Strega 2005 (nr. 38), Harold Pinter, Nobel 2005 (nr. 39), Miscellanea (nr. 40), Goncourt 2005 (nr. 41), O scriitoare aristocrată (nr. 43), Premiul pentru Sex Nașpa (nr. 44), Scriitorul care a naufragiat de două ori (nr. 45), Vremea topurilor (nr.46); **Criș, Mariana:** Moralitatea din spatele râsului scrâșnit (nr. 1), Literatura ca un organism viu (nr. 2), Torța din mâna dreaptă a poetei (nr. 3), A învăța să-ți exorcizezi ființa (nr. 6), Criticul convins că

scrisul este o aventură existențială (nr. 7), Povestiri aflate la marginea modernității (nr. 10), Realitatea privită dintr-o perspectivă reflexivă, Maria de Mangop, personaje într-un jurnal ficțional, O poetă școlară (nr. 11), O eră a Internetului (nr. 12), Când soarele roșu apune toamna (nr. 17), Literatura obsedantului deceniu (nr. 19), Raport asupra banilor, Cenușăresele culturii noastre (nr. 20), Un volum experiment (nr. 23), Un dans al romantismului cu modernitatea, Poezia, ca o pânză de Modigliani (nr. 24), Libertatea lecturii (nr. 26), Normalitatea ca o iluzie (nr. 28), Un roman al căutării identității prin ratare (nr. 37); **Cupșa, Augustin:** Coadă de mătura (nr. 30 - 31), Marea pictiseală (nr. 44); **Dăcu, Iordan:** Procesul de lichidare (nr. 22), "Patetica" lui Pericle Martinescu (nr. 26), Iuliu A. Zanne - 150 (nr. 28), Un enciclopedist (nr. 30 - 31), Plăcerea de a trăi pe alte meridiane (nr. 38), Româniști de seamă (nr. 42), Aron Cotruș în scrisori (nr. 44); **Dianu, Viorel:** Croazieră pe lac (nr. 14), Șipotul Fântânilor (nr. 27), Ploaia magică (nr. 38); **Dimisianu, Gabriel:** Modelul interbelic (nr. 20); **Dincă, Dumitru Ion:** Ofensiva provinciei (nr. 2); **Dincă, Ana Amelia:** "Bijuterii pentru perete" ca autobiografie (nr. 9), Atelierele sculptorului George Theodorescu (nr. 11), Lumile lui Aureliu Răzvan Ionescu (nr. 24), Un pictor necunoscut (nr. 25), Frumoasa Revolta and Greta (nr. 28), Testamentul lui Ștefan Pelmuș (nr. 30 - 31), Un pictor dunărean (nr. 33), Gânditorul și permanența piramidei (nr. 40), Spațiu spectral (nr. 42), Devenire (nr. 46); **Dinulescu, Ioana:** Dialogul ideii cu forma sau despre personala de reliefpictură a artistului Marcel Voinea (nr. 43); **Dobre, Ana:** Predispoziție pentru mit și poveste (nr. 1), Adevărurile în cuvânt (nr. 2), Măgarul lui Buridan (nr. 4), Polemică și polemisti (nr. 6), O carte polemică (nr. 7), Posibil portret de luptător (nr. 12), Istoria printr-o conștiință (nr. 13), Meditație amară (nr. 16), Omul orchestră (nr. 20), Întâmplări cu oameni (nr. 25), Între apolitism și impostură (nr. 29), Autori teleormăneni (nr. 30 - 31), Balerini (nr. 33), Arca lui Nae (nr. 40), Forme fără fond (nr. 41), Nedumeriri, amărăciuni (nr. 42), Rinocerii și Don Quijote (nr. 43); **Dobrescu, Marius:** *Ramiz Gjini* - Țara de zăpadă (nr. 26), *Ismail Kadare* - Anul negru (nr. 38); **Dobrotă, Maria:** Destine exemplare (nr. 14); **Dominte, Carmen:** După - amiază, Banal, Love story (nr. 21); **Dragomir, Caius Traian:** Despre funcția morală a simulării și disimulării (nr. 2), De câte ori ies în oraș... (nr. 3), Limbile vechi - sau poezia (nr. 4), Viitorul și adversarii lui (nr. 5), Satul planetar (nr. 6), O perspectivă arheologică asupra lumii actuale, asupra ontologiei prezentului etc. (nr. 7), Personalitatea nevrotică a timpului nostru (nr. 8), De la politica adjectivelor la politica numelor proprii (nr. 9), Câteva versuri de T. S. Eliot, o frază de Romain Rolland și evoluția (involuția) culturală, existențială, politico - istorică a lumii (a României) (nr. 10), Anti - Kant (nr. 11), Bălci: muzeul monștrilor (nr. 12), O obligație uitată - a statelor și națiunilor: cultura limbii (nr. 13), De ce ne-am mai mira? (nr. 14), Hamlet - o lume fără iubire (nr. 15), Mahalaua - globalizare și umanism (nr. 16), Realism și visare în arta Antichității (nr. 17), Parabola biblică a bunului păstor și *Miorița*. Divergențe nr. (18), De la "critica rațiunii pure la critica rațiunii practice (nr. 19), Câteva zone obscure de pe harta condiției existențiale a omului actual (nr. 20), Manierism, suprarealism, distincție în arta antică (nr. 21), Despre biserică, religie și oameni (opinia unui credincios) (nr. 22), Între absurd și eroare? (câteva reflecții privind natura poeziei) (nr. 23), "Zeii nu iubesc nașterile premature" (nr. 24), Câteva versuri de Swinburne (nr. 25), Scribere (nr. 26), Sofocle și Verdi (nr. 27), Oreste - despre viciul dreptății? (nr. 28), Cultura apocaliptică și elenismul (nr. 29), Gloria și riscurile împlinirilor (nr. 30 - 31), Marele Zeu (nr. 32), Dincolo de constelații (nr. 33), Limitele literaturii (nr. 34), "Omul politic" (nr. 35), Ce este literatura? (nr. 36), O cultură a morții (nr. 37), România - reflecții, amintiri, speranțe (nr. 38), Legea cererii și ofertei (nr. 39), Originea șovinismului (nr. 40), O cultură a imperiilor (nr. 41), *Vânătoarea de vulpi*, Poetul și omul de cultură (nr. 42), Corupție, infracționalitate, destin (nr. 43), Ce nu se știe în

literatura română? (nr. 44), O noapte din viața marelui rege François I (nr. 45), Un aspect de istorie africană în contextul destinului planetar (nr. 46); **Dragomir, Ion:** Bucium (nr. 3), Dictatura trandafirului (nr. 35); **Drăghici, Maria:** Manipulare retorică în *Iuliu Cezar* de W. Shakespeare (nr. 22); **Dună, Raluca:** Trebuie reinventată o cultură? (nr. 12), Recitindu - ne "clasicii" (nr. 45); **Filimon, Valeriu:** Lespezi, Testament, Il pensiero, La noi, În memoriam, Gorunul, Ars poetica (nr. 10); **Fleșeriu, Marinela:** Despre starea de fragilitate (nr. 5); **Flora, Ioan:** *Li Qing*, La Poarta Raiului de la Soare-Apune (nr. 4); **Florea, Ema:** Sete de Soare, Prăpastie (nr. 13); **Frandeș, Marcel:** Puritatea și esența unei muzici (nr. 13); **Gavrilă, Cristiana:** Studii complexe și practice (nr. 3), Păpuși japoneze (nr. 5), Privitor ca la teatru (nr. 8), Limbajul teatral (nr. 16), Studiu despre Lars Norén (nr. 36); **Gâdea, Anghel:** Hei, Hei!..., Ceasul ruginit, Îngerii din patrule, Lacrima uscată, Noaptea din frunze (nr. 11), Umbra (nr. 30 - 31), Între etaje, Probă, Cioburi, Iulie în ceață, Altă decadă, Semnul din sămburi (nr. 34); **Gârbea, Horia:** Cine poate cântări proporțiile? (nr. 12), Candidat ales pe viață (nr. 20), "Golan" am fost, „impostor“ sunt încă (nr. 22); **George, Alexandru:** Umbre scoase la lumină (nr. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10), După mai multe vremuri (nr. 11, 12, 13, 14), Pentru restabilirea unor adevăruri (nr. 15, 16, 17), Cât e de povestit (nr. 19, 20, 21), O mare necesară inutilitate (nr. 22), Ce ne facem? (nr. 23), Nici agonie, nici extaz (nr. 24), Perspective (nr. 25, 26), O pauză? De așteptare? (nr. 27), Sincronism? Globalizare? (nr. 28 - 29), De vorbă cu autorii (nr. 30 - 31), De vorbă tot cu autorii (nr. 32), O problemă de interes național (nr. 33), Editării și reeditări (nr. 34), Pentru risipirea unei mistificații (nr. 35 - 36), Iartă-mă că te-am fortuit să... (nr. 37), Barbarie (nr. 39), Avantajul de a fi anos (nr. 40), Povești cu comuniști (nr. 41 - 42), Au fost nebuni? (nr. 43 - 45), Ce ție îți place, altuia nu-i face, (nr. 46); **Georgescu, Vasile:** Andru prin el însuși (nr. 11); **Gherman, Ramona:** Vedere din viitor, Se naște Șfârșitul, Sub Timp (nr. 13); **Ghilimescu, Stefan Ion:** O poezie cu îngeri tranziții (nr. 36), O poetă gracilă (nr. 43); **Ghirdimic, Ovidiu:** Amintiri și povestiri (nr. 6); **Gherghe, Grișa:** A venit ursul, Pe orice tarabă, Eu zic, A fost o vreme, Ai auzit, Babaloaga, Când patul meu, Excepție, Defilare, Libertatea (nr. 9); **Ghițeanu, Serenela:** *Ultimii* sau timpul sacrificiului (nr. 19), *Bujor Nedelcovici* - "Căinii păzitori și-au făcut datoria" (nr. 30 - 31); **Ghiu, Bogdan:** Ne - poezie (nr. 7), Sensul de aruncare al pietrei (nr. 8), Opera deschisă cu forța (nr. 9), Valoarea valorilor la români (nr. 10), Vai de noi! (nr. 11), TVR Cultura linguşelii (nr. 12), 1 aprilie, sfidarea morții (nr. 14), Omagiu Conducătorului iubit (sau ravagiile adjectivelor) (nr. 15), Eurostafia băntuie hegemonia (nr. 16), Europa Unită - o formă fără fond? (nr. 17), Așteptând Conferința... (nr. 18), Mortul viu (nr. 19), Tronul blestemat, „Falia“ Cartea Românească (nr. 20, 21), Bookarest XIII: târgul nu face piața (nr. 22), Despre o lecție ținută în (stare de) vacanță (nr. 23), Uninunea Scriitorilor de Lună (nr. 24), Vine prima vacanță "grea"! (nr. 25), De ce TVR nu e BBC (și România, Marea Britanie) (nr. 26), Omul - cheie în societatea porților (nr. 27), Parte de nimic (nr. 28), Altfel cu Mircea (nr. 29), Politica de postindustrializare a politicului (nr. 30 - 31), Întreceri de purici, *Alexandru Paleologu* - Singurul conservator (nr. 32), Chestiuni de principiu (nr. 33), Politicile adevărului, Bacovia (gr)a(mo)fon sau refuzul vocii (postfață la un C.D.) (nr. 34), Români, evrei etc.: a fi - scriitor (nr. 34), Două știri (nr. 36), Spargeți acoperișul c(1)asei (nr. 37), Scriitorii care nu vor deveni amintiri: Ion Stratan (nr. 38), Cine-i mai ascultă pe poeți? (nr. 39), Foucault fără Foucault (nr. 40), "Duș" Houellebecq (nr. 41), Satiri.COM nr. (42), Critica la putere (nr. 43), Când istoriografia datează istoric... (nr. 44), Vina(mericanii)! (nr. 45), Intelectualii, dublul limbaj (nr. 46); **Grazia, Dima, Simona:** În cămările vieții, Din nou, Pompeii, În spațele zeilor, Invocație (nr. 42); **Grăsoiu, Liviu:** Înapoi la proletcultism! (nr. 3), O nemăsurată și viscerală ură (nr. 5), Confirmări (nr. 10), Consecvență și modestie excesivă, Devotament (nr. 16), *Liviu și Doriana*

Grăsoiu - Uniunea va supraviețui (nr. 20), Omagiu consistent și irepetabil (nr. 21), Vârste ale cercetării (nr. 27), Realitate ignorată (nr. 33), A plecat și Emil Manu (nr. 34), Un jurnal atipic (nr. 36), Privind spre viitor (nr. 39), Amatorism (nr. 44); **Greceanu, Ioana:** Efectul de seră, Suntem diferiți și de aceea ne atingem, Strada Labirintului, Rochia roșie (nr. 24); **Grigorie, Toma:** Poeți de atitudine, Verile toride, A pururi apolitic, Iopocritului, Stanțe de vară spre iarnă, Pedepsiți în ceruri, Redus la tăcere, Să strige omenirea Aho! (nr. 25), Poate face politică poezia?, Șase case (nr. 33); **Grigurescu, Gheorghe:** O peluză de critice, Psalm, Despre vise, Despre timp, Cântecul, Pe fizionomiile bătrânilor, Condiție, Despre exactitate (nr. 2), Fișele unui memorialist (nr. 3 - 5, 7 - 10, 13 - 15, 17, 18, 20 - 27, 29 - 33, 36 - 41, 44 - 45), Între două culturi (nr. 12), Nu o singură mână... lungă (nr. 20), "Pleșită, fost bătaș" (nr. 34), Ireal și real, Lecția, Clipa, Smulge penele păsării, Text, Ceaiul, Cu timpul, Cum se face Poezia, Autumnală, Era atât de singur, Reducții, Primăvară târzie, Cerul, Teatrul, Precauție (nr. 43), Fișele unui memorialist (nr. 46); **Guțanu, Laura:** Cutter și îngerul ei (nr. 33); **Hossu - Longin, Valentin:** În "banca de aur" a limbii române (nr. 24) **Hrehor, Constantin:** poezie , Elegia cărților din bibliotecă (nr. 46), E; **Huțanu, Florian:** poezie (nr. 26); **Iancu, Victor:** culorile purgatorului (nr. 42); **Ifrim, Marin:** Medicul de familie (nr. 23), Apa de ploaie, În dus și întors, Grindini din vată, Marea, Pentru Bacovia; Fără rost; Rai urbanizat (nr. 30 - 31); **Ion, Violeta:** Ascultă, am văzut ninsoarea și, E ușor să stai așa cu mâinile înfundate în marginea, Aria și daric (nr. 19), Siniștrii și sinistrații (nr. 29), Un Kafka modern între virtual și ideal (nr. 30 - 31), Denunț și sacralizare (nr. 35), Opinie și viziune (nr. 36), Avangarda integrării bunului simț (nr. 37); **Ionescu, Dan:** În pragul tainei, Întâmpinare, Întâlnire, Adâncă aplecare asupra Terrei, Dilemă (nr. 40); **Ionescu, Viorel:** Spectacolul de pe marginea textului (nr. 29); **Ionică, Maria:** Marin Sorescu... *printre* zodii (nr. 6), Crucile de iluzii (nr. 38); **Ionoaia, Eliana Cristina:** Sexismul: o dilemă modernistă cu cheie postmodernă? (nr. 22); **Iosif, Daniel:** Un animal însângerat, Biografie, Fotografia, De vară (nr. 6), Înțelegerea ploii, Cuneiforme, Vara (nr. 16); **Irod, Corneliu:** *Vasili Șuskin* - O întâmplare la restaurant (nr. 7), *Vasili Șuskin* Povestește Petka Krasnov (nr. 8), Priceperea chivernisitoare (nr. 20), *Vasili Șuskin* - Două scrisori, Cum a murit bătrânul (nr. 22), *Vasili Șuskin* - Ciudik (nr. 23), *Vasili Șuskin* - Cred! (nr. 40), *Vasili Șuskin* - Meșterul (nr. 43); **Irod, Maria:** Un altfel de roman contemporan (nr. 1), Wolf von Aichelburg (nr. 3), Din nou despre Carinthia (nr. 5), Români văzuți de Jules Verne (nr. 8), Enigmele Sfinxului (nr. 13), *Elfriede Jelinek* - Excluzii (nr. 19, 42), Izbucnire de furie (nr. 30 - 31); **Istrate, Gheorghe:** Pădurea Eminescu (nr. 1), Anul doric (nr. 2), Dialog cu invizibilul (nr. 3), Avertismentul din zori (nr. 4), „Cobori în jos“ - Falsele terezii sau genocidul ignobil (nr. 5), O revărsare de zăpadă (nr. 6), Ritual, Dans, Fantezie (nr. 8), Un poet cu peste 30.000.000 de suflute (nr. 15), Ecce homo! - V. V. (nr. 20), Sonet, Ritual (nr. 35), Matematica albă a privirii (nr. 38); **Iuga, Nora:** *Hans Joachim Schadlich* - Acum, când totul e prea târziu (nr. 10); **Izverna, Pan:** Rondelul gânditorilor, Rondelul mascatului, Rondelul țării în letargie, Rondelul mării călătorii, Rondelul marelui potop, Rondelul neamului rățigat, Rondelul oriental, Rondelulsfârșitului singuratății, Rondelul stihiiilor, Rondelul pallidei mors, Rondelul ultimului octobre (nr. 15); **Jianu, Florina:** *Constantin de Chardonnet*, Choral (nr. 9); **Jurebie, Anton:** Griji letale, Tone de oje și pansamente la pândă, Mediarea pe ape, Tugovanka, Ascunși sub unghiile părinților scormonim lumea (nr. 45); **Jurebie, Anton:** Singurătate de toamnă (nr. 37); **Komartin, Claudiu:** Supradoză (nr. 20); **Kuciuk, Ardian - Christian:** *Hiqmet Mehaj* - Taina zborului (nr. 15); **Lazăr, Elena:** *Dimitris Dimitriadis* - Uitarea (nr. 18), *Takis Hatzianganostou* - Dincolo de furtună (nr. 37), *Tasos Roussos* - Omul din casa de piatră (nr. 45); **Lazăr - Niculescu, Cristina:** Viața ca joc - Limbajul ca joc (nr. 22); **Lascu, Ioan:** Un înger rustic (nr. 44); **Lazu, Ion:** Hulubăria (nr. 4); **Lăzărescu,**

Emil: E - o clipă anume, Dacă nu apunem, Rostirea cuvântului, Pe când și cum, Poemul, Trântorul, Poetul și marea (nr. 5); **Lăzărescu, Gheorghe:** O altă Apocalipsă? (nr. 41); **Lixandru, George:** Zeul cuvintelor, Palatul mort al sângelui meu, Culoarea victiei, Clopotul de nisip, Oasele cenușii ale vremii, Rânile soarelui, Marșul funebru al sângelui, Țărâna norilor, Floarea neagră a câmpului, Prin deșertul negru, Pe culoarele fierbinți ale iadului, Cercul sângelui, Oasele timpului (nr. 28); **Logreșteanu, Florin:** Palimpsest (nr. 13), Spectaculozitatea flash-ului (nr. 32), Tabernacul (nr. 37); **Lucaciu, Marcel:** Solilocviu patetic (nr. 25); **Lungu, Arina:** În căutarea sensului pierdut (nr. 1), Renașterea prin poezie: între „aici” și „dincolo” (nr. 6), Interstii culturale (nr. 9), Istorii literare contemporane (nr. 14), *La vie en mauve* (nr. 18), Istorii literare contemporane (nr. 20); **Lupescu, Mihai Bogdan:** Titulatură pe bandă (nr. 8), Cum să obții o diplomă (nr. 9), Cum să - îți găsești un loc de muncă (nr. 10), D(en)ominații.ro (nr. 13), Corupția, peștii și papagalii (nr. 15); **Manta - Tăicuțu, Valeria:** Citește Ulise și plângi (nr. 22), Măști alternative (nr. 25), Parfum sadovenian (nr. 29), Întuneric și lumină (nr. 30 - 31), Sensul căutării (nr. 34), Sonete de toamnă (nr. 38), Ipersiuni (nr. 39), Veșnicia temniței (nr. 41), Pसरcarul de iluzii (nr. 42), Metastaze (nr. 43), Testament liric (nr. 46); **Manu, Emil:** Un scriitor creat de Eminescu? (nr. 3), De la *Straniu paradis* la *Moartea lui Orfeu* (nr. 14), Un vizitor lucid (nr. 27); **Manu, Emilian:** Prima traducere din Dante în românește (nr. 27); **Mara, Laura:** Jurnal de noapte, Propuneri indecente, Album de fotografii, Semenului meu cititor avisat, Unghi de fugă (nr. 43); **Mareș, Nicolac:** Blaga în Polonia sau de la *Meșterul Manole* la *Mirabila sămânță* (nr. 25); **Marin, Daniel D.:** *Vladimir Tismăneanu* - Incoerențele secolului XX (nr. 36); **Marissia, Dacian:** *Jean - Paul Mestaz:* Pietrele memoriei, Medievală, Apropiere de veșnicie, Păcat, Eterna pulbere, Sinapsă (nr. 15); **Maroga, Mădălina:** Potop de tăcere, Bambola kamikaze, Palisandru violet (nr. 41); **Mălușel, George:** Divinități (nr. 6); **Micu, Dumitru:** Un alt Toma George Maiorescu? (nr. 23); **Milescu, Victoria:** Imitându-i pe ceilalți, A te bucura de orice, Ce-ar face viața-n locul meu, Măreția slăbiciunii, Nimic nu ne aparține, Dreptul la neîncredere, Învăgătorul de-o clipă, Nici frumoasă, nici înfricoșătoare (nr. 14), La rădăcinile ploii, Stele în plină zi, Pe malul ecoului, Cealaltă vreme, Tu, Apa fântânilor goale, Paznicul cu ochii închiși, Timpul nu se mai satură de noi (nr. 40); **Minculescu, Mihai:** În dar, Fără cap, Nimic, absolut nimic, De jur împrejur, Prost de bun, Acum să te ții, Spre sfârșit, Necazurile (nr. 26); **Montoliu, Xavier:** *Maria Barbal* - Piatră în piatră (nr. 24); **Moțoc, Dorian:** Semne, Pentru tine (nr. 13); **Munteanu, Cornel:** Liviu Rebreanu în Ungaria (nr. 41); **Munteanu, Romul:** Poezia de dragoste (nr. 2), Toamna în satul natal (nr. 3), Reflecții despre învățători (nr. 18), Profesorul de limbă română (nr. 19), Efortul de sensibilizare (nr. 20), Literatură și istorie (nr. 21), Lauda corpului sănătos (nr. 38), Toamna în satul natal (nr. 46); **Mureșeanu, Mircea:** Aprilie, Doctorul și cistercianul, Altă călătorie, Grădina parfumată, Apocrifon (nr. 21); **Neagu, Fănuș:** Asfințit de Europă, Răsărit de Asie (nr. 1); **Neșu, Ion:** Fapt divers (nr. 16), Literatura de sertar (nr. 22), O lumină abundentă (nr. 29); **Ninu, Oana Cătălina:** Bucureștiul prin care te plimbi fără nimic pe sub fustă, Nu trebuie, nu trebuie nicicum să adormi (nr. 22); **Nistor, Eugeniu:** Caligrafii de duminică (nr. 18); **Novac, Constantin:** Confesiunea (nr. 5), Câteva motive pentru care aș refuza categoric să devin ales al nației (nr. 19), Văduva neagră (nr. 36); **Opreanu, Rodica:** Sub semnul *Sinelui* (nr. 14); **Pal, Adela:** Portretele friicii (nr. 28), Etica înfloririi hibernale (nr. 38); **Pal, Maria:** Spre azilul cu nopți, Ca un incendiu, Ofrande, Se schițează un desen, Ca sfoara, Cu un alt fel de zgomot, Pe deasupra țărâni (nr. 21); **Palaghia, Eduard Filip:** Inscripție pe o lingură, Accident, Contrarevoluție, Octombrie, Transhumanță searbădă (nr. 8), Un om bolnav, Cer de cernoziom cuminte, Adolescență, A venit toamna, Umbrele cailor (nr. 27); **Palaghia, Florentin:** Călătorie în timp, Desen pe nisipul firebinte, Să cred?, Rugă, Când mii de

îngeri trîști... (nr. 41); **Pachia, Floriana:** *Jean - Paul Mestaz:* Pietrele memoriei, Medievală, Apropiere de veșnicie, Păcat, Eterna pulbere, Sinapsă (nr. 15); **Pachia I. D., Perinaș Steva:** *Ivo Andric:* Curtea blestemată (nr. 32); **Pachia, Tatomiurescu Ion:** Modernismul poetic românesc (nr. 13), Paradoxism cosmologic sorescian (nr. 17, 18), Întâiu dadaism (nr. 21), *A. E. Baconsky și resurecția poetică de la revista "Steaua"* (nr. 24 - 31), Între "noul Cristos" și Eumene (nr. 42), Fenomenul resurecțional „Moartea căprioarei” (nr. 46); **Pană, Liviu:** Panait Istrati, arhetip al scriitorului - cetățean (nr. 24), O mare prietenie: Panait Istrati - Arthur Parchet (nr. 42); **Paniș, Anatolie:** Cazemata din Pădurea Snagov Parc (nr. 18); **Pițu, Luca:** Varianta ruxandrină a deconstrucției (nr. 27), Ucenicul fecioarelor lombarde (nr. 38); **Ploac - Hanganu, Mariana:** Sub semnul discursului (nr. 2), Misterioasa alchimie (nr. 3), Obiectivismul abstract (nr. 4), Analiza discursului (nr. 5), *Eu - ul celuilalt* (nr. 6), Jocul limbii și al întâmplării (nr. 7), Contra unei teorii a traducerii (nr. 8), Cum învățăm limba maternă (nr. 9), Practica comunicativă (nr. 10), Să ne măsurăm cuvintele! (nr. 11), Adevăr și fals în teoria discursului (nr. 12), Discursul persuasiv (nr. 15), Înapoi la retorică (nr. 16, 17, 18), Contextualizarea discursului (nr. 19), A traduce înseamnă a convinge (nr. 21), Interferența sensului (nr. 22), Concepția modelatoare a limbajului literar (nr. 23), Interferența sensului (nr. 24), Limbajul literar și comunicarea socială (nr. 25), Întoarcerea la diacronie (nr. 26), Plurilingvismul iberic (nr. 28), Decizia de a nu decide (nr. 29), Promisiunea amănată a limbii (nr. 30 - 31), Poeticul religios (nr. 32), Măiestria refrenului (nr. 33 - 34), Avantajele și dezavantajele cuvântului (nr. 36), Ritm și sens (nr. 37), Limbajul simbolic și inconștientul colectiv (nr. 38), Valoarea argumentării persuasive (nr. 39), Există o structură narativă proprie știrilor? (nr. 40), Scrierea la feminin (nr. 42), Mimica verbală (nr. 43), Un alt fel de cititor (nr. 44), Ecuția lingvistică a comunicării (nr. 45), Ridendo discitur (nr. 46); **Pomagă, Iulia:** Poem pentru ora 2 și 57, Poem pentru ploaia cuminte, Oși, Static (nr. 27); **Pop Giuvvara, Antoaneta:** Oaspeți pe Pământ (nr. 23); **Popa, Constantin M.:** Raportorul celest (nr. 1); **Popescu, Adrian:** Conlucrarea vizibilului cu invizibilul (nr. 12), Persoana nu o pot numi (nr. 20); **Popescu, D. R.:** Despre brânză (nr. 32); **Popescu, Spiridon:** Stau peste drum de mine, Stau în afara mea, E - atâta alb, Cântec, În ultima vreme, Dialog, Consolare, Sfat (nr. 5), Poem, Rugăciune, Rugăminte, Doamne, bine-i să fii rămă, Doamne, o să te dăm la crocodili, Sarcină de serviciu, Discurs în Piața Universității, Tristețe (nr. 38); **Popescu - Marin, Magdalena:** *Guri Klainguti* - Geanta verde (nr. 28); **Popișteanu, Ioan:** *Barbu Cioculescu* - Destinul *Blocadei, Gabriel Dimisianu* - Destin literar fracturat, *Ovidiu Dunăreanu* - Desfășurarea unei acumulări (nr. 23); **Porumboiu, Arthur:** Șeful de scară (nr. 22), Ultima întâlnire cu Marin Sorescu (nr. 25), O scrisoare de la Ioanid Romanescu (nr. 26), Confirmarea unei inițiative (nr. 44); **Pricop, Constantin:** Problematizare și dificultăți specifice în cercetarea literaturii postbelice (nr. 39); **Rachieru, Adrian Dinu:** Un maratonist (nr. 1), Jurnalismul cultural vs. subcultura (nr. 5), Viața ca amintire (nr. 8), Febra mitologizantă (nr. 9), Consumerismul argumentat (nr. 12), Studiu de etapă (nr. 15), Ar speria pe cineva o grevă scriitoricească? (nr. 20), Despre "autocolonizare" (nr. 25), "Societatea spectacolului" și fenomenul media (nr. 28), De la prolepticism la pornocultism (nr. 41), Un "hidalgó" post-bacovian (nr. 44), Liviu Rebreanu și calvarul căutării (nr. 46); **Raghi, Despina:** *Detlef Gojowy* - Discuție cu Joseph Haydn despre Re major, Diverse posibilități sau cinci propoziții despre Rai (nr. 39); **Rațiu, Emil:** Eșecul (nr. 28); **Rădulescu, Tatiana:** Variațiuni pe o temă de Rilke (nr. 29); **Rău, Aurel:** Avutul național (nr. 20); **Remete, George:** Iubirea și moartea, Vedenie, Revelație (nr. 15); **Rițu, Maria:** *Bujor Nedelcovici* - "Nu m-am lăsat strivit de împrejurări și complicații facile" (nr. 45); **Rogobete, Mihai:** Icoanele constantine (nr. 32); **Roman, Ileana:** Vedenii, Respirale, Dalila, Urmele (nr. 27); **Romilă, Adrian G.:** Un debut

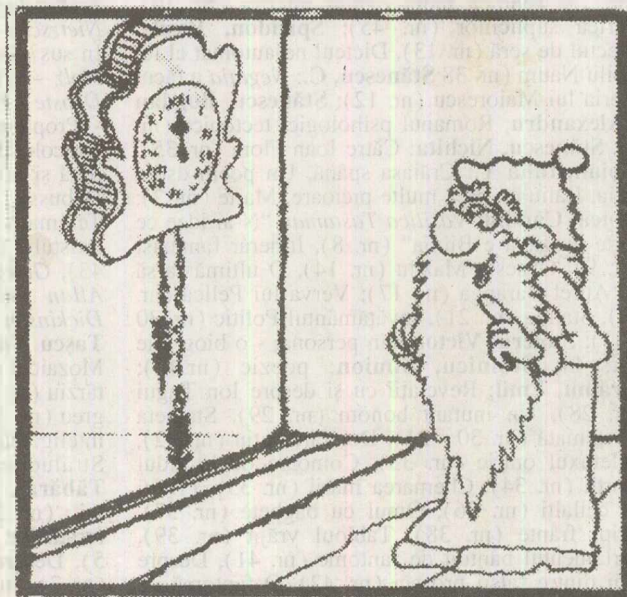
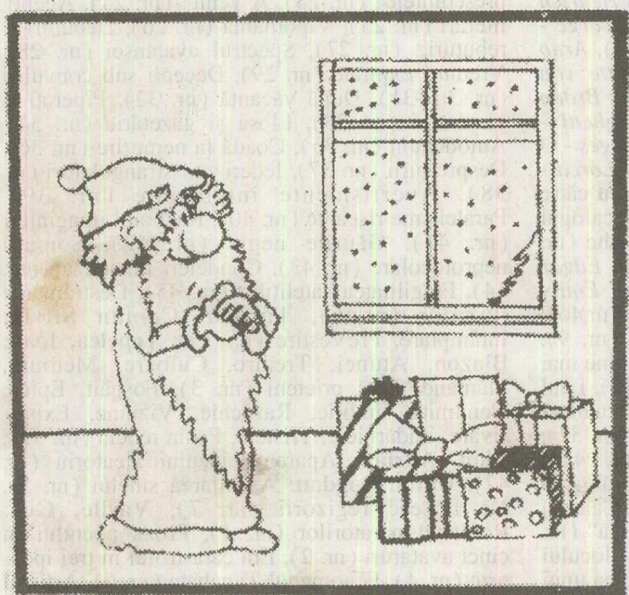
apocrif (nr. 1), Despre istorie și „adevărurile” ei (nr. 2), O reeditare necesară (nr. 3), Regele din șah și din afară (nr. 4), Corespondența Eliade - Wikander (nr. 5), Un folclorist aproape uitat (nr. 6), Artă, amintire și uitare (nr. 7), Sacrul și profanul (nr. 8), Patru variațiuni pe o temă: o lume dispărută, o lume minunată (nr. 9), Ted Anton și moartea lui Culiuanu (nr. 10), Români, la începutul epocii moderne (nr. 11), Instanța care ne depășește (nr. 12), Oglinda domnului Paler (nr. 13), Manifestul lui Adrian Marino (nr. 14), Povestirile lui Silviu Gherman (nr. 15), O limbă comună (nr. 16), Tinerțețile lui Dănuț, tinerțețile lui Paul (nr. 17), Degete, oameni și povești (nr. 18), Cadrele gândirii populare românești (nr. 19), Între lăptis și taifas sau locul unde nu s-a întâmplat nimic (nr. 20), *Patericul* lui Bădiliță (nr. 21), Dumnezeu și pluralitatea tradițiilor (nr. 22), A Pleșu și etica intervalului (nr. 23), Un așa-zis "jurnal" (nr. 24), *Tratatul* lui M. Eliade (nr. 25), Un breviar al clipelor trecute (nr. 26), Nodul gordian (nr. 27), Pleșu, "la porțile Orientului" (nr. 28), Istoria ca poveste (nr. 29), Dandysmul ca fenomen (nr. 30 - 31), Norii și oglinzile: un mod de a privi (nr. 32), Vorbele lui Petre Țuțea (nr. 33), *Homo videns* (nr. 34), Un îndemn de-a nu privi (nr. 35), Treburile cerești (nr. 36), O pledoarie pentru necesitatea tradiției (nr. 37), Greutatea și harul (nr. 38), Despre lichele, despre prostie și despre alte vini autohtone (nr. 39), Monica Lovinescu - *Jurnal* (nr. 40), Categoria de sacru (nr. 41), Einstein și noua "imagine a lumii" (nr. 42), Trimisul nostru special (nr. 43), Apocalipsa lui Soloviev (nr. 44), A fi sau a privi (nr. 45), Nu toată iarba e la fel (nr. 46); **Ronay, Alexandru:** *Patrick Roth*, Povestirile lui June (nr. 6), Se înțelege altfel Bertolt Brecht, dacă înțelege într - adevăr (nr. 18), Postexpresionism brechtian în viziune românească (nr. 19), Un Bertolt Brecht umbla prin România (nr. 22), *Patrick Roth* - Povestirile lui June (nr. 25), *Patrick Roth* - Terasa cu vedete (nr. 44); **Roșioru, Ion:** Presiunea ficționalului asupra realului (nr. 1), Demers întru lumina memoriei, Bântuită de neliniști (nr. 3), Spovedania unei Femei (nr. 5), Haine oraculare (nr. 11), "cum năvălește doamne câmpia" (nr. 15), Semnele focului (nr. 17), Refugiul din cotidianul asfixiant, Divina tragedie (nr. 18), Poezia ca șansă de a ne sustrage Moirei (nr. 19), Terapia prin scris (nr. 28), Replicile exegetice ale provinciei (nr. 30 - 31), Perenitatea sonetului (nr. 35), Poetul în ipostaza prozatorului (nr. 44), Xeromanul și "subsemnatul" (nr. 45); **Roșioru, Mădălin:** Așa a fost scris (nr. 16); **Rotaru, Nicolac:** Respir cu bule, Răd și aștept, Voștrilor, Sunt vrăjmaș, Uneori, Gelozia, Încarcerat, Joc cardinal, Plectru (nr. 11), O zi metafizică (nr. 30 - 31); **Rucan, Lora:** Viața, Tu ești acela, Vârste, Ca pasărea, Zeu tânăr, Sunt umbra ta (nr. 21); **Rusu, Alexandra Maria:** Istoria se face cu vorbe (nr. 1); **Rusu, Gabriel:** Lecția de ficțiune; Damna și iluminare (nr. 1), "totul se transformă" (nr. 12), L-aș dori pe Tit. Maiorescu (nr. 20), În bucătăria lui Sherlock Holmes (nr. 32), Grafii la minut (nr. 40); **Saizescu, Geo:** Vara unui surâs (nr. 32); **Sandu, Augustin:** În travesti, "fiction" (nr. 22), Interimat (nr. 30 - 31), Muzică și bibliofilie (nr. 37), Thalia la "Majestic" (nr. 41); **Sandu, Narcis Romeo:** O noapte de Anul Nou (nr. 2), Andra (nr. 7); **Sâmpetean, Viorel:** Mersul șchiop (nr. 20), Încolțit și prins, Lutul strateg, Pe Râu de Mori, Ț, triunghi nu pătrund lasere, Mesaj plutind pe Bistrița (nr. 32); **Sârbu, Nicolac:** Senin de venin și salată verde, Șah în orb pe acoperișul catedralei, Ciorba mami ei de viață (nr. 33); **Schwartz, Gheorghe:** A scrie singur, a scrie în club (nr. 4), Intelectualii de creație o vor duce la fel de prost (nr. 12), Elită sau sindicat (nr. 20), Viața la 60 de ani (nr. 33), Scurtă istorie a literaturii române (nr. 46); **Scutelnicu, Petru:** Melancolie torențială, Îmbrăcat în frig, Țara mea, Portret pe șosea, O casă la oraș, Foșnet de zâmbet, Balada trenului, Numele meu, Lume dintâi, Întâmplare, Poem pe cord deschis, Cuvântul îngerului, Ziua de duminică, O veneție cu aromă de singurărate, Vecinii toamnei, Cum ne trece moartea, Autobiografie (nr. 42); **Selejan, Ana:** Momentul literar 1944 - 1948. Poezia (nr. 30 - 33), 1944 - 1960. Memorie - eludare - edulcorare - mistificare (nr. 34 - 40); **Sfârlea, Alexandru:** „Mici și mari monștruozițai” (nr. 2), Lumânarea

Bacovia, Stare, Mieș frânt, Jumătate, precară, În definitiv, Abia apuci, Amânare (nr. 7), Între "bagatelizare" și falși moralști (nr. 10), "Fără cul-tu-ră!!" (nr. 16), Înstrăinată ești Sing, ce straniu, în pagini de carte..., Sing și arginții vii (nr. 30 - 31), "Lupul singuratic" și "melcii înfuriați" (nr. 35); **Simuț, Ion:** Vocea epică a tradiției (nr. 1); **Sin, Mihai:** Precizări aproape inutile (nr. 1); **Sipoș, Mariana:** Iluziile lumii globalizate (nr. 15), O curățenie generală (nr. 20), **Mario Vargas Llosa** - Tentativa imposibilului (nr. 30 - 31), Cum a fost (totuși) la Neptun (nr. 34) **Soviany, Octavian:** Un explorator al marginalității; Enigma feminității și misterele textului (nr. 1), Din țara durerii (nr. 2), Sub semnul experimentalismului (nr. 4), Proză din Basarabia (nr. 7), Tehnica monologului interior (nr. 10), Cartea supliciilor (nr. 45); **Spiridon, Vasile:** Efectul de seră (nr. 13), Dicteul ne-automat al lui Gellu Naum (nr. 38) **Stănescu, C.:** *Negația* a făcut gloria lui Maiorescu (nr. 12); **Stănescu, Bogdan - Alexandru:** Romanul psihologiei tectonice (nr. 1); **Stănescu, Nichita:** Către Ioan Flora (nr. 35); **Stoian, Iulia T.:** Crăiasa spană, Un poem despre Iulia, Raliu cu prea multe picioare, Marte (nr. 2); **Stoica, Candid:** *Vasilica Tastaman* "N-ai idee ce carte grozavă e Biblia" (nr. 8), Itinerar fantezist (nr. 9), Obsesia Mazilu (nr. 14), O ultimă farsă cu Aurel Baranga (nr. 17); **Verva** lui Pellea (nr. 18), **Statuia** (nr. 21), **Învățământul Politic** (nr. 30 - 31); **Stoleru, Victor:** Un personaj - o biografie (nr. 4); **Stolnicu, Simion:** poezie (nr.46); **Străinu, Emil:** Revelații cu și despre Ion Ţugu (nr. 28), Un mutant bonom (nr. 29), Statueta blestemată (nr. 30 - 31), Dor fără sațiu (nr. 32), Telefaxul oniric (nr. 33), Comoara de la zidul morții (nr. 34), Chemarea mării (nr. 35), Priviți de ceilalți (nr. 36), Omul cu baghete (nr. 37), Aripă frântă (nr. 38), Tabloul vrăjit (nr. 39), Parlamentul bântuit de fantome (nr. 41), Despre unii dintre falșii proroci (nr. 42), O fantomă de gradul... "0" (nr. 43), Anticarul celest (nr. 45), Imposibilul posibil (nr.46); **Suciu, Ioan:** Dispariția „dinozaurilor” culturale (nr. 2), Se poate trăi din scris în România? (nr. 5), Un Balzac cu ochi albaștri (nr. 7), *Amantul Marii Doamne Dracula* - un film fără noimă (nr. 11), Rețeta gloriei unor pseudo - istorici (nr. 14), Zidul (nr. 15), Păzitorul valorilor de patrimoniu (nr. 17), Tipuri de cititori (nr. 18), Orientări ciudate ale Cosilului Național al Audiovizualului (nr. 21), *Moartea domnului Lăzărescu* și nemurirea lui Sergiu Nicolaescu (nr. 24), Cearta jurnaliștilor (nr. 27), Nume de personaje literare (nr. 32), Un brand românesc: literatura absurdului (nr. 36), Există scriitori clasici în viață? (nr. 39), Stafii ale trecutului apropiat bântuie cinematografia și televiziunile (nr. 43), Preferințe ciudate de lectură (nr. 45); **Suman, Eugen:** Nu-i mare lucru să te plimbi noaptea pe o stradă pustie, În locul meu nu stă decât creatura lăsată în urmă, Precum cerul într-o noapte senină de vară sunt privirile din umbră, Să nu crezi că mâinile mele se opresc vreodată din tremurul lor, Să mai stăm un moment așa în aerul rece al dimineții, Sunt întotdeauna în spatele tău în urma lucrurilor (nr. 22); **Sandru, Mircea Florin:** Timp pierdut, O tavă de aluminiu, O femeie second - hand, Mare verde (nr. 10), Să scrii, Nu mai aștept nimic, Ca mătasea, Flori de plastic (nr. 36); **Sandru, Tudora Mchedintși:** *Tomás Eloy Martínez* - O pasiune braziliană (nr. 13), *Arturo Pérez - Revorte* - Conspirația din Sevilla (nr. 17); **Șolea, Marius Marian:** Introducere la transparenta rochiței MCC (nr. 34), Problema fatalității (nr. 36), MCC, noroiul de la Târgu - Jiu pătează! (nr. 37 - 38), Luptă dintre suflet și trup (nr. 41); **Șova, Coman:** Obiectivele nobile ale S.S.R. (nr. 20); **Ștefănescu, Alexandru:** L-aș vota pe Varujan Vosganian (nr. 20); **Ștefănescu, Mariana:** *Momo Kapor* - Duhul cantinei, Zbură, zburare, Zu - Zu (nr. 14), Călare pe iapa bălțată zisă Dunăre... (nr. 29), *Milorad Pavić* - A doua cheie: Marea preoteasă, Împărăteasa (nr. 41); **Tartler, Grete:** *Johann Wolfgang von Goethe*, -Simbol (nr. 2), *Maurice Carême* - Bucata de pâine (nr. 3), *Kostas Karyotakis* - Nobilețe (nr. 4), *Friedrich Schiller* - Cuvintele credinței (nr. 5), *Anna de Noailles* - Va fi clară... (nr. 6), *Christoph Meckel* - Vorbind despre poezie (nr. 8), *Maurice Carême* - Spleen (nr. 9), *Angelos Sikelianos* - Fiindcă am lăudat (nr. 10), *Theodor Fontane* - Mărturisire (nr. 11),

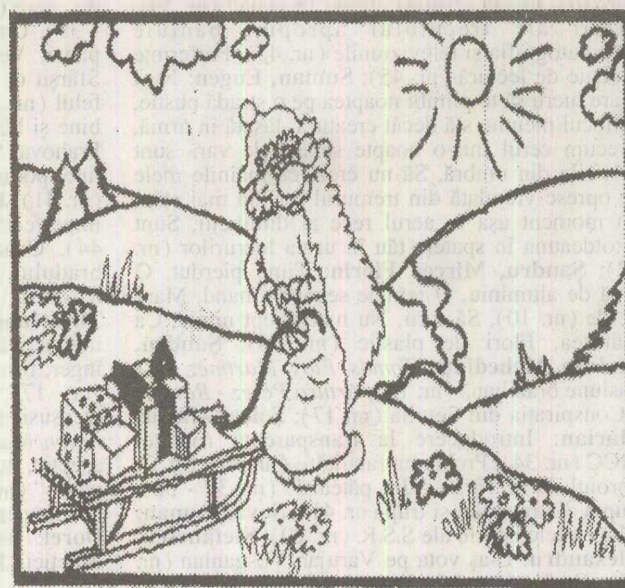
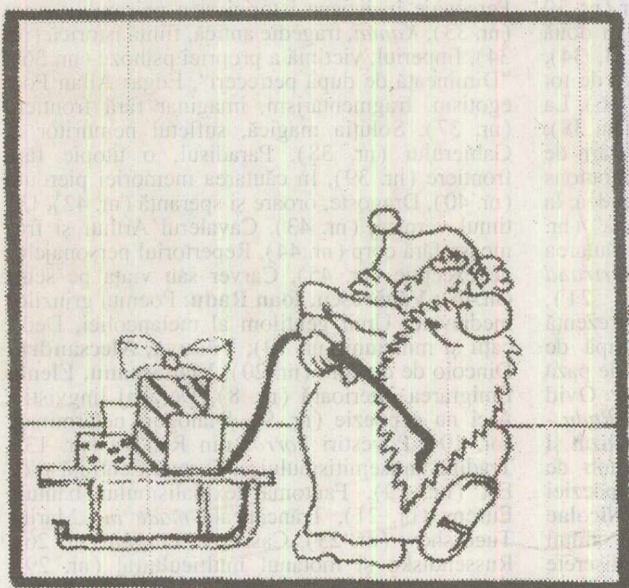
Henri Michaux - Viața mea (nr. 13), *John Ashberry* - Ce e poezia (nr. 14), *Robert Bly* - Pisica din bucătărie (nr. 15), *Robert Creely* - Floarea (nr. 16), *Titos Patrikios* - Limba pe care - o vorbesc (nr. 17), *Lope de Vega* - Rime sacre, Sonetul I (nr. 21), *Francesco Petrarca* - Canzoniere (nr. 22), *Konstantinos Kavafis* - După rețetele vrăcilor elino - sirienci (nr. 23), *Heinrich Heine* - Tristă mi-e inima, inima (nr. 24), *Dante Alighieri* - De unde îmi veniți voi, gânditoare? (nr. 25), *K. P. Kavafis* - Orașul (nr. 26), *Giacomo Leopardi* - Infinitul (nr. 27), *Miguel de Cervantes* - La catafalcul regelui Filip al II-lea în Sevilla (nr. 28), *Hermann Broch* - Fiindcă adevărul e grav (nr. 29), *Charles Baudelaire* - Corespundențe (nr. 30 - 31), *Joseph von Eichendorff* - Floarea albastră (nr. 32), *Friedrich Nietzsche* - Ecce homo (nr. 33), *Ștefan George* - În sus și-n jos prin licăr de betele (nr. 34), *Arno Holz* - Trio deztristat (nr. 35), *Annette von Droste - H'lshoff* - Poetul (nr. 36), *Volker Braun* - Proprietate (nr. 37), *Lawrence Ferlinghetti* - Oracolul din Delfi (nr. 38), *Jorge Luis Borges* - O roză și Milton (nr. 39), *Federico Garcia Lorca* - Debussy (nr. 40), *Joseph Brodsky* - Odiseu către Telemach (nr. 41), *Gabriel Mistral* - Decalogul artistului (nr. 42), *Lorentzos Mavilis* - Lethe (nr. 43), *Giorgios Seferis* - Decicere (nr. 44), *Edgar Allan Poe* - Annabel Lee (nr. 45), *Emily Dickinson* - Se cerne-n plumbul sitei (nr.46); **Tașcu Valentin:** Vivat utopia politică! (nr. 9), Mozaicul redactorului - șef (nr. 14), Mai bine mai târziu (nr. 16), Trompeta lui Daian (nr. 20), Leul greu (nr. 32), Lupul și haita (nr. 33), Senzuală și inteligentă (nr. 35), Prefață la o speranță (nr. 37), Strălucirea unui proces imaginar (nr. 41); **Tăbăraș, Stelian:** „Sara pe deal”... și valoarea lui... (nr. 2), Cariera de voluntir (nr. 3), Cale(a) ferată (nr. 4), Prin viscol „vântul, viu, vuia” (nr. 5), Despre apteri și atei (nr. 6), Geniul locului (nr. 7), Supărări de cocor (nr. 8), Eternitatea unui gest (nr. 9), „Școala de la Atena” (nr. 10), Pithagoreică (nr. 11), Criticilor... miei (nu iezi!) (nr. 12), Piatra lui Demosthene (nr. 13), Numai televiziunea, doar televiziunea... (nr. 14), Orfeu în Maramureș (nr. 15), Carne de grifon (nr. 16), Evropa, la poarta limbii române (nr. 17), Undeva, prin Jules Verne, O să ne mai vedem (nr. 18, 19), Căderea în categorie (nr. 20), „Alegere de stareț(ă)”, Stimata coleg (nr. 21), „Vrei în cuvinte să ne luptăm?” (nr. 22), „Să nu duci bufnițe la Atena” (nr. 23), Fixarea cunoștințelor (nr. 24), Pe gânduri... (nr. 25), Nostalgie de sfârșit de iunie (nr. 26), Focul viu (nr. 27), Stambul, „Stramsburg” (nr. 28), Un stup și treizeci și cinci de capre (nr. 29), Pe meridianul cocorilor (nr. 30 - 31), Un centru istoric extins (nr. 32), În două pante, Vedere pe timp de noapte (nr. 33, 34), Sfârșit de septembrie (nr. 34), Argumente de tot felul (nr. 35), Refacerea unui binom (nr. 36), La bine și la... grâu (nr. 37), De ce râd zeii (nr. 38), Prahova, „drum cu praf?” (nr. 39), „M-atâr de tine, poezie” (nr. 40), Revenons - nos moutons (nr. 41), *Munci și zile* (nr. 42), Vasile Blendea, la imperfect? (nr. 43), Poveste despre „iarnă” (nr. 44), Capcanele oraltății (nr. 45), În căutarea bradului (nr.46); **Tănase, Cezar:** *Bertrand Russell* - Coșmarul teologului (nr. 21); **Tărățeanu, Vasile:** Dincolo de intenții, Prezență interactivă, Ceasornicar bătrân, Cu - aripă de înger, Insomnie, Lumini decapitate, Înger de pază (nr. 17); **Teaha, Teofil:** Urmașul lui Ovid Densusianu (nr. 11); **Teleucă, Svetlana:** *Radu - Anton Maier* - „În acest Vest, atât de civilizată și aseptice, nu există nici o urmă de schimb de păreri” (nr. 15); **Timofte, Doru:** Părintele poeziei postmoderne românești (nr. 16); **Trifu, Nicolae Dorel:** Între cer și pământ, Penitență, Psalmul oșpeției, Privegheri (nr. 18), Unelțile discrete (nr. 22), Balada țaranului român, Balada lumii celei noi, Balada crinilor stelari, Balada celor fără umbră, Privegheri (nr. 33), Nicolae Labiș - poet charismatic și martir în ororile veacului XX (nr. 37); **Tupan, Maria Ana:** Un discurs arrogant și agresiv (nr. 12), Tatăl meu (nr. 26); **Tupan, Marius:** *Stanca, Dan* - „Romanele mele sunt o critică a societății și a ideilor”, Blam pentru urechiști, *Chișu, Gabriel* - „Cred cu tărie în individualități”, *Schwartz, Gheorghe* - „Noi, cei din promoția '70, a trebuit să ne croim drumul sub amenințarea Tezelor de la Mangalia” (nr. 1), Revanșe la un text (nr. 2), Despre premii (nr. 3),

Distincțiile noastre (nr. 4), Complicități misterioase (nr. 5), În expectativă (nr. 6), Procesomanii (nr. 7), Diversioniști și delatori; **Vasile Andru** - „Scrisul este o prelungire a ochiului” (nr. 8), *Minunea* de la Maglavit, *Liviu Grăsoiu* - „Sunt sigur însă că nu toți vor marșa la eventualele intenții vindicative ale acad. Eugen Simion” (nr. 9), În locul argumentelor, presiuni (nr. 10), Fanta de lumină (nr. 11), Reașezarea faliilor (nr. 12), Stopați calificarea! (nr. 13), George 75 (nr. 14), Magii toxici (nr. 15), Funcția modelează autorul (nr. 16), Slăbă consolare!, Puil de impala (nr. 17), Strategii culturale? (nr. 18), Scamatori oportuniști (nr. 19), Vânarea președintelui (nr. 20), Argezi - 25 (nr. 21), Enormitățile domnului Breban (nr. 22), Vine președintele! (nr. 23), A venit! (nr. 24), Agenții literari (nr. 25), Vipomania (nr. 26), Debuturi și rebuturi... (nr. 27), Spectrul avalanșei (nr. 28), Vremuri expirate (nr. 29), Decenii sub convulsii (nr. 30 -31), După vacanță (nr. 32), Piperati și scamatori (nr. 33), Llosa și gazetăria (nr. 34), Autodenunț (nr. 35), Coadă la nemurire (nr. 36), Despre jurii (nr. 37), Iederizații ștrangulatori (nr. 38), Avertismente întemeiate (nr. 39), Paralelisme riscante (nr. 40), Războiul imaginilor (nr. 41), Găurile negre (nr. 42), Somații neprotocolare (nr. 43), Condeieri manelizate (nr. 44), Fragilitatea sateliților (nr. 45), Destrămarea iluziilor (nr.46); **Țârdea, Coman Silvia:** Întâmplare, PreVestire (nr. 15); **Țepelea, Ioan:** Blazon, Atunci, Trezire, Culoare, Medium, Flămând, Fără prieteni (nr. 3), Foșgăit, Epica, Nenumita simbrie, Razachie, Viziune, Expresivare, Zădărnice, Tristețe, Foaia rebelă (nr. 39); **Țion, Adrian:** Aparența jocului aleatoriu (nr. 42); **Ulmu, Bogdan:** Ascultarea sinelui (nr. 5), Ne lipsesc regizorii (nr. 7); **Vasile, Geo:** Romanul naratorilor (nr. 1), Proza poetului în cinci avataruri (nr. 2), Era catastrofei în trei ipostaze (nr. 4), Fenomenul Tanabata (nr. 6), Artistul și fecioara (nr. 10), Un perfect roman psy (nr. 11), Hierointernetul sau certitudinea iluziei narative (nr. 13), Satul magic în bătaia istoriei (nr. 14), Scrisul te face liber (nr. 15), Romanul japonez în stil euro - american (nr. 16), *Claudio Gatti* - Prevestirea (nr. 19), Veșnicii Mutu, Turcescu și Teo (nr. 20), Inversarea bio - ierarhiilor, o ficțiune extremă (nr. 21), Linia vieții spre iubire și moarte (nr. 22), Roman cu final variabil (nr. 24), Romanul sau viața (nr. 26), Hero și Leandro, variante românești complementare (nr. 27), Andreea vs Miranda, un excepțional roman de debut (nr. 28), Poem italian dedicat Revoluției Române (nr. 29), O frescă suedeză (nr. 30 - 31), Personaje în icoana istoriei și a peisajului sacru (nr. 33), *Kaun*, tragedie antică, ființă istorică (nr. 34), Imperiul, victimă a propriei psihoze (nr. 36), „Dimineată de după petreceri”, *Edgar Allan Poe:* egotism, fragmentarism, imaginar fără frontiere (nr. 37), Soluția magică, sufletul nemuritor al Gabrielului (nr. 38), Paradisul, o utopică fără frontiere (nr. 39), În căutarea memoriei pierdute (nr. 40), Dragoste, oroare și speranță (nr. 42), Ultimul vernisaj (nr. 43), Cavalerul Arthur și frumoasa fără corp (nr. 44), Repertoriul personajelor de excepție (nr. 45), Carver sau viața pe scurt (nr.46); **Văcărescu, Ioan Radu:** Poemul grinzilor medievale, Umil gentilom al melancolici, Dedicății și minciuni (nr. 19); **Văduva, Alecsandru:** Dincolo de dincolo (nr. 20); **Vlădăreanu, Elena:** Emigrarea interioară (nr. 8), Derapaj lingvistic, Aici nu e poezie (nr. 9), Dialoguri neterminate (nr. 10), Povestiri *horror* din Rahova (nr. 13), Tradiția antisemitismului în Europa Centrală și de Est (nr. 19), Fantoma textualismului bântuie Europa (nr. 21), Trăncăneală *made in* Marius Tucă show (nr. 23), Casanova ramolit (nr. 26), Russendisko și motanul multicultural (nr. 29); **Voiosu, Theodor:** Vis febril, Amintiri (nr. 26); **Voroncanu, Laura:** Siluete din Țara Vistulei (nr. 30 - 31); **Vukadinović, Milurko:** Lectură nocturnă ziua-n amiaza mare, De nescris, Eterna Românie ori puterea cărții, Icoana românească, Căldură mare (nr. 9); **Vulcănescu, Elena:** Ești transfigurată, A opta oară, Lumânări din seul de vier, Pe când mă nașteam se dansa charleston, Este liniștor să știi, O torță plină de vânătaie, Mă vci fi așteptat dincolo de ploi, Nevoia continuă de recuperare (nr. 37); **Zărnescu, Constantin:** Dumitru Radu Popescu - scriitorul exemplar (nr. 32).

Redacția revistei noastre urează tuturor cititorilor un călduros „La mulți ani!”

2006

Desene de
Oana Jonescu

Următorul număr al revistei va apărea pe 10 ianuarie 2006

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.